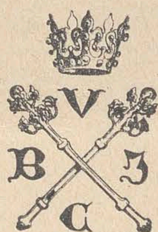

M. Thomae Cant. Lecki

Donavit Jos. Jakubowski
Pr. Emeritus 1854. a. b. c.

Loci crat ad f Bernardinum

Excellētissimi Magnini Mediolanensis Medici Famosissimi Regimen sanitatis.

Ego Nicolaus Theves Emi 26 May A 1754

fl. 2 fl.

Reuerendo in christo patri et dño. Dño Thome dñici gregis preci puo tutori eccl'ie côstañ. presuli ac preposito pientissimo Obseruãdis simoqз suo gratioso dño semp metuẽdo. Johannesudalricus Sur gant artiũ et decretoꝶ doctor curatus eccl'ie prochialis sancti theo dori minoris basilee dicte constañ. diocesis sese totũ offert. Inueni nuper Reuerẽde in christo pater: inter volumina doctissimi viri dñi iohannis de lapide sacre theologie doctoris eximij qui parisi⁹ in vni uersitate mihi semp extitit pceptor. Nunc ꝑpe prochiã meã in cartu sia minoris basilee degentis: per pulchrũ libellũ de regimie sanitatis in vrbe parisiorũ vigilanti cura impressum: quẽ famosissim⁹ medic⁹ magninus ad attrabatensem epm accuratissima diligentia de regu lis sanitatis contexuit. Illũ cũ paululum perspexissem vix potui no ua lectione satiari. Uestrã itaqз reuerendã paternitatẽ semp incolu mem pseruare desiderans cũ nõ repissem nobiscũ tales alicubi vena les: opertuз dare statui vt idẽ libellus imprimeret quo sic vestre. R.p. illius copiam offerre possem: cui vt singula in eo digesta facilius re periri valeant inuentariũ seu registrũ alphabeticũ diligẽter collectuз pmisi. Opusculũ itaqз illud arte impressoria nuper cõsũmatũ. Reue rende. p. v. munusculo vtinã grato humiliter offero: quod non dubi to cum eadẽ. R.p. v. legerit et viderit ineffabiles consolationes ⁊ vti litates hauriet: maxime tales que vitaз vestrã in bona valitudine sa nitatis conseruare poterũt: Quo sic diuti⁹ in vinea dñi laborare gre gemqз suũ pascere: ⁊ hinc maiora premia consequi. v.r.p. valeat. Pre stante altissimo: qui eandẽ vestrã. R.p. feliciter cõseruet ⁊ ad eadẽ p mia pducat. Ex minori basilea die octaua mẽsis nouẽbris. Anno salu tis Millesimo quadringentesimo nonegesimo tertio.

Tabula Alphabetica.

Tabula Alphabetica.

Finis.

Regimē sanitatis Magnini mediolanēsis medici famosissimi Attrebatensi episcopo directum feliciter incipit.

i In primis deū teitor: cuius nomen sit benedictū. Ab hoc eni pncipalit dependet celum ꝛ tota natura. Hic eni est q oibꝫ influit esse: his qdez clari⁹: his vo obscurius. In cūctꝭ igit deus sublimis est pponēdus ꝛ honorandus In cūctis eni prepone deū ꝛ pponet te: honora deū ꝛ honorabit te: time deū ꝛ cūcta experierꝭ securi⁹. Ad honorem eni dei altissimi cui⁹ nutu seruio recepi grām ꝛ doctrinā: necnon beatissime virginis marie ei⁹ mris ꝛ toti⁹ celestꝭ curie. Ampli⁹ vt domino meo reuerēdo dño andree de florētia attrebatēsi epo: cui⁹ vitā deus in psperitate pseruet ꝛ plonget: cui nedū qd possem denegare nō debeo sed eidē in oibꝫ obedire: fm modicū meū posse valeā complacere. Necnō ad oēm vtilitatē iuuenū ꝛ specialit rudiū pauperū copiā librorū hre nequeūtiū: nihilomin⁹ in hac scia studē volentiū ptractare regulas regimis sanitatꝭ a diuersis auctoribꝫ medicine porib ꝛ posterioribꝫ collectas: qs ante initiū hui⁹ opis laboraui diligent inspicē et clare fm modulū mei ingenij: pfidens de auxilio iesu christi: q est oibꝫ verus dator compilare ppono hoc opusculū qd pr ꝛ dñe tanto post deum vobis pfidenti⁹ offero: qzto vt spero vr̄a benignitas defectu mei ingenij me in h ope miti⁹ supportabit.

n Unc aūt in hoc ope qnqꝫ ponā partes pncipales. Quarū prima est de qbusdā que antecedūt regulas regimis sanitatis. Secūda est de regulis regimis sanitatꝭ ex rebꝫ naturalibꝫ sumptis.

Tertia est de regul regimis sanitatꝭ sumptꝭ a rebus nō naturalibꝫ in generali ꝛ speciali.

Quarta est de regulis regimis sanitatis sumptis a rebus ꝯ naturā

Quinta ē de qbusdā instrumētis qbꝫ vtimur in regimie sanitatis.

Prima pars ptinet duo capitula.

Primū de necessitate hui⁹ operis scilicet regimis sanitatis.

Secūdū ad sciendū quid sit sanitas.

Secūda pars continet septem capitula.

Primū de regulis sumptis a complexiōe naturali totali.

Secundū de sumptis a sexu.

Tertium de sumptis ab etate.

Quartū de sumptis a lapsu naturali.

Quintū de sumptis ab habitudine.

Sextū de sumptis a diuersitate membrorum.

Septimū de regulis appropriatis sexui femineo.

Capitulũ. I. De necessitate regimis sanitatis.

q

Quod regimen sanitatis
sit necessariũ: duplici via inuestigare ꝯuenit.
Prima q̇dem via sumit᷑ ex variabilitate corpo
ris hũani. Corpus enī hũanũ est variabile et
trãsmutabile: non seruãs ꝯsistentiã quã habu
it a gñatiõis p̃ncipio. Materia enī nr̃oꝝ cor=
porũ sunt duo spermata que sũt humida ꝛ liq̇
da ꝛ multũ passibilia: humidũ enī est multum
passibile. Ex his aũt duobꝫ spermatibꝫ cũ sanguine menstruo mulierꝫ
generant᷑ mẽbra spũs ꝛ calores ĩnati: sic quidẽ ꝙ ex grossiori ꝛ corpu=
lentiori parte generant᷑ mẽbra ꝛ ex subtiliori calor ꝛ spũs: ꝛ hecẽ opi=
nio arestotꝫ. et auiceñ. ꝛ ꝓpter hoc opinã᷑ aliqui ꝙ sperma masculi qđ
est subtiliꝰ ꝛ spirituosiꝰ semīe mulierꝫ vel sanguīe mẽstruo: ꝯuertit᷑ in
spiritũ qui cordi appropriat᷑ ꝛ aliȷ̃s mẽbris sicut radix ramo. Ramus
enī sicut orit᷑ a radice sic cor ꝛ alia mẽbra a tali spũ suã traxerunt origi
nem. Cũ ergo materie nr̃oꝝ corpoꝝ sint valde passibiles ꝓpter earum
limositatẽ ꝛ hũiditatẽ. Sumꝰ enī gñati in fine limositatꝫ ꝛ humidi=
tatꝫ: nõ ẽ mirũ si corꝑa nr̃a sint mltũ passibilia. Nõ enī sumꝰ sic lapi/
des aut metalla a q̇bꝫ paꝝ aut nihil resolui p̃t nisi ĩ tꝑibꝫ valde lõgis
Et qꝛ corꝑa nr̃a vt oñsuz ẽ sũt multũ variabilia ex q̊ facilit᷑ labi p̃nt ex/
tra termīos ꝓprie sanitatꝫ: indiguerũt regimīe ꝯuãte qđ vocat᷑ regi=
mẽ sanitatꝫ. Nõ aũt ẽ h̄ sanitatꝫ regimẽ nccr̃iũ vt nos tueat᷑ a mor/
te: sed vtile est ꝓp̃ duo incõmoda spãlit᷑ euitãda: q̄rũ primũ est nimis
cita hũidi radical' ꝯsũptio. Secũdũ est hũoꝝ putrefactio. Si enī er
ret᷑ in regimīe anticipari poterit hũidi radical' ꝯsũptio: sicut ꝯtingit ĩ
ieiunãtibꝫ ꝛ laborãtibꝫ excessiue. Poterit etiã suffocari calidũ inatũ:
sicut ꝯtingit ĩ dormiẽtibꝫ ꝛ comedẽtibꝫ excessiue ꝛ q̇escẽtibꝫ. Poterit
etiã ꝯtingẽ in hũoribꝫ putrefactio ꝛ ebulitio: sicut patet ĩ vtẽtibꝫ rebꝫ
ꝑticipãtibꝫ caliditate extranea ꝛ hũiditate accidẽtali vaporosa: talia
enī sũt corꝑa nata putrefieri ꝛ ebulitionẽ suscipe: de q̇bꝫ in ꝓcessu ple/
nius apparebit. Sic g̊ patꝫ p̃ma via ad ĩuestigãdũ regimẽ sanitatꝫ eẽ
necessariũ ꝛ vtile. Secũda via ad ĩuestigãdũ idẽ sumit᷑ ex diũsitate
rerũ nõ naturaliũ q̇bꝫ nccr̃io indigꝫ corpꝰ hũanũ: sic s᷑ cibꝫ ꝛ potꝰ: aer:
inanitio ꝛ repletio: somnꝰ ꝛ vigilia: motꝰ ꝛ q̇es ꝛ aīe accñtia. Hec eniz
res dicũt᷑ ñ nat᷑ales: qꝛ eis ꝯtigit bñ ꝛ male vti. Uñ circa eas ꝯtigit erra
re ꝛ bñ agẽ. Et iõ circa vsũ taliũ indigemꝰ arte: qꝛ hẽt᷑ ab Aresto. vȷ̃.
ethi. ꝙ ars ẽ đ his circa q̄ ꝯtigit errare ꝛ recte agẽ. Põt enī aliq̇s erra/
re ĩ vsu cibi ꝛ potꝰ: ꝛ sic de oībꝫ aliȷ̃s ꝛ eisdẽ bñ vti. Bñ igit᷑ ẽ vtile hr̃e
artẽ euitãdi malũ vsuz ꝛ ꝓseq̄ndi bonũ: sicut ĩ ꝟtutibꝫ ꝛ in aliȷ̃s artibꝫ
est videre.

Capitulū.ii. Ad sciendū quid sit sanitas

On ē possibile sanitatē custodire semꝑ. Nā sꝑ custodire omī fa
n ma igramꝰ. In h̄ g̊ capi: dicemꝰ. ꝓ qd ē sanitas. Scd̄o q̊t mo-
dis dr sanitas. Nec intēdimꝰ loq̄ nisi d̄ hoīs sanitate vel alio-
rū ab hoīe: vt veniāt forsitā ad vsū hoīs. Unusq̄sq3 aūt hoīu3 dicit se
forte sanū cū pōt ī oꝑatiōes solitas sine sensibili lesiōe. Uerbi grā. Si
oculꝰ pōt ī actu vidēdi ꝯsuetum sine omī lesione sensibili: dr sanꝰ: ⁊ si-
militer in omnibꝫ alijs membris. Dicamꝰ ergo ꝙ sanitas est vna bo-
na dispositio corporis humani per quam agit vel patitur actionē vel
passionem ei debitam ꝺm naturam absq3 notabili lesione. Hec autē
dispositio est originaliter ⁊ ṗmo in membris homogenijs seu simili-
bus puta in osse ⁊ carne ⁊ ꝯsimilibꝫ: ⁊ vocat̄ cōmēsuratio in q̄ttuor ṗ-
mis q̄litatibꝫ: puta in calido: frigido: humido ⁊ sicco. Talis igit̄ cō-
mensuratio est sanitas ꝯsimiliū ⁊ est complexio vel ꝓprietas ꝯsequēs
complexionē vel ꝯcomitās. Ampliꝰ dispositio bona q̄ est sanitas: se-
cundo ē in mēbris eterogeneis seu officialibꝫ: puta in māu: pede: cere-
bro: ⁊ corde. Hec aūt sanitas nō solū est cōmēsuratio calidoꝝ: frigido
rū: humidoꝝ ⁊ siccoꝝ: sed etia3 q̄ntitas mēbroꝝ nūeroꝝ figurarū ⁊ si
tuū. Unde ad hoc ꝙ manꝰ ⁊ pes possint insolitas oꝑatiōes sine lesio-
ne sensibili nō sufficit temperamētū complexiōis qd̄ ꝯsistit in cōmen
suratiōe calidoꝝ: frigidoꝝ hūidoꝝ ⁊ siccoꝝ: imo oportet manū eē de
bite q̄ntitatis: ⁊ debite figure debiti situs ⁊ hr̄e digitos determiāti nu
meri. Et q2 mēbra organica componunt̄ ex silibꝫ ⁊ ab eis dependent:
sanitas organicoꝝ dependet a sanitate ꝯsimiliū. Et q2 totū corpꝰ est
cōpositū ex diuꝰ mēbris ꝯsilibꝫ ⁊ organic3: sanitas vltīo reꝑit̄ in toto
Uñ ex oīu3 mēbroꝝ coalt̄natiōe tā ṗncipaliū q3 nō ṗncipaliū: tā sim-
pliciū q3 organicoꝝ sanitas resultat totiꝰ corpis. Sic igit̄ ad sanitatē
totiꝰ corpis req̄rit̄ cōmēsurabilitas mēbroꝝ ꝯsimiliū ⁊ coeq̄litas orga
nicoꝝ: ⁊ req̄rit̄ etiā vnitas in vtrisq3. Uñ solutio ꝯtinuitat3 q̊ ad simi
lia vel ꝯtiguitat3 q̊ ad officialia impedit corpis sanitatē. Sic g̊ patet
q̄d est sanitas de cuiꝰ regimīe nos intēdimꝰ Nūc restat ondē q̊t mo
dis dicat̄ sanitas q̄ntū spectat ad ꝓpositū nr̄m. Propt̄ qd̄ sciendu3 est
ꝙ sanitas nō in indiuisibili ꝯsistit qd̄ apparet ṗmo inducētibꝫ in diu-
sa mēbra quoꝝ nō est eadē sanitas cū appareat māifeste ea hr̄e diuśas
complexiōes ⁊ diuśas compositiōes ⁊ ꝑ ꝯsequēs diuśas sanitates qd̄
est bñ rōnabile cū habeāt diuśas oꝑatiōes. Et talis diuśitas arguit di
uersam sanitatē Ga.iij. de morbo. Siq̄dem sanitas dispositio ē facti
ua actus. Hoc etiā apparet diuśitatē ꝯsiderātibꝫ etatū. Unde puer nō
est eiusdē sanitat3 pūctualis sibiipsi seni. Unde ꝺm aliā ⁊ aliā etatē est
alia ⁊ alia complexio ⁊ ꝑ ꝯsequēs alia ⁊ alia sanitas: ⁊ ꝑ ꝯsequēs indi
get alio ⁊ alio regimīe: ⁊ similit̄ diuśa mēbra indigēt diuśo regimīe si-

aut posteri⁹ appa rebit. Aresto. v. phy. imo nō est eadē sanitas mane et vespe: sūt eni corpa nr̄a in ptinua alteratiōe: ⁊ sic ptinue alit se hn̄t q̄ prius: ⁊ sic sanitas nō in indiuisibili psistit. Hoc idem patet ex diūsitate seruū. Alia est enī sanitas masculi ⁊ femelle. Hoc etiā patet ex diuersitate regionū. Nā hoīes diūsarū regionū sūt diūsarū complexionū ⁊ p pseques sanitatū. Hoc etiā patet ex diūsitate complexionū naturaliū. Nā hoīes diūsarū complexionū sunt diūsarū sanitatū. Unde sanitas colerici alia est a sanitate fleumatici ⁊ sanitas tempati alia a sanitate lapsi. Unde sanitatis latitudo ē valde magna: ē tn̄ dare vnā sanitatē alijs pfectiorē. Et est sanitas corpis tpati ī spē hūana q̄ etiā sanitas ī indiuisibili nō psistit ,ppt aliq̄ supius tacta.

Secūda pars de regulis sumptis a complexione naturali.

Q uoniam diuersorꝝ hominum sūt diūse pplexiōes totales: imo nō est possibile duos hoīes simul eē eiusdē pplexiōis totalis fm gdū pseqns est q̄ diūsi hoīes indigēt diūso regimie sanitatis. Gal. iij. tegni. Cū eni regimen sanitatis sit p similia si pplexiōes diūsorꝝ hoīuz sūt differētes oportet q̄ p ptria pfueit. Et oīno idē pueniet si dicat q̄ regimē sanitatis nō est p similia vt multi dicūt de corpib9 multū l: pt. Nā sicut lapsi q̄ debēt regi nō p similia vt multi dicūt s; p p̄tria sūt diūsi sic etiā eorꝝ regimē erit diūsum. Q̄ enī diūsa vt diūsa p idē pfuent nō est bn̄ rōnabile. Quot igit sūt diūsitates ī pplexiōe naturali totali hoīs: tot sūt diūsitates regimis sanitatis. Sūt enī nouē diūsitates ī pplexiōe naturali totali ipsius. Quarū pma ē nobilissima ⁊ ē pplexio tpata ad iusticiaz ⁊ ab hac pplexiōe tpata labi ptingit octo modis: q̄ttuor simplicib9 ⁊ q̄ttuor cōpositis. Simplicib9 q̄dē in calido frigido hūido ⁊ sicco. Cōpositis q̄dē calido ⁊ sicco: calido ⁊ hūido: frigido ⁊ sicco: frigido ⁊ hūido. Un̄ dato q̄ lapsus q̄ est respectu tempamēti pōderis sit d̄ nccitate ī duab9 q̄litatib9 fm sniaz sapiētū: tn̄ lapsus a tpamēto iusticiali pōt eē in vna q̄litate. Uocat aūt tpamētū pōderis in q̄ elemēta q̄ttuor sunt simplicit adeq̄ta sic q̄ vnū alterū nō excedit nec econūso: tale aūt tpamentū est impossibile fm naturā. Un̄ ex h̄ tollit actio ⁊ passio elemētorꝝ adinuicem ⁊ p pseqns mixtio ⁊ mixtū. Et p pseqns pplexio q̄ est ,pprietas mixti. Et respectu hui⁹ tpamēti oīa q̄cūq; sūt illa sūt lapsa ī vna q̄litate actiua ⁊ ī vna alia passiua. Un̄ oīs res attributa pplexiōi h; ī se dn̄ium vni⁹ q̄litatis actiue q̄ est in ea loco forme ⁊ alteri⁹ passiue q̄ est in ea loco materie. Un̄ hō qui h; naturalit pplexionē magis eq̄lē labit a tpamēto pōderis ī duab9 q̄litatib9: puta ī calido ⁊ hūido: vn̄ pplexionata oīa labunt ab h̄ tpamēto ī duab9 q̄litatib9. Tempamētū aūt ad iu

sticiã est tꝑamẽtũ debitũ alicui ꝺm indigẽtiam spẽi vel indiuidui vel
partis indiuidui. Uerbi grã: natura hũana ꝺm spẽm h₃ vnã comple-
xionẽ sine q̃ forma hũana nõ põt esse. Similiꝰ homĩes sclaui vel indi
hñt vnã complexionẽ ꝓpriã sine q̃ stare nõ pñt. Similiꝰ q̃libet hõ ꝑti
cularꝭ h₃ vna ꝓpriã complexionẽ sine q̃ eẽ nõ põt. Et similiꝰ intelligaꝰ
in complexiõe ꝑtiũ istiꝰ hoĩs cũ illo tẽꝑamẽto põderꝭ que ex neces-
sitate ẽ in duabꝫ q̃litatibꝫ vt ad pñs supponimꝰ. Ab h̃ eñi tempamen-
to iusticiali põt eẽ lapsus in simplici q̃litate ꝛ similiꝰ in duabꝫ q̃litati
bus. Et ꝺm ꝙ aliꝰ ꝛ aliꝰ lapsi sunt indigebũt alio ꝛ alio regimĩe vel cõ
seruatiõe vel reductiuo. Uñ corpꝰ in spẽ hũana tẽꝑatũ indiget re
gimĩe pure ꝯseruatiuo ꝛ indiget pure ꝯsimilibꝫ q̃tũ ex ꝑte complexio
nis naturalꝭ. Qd aũt sit illud corpꝰ tẽꝑatũ ꝛ q̃ sunt illa pure ꝯsimi-
lia corpi hũano tẽꝑato intelligiꝰ ex libris antiq̃rũ medicoꝝ. Et h̃ ad
pñs ẽ supponẽdũ. Nolumꝰ eñi oĩa in oĩbꝫ ꝯculcare ꝛ spãliꝰ qꝛ h̃ nego-
ciũ est nõ vt sciamꝰ s₃ vt sani ĩ sua sanitate ꝯseruenꝰ ꝛ ab egritudĩe ꝓ-
seruenꝰ. Sufficit ḡ scire ꝙ corpꝰ tẽꝑatũ in spẽ hũana d₃ vti his q̃
sunt pure similia ṽtualiꝰ corpi tali eo mõ q̃ possibile ẽ: qꝛ scimꝰ ꝙ ni-
hil adeo ẽ simile corpi tẽꝑato q̃n ipm aliq̃liter alteret ꝛ transmutet.
Modus aũt spãlis regimĩs huiꝰ corpis inferiꝰ apparebit vbi nos po
nemꝰ reglas regimĩs sanitatꝭ sumptas a rebꝫ naturalibꝫ ꝛ sumptas a
diũsitate mẽbroꝝ. Ex dictꝭ aũt satꝭ patet ꝙ corpa q̃ labunꝰ notabiliꝰ
notabili lapsu naturali ab h̃ tẽꝑamẽto nõ indigẽt eodẽ regimĩe ꝛ ex
eisdẽ. Nã si loq̃mur de regimĩe ꝯseruatiuo ꝛ sint calidiora tẽꝑamẽ-
to natura ĩ spẽ hũana indigẽt calidioribꝫ ꝛ frigidiora frigidioribꝫ. Ca
lidiora eñi calidioribꝫ indigẽt adiutorijs ꝛc̃. Gal. iij. tegni. Uñ vi-
deꝰ rõnabile ꝙ corpa colerica ꝯseruenꝰ in sua caliditate ꝑ colerica vir-
tualiꝰ: q̃ sunt calidiora ṽtualiꝰ his q̃bꝫ ꝯseruaꝰ complexio corpis tem
perati. Nec imaginari debemꝰ ꝙ illa q̃ dicimꝰ corpꝰ colericũ ꝯserua-
re in sua colericitate sint calida simpliciꝰ: nec colerica respectu corpis
tẽꝑati. Si eñi que sũt colerica respectu corpis tẽꝑati admĩstrarẽꝰ
colerico nõ ꝯseruarẽt ipm in sua colericitate: s₃ distraherẽt a sua com
plexiõe naturali: ꝛ facerẽt ipm labi ĩ egritudinẽ. Uerbi grã: si colericꝰ
vtaꝰ vinis fortibꝫ alleis ꝛ pipe nõ ꝯseruareꝰ. S₃ talia q̃bꝫ corpꝰ cole-
ricũ ꝯseruaꝰ sũt respectu corpis tẽꝑati frigida s₃ respectu corpis co-
lerici sũt calida ꝯseruãtia. Postq̃₃ eñi passa sũt a colerico calore ꝯũtẽꝰ
ad eũdẽ ḡdũ vel ꝓpe. Uñ dicimꝰ ꝙ corpa colerica q̃ ponũꝰ lapsa a tẽ
ꝑamẽto iusticiali ĩ duobꝫ ḡdibꝫ nõ ꝯseruabũꝰ ꝑ calida ĩ scdo tempa
mento iusticiali: sed ꝯseruabunꝰ ꝑ aliq̃ que postq̃₃ passa fuerint a tali
calore nõ augebũt nec diminuẽt suã caliditatẽ ꝛ hmõi sũt frigida in
ꝓ respectu tꝑamẽti ad iusticiã. Et sic ꝑ₃ ꝙ regimẽ ꝯseruatiuũ talium
nõ est idẽ nec ex eisdẽ cũ regimĩe ꝯꝰuatiuo corpis tꝑati: ꝛ siliꝰ ĩtelligaꝰ
ĩ alijs. Si aũt loq̃mur ꝺ regimĩe ꝓꝰuatiuo vel reductiuo taliũ corpo

rū p̄dictoꝝ adhuc mag; ad ꝓpositū h₃ qm̄ corp⁹ tpatū nō indiget reductiuo nec p̄ſuatiuo: ſ₃ corpa mltū lapſa puta colerica vel fleumatica idigēt. Si ei ꝯſuare vellem⁹ talia corpa i ſuis lapſibꝫ pl'es caderēt i egritudinē: q2 ex ꝓpria naſa apta nata ſr̄ labi i egritudinē q̄ ꝓpr̄ dicūr ſimplicit̄ egra ꝛ a gn̄atiōe: melı⁹ ē ḡ ꝙ reducāt. Et q2 corpa colerica lapſa i ſcd̄o gdu caliditat; ꝯſuabūt p frigida i p̄ reducēt p frigida mag; puta p frigida i ſcd̄o. Tal' aūt reductio n̄ erit extra termios ꝯplexionis colerici: ſ₃ erit infra termios latitudis eiuſdē. Et ſic̄ dictū ē de colerici; idē intelligat in alijs lapſibꝫ tā ſimplicibꝫ q̄₃ ꝯpoſit;. Quid etia₃ ſit gd⁹ ꝛ gduū diſtictio quō accipiat apud medicū ad p̄ns ſuppōat ꝛ de hoc faciam vnum tractatū.

Capitulū. II. De regulis ſumptis a ſexu.

S Icut diūſe ꝯplexiōes naturales indigēt diūſo regimie ſic etiā ſex⁹ diūſus diūſa₃ arguit ꝯplexionē. Maſculi eni ſūt calidiores ꝛ ſicciores ꝛ in q̄titate maiores ꝛ lōgiores ꝛ fortiores ꝛ cōmunit̄ prudētiores femell' in ſpē hūana q̄cq̄d ſit i alijs ſpēbꝫ in q̄bꝫ p̄tꝯtingē femellas eē maiores ꝛ calidiores vt₃ i aīalibꝫ viuētibꝫ d̄ rapina et in q̄buſdā entomioꝝ ꝛ piſciū de q̄bꝫ ad p̄ns nō eſt ſmo. Supponamus ḡ ex his q̄ apparēt ex dict; ſapiētū maſculos calidiores ꝛ ſicciores eē in ſpē hūana femell' ꝛ femellas frigidiores ꝛ hūidiores ꝛ corpe miores maſcul'. Uir ḡ tēpatior ē calidior ꝛ ſiccior muliere tpata: ꝛ p ꝯſequēs indiget alio regimie ꝯſeruāte. Et puto ſaluo meliori iudicio ꝙ mulier tpatiſſima i gn̄e mulier; n̄ indigeat regimie reductiuo ſ₃ ꝯſuatiuo ſicut maſcul⁹ tpatiſſim⁹. Maſcul⁹ ei tpatiſſim⁹ tpacior ē in ſpē hūana q̄₃ mulier tpatiſſima. Ambo tn̄ ſūt infra tpamētu₃ corpis ſani ſimplicit̄ ꝛ hn̄t illud tpamētū q̄d ſe extēdit ad maſculū ꝛ ad femella₃. Ex aūt maſculi ceter; paribꝫ ſūt femell' calidiores ſupponam⁹ ad p̄ſens ex dict; ſapiētū: ꝛ ex ſignis māifeſt; ſic pat₃: q̄ habito pt₃ ꝙ ad diuerſitatē ꝯplexionū diūſoꝝ ſexuū diūſi ſex⁹ indigēt diūſo regimie cōſeruatiuo vel p̄ſuatiuo. Hoc idē pt₃ ex diūſitate cōpoſitiōis ꝛ opationis. Nā alia ē ꝯpoſitio i ſexu femineo ꝛ maſculino vt mlta mēbra ſr̄ i femell' que nō ſūt i maſcul' ꝛ ecō ꝛ alit̄ diſpoſita. Un̄ in mulieribꝫ ē matrix: ꝛ collū mr̄ic; q̄ nō ſūt i vir;: ꝛ i vir; ē ꝟga viril' que₃ nō eſt i mulieribꝫ. Similit̄ māmille i mlieribꝫ ſr̄ ꝓpr̄ lact; gn̄ationē: ſ₃ i vir; n̄ ſr̄ ad hūc finē ſ₃ ꝓpr̄ decorē ꝛ caliditat; cordis ꝯſuationē. Un̄ māmille mulierū ſr̄ maiores māmill' viroꝝ. Ampli⁹ i mlieribꝫ ē impgnatio ꝛ mēſtruoꝝ euacuatio q̄ nō eſt i vir;. Ampli⁹ i mlieribꝫ ē infantiu₃ lactatio ſiue nutritio. Et ſic i regimie ſex⁹ feiei egem⁹ regul' ſpālibꝫ diūſ q̄bꝫ nō egem⁹ i regimie maſcl'oꝝ. Nā indigem⁹ regimie ꝯſuāte mr̄icē ꝛ collū eiuſdē mr̄ic; ꝛ p̄ſuāte a fluxu ꝛ retētiōe mēſtruoꝝ iordiat;. Ampli⁹ indigem⁹ regimie ꝯſeruante ꝛ p̄ſeruante mām̄illas ad moderatam ꝛ bonā lactis gn̄ationē. Indigem⁹ etiā regimie p̄gnant; ꝛ parturientis

et lactant; q̄rũ nullo mõ indigemꝰ in regimīe viroꝝ. Et de his oĩbus
ꝓpť artis ꝑfectionē bonũ est facē capitulũ singulare: ꝛ de illo forsan in
feriꝰ apparebit. Et erit capitulũ de regul' appropriat; sexui femineo
vt differt a masculino. Et sic patet diũsitas regimis sanitat; ex diũsi
tate sexus. Et sicut oportet ꝯsiderare diũsitatē sexuũ in regimīe sani=
tatis: sic etiã ꝛ diũsitatē regionũ. Nã hoĩes diũsarũ regionũ: sunt di=
uersarũ ꝯplexionũ naturaliũ ꝛ formarũ diũsarũ ꝛ figurarũ ꝛ coloꝝ. si
cut ĩ regiõibꝫ extremis ē vidē puta ꝺ sclauis ꝛ indis. Isti distãt ĩ ꝯple
xione. Et abusio esset dicē ꝙ ex eisdē ꝛ eodē mõ ꝯseruarent̃ in sanita/
tibꝫ suis. Et puto saluo meliori iudicio ꝙ lapsus diũsi ƒm diũsitatē
regionũ nõ indigēt regimīe reductiuo ſ; ꝯseruatiuo. Na; ƒm illos la/
psus q̇ sunt ex parte regiõis corꝑa nõ dicunt̃ egra nec egrotatiua sim=
plicit̃ nec vt multũ nec vt nũc. Vñ indiuidua diũsarũ regionũ solu;
indigēt reductiuo regimīe ƒm lapsus appropriatos singul' indiuiduis
vt labunt̃ a medio latitudis ꝓꝑie regiõis. Vñ sclauꝰ temꝑatissimꝰ nõ
indiget regimīe reductiuo ad ꝯplexionē climat; temꝑati. Vñ sclauus
temꝑatissimꝰ meliꝰ viuit ꝛ saniꝰ in suo ꝓꝑio climate q̄ȝ in climate tē/
perato: ſ; sclaui q̇ sunt multũ lapsi a temꝑamēto ꝓꝑij climat; indigēt
regimīe reductiuo ad ꝓꝑiũ temꝑamentũ eiusdē sic tñ ꝙ illa reductio
sit infra termīos latitudis ꝯplexiõis ꝓꝑie ꝛ nature indiuidui q̇ redu
cit̃. Vñ puto ꝙ ĩ q̄libȝ climate sr̃ corꝑa sana simplicit̃ ꝛ egra simplicit̃
ꝛ semꝑ ꝛ mltũ. Corpꝰ tñ sanũ vniꝰ regiõis ē saniꝰ ꝛ ꝑfectiꝰ alio alteriꝰ
regiõis. Vñ corpꝰ hũanũ temꝑatissimũ climat; temꝑati ꝺr medi/
um vnũ eq̄le ad iusticiã in compatiõe ad corpa temꝑata aliarũ regio
nũ ꝛ respectu huiꝰ alia corꝑa dicunt̃ lapsa ſ; ille lapsus nõ erit faciens
talia corpora egra aliquo modo.

Capitulũ. iii. de regulis sumptis ab etate.

Onseq̄ns ē dicē regulas gñales sanitat; sumptas ex diũsitate
c etatũ. Supponamꝰ hãc diũsitatē etatũ esse ĩ hoĩe temꝑato li/
bero ab occupatiõibꝫ q̇ sit potēs obedire siue subijci regimĩ sa=
nitat;. Quid aũt sit de corꝑibꝫ lapsis ꝛ occupat; ex dict; poterit appa/
rere. Et q꞉ ꝑma etas ē infantiũ ꝑ dicemꝰ reglas regimis sanitatis
ipiꝰ infant; q̇ in fine eq̄litat; existit. Dicamꝰ ĝ ꝙ talis infans pꝰ ꝑturi
tionē ipiꝰ statim ponēdus ē in aq̄ temꝑate caliditat; ne corpꝰ suũ alte
ret̃ ab aer; frigiditate vel excessiua caliditate. Ut etiã sordes si q̄ a ma
tre fuerit derelicte ꝑ aquã calidã deleant̃. Sȝ añ etiã vmbilicꝰ ē ligã/
dus nõ nimis longꝰ ne sit maior q̄ȝ deceat: nec nimis breuis ne sit mi
nor q̄ȝ deceat: nec ꝺ; etiã ligatura eē nimis fort; nec nimis debil' ne pꝰ
cadat ꝛ citiꝰ q̄ȝ oportet nec tardiꝰ. Ligatura ꝺ; eē ꝺ filo lane nõ nimis
duro. Post abscisionē vmbilici asꝑgat̃ sanguis draconis vel aliq̇d simi
le vtputa ciminũ: sarcocolla: vene citrine. Quãtitas inscisiõis ē q̄ttu=
or digitoꝝ ꝛ ligatiõis vniꝰ digiti. Post casuȝ vmbilici mulieres galli

cane saliuā solū ponē ꝯsueuerūt. Aliȷ aūt docēt appone cinēs coclearū vel plūbi adusti vel calcanei vitulini. Cōsueuerūt mulieres gallicane infantē natū nouissime añ oīa ponē sup̄ nudas paleas: ⁊ eūdē fricare paleis tempata fricatiōe. Et ego laudarē paleas nō eē frigidas nec calidas excessiue: sʒ calidas tempate. Sʒ mos aliarū est infantē recipe in gremio ī pāno lineo vel laneo tempate caliditatꝫ. Et vt sit ad vnum dicē recipiēdus ē infans ī loco similiori loco mr̄icꝫ ꝙ̄ possibiliꝰ ē: quia mutatio subita nocet nocumēto magno. Et iō nullo mō balneādi sūt post pturitionē in aq̄ frigida: sicut ꝗdā barbari ꝯsueuerūt sʒ in aq̄ pura tempate caliditatꝫ simili caliditati mr̄icꝫ in q̄ p̄ experiētiā nos videmus eosq̄ʒ plurimū delectari. Dicūt antiq̄rū quidaʒ ꝙ eoꝝ corpa pꝰ ptū debēt synapizari sale minutissime triturato ⁊ deīde fasciari recent. Nec enī synapizatio vtilis ē ad mēbra eoꝝ roboranda a frigore calore ⁊ similibꝫ. Ex h̄ enī eoꝝ cutis efficit densior ⁊ impassibilior: humiditates ⁊ impuritates cutꝫ supflue ꝯsumunt in qbꝫ ꝯstat infantes abūdare. Sʒ qr sal hʒ ex sui natura mēbra infantꝫ mordicare loco salꝭ ad p̄dictas intentiōes vtunt aliq̄ sapientū oleo fructꝰ glādiū ex q̄ mēbra roborāt ⁊ hūiditates aliq̄lit desiccant. Rōnabile ē istud ī infantibus valde calidis ⁊ multū raris puta colericꝫ ⁊ sanguineis q̄rū membra sunt valde rara. Sʒ ī infantibꝫ q̄ sūt ī fine eq̄litatꝫ secus ē. In his enī sal magꝫ vtile. Et si eēnt flumatici infantes eoꝝ sal dʒ eē calidius ⁊ nō siccꝰ. Ampliꝰ eoꝝ vesice sūt compmēde vt faciliꝰ vrinā emittant. Eoꝝ etiā nares purgent cū digito mīmo cuiꝰ vnguis nullam habeat eminētiā ⁊ ani orificiū mīmo digito īuncto oleo ē aperiēdū. Mulieres gallicane hn̄t regulā specialē in regimīe infantiū quā volumus p̄mittē. Dicūt enī infances nouit natos debē synapizari farina ⁊ specialit ptes eoꝝ inferiores musculosas: deinde fricari cute porcina temperate aspitatꝫ. Dicūt enī supfluitates malas ab eoꝝ corpibꝫ resolui. Est etiā infans balneādꝰ singul' diebꝫ bis non q̄dē pleno stomacho lacte nec statim pꝰ lactationē sed añ. Sicut enī exercitiū dʒ anticipare cibū in potētibꝫ exercitari: sic balneū dʒ anticipare lactatōnē in nouiter natꝫ q̄ nō pn̄t exercitari. Vñ si stomachꝰ sit plenꝰ lacte eoꝝ digestio corrūpit ꝓpt balneū ⁊ opilatiōes in lateribꝫ gn̄ant: similit eorum dyafragma cōprimit ⁊ ī eisdē tussis gn̄at ⁊ infdū vomitꝰ q̄ oīa in nouiter natꝫ nociua sūt simpl'r ⁊ euitāda. Non dʒ aūt balneari in aq̄ sapiente naturā siue ṽtutē farmacoꝝ cuiusmodi sūt aq̄ sulphuree ⁊ alūniose: sʒ dʒ esse aq̄ pura fontina cuiꝰ motꝰ sit ṽsus orientē p terrā arenosam nō lapideā nec lutosam: etiā a mōtibꝫ discoo ptā: aeri ⁊ soli expositam nullius saporis: substātie subtilis: cuiꝰ residētia nulla vel pauca pondere leuis: que cito calefit ⁊ cito infrigidat. Morent in balneo q̄ usq̄ʒ carnes eoꝝ rubē incipiāt. Et post balneū decent sunt fasciādi sicut nouerūt matrone circa hoc insistētes. Fasciatio aūt non debet esse

nimis stricta ne eorum augmẽtum impediatur nec nimis mollis ne eorum membra indebite figurentur. Nec debent esse panni ex quibus fascientur frigidi. Et si forsan in eorum membris aliquod peccatum appareat ex parte figure vel situs vel quantitatis: post balneum fasciãdo temptari debet eorum correctio sicut nutrices infantibus suis facere consueverunt. Et similiter in his quorum vna tibia est breuior alia. scilicet magis extendendo eam quam aliam. Post hoc autem infans lactandus est quousque dormiat. Quod si forsan dormire non velit consolandus est cum dulcibus cantilenis. Et si omnia ista non iuuerint portandus est totus fasciatus hincinde. Et super omnia studeat nutrix quod ei⁹ vestes nõ sint sordide. Sed quia matronas in his expertas videmus magis proficere: in hac materia me amplius tenere nõ intendo. Totiens enim sunt fasciandi in die quotiens eorũ vestes sordide reperiunt. Semper autem post balneum lactandi sunt: et similiter post eorum vestium sordidarum mũdificationem. Si quidem eos lac sugere delectabiliter videamus quod eorundem infantum lactãdi consuetudine facile est videre tunc secundum quod plus vel minus recipiãt vnica lactatione delectationẽ lactis secundum hoc sepius vel minus sunt lactãdi. Maior pars temporis nouiter natorum occupanda est in lactatione: balneatione: dormitione: et vestium sordidarũ mutatiõe. Nec omnino nouiter nati indigent alio cibo nisi lacte: et hoc eis sit loco cibi et potus. Lac autem infantibus conuenienti⁹ est lac matris proprie. Nam natura sagax sagacitate cuius non est finis ex vna portione sanguinis menstrui fetum generat et nutrit in vtero matris: et ex alia portiõe lac in mãmillis generat quod quidem lac cum sit generatum ex sanguie materie simili sanguini qui fuit materia gñationis et nutritiõis infantis: est eidem optimũ nutrimentũ quod est verum: supposito quod mater sit sana et debiti regiminis secundum quod requirit actus nutritionis nutricis. Et hoc est quia ex eisdem sumus et nutrimur. Quod si forsan mater proprium genitum nutrire non posset vel non velit: tunc elegẽda est nutrix sana bone conditionis et boni moris: etatis perfecte: cuius color ad nigrum declinet: et vene sint late: et collum grossum et pectus amplũ et mãmille nõ carnose magne: non laxe: venarũ multarũ: cuius lac non sit nimis subtile et serosum nec nimis grossum et caseatum: coloris albi: boni odoris et boni saporis. Cuius etiam lac non sit nimis partui propinquum nec nimis remotum: cuius partus fuit naturalis etiam masculus et sit vnius mensis cum dimidio vel duorum. Et si possit inueniri nutrix similis complexionis et regiminis matris infantis cui⁹ partus fuerit natural' etiã mascul⁹ nõ esset malũ: imo puto quod talis esset pre omnibus eligẽda supposita lactis conueniẽtia in quantitate et in conditiõibus ante dictis. Quod si mater propriũ filiũ nutrire velit nõ eligat alia sanitate et bono regimie habitis cum lactis sufficiẽtia. Quod aũt sit bonũ regi-

men nutricis ex quo lac eiuſdem ꝯſeruet̃ corrigat̃ ⁊ auget̃ infans: ap̱pa-
rebit poſt vbi regule regimīs ſanitatis ap̄propriate ſexui femineo vt
differt a maſculino ponent̃. Et non laudarē ꝙ in primis diebus par-
tus mater lactaret ꝓpriū filiū ſuū. Tum quia mater multū alterata ē
a partu. Tum quia lac diu remanſit in mām̄illis ex quo forte poteſt
eſſe corruptū: ſicut etiam ex ꝓprio colore ⁊ ſubſtantia eſt videre. Unde
mulieres gallicane faciunt ſugi lac ab earū mām̄illis per aliqnā mu-
lierem vilem ad hoc deputatā. Non eſt cunabulū eius mouendū ad
ſoni prouocationē motu violento ne eius lac in ſtomacho ꝯcutiatur
et digeſtio corrumpat̃: ſed motu ſuaui ⁊ ſi ſine motu cū mām̄illa ſom
nus poſſit prouocari melius eſt. Moderatus fletus ante lactationē
ꝯuenit: ⁊ ſpecialit̃ ad partium ſpiritualiū dilatationē ⁊ ad humidita-
tum capitis aliqualē euacuationē ⁊ ad coloris temperati reuocatio-
nem ⁊ ꝯfortationē. Lactent̃ bis vel ter in die naturali vel ad plus q̄-
ter. Qđ ſi forſan in eorum ſtomachis corrumpat̃ lac ex multa ⁊ im̄ode
rata ſuctione: ex qua ꝯtingit inflatio ⁊ extenſio ⁊ ventoſitatū multi-
tudo ⁊ vrine albedo lōgo tempore famelici ſunt permittēdi: ⁊ ſtudiū
impendat̃ vt ſomnū dormiant logum. Securius eſt vt paruꝫ ſugāt
lactis ⁊ ſepe. Aſſimilant̃ enim corporibꝫ ꝯualeſcentiū qui ſic ſunt ci-
bandi vt inferius apparebit. Bonū eſt etiam ante lactationē ꝙ paruꝫ
mellis deſpumati cum aliq̄ꝫtulo vini lymphati albi eiſdem ꝓpinetur
ꝓpter ſtomachi ablutionē ⁊ lauationē. Et ſpecialit̃ in p̄ncipio aliquid
lactis in infantium oribus mulgeatur vt minus eorum mery in actio
ne laboret ⁊ ex conamine ſuctionis eorum gule cum mery ⁊ reliquis
inſtrumentꝫ leſionem incurrant. Hoc igitur ſit regimen infantium
quouſqꝫ dentes emittant anteriores. Poſtq̄ꝫ dentes apparuerint an-
teriores alius cibus a lacte nutricis infantibꝫ interdum eſt tribuend⁹
ſicut cibi lacti ſimiles in ſubſtantia ⁊ virtute lacte tamen parū groſſi
ores: ⁊ ſunt cibi qui pauca vel nulla indigent maſticatiōe cuiuſmodi
ſunt cibaria laudabilia a matribꝫ vel nutricibus eorum primitus di-
ligenter maſticata vt panis in aqua mellis diſſolutus vel in aqua car
nium laudabiliū: vel cibus factus ex farina tritici ⁊ lacte animalis ſi-
cut mulieres gallicane facere ꝯſueuerūt. Aut panis diſſolutus in vi-
no bene aquatico interdū poteſt eis bene tribui. Aqua bona ⁊ pura cu
ius ꝯditiones ſuperius dicte ſunt: poteſt etiam permiſceri cum aliq̄n
tulo vini. Nec laudo ꝙ predicti cibi tradant̃ infantibꝫ ſimul cum la-
cte. In hora enim in qua aliquis predictoꝝ ciborum exhibetur infā-
tibus abſtineat a lacte quouſqꝫ predictoꝝ ciborum digeſtio fuerit per
fecta. Hoc facto poſſunt indui ⁊ portari ⁊ balneari min⁹ q̄ꝫ ante. Cū
autem inceperint per ſeipſos ambulare: nutrix debet eē ſollicita ne in
fans diuerſis ⁊ inordinatꝫ moueatur motibus ne forte eius membra
torqueant̃: nec ē cogēd⁹ ſedē vel ābulare anq̄ꝫ ſꝫ naturā ꝺſideriū veīat

Locus in quo sedet nō dꝫ eē durus: nec aspͥtatē hn̄s: nec coram ipso
debēt esse aliq̄ ex eis q̄ pungūt ⁊ incidūt. Custodiēd⁹ est ne ab alto lo-
co labat̄. Cū aūt dentes canini incepint apparere: ab oī re q̄ ad masti-
candū dura ē debꝫ abstinē: ne forte materia p̄dictoꝝ dētiū ꝓpt̄ duroꝝ
masticationē totalit̄ resoluat̄. Et tūc plurimū bonū erit fricare gingi-
uas ex axūgia galline vel ex butyro recēti ⁊ cerebro leporis: ex h̄ eni fa-
cilior eoꝝ fit trāsit⁹ ⁊ origo. Et qꝛ in tpe originis dentiū p̄dictoꝝ con
sueuerūt infantiū colla rubē q̄ꝫ plurimū laudo ꝙ h̄ tpe vngat̄ caput et
collū cū oleo rosato ꝯquassato cū aqua calida. Cū aūt possibile est
cuꝫ p̄dictꝭ dentibꝫ mordē desiderāt ꝑpriū digitū masticare quapropt̄
hoc tempe frustū paruū radicꝭ yreos in eoꝝ manibꝫ est ponēdū que n̄
sit sicca: sꝫ int̄ siccū ⁊ viride mediocris. Nā ex eoꝝ masticatiōe ꝓhibet̄
eoꝝ gingiue ab vlceribꝫ ⁊ dolore. Laudo ꝙ gingiue eaꝝ freq̄nt̄ cū mel
le despumato cū aliq̄ꝫtulo salis fricent̄: hoc eni ꝓhibet a dolore ⁊ vlce
re. Qn̄ aūt p̄dicti dentes canini ꝑfecte creuerint radix liq̄ricie ꝯtinue
masticet̄. Et q̄ꝫto infantes magꝭ appropinquāt ad tp̄s in q̄ sunt a mr̄e
totalit̄ sequestrādi tanto oportet assuefieri cibarijs magꝭ grossis. Tē-
pus sequestratiōis est cū pn̄t alios cibos masticare ꝑfecte: cū .s. oēs dē
tes emiserint. Et hoc tp̄s ē duoꝝ ānoꝝ cōiter. Dicūt q̄dā ꝙ masculus
tardi⁹ sequestrādus est q̄ꝫ femella ceterꝭ paribꝫ. Qꝺ si infans ꝑsidere
inordinate post tp̄s sequestratiōis māmillā quesierit ⁊ ex illo inordi-
nate fleuerit: epithimāde sūt māmille cū aliq̄bꝫ q̄ infanti abomiatio-
nem inducant in gustu cuiusmodi sunt succus absynthij ⁊ mentastri
et myrrhe ⁊ similiū. Hoc ergo sit regimen infantis q̄usq̄ꝫ a nutrice
sit sequestrādus. Postea tota sollicitudo parentū debet esse in me-
liorādo mores ipsius. Et in h̄ ꝯsistit duplex vtilitas vna vt crescat bo
nus ⁊ fiat ei in bono habit⁹ fixus q̄ generat̄ in aīa ex actibꝫ freq̄ntatis
Et hec vtilitas ē in aīa cui⁹ artē non habet medicus sed moralis ph̄s.
Alia est attinēs corpi. Nam ex malicia moꝝ ⁊ passionū potest in cor-
pore generari complexiōis malicia. Un̄ sicut mali mores sequunt̄ ma
liciā complexiōis sic possibile est maliciā complexiōis ex moꝝ mali-
cia gn̄ari. Unde timor in multo tempe ꝑficit melācolicū. Et ergo nō
sunt ꝑmittendi nimis tristari nec irasci nec flere nec gaudere: sꝫ medi
um in his elegibile est. Et si nobis appareat eorū natura vel ꝯstellatio
inclinari inordinate ad aliquā passionē auertendi sunt ad ꝯtrarium.
Auertentes eni ad ꝯtrariū ad mediū veniem⁹ sicut dirigētes ligꝰ tor-
tuosa facē ꝯsueuerūt. Et sic patꝫ ꝙ in custodia moꝝ summa corpo
ris ⁊ anime custodia ꝯsistit. Post somnū balneandus ē quousq̄ꝫ ei⁹
carnes rubere incipiant: deinde ludere ꝑmittat̄ per vnam horam: de-
inde cibandus est cibis laudabilibꝫ: deinde ꝑmittēdus est ludere pro-
lixi⁹: deinde balneādus ē. Post sequestrationē eoꝝ aliq̄ sunt ꝯtēti ex-
ercitio: parū aut nihil curātes de balneis: sꝫ qꝛ eoꝝ mēbra an̄ septimū

annū sunt multū debilia ⁊ ad motū inepta rōnabile ē ꝙ infrdū balnie-
tur ad mēbroꝝ ꝯfortationē ⁊ ad supfluoꝝ tertie digestiōis expulsio-
nem ⁊ vt mēbra ad augmētū preparentᷣ. Nō debēt esse balnea sapiē-
tia naturā aliquoꝝ farmacoꝝ cuiusmodi sūt sulphurea alūinosa ⁊ si-
milia: qꝛ redderentᷣ ex illis corpa eoꝝ in augmētabilia. Et ꝓpᷣ eandēꝫ
cām exercitiū eoꝝ nō dꝫ esse forte mltū ⁊ magnū: qꝛ mēbra eoꝝ adeo
sunt debilia ꝙ exercitiū forte pati nō pnt. In hoc tpe etatꝫ vinū est no-
ciuū ⁊ eo nō indigēt. Nociuū quidē qꝛ est ignē addē igni. Habēt etiā
neruos debiles ⁊ cerebꝝ quoꝝ vinū est maxie lesiuū: ⁊ pcipue qꝛ eoꝝ
nerui sūt valde passibiles ⁊ penetrabiles a vino qđ ē optimꝰ penetra-
tor ꝓpter subtilitatē eiꝰ debitā ex parte actiōis ⁊ substātie. Vinū eniꝫ
est subtile in substātia ⁊ actiōe. Nec indigēt vino ꝓpter vrine mūdifi-
cationē: ⁊ colere rubee cū vrina mūdificationē. Nec ꝓpter corpis hu-
mectationē: nec ꝓpter melancolie repressionē: nec ꝓpter digestiue ⁊ ca-
loris inati ꝯfortatōnē: vt ꝯsiderāti manifestū est. Vinū albū lympha-
tū valde pōt eis ꝓpinari loco potus. Et q̄to sūt calidioris cōplexiōis
minꝰ vtantᷣ vino: ⁊ q̄to frigidiorꝫ plus vtantᷣ eo. Aqua que ē potꝰ eo-
rū sit pura cuiꝰ ꝯditiōes supius tacte sūt. Hoc sit regimē pueri q̄usqꝫ
mgr̄o tradatᷣ qđ est tps ānoꝝ sex. In hoc tpe tradatᷣ mgr̄o q̇ eum doce-
at in moribꝫ ⁊ sic ḡdatim ē ordinādus nec solito balneādus: ⁊ eiꝰ la-
bor ante cōmestionē augmētādus: qꝛ eius mēbra sunt solito fortiora
Nō sunt tn̄ apta fortibꝫ exercitijs ante decimūquartū annū: imo for-
san eis nō competit exercitiū forte ⁊ magnū ante finem adolescentie.
Usqꝫ ad duo septēnia annoꝝ non competit vinū nisi aq̄ticū sed mi-
nus q̄ꝫ ante. Sed interdū nō est malū eis in hoc tpe mistrare parum
boni vini: ꝓpter p̄seruationē a generatiōe opilationū. Hoc sit regimē
puerꝫ vsqꝫ ad decimūquartū annū. Unde parū deinceps differt regi-
men corpi debitū scilicet tempato libero vacare potēti regimini sani-
tatis a regimine transeūtiū .xiiij. annū preterq̄ꝫ ꝙ pnt fortioribꝫ exer-
citijs vti ⁊ cibis grossioribꝫ ⁊ vinis minꝰ aq̄ticis ⁊ paucioribꝫ balneis
et indigēt breuioribꝫ somnis. Nō indigēt exercitijs fortissimis nec ta-
lia exercitia sustinere pnt sine notabili lesiōe cuiusmodi sunt exercitia
luctantiū tornantiū ⁊ similia: nam eoꝝ mēbra non sūt sufficientᷣ apta
ad tales motꝰ ꝓpter eoꝝ impfectionē: sunt enī adhuc in via augmēti:
et talia exercitia impediūt eoꝝ augmētū. Et sicut dictū est de exerci-
tijs ita intelligatᷣ de cibis: nō enī pnt digerere cibaria fortissima ad di-
gerendū dura: queādmodū pnt illi qui sunt ī termio adolescētie. Si-
militᷣ actus venereoꝝ nō sunt eis ita ꝯuenietes sicut his q̇ terminum
adolescētie sunt ꝯsecuti: imo ex coitu inordinato magnā ꝯsequuntᷣ le-
sionē. Ex hoc enī corpꝰ impeditᷣ ab augmēto: nec semen est vtile gene-
rationi: anteq̄ꝫ mēbra ad pfectū augm̄tū puenerint: vt patet infᷣre na-
scentibꝫ quoꝝ semē est impfectū anteq̄ꝫ plāta ad augmētū pfectuꝫ de-

uenerit. Cum autem aliquis ad perfectum deuenerit augmentuꝫ qđ
communiť supponitur circa medium quarti septennij annorum: ⁊ est
annus vicesimusquintus tunc est sanitas perfectissima: ⁊ durat vsqꝫ ad
quadragesimū quintum annum. Et vocatur hec etas: etas pulchritu
dinis ⁊ fortitudinis. Nam hoc tempore corpora sūt pulcherrima ⁊ for
tissima ⁊ in eis omnes operationes sunt fortiores: quod specialiť ve=
rum est de vitalib⁹ ⁊ animalibus quicquid sit de naturalibus. In hac
etate indigemus fortiorib⁹ exercitijs ⁊ est sufficiētior ad exercitia for=
tissima: et multomagis quam aliqua precedentium. Et minus indi=
get balneis aque calide q̄ꝫ etas precedens: sed balneum frigide aque
huic soli etati est ꝯueniens vt membra reddantur robustiora: ⁊ ad mo
tum fortem aptiora. Nec calor innatus ex predicto balneo debilita-
tur sed magis ꝯfortabiť: nec augmentū membrorum impedietur. Et
non debet hoc balneum esse aque intense frigiditatis nec in tempore
⁊ hora frigidis: sed calidis. Cibus in hac etate debꝫ esse grossior ⁊ ma
ioris q̄ꝫtitatis ⁊ minoris numeri. Nam debent ⁊ possunt respectu
prioris ⁊ posterioris etatis grossum ⁊ multuꝫ cibum accipere ⁊ raro.
Que sint cibaria conuenientia eis inferius apparebit. Potus
debet esse vinum subtile album minus aquaticum q̄ꝫ in minori etate
propter vrine prouocationem: colere mundificationem: ⁊ sudoris ꝓ
uocationem: ⁊ membrorum humectationem. Nec debent corum ci=
baria esse calida nec acuta ne forte ex eis in febrem vel epatis superca-
lefactionem vel humoꝝ adustionē incidant. Et ꝓpť eandem rationeꝫ
vitare debēt oīa excessiue calida ⁊ sicca: vt piper: synapis: allea ⁊ simi
lia. Hec etas indiget breuissimo somno respectu aliarū ꝓpť digestio
nis fortitudinē: ⁊ robur mēbroꝝ que sūt instrumēta virtutū aīaliuꝫ
sensitiuarū ⁊ motiuarū. Somn⁹ enī ordinať ad ꝯfortationē virtutū
naturaliū ⁊ quietē aīaliū. Quo ad aīe accidētia sūme ē vitāda ira ⁊ tri
sticia que sanguinē supcalefaciūt ⁊ adurūt. Hec etas actib⁹ venereis ē
ꝯueniētior ꝓpť mēbroꝝ ꝑfectionē ⁊ caloris ⁊ spirituū fortificationē et
semis multitudinē ⁊ digestionē. Regule aūt spāles regimis sanitatis
que sumunť ex rerū naturaliū diuſitate inferi⁹ apparebūt. Hāc eta
tem sequiť ꝯsistētia cui⁹ regimē parū differt a regimie imediate dicto
Hanc ꝯsistentiā sequiť senect⁹: cui⁹ volum⁹ ponē regimen speciale
sicut infantiū. Notandū ꝙ tota intētio in regimie senū est admini
strare qđ calefaciat ⁊ humectet ex nutriētib⁹ balneis ⁊ potibus: longo
somno ⁊ quiete. Et qꝛ in stomachis senū fleuma multiplicať: ꝑ viam
intestinoꝝ euacuare ꝓcurabim⁹: ⁊ p̄m ꝓmit⁹ digerendo cū decoctione
hysopi ⁊ oximelle diuretico. Euacuatio fieri pōt cū pigra vel cū de-
coctione volubilis ⁊ polipodij in q̄ infundanť cartham⁹ turbith ⁊ zin
ziber. Pillule etiā cōposite ex semie carthami ⁊ ficub⁹ ⁊ terebenthina
sūt senib⁹ ꝯueniētes et sit de illis q̄ꝫtitas duarū auellanarū vel circa.

De nutriētibꝫ senū dicamꝰ ꝙ nutriētia senū debēt eē facilꝰ digestio-
nis et boni nutrimēti et minoris q̄ntitatꝫ et nūeri minoris q̄ in etatibus
p̄cedētibꝫ. A corpibꝫ enī senū nō fit multa resolutio ꝓpt calorꝫ debili-
tatē et mēbroꝝ duriciē: ꝛ sic n̄ indigēt multo cibo nec sepe sꝫ paucꝰ eis
sufficit respectu etatꝫ p̄orꝫ: et raro ꝓpt digestiue debilitatē. Et g̊ debēt
eis admistrari nutriētia q̄ in p̄ua q̄ntitate pn̄t corpꝰ senis nutrire suf-
ficient: et qꝛ senes nō indigēt sepissima refectiōe: imo forte eis sufficit
comedē semel ī die naturali iō facilime ferūt ieiuniū qđ verū est de se-
nibꝫ a senectute ꝛ nō a senio. Senes enī a senio q̄ sūt sicut lucerna ex-
tinctiōi p̄ata indigēt sepissima et paucissima refectiōe. A cibo enī mul
to simul sumpto suffocaret eoꝝ calor sicut p̄uꝰ ignis a multis lignis.
Et si n̄ eis sepe nutrimētū admistret calor naturalꝰ hūido radicali ꝯsū
pto sicut lucerna ad extinguēdū p̄ata ꝓpt olei ꝯsūptionē ꝛ lichini illu
minati paucitatē extinguet. Bonū g̊ puto tales dietari ter ī die natu
rali sic ꝙ int primā et scđam cōmestionē inueniat spaciū octo horaꝝ
et int vltimā cōmestionē p̄mi diei et p̄mā seq̄ntꝫ inueniat spaciū de-
cem vel vndecim horarū: et sic tertia cōmestio maior erit scđa: et scđa
aliq̄ntulū maior p̄ma. Prima cōmestio erit circa scđam horā eq̄lē diei
naturalꝰ: et scđa cōmestio erit circa horā septimā: et tertia circa deci-
mā septimā horā diei seq̄ntꝫ et ē circa nonā vel decimā eq̄les. Debēt se
nes p̄terea euitare oīa cibaria fleumatꝫ vel melācolie gn̄atiua et vena
rū opilatiua cuiusmodi sūt grossa viscosa solida et digestioni inobia:
vbi g̊ra genera leguminū et genera pisciū salitorū et n̄ salitorū et spe-
cialit aīaliū marinoꝝ et vniūsalit carētiū squamis et spinis et carniū
salitarū et specialit aīaliū siluestriū porcoꝝ boū antiquoꝝ salitoꝝ et
nō salitoꝝ: et auiū in aquis degentiū et vniuersalit cibarioꝝ pomoꝝ
coctanoꝝ et mespiloꝝ et similiū frigidoꝝ: olerū frigidoꝝ puta lactu-
carū portulacarū et similiū. Senibꝫ quoqꝫ ꝯueniētior est elixatura q̄
frixura vel assatura: et assatura q̄ frixura: et pastillatura q̄ assatura.
Salse ex vino sunt ꝯueniētiores senibꝫ q̄ ex aceto vlꝰ veriuto. Acetuꝫ
enī est senibꝫ incōuenietissimū ratiōe eius frigiditatꝫ et siccitatis. Et
meo iudicio senectutē accelerat et ꝯfirmat. Item specierū genera si-
cut zinziber et cinamomū sunt senibꝫ ꝯueniētiora. Et oīa genera spe-
cierū participātiū caliditate et hūiditate vel parua siccitate. Mel
senibꝫ multū est ꝯueniens. Debet autem esse albū: grandinosum: du-
rum: incissibile: boni saporꝫ cuiusmodi est mel d̄ monte pessulano.
Carnes castratoꝝ iuuenū caponū: gallinaꝝ: galloꝝ testiculi: oua recē
tia sūt cibaria senibꝫ ꝯueniētia. Et similit p̄dicū alaudarū et fasianoꝝ.
Hec enī st facilꝰ digestiōis boni nutrimēti et multi. Pisces senibꝫ ꝯue-
niētes sunt pisces marini ꝛ int ipsos est rogetꝰ gornatꝰ et plagitia. Et
meliꝰ ē ꝙ decoq̄nt in vino cū feniclo ancto et petrosilino vt eoꝝ frigi
ditas tp̄et et remoueat eoꝝ viscositas. Lac senibꝫ ꝯuenit eo ꝙ nutrit

cito ⁊ corpus humectat. Quibusdã aũt nõ ꝯuenit eo ꝙ opilationẽ generat: vnde q̇busdã ex lacte sub dextro hypocũdrio dolor ⁊ extẽsio cõtingẽ ꝯsueuit: ꝓpter venarũ stricturã ⁊ talibꝫ nõ ꝯuenit. Lac ꝯuenientius eis ẽ asininũ vel caprinũ cũ aliq̄li q̄ntitate zuccari vel mellis despumati: hec eni ꝓhibẽt ipsiꝰ corruptionẽ ⁊ iuuãt eiꝰ penetrationem. Caseus senibꝫ est inutilis nisi sit bñ vnctuosus nõ salsus nec nimis recens. Butyrũ senibꝫ ꝯuenit: q2 eos humectat ⁊ calefacit ⁊ membra pectoralia lenit. Olera ꝯueniẽtia sũt: sicla: bleta: feniculũ: petrosilinũ: borago domestica ⁊ siluestrꝫ: saluia: mẽta: ⁊ ꝯsimilia q̄ ad caliditatẽ ⁊ humiditatẽ declinãt. Polipodiũ cũ aniso ẽ eis ꝯueniẽs ad leniẽdũ ipsorum naturas si decoq̄nť cũ carnibꝫ laudabilibꝫ. Idem intelligať ꝺ volubili herba cuiꝰ ẽ flos albꝫ ad modũ campane: ⁊ mercurialis eis ꝯuenit: ⁊ eis ꝯueniẽs ẽ oleũ oliuarũ maturarũ ⁊ amygdaloꝝ dulciũ ⁊ zizaminũ. Fructꝰ senibꝫ ꝯueniẽtes sũt ficus ⁊ spãliť sicce ⁊ passule ⁊ pruna ⁊ dactili. Et ficubꝫ q̇dem in ꝑncipio cõmestiõis ⁊ aliјs in fine ẽ vtẽdũ. Dyacalamẽtũ etiã est eis competẽs ⁊ spãliť ad apiendũ opilatiões laterũ q̄s senes sepiꝰ incurrẽ ꝯsueuerũt. Clistere ex oleo simplici dulci est eis ꝯueniẽs infdũ ad leniẽdũ coꝝ naturas ⁊ ad humectandũ eorũ viscera. Et oĩo cauẽ debẽt ab acuto clisteri ne coꝝ intestina siccẽť sed humidũ clistẽ ⁊ vnctuosũ est eis vtilissimũ. Debemꝰ solicitari ĩ regimine senũ de lenitate ventris coꝝ: ⁊ nihil penitꝰ de fleubothomia est curãdũ. Et loq̄r de senibꝫ a senio cuiꝰ initiũ poniť in septuagesimo ãno vel circa: q̇busdã citiꝰ: q̇busdã tardiꝰ: sunt eni quidã ita male constructi corpe ꝙ non pñt ad annũ sexagesimũ ꝑuenire. Vinũ nouũ albũ gallicũ aq̄ticũ senibꝫ nõ est ꝯueniẽs: nisi forsan post balneũ si eos inordinate ꝯtingeret sitire. Vinũ senũ debet esse rubeũ: subtile odoriferũ ⁊ antiquũ. Tale eni vinũ senes calefacit ⁊ nutrit: melãcoliã compescit: vrinã ꝓuocat: iũcturas humectat: calorẽ innatũ repat: q̇bꝫ oĩbꝫ indigent senes. Acruminũ generibꝫ vti pñt si eisdem vti ꝯsueuerũt: puta alleis cepis ⁊ spãliť ꝓpť opilationẽ venarũ aperiẽdã quã sepe incurrere ꝯsueuerũt ad q̇ꝺ tũc valeret dyacalamẽtũ. Tyriaca senibꝫ multũ ꝯuenit ad aperiẽdũ opilatiões ipoꝝ: similiť cõperit medicina vocata athanasia cuiꝰ descriptionẽ inuenies ĩ atnidotario. Poragia senibus ꝯueniẽtia sũt gruellũ de auena ⁊ hordeo cũ aq̄ carniũ laudabilium. Simimiliť rape cũ aq̄ carniũ laudabiliũ ⁊ feniculo senibꝫ sũt cõuenietes. Similiť pureta ex boraginibꝫ: bletꝫ: feniculo: petrosilino senibꝫ sunt ꝯueniẽtes. Potꝰ hydromellis senibꝫ est ꝯueniẽs ad aperiẽdũ coꝝ opilatiões: ⁊ si sint ĩ viјs vrine decoquať cuꝫ hydromelle petrosilinũ ⁊ spãliť macedonicũ: apiũ: feniculũ ⁊ similia. Et si opilatio fuerit in viјs spũalibꝫ addať hydromelli capillus venerꝫ: hysopꝰ ⁊ similia. Fricatio temperata in q̄ntitate ⁊ q̄litate: senibꝫ ꝯuenit. Debilia mẽbra ⁊ dolẽtia senũ fricatiõe nõꝫ indigẽt. Debet esse fricatio cũ mani

bus asperis ⁊ grossis pannis vicibꝫ interpositis: nō tñ debet esse frica
tio tanta ⁊ talis ꝙ mēbrorū ipsoruꝫ inducat siccitatē ⁊ per cōsequens
frigiditatē ꝑ viā resolutionis humidi ⁊ naturalis calidi: sicut in exer
citijs immoderatis cōtingere solet. Nec debet esse nimis ꝑua itaqꝫ in
mēbris senū nulla fiat resolutio cū fricatio naturalit̃ ordinet̃ ad expul
sionem supfluitatū mēbrorū tertie digestionis: ⁊ ad cōfortationē eo/
rūdem. Debet igit̃ esse talis ⁊ tāta ꝙ sit sufficiēs poros membroꝝ ali
qualiter aperire ⁊ eorūdē calorē innatū aliqualit̃ cōfortare ⁊ supflui=
tates eoꝝ cōsumere: vt ex hijs mēbra senū calidiora reddant̃: ⁊ natu/
ralit̃ humidiora. Et sic patet ꝙ fricatio senū nō debꝫ esse fortis qr mē
bra desiccat: nec debilis qr calorē in mēbris nō cōfortat. Nec etiā par
ua qr nō sufficit poros apire ⁊ supfluitates cōsumere. Nec nimis ma
gna ne mēbra debilia senū vltra naturalē debilitatē debilitet. Debet
ergo esse mediocris in quātitate ⁊ qualitate. Tēpus aūt cessandi a fri
catione est cū mēbra senū rubere incipiūt ⁊ aliq̄liter dolere. Nec ē ma
lum circa finē fricatiōis inungi man⁹ oleo oliuarū dulci vel amigda
loruꝫ dulciū: vt mēbroꝝ senū siccitas aliqualit̃ tēperet̃: ⁊ calidū natu
rale in eisdē ꝯseruet̃. Laudo hāc fricationē fieri stomacho ieiuno an/
te cibū ⁊ exercitiū ⁊ eligat̃ locus tēperat⁹ ⁊ hora naturalit̃ tēperata vl̃
artificialit̃. Et qui nō possunt exerceri ꝓpter mēbrorū debilitatē vl̃ ꝓ=
pter aliquā causam in rebus mūdanis suppleāt fricationibꝫ ⁊ balneis
fricent̃ qualibet die nō solū fricatione ꝑparāte ad exercitiū sed supplē
te vicē exercitij. Et balneent̃ quater in mēse balneo humectāte ⁊ calo=
rem naturalē cōfortante ⁊ siccitatē mēbrorū obtemperāte. Talia nō
sunt balnea sulphurea vel alūniosa: nec vniuersalit̃ sapiētia naturā si
miliuꝫ farmacorū: sed sunt aque dulces in quibꝫ apponi laudo camo/
millam ⁊ vtrūqꝫ sticados ⁊ bismaluā: bismaluā quidē ad mēbroruꝫ
siccitatē: sticados ⁊ camomillā qr mēbra cōfortāt ⁊ lassitudinē remo
uent. Et bene laudo ꝙ circa finē balnei fricent̃ eoꝝ membra vt sordes
eoꝝ remoueant̃ si que sint. Et inde fricent̃ iunctis manibꝫ oleo oliua/
rum ⁊ amigdalorū dulciū vt post balneū mēbra remaneant humidi=
ora. Terminus balneationis ⁊ exit⁹ initiū est cū digitorū pulpe inci/
piūt aliqualit̃ exaspari. Et in hoc multū dicit̃ ꝯsiderari hoīs delecta/
tio: nā quidā citius balneatione attediant̃ quidā tardi⁹. De alijs cōsi
derationibꝫ circa fricationē ⁊ balneū trāseo: qr de hoc inferi⁹ in quar
ta ꝑte hui⁹ opis patebit. Sēes q̄ adhuc habēt mēbra fortia ⁊ ad exer
citium bene apta: nō balneo adeo sepe nec fricatione assuescere debēt
Nā balneū ⁊ fricatio ꝓ magna parte vtilitatis ad expulsionē ordinā
tur supfluitatū tertie digestionis ⁊ caloris naturalis cōfortationē et
mēbroꝝ interiorū euacuationē ad q̄ oīa exercitiū ordinatū modo de
bito plus valet. Mēbra senū debilia exercitari nō debent: ne amplio
rem incurrāt debilitatē: secus est in adolescētibꝫ in q̄bus mēbra debi

lia naturaliter exercitantur amplius vt maiora ꝛ fortia fiant: et hoc quia adolescentiū virtutes ꝓualescunt: ꝛ senū corpa sunt decidentia: vnde nulla spes est de membrorū debilium naturaliter fortificatione per exercitium. Et per oppositū mēbra fortiora senum ꝛ ad exercitiū apta debent plus exercitari nō ad ꝟtutis mēbroꝝ augmētū: sꝫ ad residui vite conseruationē. Unde si membra superiora sint debilia: ꝛ inferiora fortia: exercitentur magis inferiora. Sed vniuersaliter ceteris paribus senes minori exercitio et debilitatione indigent q̃ȝ adolescentes vel iuuenes: vnde fortioribus exercitijs non sunt apti cuiusmodi sunt hastiludia: torneamenta: et itinera longa: cursus ꝛ luctamina et similia hijs. Nō enim sunt vires in senectute. Unde hec etas vacare debet hijs que sine viribus sustineri possunt: puta consilijs auctoritatibus et sententijs que in senibus augeri consueuerunt: ꝛ non hijs que viribus corporis fiunt que ad etatem spectāt priorem.

Ca. iiii. de regulis sumptis a lapsu naturali.

q Uoniam in precedenti capitulo posui regulas regiminis temperati siue sani a generatione a quo non parum differūt egra corpora a generatione: que respectu temperati sunt malarum cōplexionū. Uolumꝰ in hoc capitulo ponere regulas regiminis sanitatis malarū cōplexionū: nō accidētaliū sed naturaliū. Sunt enim quidā qui a principio generationis calidiores sunt vltra tēperamentum humane cōplexiōis: alij frigidiores: ꝛ in alijs q̄litatibꝰ tā simplicibus q̃ȝ compositis excedentes quaruꝫ complexionū necesse est vt sit aliud regimen cōseruatiuū vel curatiuū. Nec est nostra intētio loqui de parum lapsis: qꝛ taliū regimen sufficiēter haberi potest ex hijs q̄ dicta sunt de regimie tēperate cōplexiōis: et ex hijs que postea dicent̄ de multum lapsis. Sed in isto capitulo intendimꝰ de corporibus multum lapsis cuiusmodi sunt sanguinei: colerici: fleumatici: ꝛ melācolici. Primo loquamur de regimine sanguinee cōplexionis. Est em̄ complexio minus mala ꝛ minꝰ distans a tēperata complexione: imo quidam dixerunt hāc cōplexionē esse tēperatā scilicet calidā ꝛ humidam cuiusmodi est sanguinea: quod vtiq̄ verū est respectu tēperamēti ponderis. Unde homo tēperatissimꝰ labitur in calido ꝛ humido a ponderis tpamēto: ꝛ sic intellexerūt ātiq̄ꝝ quidā cōplexionē humanam etiam in tota natura esse calidam ꝛ humidam. Sed complexio calida ꝛ humida respectu temperamenti ad iusticiā: puta respectu hominis tpatissimi nō ē tpata sꝫ lapsa: ꝛ hmōi ē cōplexio nat̄al̄: imo hn̄s hanc cōplexionē patit̄ acachochimias egritudibꝫ ꝛ vl̄iter ab omnibꝫ egritudinibꝫ q̄rū causa est putrefactio ꝛ huōrū plenitudo ꝛ opilatio ꝛ specialiter multitudo sanguinis. In tali em̄ complexione consueuit multiplicari sanguis: ꝓpter quod indiget fleubothomia vel vētosa, ꝓpter sanguis euacuationem: et specialiter cum regimen habentiū hāc

complexionem: in reliquis non est equale. Hec fleubothomia fienda est in virtute: etate: et ceteris particularibus permittentibus: in tempore veris in principio vel in fine. In principio vbi dubitam⁹ de egritudinibus ex sanguinis multitudine vt plurimum contingentibus: nam hoc tempus morbo assimilatur ex repletione. In fine cum dubitamus de egritudinib⁊ ex sanguinis acuitate vt plurimū contingentibus. Et ex hoc concludit᷑ fleubothomiā in veris pncipio fiendā esse maiorem et in fine minorem. De venis fleubothomandis ⁊ de qualitatis et quantitatis sanguinis cognitione: ⁊ de considerationibus circa fleubothomiam obseruādis transeo: quia per dei gratiā de hoc fiet vnum capitulum speciale. Non solum hec complexio indiget fleubothomia: sed etiam farmacia: non ad sanguinis euacuationem: sad mundificationem ⁊ euentationē. Medicine ad hoc conuenientes sunt leues ⁊ bendicte: puta agaricus qui est medicina familiaris: turbith: cartamus vt testatur auerrois. Posuerūt medici experti multas medicinas sanguinis mundificatiuas: puta cassiafistulaz: pruna: mānam: tamarindū: violas: serum caprinū: boraginem: mirabolanos: ⁊ multa similia que ī tabulis salernitanis est videre. Omēs em̄ medicine sanguinem mundificantes vel sunt euacuantes fleuma quod est sanguis coctus imperfecte vel indigestus: vel melancoliā ex sanguinis grossiori per viā ebulitiōis generatā: vel colerā ex subtiliori sanguinis per viam ebulitionis generatam. Nam cuz sanguis ebullit quod subtile est ipsius ꝯuertit᷑ ad colerā innaturalē que oīno a corpore euacuāda ē: ⁊ qđ grossius est in melancoliā cōuertit᷑ innaturalē. Et simili᷑ cū sanguis digeri non possit cōuertit᷑ in quoddā fleuma qđ nō est natum nutrire corpus. Unde medicine euacuantes hos humores pdictos: sāguis mūdificatiē ab autorib⁊ noiant᷑. Nō em̄ debem⁹ vti medicina euacuante sanguinem in sua puritate. Unde si non peccet sanguis in qualitate ⁊ substātia sed soluz in quantitate nō ē adhibenda farmacia. Unde haly refert ꝙ galien⁹ ordinauit hoiez interfici qui inuenit medicinā sanguinis euacuatiuā oculis cooptis ne candē medicinā alium docere posset. Unde omnino inartificiale est medicinam sanguinis purgatiuā exhibere nisi modo pdicto. Non sic est de humorib⁊ alijs a sanguine: quia stātes in sua puritate ꝗ ad substātiā ⁊ q̄litatē: peccātes tn̄ in quātitate debēt p medicinā farmacā euacuari eisdē approp̄atā. Ex hijs ptz ī ꝗ differūt medicīe sanguis mūdificatiue a medicinis euacuatiuis ceteroꝝ hūoꝝ. Nā medicine euacuatiue alioꝝ hūoꝝ a sanguīe respiciūt hūores illos vt distictos a sāguīe peccātes ī q̄litate q̄ntitate vł suba: ſʒ medicīe mūdificatīe sanguis respiciunt eosdē ⁊ sanguinē vt deficiētes a sanguīs pfectiōe vł ꝑpt diminutionē caloris vt in fleumate: vł ꝑpter excessum non vltimatū caloris vt in colera: vel propter excessum vltimatum caloris vt in melancolia.

Nō etiā multū a ꝟitate remotū est ꝙ aliq̄ melācolie spēs ex sanguine
generetur a frigido cuiꝰ melācolie medicina euacuatiua etiā vocabit̄
sanguis mūdificatiua. Differūt ꝓterea medicie mūdificātes sangui
neꝫ a medicis euacuatiuis alioꝝ hūoꝝ a sanguie i h̄ ꝙ medicine san-
guinē mūdificātes sūt benigniores ꝛ minꝰ ꝑiculose: vnde sūt q̄si q̄dā
medicie bn̄dicte: sꝫ sic nō ē de medicis euacuatiuis alioꝝ hūoꝝ a san-
guie vt a sanguie distiguūt̄. Vn̄ in tabulis illoꝝ de salerno vbi ponūt̄
medicie sanguis mūdificatiue solū ponūt̄ leues ꝛ bn̄dicte cuiusmodi
sūt medicine sup̄ius noiate q̄rū q̄dā mūdificāt sanguinē fleumaticuꝫ
q̄dā colericū q̄dā melācolicū. Medicine aūt euacuātes alios hu-
mores distinctos a sanguie sūt fortiores ꝛ magis ꝑiculose: qđ eo ꝯti-
git q: tales hūores sūt minꝰ nature obediētes: q̄nto em̄ aliq̄s humor
magis distat a sanguie tāto magꝭ ē nature īimicꝰ siq̄dē sanguis natu
re ē familiaris amicꝰ. Dicamꝰ igit̄ ꝙ talis cōplexio calida ꝛ hūida in-
diget medicina sanguis mūdificatiua: sꝫ de mō exhibitiōis taliū me
dicinaꝝ ꝛ siliū trāseo q: de istis fiet vnū capl'm. Hec cōplexio ꝯsue
uit mltiplicare sup̄fluitates ꝛ specialit̄ tertie digestiōis: q̄ꝓpt̄ eā ha
bētes īdigēt exercitio veloci ꝛ forti ad p̄dictaꝝ sup̄fluitatū expulsionē
ex q̄bꝫ posset opilatio generari ꝛ ꝑ ꝯsequēs putrefactio in corꝑibꝫ ꝓue
nire. Regulas in exercitio obseruādas inferiꝰ ponā i vno caplo spāli.
Eadē rōne indigēt fricatiōe mlta ꝛ forti ꝛ ꝙ balneent̄ stomacho ieiu-
no bis ter in ebdomada: vl' ad minꝰ sel'. Et oportꝫ stomachū hn̄tiū ta
lem ꝯplexionē ītueri. Nā si ipiꝰ ꝯplexio ad malū ꝟteret̄: hūores totiꝰ
corꝑis ad malū declinarēt. Nā error notabil' i p̄ma digestiōe nō corri
git̄ in scđa. Ampliꝰ q: hec ꝯplexio ē ꝑata putrefactiōi hūorū bonū ē
vt hijs vtat̄ q̄ putrefactiōi resistūt: cuiusmōi sūt frigida: sicca: nō visco
sa: nō p̄guia: nō dulcia: nō passibilia in substātia: nō ꝑticipātia cali-
ditate extranea: nō vaporosa cuiusmōi sūt fructꝰ vaporosi ꝛ spālit̄ vi
rides ꝛ recētes puta ficꝰ: vue: amigdala: ꝛ silia. Silit̄ lacticinia ꝛ spā
lit̄ recētia ꝛ vina dulcia ꝛ carnes hūide ꝛ calide: ꝛ vnctuose puta car-
nes mutonine: ꝛ idē intelligat̄ i alijs. Talis ꝯplexio minꝰ ledit̄ a ieiu
nio vn̄ forsan suffic̄ hn̄tibꝫ hāc ꝯplexionē comedere i tribꝫ diebꝫ q̄ter.
Hec cōplexio in actibꝫ coitꝰ sufficiētior ē alijs ꝛ minꝰ ledit̄ a coitu.
Regule in vsu coitꝰ inferiꝰ dicent̄. Hec cōplexio minꝰ ledit̄ a vigilia
inter oēs ꝯplexiōes ꝛ plus a somno grauat̄ ꝛ ḡ plus alijs dꝫ vigilare
ꝛ minꝰ dormire. Plus aūt ꝯuenit ei irasci ꝛ minꝰ gaudere: silit̄ trista-
ri q̄ꝫ alijs cōplexiōibꝫ. Nō ꝯuēit ei vti cibis plurimi nutrimēti sꝫ pau
ci ꝛ boni. Et de h̄ inferiꝰ appebit i spāli caplo. Hec ꝯplexio ꝯsueuit
in reumate abūdare: vn̄ bonū est materiā reumatis interdū ꝑ sternu
tationē ꝛ interdū ꝑ gargarismata ꝯueniētia euacuare p̄cedētibꝫ pur-
gationibꝫ vniuersalibꝫ. Mastix ꝛ saxifraga sunt appropriata multuꝫ
in reumatis mūdificatione gargarizādo vel masticādo vel sternutā-

do. Hec etiam complexio satis parata est opilationibus venarum. Absti neant ergo habentes hanc complexionem a cibarijs et potibus opilati ones inducentibus: et vniuersaliter ab omnibus a quibus opilatio po test prouenire. Unde vitare debent cibaria dulcia vnctuosa grossa et etiam potus turbidos grossos et dulces: debent etiam vitare balnea post cibum et exercitium forte et coire et multum bibere: sunt enim cau sativa descensus cibi a stomacho ante perfectam eius digestionem: et ideo talis cibus veniens ad venas causabit opilationes in eisdem. Hec sufficiant de illa complexione.

De complexione Colerica.

c Onsequenter dicemus de complexione calida et sicca. Haben tes enim hanc complexionem parati sunt cadere in febres in flammatiuas et specialiter in temporibus calidis: vnde lau do quod temporibus calidis vtantur oxizacra simplici cum syrupo vio larum vel nenufaris. Et rationabile est vt predicti syrupi aromatizen tur cum aliquantulo spice vel cinamomi: quia predicti syrupi aliqua liter stomachum debilitant. Amplius aqua hordei in temporibus ca lidis est conueniens eis. Laudo quod predicti syrupi recipiantur cum de coctione quorundam seminum deopilatiuorum cuiusmodi est semen melonum cucurbite citrulli scariole apij. Et quia hec complexio solet in colera abundare: et specialiter temporibus calidis indiget euacuanti bus coleram cuiusmodi est reubarbarum scamonea correcta: mira bolani citrini: cassiafistula: thamarindi et similia. Huiusmodi com plexionis regimen dicitur esse declinans ad frigida et humida: quia parata est cadere in egritudines colericas calidas et siccas. Est autem complexio hec ad senectutem parata ratione siccitatis: quapropter in diget humectantibus et senectuti resistentibus: cuiusmodi sunt cibi laudabiles gallinarum: pullorum: et gallorum iuuenum: et extremita tes porcorum et carnes vitulorum: et omnia laudabilia odorifera non fumosa nec acuta sufficienter subtilia. Et omnium velocis et subiti nutrimenti est vinum. Balneum aque dulcis est ei conueniens: simi liter somnus et fugere vigilias et labores inordinatos mentis et cor poris. Unde hec complexio minus indiget exercitijs fortibus et plus leditur a ieiunijs. Unde habentes hanc complexionem cibandi sunt bis in die naturali: nec debent cibi eorum esse valde subtiles et passibi les nec dulces. Nam tales cibi cum percutiuntur a calore forte in cole ram conuertuntur: sed debent esse cibi eorum fortioris digestionis. Hec complexio leditur a coitu inordinato: et est minus indigens: quamuis propter caliditatem magis ad ipsum sit inclinata. Hec etiam comple xio minus indiget fleubotomia: et speciali propter euacuationem: tamen be ne indiget propter sanguinis euentationem.

De complexione Fleumatica.

Onsequenter dicamus regimen cõplexionis frigide ꝛ humide.
c Regimē habētiū hāc cõplexionē debet esse declinās ad calidū
ꝛ siccū: cuiusmōi ē panis triticeꝰ bñ fermētatꝰ cū aliq̄ salis q̄n-
titate. Et si addatr semē anisi: feniculi: ꝛ cimini erit panis magꝫ appro
priatꝰ. Carnes volatiliū puoꝝ: pdicū: turturū ꝛ columbaꝝ iuuenū ꝛ
puoꝝ vituloꝝ sūt ꝯueniētes eis. Carnes aūt porcine et vituline non
cõueniūt eis. Carnes galloꝝ iuuenū eis sūt cõueniētes: ꝛ oēs carnes
facilis digestiōis ad calidū ꝛ siccū declinātes: ꝛ spālitr tpe frigido. Pi
sces ꝛ spālitr aq̄ꝝ dulciū maxie īimicantr eis. Vñ pisces marini sūt mi-
nus nociui eis: ꝛ laudo q̄ decoquātr ī vino cū semibꝫ calidis diureticꝭ
Et intr alios pisces approbo ostreas ꝛ molas ī dicta ꝯplexiōe. Hec ma
xime indiget exercitio ꝛ minꝰ leditr a ieiunio: vñ suffic̄ in die semel co-
medere. Nec debēt eius cibi esse fortis digestionis: nec sit potus eius
aqua vl' ceruisia sed vinū forte: odoriferū in substantia ꝛ actiōe subti
le. Hec cõplexio parum flenbothomia indiget: sed magis indiget far
macia fleumatis euacuatiua: ꝯsueuit em̄ hec ꝯplexio fleuma multipli
care ꝛ spālitr in hyeme. Vñ circa pncipiū veris bonū ē purgare fleuma
Primo ḡ digeratr cū oximelle simplici vel diuretico vl' squillitico vel
cū decoctione ysopi: deinde purgetr cū dyaturbith vel cuꝫ decoctione
pollipodij ꝛ mirabolanoꝝ kebulorū ꝛ semis cartami in q̄ tpentr tur-
bith: agaricꝰ ꝛ zinziber. Hec cõplexio minꝰ leditr a coitu: qꝛ ī eo satis ē
potēs q̄uis parū appetat ꝓpter defectū calidi: vñ totalis dimissio coi-
tus in ea multū nociua est. Stupha est cõueniētior huic cõplexiōi q̄ꝫ
balneū aq̄ dulcis: balnea tñ aq̄ sulphuree artificialia vl' naturalia sūt
ei cõuenientia. Sic etiā in hac cõplexione cõuenit vigilia ꝛ somnus
superfluus et p̄cipue diurnus maxime nocet.

De Melancolica complexione.

Omplexio frigida ꝛ sicca ceteris ē deterior ꝛ ad senectutē pati
c or: indiget ḡ regimine calefaciēte ꝛ humectāte ī cibis ꝛ potibꝫ
ꝛ alijs. Panis igitr habētiū hāc cõplexionē sit triticeꝰ sine sale
cū pua quātitate fermēti: ꝛ sit panis satis mollis. Carnes coruꝫ sint
calide et hūide: cuiusmodi sunt carnes castrati ꝛ caponū antiquoꝝ ꝛ
inuenū. Vinū etiam odoriferum et subtile est de hijs q̄ maxime cõue-
niūt huic cõplexioni. Indiget etiā fricatione tpata et exercitio tpato
ꝛ balneo aque dulcis. Hec ꝯplexio indiget longo somno. Coitus est
maxime huic complexioni nociuus: qꝛ coitꝰ infrigidat ꝛ desiccat et si
militer tristicia ꝛ ira. Hec cõplexio qꝛ sicca indiget inter refectiones
tpe breui: vñ ieiuniū nocet ei. Nō indiget cibis fortis digestionis: q̄a
calidum innatū est debile: quare etiam non potest sustinere multā ci-
bi quātitatē: vnde minꝰ de cibo sufficit ei q̄ꝫ alijs cõplexiōibꝰ: sed de-
bet ad minus cibari bis in die. Fleubothomia in hac cõplexione no-
cet sed cõuenit farmacia melācolie euacuatiua. Medicie aūt ad hoc

valentes sunt mirabolani: indi: polipodij: lapis lazuli: folliculi sene: flores vtriusqꝫ bugglosse: et multa similia. Debet autē precedere digestiuū humoris melancolici: vt borago: bugglossa: thim⁹: epithimus: scolopendria maior ꝛ minor: cappares: thamarisc⁹: psidia: vinū odoriferū: lupulus: cuscuta: et similia. Fiat hec purgatio in principio veris vel in fine estatis. Hec sufficiāt de regimine totalis lapsus a vero temperamento iusticiali. Quid autē sit de regimine lapsus ī singulis membris apparebit inferius.

Ca. V. de regulis sumptis ab habitudine.

Non eodē regimine indigent pingues naturaliter pl⁹ q̄ requirat humane cōplexionis tēporamentū ꝛ naturaliter macilenti. Sunt eni quidā qui ex totali cōplexiōe et cōpositiōe sunt macilenti magis q̄ requirat habitudinis tēporamentum ī humana specie quod tam ex siccitate cōplexionis q̄ ex caliditate membrorum tertie digestionis: ꝛ similiter alioꝝ mēbroꝝ ꝯtingere ꝯsueuit. Potest p̄terea talis macies ꝓuenire ex debilitate mēbroruꝫ tertie digestiōis: siue ex pte ꝯpositiōis siue ex pte ꝯplexiōis: rōne cui⁹ debilitatis: vl' mēbra nō attrahūt alimētū: vel alimētū tractū nō pn̄t digere: ꝛ sic mēbra extenuank. Quibusdā hoib⁹ ꝯtingit q eoꝝ mēbra fortia sūt ī attrahēdo: ꝛ tn̄ nō ipinguāk sꝫ manēt nakalik macilēta qd est ex caloris fortitudie resoluēts: ꝛ ex ꝟtut ꝯūsiue mēbroꝝ debilitate ꝛ ex inabilitate restauratiōis mēbroꝝ. Sūt em̄ forte mēbra inabilia vt a cibo restaurenk ꝓꝑ eoꝝ duriciē: ꝛ siccitatē vt ī mēbris melā colici est videre: vel ꝓꝑ forte ꝯsūptionē: vt in colericis in qb⁹ calidū ē acutū et ꝯsūptiuū: vn̄ qd deberet vel posset in mēbra ꝯuerti a forti calore ad ꝯūsionē ꝯsumik. Ex dictis hri pōt q sūt cause supflue pinguedis. Naꝫ q² oppositoꝝ nakalik opposite sūt cause: hūiditas mēbroꝝ cū caliditate obtusa: ꝛ ꝯūsiue fortitudo ꝛ digestiue mēbroꝝ ꝛ abilitas restaurationis ex pte mollicici ꝛ raritatis sūt cause pinguedis nakalis siue mkte carnositatis. Differūt aūt carnositas ꝛ pinguedo: eo q pinguedo ē a frigido ꝛ hūido: nec arguit fortitudinē ꝯūsiue sꝫ solū digestiue p̄me ꝛ scde. Carnositas aūt arguit caliditatē ꝛ hūiditatē ꝛ sanguis multitudinē: ꝛ digestiue mēbroꝝ interiorū ꝛ exterioꝝ bonitatē ꝛ conuersiue: similik et restaurationē eorūdē: vnde carnositas min⁹ vitupabilis ē q̄ pinguedo.

De impinguando macrum.

Si ergo aliquis homo naturaliter sit extenuatus per carnis et pinguedinis priuationem: debet vti calefacientibus ꝛ humectantibus ꝛ cibis multi nutrimēti: facilis digestionis et ꝯuersionis: et dꝫ ꝯfortare mēbra tertie digestiōis ꝛ ea p̄parare vt alimētuꝫ meli⁹ attrahāt ꝛ digerāt: retineant ꝛ ꝯuertāt: ꝛ debet vti hijs q̄ siccitati resistūt et resolutiōi cū magna cā extenuatiōis sit resolutio fortis.

Conueniens est ei qui vult pinguedinem sui corporis seruare: absti-nere a salsis: acutis: acetosis z pungitiuis: nisi forte vtatur hijs loco saporis vt melioraretur appetitus. Unde triticum coctum: oua sor-bilia: apultes sorbiles de farina frumenti: siliter triticum nutritũ cũ lacte. Lac: caseus recens: amigdala: fistici: pince: auellane: vue: galli-ne: pulli colũbarũ pinguium assatarum vel pastillatarũ: similiter bo-nũm vinum: leticijs vti z gaudijs: parum vti minutione z purgatio-ne: balneare post cibum completa prima digestione: paruz famescere: multum comedere: parum bibere z specialiter vina fortia: paruz ira-sci: sollicitari aut tristari aut coire: exercitiuz temperatũ: fricatio tem-perata: z omnia dulcia z vnctuosa corpus impinguant. Si quis cu-pit mẽbrorũ tertie digestionis virtutem attractiuam z digestiuã con-fortare: oportunũ est ante introitum balnei membra primo moderа-te fricare: deinde fortius: postea pice emplastrari: deinde moderate ex-ercitari: z vltimo absqz tarditate balneari: deinde siccis manibꝫ exic-cari: postea inungi pauco oleo or.uarũ camomillino vel anetino: de-inde cibari cibo cõuenienti. Et si etas cõsuetudo z complexio permit-tant fundat super membra sua frigidã aquam in exitu balnei. Finis autẽ fricationis que ante emplastruz premittitꝫ est vt inflatio non in-cipiat consumi. Amplius bene scias ꝙ verberare corpora cum virgu-lis quousqz rubeant eorum carnes caloreꝫ ipsorum confortat a dat-trahendum z digerendũ et ad perfectius conuertenduz nutrimentũ attractum. Et laudamus vt virgule inunganꝫ oleo oliuaꝝ. Nunc ponatur vnum antidotũ bonũ ad illos qui volunt impinguari. Su-mantur amigdale excorticate et auellane: semen papaueris albi: gra-num viride ex quo fit terebentina: z exoluanꝫ oĩa in butyro vaccino z zuccara: de quo mane z sero parũ comedaꝫ z supbibaꝫ vinuz bonum. Hec sufficiant de impinguãdo macrum.

De macrefaciendo pinguem.

Ex predictis satis haberi potest quale debet esse regimẽ pin-guium excessiue. Comedant namqz cibaria pauci nutrimenti et magne quantitatis z citi descensus: z frequenter balneenꝫ anteqꝫ comedant: et frequenter z festinũ sit eis exercitium: et inungã-tur oleis resoluentibus: et vtantur trifera minori z electuario de lac-ca z interdum tyriaca. Dimittant carnes z vinum et lac z omnia dul-cia. Plurimũ vtantur oleribus: salsis: acutis: acetosis: et larga ven-tris solutione vtantur: vrinam et sudorem prouocent: z labore mul-to et veloci vtantur anteqꝫ comedant: et famem tolerent. Amplius di-sponant se ad comedendum semel in die: et diu vigilent z vinum bi-bant vetus z subtile z ad vltimum vtantur regimine contrario ei qđ diximus in hoc capitulo. De hijs autem que macrescere faciũt sunt diacuminum dyatreon pipereon. Comedant autem predicta electua

ria ieiuno stomacho fame instante: ⁊ post eorum acceptionē tamdiu fameant q̄ eorū appetitus deprimatur et aliqualiter extinguatur. Et vt sit ad vnū dicere famē pati ⁊ sitim in balneo aereo sudare ⁊ medicinas maciē faciētes assumere: parū dormire ⁊ in lecto duro ⁊ multum coire ⁊ morari sub sole ⁊ in māsionib⁹ calidis corp⁹ pingue macrescere faciūt. Medicamen corp⁹ macrescere faciens ⁊ desiccās. Recipe trifere minoris drag. iij. pulueris pigre: turbith electi añ. drag. iij. misceant̄ ⁊ sumat̄ quaqꝫ die p̄ dosi ei⁹ medietas: vl' de tertio in tertiū. Ampli⁹ euacuationes ⁊ vomit⁹ nō eq̄les macrescere faciūt sꝫ eq̄les impiguant. Et illud qđ plurimū extenuat est alteratio cōplexiōis ad ꝯtrarium cōplexiōis faciētis pinguedinē. Verbi grā: si est caliditas frigefactio: ⁊ si frig⁹ calefactio. Et est notandū q̄ maciē faciētia sūt diuretica secessiua: sudorē ꝓuocātia: resoluētia ⁊ desiccātia: ⁊ vniūsalr̄ impediētia motū alimēti ad mēbra ⁊ morā eiusdē in mēbris extenuant corp⁹. Vñ olera ⁊ alia stupefaciētia ⁊ infrigidātia sunt corp⁹ extenuātia: eo q̄ attractiua mēbrorū debilitant̄: q2 attractio fit a calido. Ex dictis sufficiēter haberi pōt quō mēbrū particulare extenuatū sit impinguandū ⁊ pingue extenuandū. Impinguādū ē ex pte attractiōis nutrimēti ꝯuenientis ad ipm ⁊ retētiōis ei⁹ sup ipm: ⁊ ꝯuersiōis ei⁹ ad naturā ipsi⁹. Et hec opatiōes cōplent̄ p fricationē ⁊ rubificationē cū medicis rubificātib⁹: ⁊ cū fricatiōe q̄ ē fortior: ⁊ cū effusiōe aq̄ calide ⁊ vltio cū linitiōe picis sic supi⁹ dictū ē: vl' cū appositione alicui⁹ hn̄tis v̄tutē picis cuiusmōi sūt vermes rubei vocati sanguisuge terrestres. Interdū aūt indigem⁹ ope cyrurgico: ⁊ spālr̄ i naso: labio ⁊ aure ad incisionē carnis indurate a calore ipediēte mēbrū augeri ⁊ ipinguari. Si aūt velim⁹ aliqđ mēbrū pingui⁹ q̄ꝫ oportet extenuare iuuat ad h̄ ipm facere qescere cū frigore suo ⁊ ligare vias cibi ad ipm ⁊ strigere cū ligamēto ⁊ attrahē cibū ad oppositū ei⁹. Et de epithimatib⁹ q̄ ꝓhibēt testiculū aut mamillā ipiguari siue augmētari ē vt sumat̄ chimolea ⁊ cerusa plūbi ⁊ misceat̄ cū expssione iusqami albi ⁊ oleo myrtino ⁊ administret̄ inunctio: ⁊ assiduet̄ epithimatio ei⁹ cū fricatiōe lapidis in q̄ flebothomatores acuunt sua ferramēta cū vn⁹ sup aliū fricat̄ cū aceto: vel cū succo iusquiani albi. Ampli⁹ epithimatio fiat cū aq̄ aluminosa aceto ⁊ farina fabaꝝ ⁊ coriādro ⁊ sifib⁹ trib⁹ dieb⁹ cōtinuis: deinde emplestret̄ mamilla cū cepe lilij trib⁹ alijs dieb⁹ ⁊ fiat hoc in mense tribus vicibus. Et hec sufficiant.

Capl'm. VI de regul' sūptis a diuersitate mēbroꝝ

t Ota regio corpis hūani i q̄ttuor ptib⁹ a sapiētib⁹ ē diuisa: q̄rū pma est regio v̄tutū aīaliū: puta cerebrū ⁊ mēbra adiacentia. Scđa ē regio v̄tutꝭ vital': vt puta cor ⁊ pulmo. Tertia ē v̄tutꝭ naturalis: puta stomach⁹: splen: epar ⁊ intestina. Quarta est v̄tutꝭ generatiue: puta testiculi ⁊ mēbrū virile ī viris: ⁊ matrix ⁊ collū matricis in

mulierib9. Et q2 hec mēbra sūt diūsa℞ ꝯplexionū: cōpositionū ꝛ opa-
tionū vtiq3 indigēt diuerso regimine. Et incipiem9 primo a capite et
dicem9 de ꝯseruatiōe cutis capitis ꝛ capillo℞ū in ea situato℞: deinde
dicem9 de cerebro ꝛ alijs mēbris sibi adiacētib9: deinde de nutritiuis
ꝛ vltimo de generatiuis. Et vlteri9 nos addem9 regimen mēbro℞ ex-
teriorū toti9 corpis ꝛ cutis: oīm musculo℞ū siue toti9 corporis pre-
ter capitis de qua primitus faciemus mentionē.

De conseruatione Cutis capitis ꝛ capillorū.

q Uod cutē capitis ab vlcere ꝛ scabie pseruat ē si cū balneari vo-
lueris pmū ipm cū melle iunxeris: ꝛ idē facit sapo pcipue i hy-
eme si eā pdicto mō vnxeris. Nec aliq mō lotio capitis est
negligēda qn fiat ad min9 bis in mēse vel in duob9 mēsib9 ter: deinde
effunde aquā mediocriter calidā sup caput: ꝛ pluries anteq3 a vapore
calido balnei calefiat. Et h est qd quidā sapiēs cuidam regi precepit.
Cū balneari volueris pmo infūde septico aquā calidā sup tuū caput
et sic dolorē capitis nō timebis. Pectines qlibet die caput ex pectine
eburneo: ꝛ sepe: qm poros apit ꝛ vapores ad supiora euapare fac. Et
si capilli debiles fuerit ꝛ exiles lauent cū lixiuio ex cinerib9 oliua℞ facto
ꝛ sit lixiuiū ex aq decoctiōis capillo℞ū veneris: ꝛ edere arboree ꝛ terre
stris. Ampli9 fricare radices capillo℞ cū oleo anetino: masticino et
oliua℞ eos mltiplicat ꝛ ꝯfuat ꝛ caniciē retardat. Ampius puluis la-
zuli mirabilē h3 ꝓprietatē in ꝯfuādo palpebrarū pilos. Ampli9 deco-
ctio bleta℞ in vino ꝯfuat pilos barbe: et spālit si lotio fiat post rasurā
imo lotio ex vino simplici aliqd valet. Ampli9 frequēs barbe ablu
tio cū aq frigida ei9 canitiē retardat ꝛ ꝓhibet depilationē. Et i h oēs
antiq ꝯcordati sunt: ꝙ mirabolani kebuli ꝯditi canitiē retardāt ꝛ ca
pillo℞ colorē ꝛ spālit nigrū ꝯseruāt: ꝛ h plurimū expertū est.

De Cerebro.

s Anitas cerebri ꝯseruat cū fumigatiōib9 ꝛ odoramēt3 specierū
aromaticarū: cuiusmōi sūt lignū aloes ꝛ ambra et herbe odo
rifere: puta maiorana: balsamita: balsamū: viola sarracenica
ꝛ silia. Hec em cerebrū ꝯfortāt ꝛ reuma ꝓhibēt: ꝛ dolorē emigraneu3
curāt: et hec spālit cōpetūt in hyeme: s3 in estate fiāt suffumigationes
ex odoriferis reb9 frigidis: puta ex rosis sandalis ꝛ silib9. Et in via ci-
bi cōpetūt pulli ꝛ agni iuuenes decocti modica aq. Cōseruāt em cere
bri sanitatē ꝛ augēt ipi9 vtutē. Et sicut dic aristoteles comedere puos
pullos augmētat ꝛ ꝯfortat cerebrū: ꝛ ei9 sensus ꝯseruat: sed comedere
grossos pullos siue gallos ꝯfortat cerebrū et acuit visum ꝛ pcipue ce-
rebrū gallo℞ veterū siue turturū mirabilit acuit intellectū. Preterea
suffumiget caput sup fumū aq decoctiōis camomille: sticados ꝛ men
tastri. Ampli9 sternutatiōes in ieiuno facte cerebrū purgāt: ꝛ hebe-
tudinē sensuū remouēt. Nā vt dic magn9 auēzoar sternutatiōes deo-

pilant cerebrũ et ingrossant collum: mundificãt faciẽ: confortãt sen/ sus: caniciem retardant: et dissoluũt fumositates inclusas in cerebro. Non est ergo sternutatio negligẽda. In hyeme prouocetur a calidis: et in estate a frigidis vel temperatis. Potest etiam sternutatio prouo cari aspectũ radiorũ solis. De rebus maxime conferentib9 cerebro sunt: thus: acorus: spica: sticados: maiorana: mirabolani: et specialiť lebuli et similia multa que in areolis medicinarũ facile est inuenire. Quod aũt maxime nocet cerebro est indigestio et digestiõis corruptio Hec eñ radix est oĩm egritudinũ. Que aũt plus intellectũ purificãt: sunt gaudium cordis: leticia et tranquillitas. Dicit enim quidam sa/ piens q gaudium et leticia deseruiunt intellectui.

De Oculis.

Sanitas oculorum cõseruatur si quis abstineat a cena noctur na et ne statim dormiat stomacho pleno. Consequẽter vti puluere cuius recepta sequitur. Recipe seminis feniculi par/ tem vnam eufrasie minoris: partem semis maiorane: sileris monta/ ni añ. partem vnam: zuccari albi partem vnam et semis fiat puluis. Usus istius pulueris omnibus modis visum conseruat et confortat Amplius suffumigare oculos supra fumum aque calide decoctionis feniculi oculos mũdificat a viscositate grossa. Et potest illa decoctio fieri ex vino albo et aqua: et potest addi in illa decoctione eufrasia: ru/ ta: verbena: et celidonia: et hoc multũ sepe per me expertũ est. Aspect9 viridium visum confortat: et inter album et nigrum colorũ: ita q sit color ad membrum declinans: quanto enim color magis a me/ dio distat tanto magis debilitat siue minus confortat visum. Ampli us si intueatur aqua frida in pelui coloris viridis: et in eadem oculi submergantur continue paruo temporis interuallo organum oculo rum fortificat: et conseruat ipsis existentibus sub latitudine sanita/ tis. Non loquimur eñ in hoc opere de regimine egrorum sed sanorũ. Usus turturum et auium paruarum visum confortat: et similiter feniculus quocunq; modo sumatur. Utamur ergo crudo et cocto.

Nihil adeo visui nocet sicut somnus cum stomachi repletione: et specialiter diurnus. Et idem intelligatur de coitu. Amplius omnia genera acuminum: sicut allea: cepe: et similia visum debilitãt. Et sili/ ter nasturciũ: lactuca: acetũ: caules: et omnia vaporosa: et specialiť se ro visum debilitant et offuscant. Et verisimiliter suspecti de oculo/ rum infirmitate seu debilitate abstineant a salsis: vaporosis: aceto/ sis: acutis pungitiuis. Caueant etiam a frigore: puluere: et fumo: et specialiter carbonum precipue marinorum et metallorũ et argẽti viui Et similiť a vento. Et oportet vt minoreť aspect9 in litteris minutis nisi interdũ ad exercitium oculorũ. Amplius fletus: vomit9: balneũ: nocẽt oculis. Napi siue rape mirabilẽ hñt ꝓprietatẽ i cõfortãdo visũ.

Amplius vsus mirabolanoꝝ̃ conditoꝝ̃ summe visum conseruat et fortificat. Super omnia ꝓcuretur lenitio ventris. Hec enim maxi/me visum confortat ⁊ conseruat. De lenitione ventris inferius appa=rebit in capitulo de farmacia siue ventris lenitione. Quod purissime visū ꝯseruat ⁊ oculos corroborat ⁊ a grossa viscositate mūdificat est linire palpebras oculoꝝ cū licio distēperato cū aqua feniculi.

De Auribus.

Icunt quidam ꝙ acetum forte tepidum guttatim in ieiuno
d auribus instillatum plus ceteris medicaminibus auditui cō=
fert: quia auditus instrumentū confortat ⁊ ꝓhibet fluxū reu
matis ne ad ipsum de cerebro descēdat. Et si sit in ipso aceto succ⁹ me
mithe ⁊ demū auribꝫ instilletᷣ tūc erit in operatione sua: tūc eñ opti=
me meatū mūdificat auriū a supfluitatibꝫ grossis ipm opilātibꝫ q̄ in=
terdū auditū grauāt: ⁊ in auribꝫ diuersas egritudines generāt. Am/
plius oleū amigdalaꝝ amaraꝝ ⁊ nucleoꝝ ꝑsicoꝝ auribꝫ instillatū te/
pidū meat⁹ aperit ⁊ ꝯfortat: Sūmope cauendū est ab omni tumul
tu oīqꝫ strepitu molēdini vł aquaꝝ ab alto cadētiū: qm̃ adeo auditū
ledūt vt vix vox socij possit audiri. Et dicūt medici ꝙ illud quod pre
ceteris auditū conseruat ⁊ preseruat est suffumigare aurem supra fu/
mum aque calide. ⁊ si in ipsa bulierit absinthiū vel pulegiū vtile erit
Cauēdū est ꝑterea ne q̄s balneetᷣ in aqua lutosa ⁊ imūda ne aures in
grediens imundet ⁊ opilet.

De Odoratu.

Uod sanitatē odorat⁹ ꝯseruat est mūdificare nares studiose a
q grossa viscositate vt in ipis nihil de ipsa maneat. Nā hec ma
nēs ī naribꝫ fetorē generat ⁊ olfactū corrūpit. Caueat q̄s ab
oī fetore ⁊ marīe ī angustis ⁊ ꝓfundis habitaculis opacū ⁊ corruptū
aerē hñtibꝫ ī q̄bꝫ sol intrare nō pōt vt ipsos vapores corruptos ꝯsume
re possit ⁊ aerē ab ipsis mūdificare Nā ex corruptiōe aeris corrūpuntᷣ
spūs aīales. Et assuetus fetore adeo ledit ꝙ in fetoris absentia olfa/
ctus assueto fetore corrupt⁹ fetorē sentire nō cessat. Ideoqꝫ odorē reꝝ
redolētiū ex assuefactione mala nō pōt sentire. Nam necesse est ꝙ as/
suefaciat odorare redolentia: et specialiter per suffumigationē rerum
redolentiū aromaticarū: puta ligni aloes ambre et boni cinamomi ⁊
odoret specialiter mustū ad cōseruandū spm̃ aīalem.

De Ore.

S sanū conseruabitᷣ si ante comestionē ⁊ post cum aqua ca/
o lida abluatur: hoc enim mundificat ⁊ humiditates gingiua=
rū a capite descēdētes aufert ⁊ desiccat. Et dixerūt q̄dā sa=
piētū ꝙ dētifriciū fcm̃ cū puluere gariofiloꝝ nucꝫ muscate ⁊ spicenar
di q̄libet die in ieiuno fetorē oris remouet. Si dissoluatᷣ aliquātulū
masticis ī oleo rosato: ⁊ inungatᷣ pallatū cōfortat ⁊ conseruat ipsum.

Caput leporis cōbustū puluerisatū valet ꝯ cācrū gingiuarū ꝛ palati.

De Lingua.

l Ingue sanitas cōseruat cū ablutione facta in ieiunio ꝛ cū mellis fricatione ꝛ zinziberis puluere. Hec em̄ linguā attenuant ꝛ ei⁹ grauitatē remouēt. Ampli⁹ aues parue in assatura vł pastillatura vł frixatura valēt in grauedine lingue. Nuces lingue inimicant vnde ab eis est abstinendū in sanitatis lingue cōseruatione. Caules cōpetunt in lingue grauedīe comesti ꝛ masticati: vnde infantum accelerāt locutionē ꝛ ambulationē. Cōfortāt em̄ musculos ꝛ articulos. Ampli⁹ tenere in ore species aromaticas ꝛ specialit in ieiuno: puta gariofolos: cubebas linguā a grauedine liberat ꝛ ad loquendum facilitatē dat ꝛ ei⁹ sanitatē ꝯseruat. Hec sufficiant de regimine sanitatis totius capitis.

De Mery ꝛ canna Pulmonis.

c Osequent dicam⁹ de regimie sanitatis mery ꝛ cāne pulmōis Dicam⁹ ꝗ ꝙ mery ꝛ cāna pulmonis ꝯseruant cū potu brodij pinguiū gallinarū ꝛ carniū semiannualis agni cū dulcib⁹ rebus coctarū ꝛ specialit cū liquiricia. Et si cū p̄dictis carnib⁹ caulium sūmitates decoquant erit laudabilis pot⁹. Potus vini dulcis valet ad idē. Ossa mollia castratorū iuuenū mltū cōpetunt in ꝯseruatione mery ꝛ canne pulmonis leniēdo: ꝯfortādo: mollificādo ꝛ meat⁹ pectoris elargādo. Nō comedat quis ossa puarꝫ auiū: pullorꝫ: pardicū: pisciū spinosorū ꝛ similiū. Nō comedat carnes grossas que vix digeri possunt. Abstineat a salsis acetosis ꝛ oleo aquatico. Naz hec oīa ledunt cannā ꝛ mery. Amplius oua mollia cōpetūt in cōseruatione dictarū partiuz. Amplius liquiricia comesta ꝛ ei⁹ decoctio gargarisata ꝛ potata valēt ad idē. Qui patit casum vuule seu elōgationē p̄cauere debet a vomitu ꝛ specialit in ieiuno. Ampli⁹ ꝗ desiderat ꝯseruationem dictorū mēbrorum caueat a potib⁹ frigidis actuali frigiditate: ꝛ specialit aq̄ frigide. Ex h̄ em̄ potu habētes talia mēbra debilia īcurrere possent spasmū mery ꝛ p ꝯsequēs mortē ex defectu alimēti attracti. Nā mery mortificatū a frigido potu nequit eē mediū attrahēdi siue trāsglutiēdi. Hoc em̄ mō galie. vnū ex infirmis sinochū vel causonē patientē ex potu aque frigide morti tradidit: qꝛ ipse nō preuidit eius mery debilitatē ꝛ cōplexionis eius frigiditatem.

De pulmone.

d E ꝯseruātib⁹ ꝛ ꝯfortātib⁹ pulmonē sciēdū ꝙ cicera in alba zuccara fracta mundata a cortice exteriori decocta cū lacte capno vł cū butyro recēti pulmonē nutriūt ꝛ ꝯfortāt. Ad idē valēt p̄ēidie ꝛ amigdale specialit amare a cortice exteriori mūdate. Ampli⁹ lac capnū stomacho ieiuno ad idē valet. Et silit cana mellis ꝛ passule

enucleate stomacho ieiuno. Salsa acetosa pungitia acuta ꝯriant pul
moni. Mirra sub lingua retēta pulmonē ꝯfortat si illō qd̄ ex ea liq̄fit
paulatiue traijciat. Ampli⁹ succ⁹ cauliū clarificat⁹ cū melle trāsglutit⁹
pulmonē ꝯfortat ꝛ ꝯseruat: ꝛ vocē clarificat. Ampli⁹ pince: amigdale
liq̄ricia multū mūdata iuuāt pulmonē ꝛ ei⁹ cānales ꝛ pect⁹. Ampli⁹
vinū nouū dulce coctū: ꝛ p̱ decoctionē a suba grossa depuratū pl⁹ ce-
teris ꝓdest pulmoni ꝛ ei⁹ cānalibꝫ: ꝛ supiori cāne añ cibū sūptū ꝛ post
cibū: Pulmo vulpis mirabilē hꝫ ꝓprietatē i pulmōis hoīs ꝯſuatione
ꝛ cōfortatiōe. Ad idē valēt cācri fluuiales ꝛ ostree terrestres ꝛ limatie
sunt optime s̄m ꝙ declaraui in quodam tractatu quem composui de
emoptoica passione et ptisi: si quis videre voluerit videat quia volo
me breuiter expedire.

De Corde.

c Onseq̄nt̄ dicam⁹ de cordis p̄seruatiōe ꝛ ꝯfortatiōe. Et ē sciēdū
ꝙ sūmope fugiēda sūt ad irā ꝓuocātia ꝛ āgustiā: q2 sic testat̄ sa
piēs q̄dā cor duos hꝫ nociuos hostes .s. desp̱ationē ꝛ tristiciā.
Et desperatiōe ꝓueīt torpor ꝛ pigricia. Ex tristicia ṽo senectutꝫ festi-
natio. Hec ḡ duo genera multū cordi nocēt: sꝫ tristicie nocumētū ma
ius ē: q2 natalē calorē extīguit ꝛ spm̄ ꝓfundat ꝛ ꝯpositionē cordis dis
soluit ꝛ tādē interficit. Habēs ḡ irā ꝛ tristiciā eas a corde suo expellat ꝛ
leticie: gaudio: paci: exercitio delectabili ꝛ venatiōi cum auibꝫ vena-
toꝝ intēdat. Nā hec gaudiū leticiā ꝛ audaciā generāt ꝛ aīm ꝯfortāt.
Uti cibis subtilibꝫ puta carnibꝫ polloꝝ: colūbaꝝ: galliaꝝ: p̱dicū: tur-
turū: agnoꝝ: capreoloꝝ: ꝛ ceterꝫ cibis subtilē sanguinē generātibꝫ cō-
uenit i cordis ꝯſuatiōe. Ampli⁹ euitādus ē aer fetid⁹ nebulosus im-
pur⁹. Nō em̄ pōt spūs vitalis ꝯſuari nisi cū attractiōe bōi aerꝫ ꝛ bōi
odoris: ꝛ ex h̄ etiā cor ꝯseruat̄. Uinū bonū subtile odoriferꝝ ē ꝺ marie
ꝯfortātibꝫ cor. Nihil repit̄ qd̄ adeo ꝯfortet cor ꝛ spm̄ ꝛ calorē natalē ꝛ
euigilet sic bonū vinū odoriferū vet⁹ moderate sūptū in estate medio
criter limphatū: vinū em̄ sanguinē mūdificat: ꝛ eius tenebrositatē re-
mouet p̄cipue si cū sonis ꝛ melodijs sumat̄. Mlt̄ū etiā iuuat sedere ī
locꝫ amenis vt viridarijs ꝛ p̄tis scꝫ vbi sūt herbe odorē delectabilē ꝓ-
ducētes. Et in orto vbi sūt cursus aq̄ꝝ ab alto cadētiū ad ima suauit̄
et sine mag̊ strepitu. Strepit⁹ em̄ ledit aīm ꝛ auditū. Et dicūt sapiē
tes ꝙ audire īstrumēta musicalia expellit ab aīo strepitū ꝛ a corde tri
sticiā ꝛ stuporē. Sꝫ nota ꝙ dilect⁹ soci⁹ ꝛ amic⁹ bon⁹ ꝛ solatiosus nar
ratiōibꝫ et instrumētoꝝ delectatiōibꝫ supplet melodiā. Et vt sit vnū di
cere ṽtus cordis ꝯseruat̄ subtilibꝫ cibis ꝛ ꝯueniētibꝫ: odore laudabili
tranq̄llitate: gaudio ꝛ dimissiōe coꝝ q̄ tristari faciūt: ꝛ renouatiōe re-
rū delectabiliū: puta vestiū ꝛ filiū ꝛ habitatiōe cū dilectꝫ. Et nota ꝙ
syrupus ꝯposit⁹ ex succo buglosse vtriusq3 ꝛ seta cruda sūme cor ꝯfor
tat. Nā hec supra simplicia vł ꝯposita ꝯfortāt cor. Et ē notādū diligē

ter q eorum q confortant cor: qdam sunt temperata vt iacinctus: aurum: argentum: buglossa. Alia sunt calida sicut duronicum: zedoar: muscus: ambra et seta cruda: et ambo ben: crocus. Et gariofoli sunt mirabiles et lignum aloes crudum: et mellissa et seme eius et cardomomum: cubebe: smaragdus et enula et mirabolani. Alia sunt frigida puta margarita: carabe: camphora: corallus: sandali: et rosa et spodium et lutum sigillatum. Et ex eis e coriandrum siccum et humidum: sed vsum coriandri inhibeo nisi an preparetur mo psue to q2 aliter habet natura veneni. Amplius scias q oua gallinarum mirabiliter confortant cor: generant enim sanguinem cordi proportionalem: vnde mirabiliter competunt in cordis seruatione et habentibus cor debile naturaliter.

De Stomacho.

E sanitate stomachi totius corporis sanitas noscitur dispensari. Nam stomachus se habet in aialibus sicut radix in arboribus. Sicut enim a radice venit alimentum ad totam plantam: vnde si radix non nutriatur tota planta arescit: et si nutrimentum non sit conueniens planta non diu durat: sic etiam si stomachus non nutriatur et cibus in stomacho non digeratur totum corpus arescit: et similiter si digestio corrumpatur in stomacho membra cetera non nutriuntur. Error enim notabilis factus in prima digestione non corrigitur in scda nec in tertia: et sic alimentum est ineptum ad hoc vt conuertatur in nutritum et per consequens deficit vita. Et cum vita per alimentum consistat multum sollicitari debemus in custodienda stomachi sanitate. Ad custodiendam igitur stomachi sanitatem iubet quidam sapientum semel in mense vomitum prouocare cum aqua calida et aliquantulo aceti. Hoc enim mundificat stomachum a superfluitatibus cibi et potus et humoribus malis. Amplius comedere vuas passas in ieiuno cum granis suis stomachum confortat et rectificat eius malam complexionem. Absinthium et spica nardi in potu eum confortant et sanum eum conseruant. Emplastrum ex mastice et ligno aloes confortat stomachum et eius malam complexionem rectificat. Amplius potus absinthij soluit stomachi duriciem et expellit ab ipso grossos fumos. Et volens conseruare stomachum vtatur cibo facto ex auibus sicut pardicibus: turturibus iuuenibus in aqua coctis. Caueat ne comedendo aquam frigidam bibat nisi forte in fine comestionis si fuerit ea assuetus et aliter non et parum bibat ex ea. Amplius syrupus rosatus aromatizatus cum ligno aloes stomacho prodest et sanitatem eius conseruat. Dicit aristoteles q sumere in ieiuno drag. iij. electuarij de ligno aloes et reubarbaro confortat calorem stomachi et adiuuat digestionem: et eius orificium a fleumate mundificat: procurat appetitum et ventositatem remouet. Et similiter aqua rosarum cum mastice et carnibus citoniorum rectificat stomachum. Amplius inunctio stomachi ex oleo de mastice digestionem eius et complexionem rectificat. Amplius multum approbo vsum

coriādri ꝯditi in cuius ꝯdimēto addat̃ ligni aloes drag. ß. gariofiloꝝ
spice nardi sādali muscatelli an̄. drag. semis cinamomi electi: melano
pipis an̄. drag. j. ⁊ semis fiat puluis. Fiant ergo .iij. libre coriandri
conditi ⁊ addat̃ predictus puluis. Amplius euitent̃ genera fructu
um scilicet poma: pira: mespila: auellane: grana pini: ⁊ euitent̃ omnia
lacticinia ⁊ medulle ⁊ cerebella ⁊ maxime quadrupedū. Et vniuersa-
liter omnia interiora magnorū animaliū quadrupedū: vti tamē pos-
sunt cerebella gallorū ⁊ gallinarū ⁊ ceterarū auium preterq̄ȝ auiū de-
gentium in ripis aquarū. Pellicula interior stomachi gallinarū mi-
rabilem ꝓprietatē habet ī stomachi hoīs ꝯseruatione. Et scias ꝙ om-
nes medicine ⁊ omnia facientia abominationē stomacho inimicant̃
Amplius retētio fecū ⁊ ventositatū est de hijs que debilitāt stoma
chum. Et coitus immoderatus maxime debilitat stomachum. Su-
specti igit̃ de stomachi debilitate ⁊ passionib⁹ eius cōtineant. Am-
plius vigilia īmoderate summe debilitat stomachum ⁊ etiā dimissio
exercitij. Et vomitus laboriosus debilitat stomachū īmo ipsi⁹ conti-
nuatio mortē inducit. Et hoc vidi per experientiā: attamē vomit⁹ nō
laboriosus est innatiuus ⁊ laudabilis ex parte purgatiōis. Ampli-
us ex debilitantib⁹ stomachū sunt ceruisia ⁊ vinuȝ nouū nō defecatū
Et similit̃ potus inter duas comestiones digestione stomachi adhuc
nō cōpleta stomachū debilitat. Amplius scias ꝙ mētis curiositas
⁊ ingenij sollicitudo sunt de hijs que maxime stomachū debilitant.
Sūme vitāda est repletio nauseatiua ⁊ multiplicatio ferculorū et
eoꝝ interruptio ⁊ silit̃ eoꝝ difformitas ⁊ mense ꝓlōgatio ⁊ mala ma
sticatio ⁊ potus multiplicatio. Hec em̄ oīa digestionē corrūpūt ⁊ sto
machū debilitant. Hec sufficiāt de cōseruatione sanitatis stomachi.

De Epate.

c Onsequēter dicamus de sanitatis epatis cōseruatione. Dica-
mus ergo ꝙ decoctio reubarbari: reupontici: absinthij: eupato-
rij rose ⁊ lacce administrata in ieiuno cōfortat epar debilita-
tum. Et similit̃ electuariū de lacca rosis. Et similiter comestio carniū
subtiliū laudabiliū puta perdicū iuuenū ⁊ similiū cū ciceribus decocta
rum vel assatarū nō ad carbones sed cū aqua calida: hec em̄ melior ē
assatura. Nā illa q̄ fit ad carbones nō euadit ab adustione vl̃ siccitate
nimia nisi custodiat̃ diligenter. Sed assatura q̄ super aquā fit calida
equalit̃ ⁊ vniformit̃ fit: ⁊ ab adustione securat̃. Vue passe ⁊ ficus albe
epar magnificāt. Nā qm̄ epar in dulcib⁹ delectat̃ ideo facilius ea appe
tit ⁊ auidi⁹. Et huius ꝓbatio est cōsequēter si anser vel gallina ficub⁹
sit impinguata carnes eoꝝ pingues erunt ⁊ humide ⁊ delectabiles et
ius eoꝝ delectabilissimū. Ficus vero ⁊ vue passe si cōmedant̃ in ieiu
no epar deopilāt ⁊ cōfortāt ⁊ ei⁹ cōplexionē rectificāt. Et similit̃ pul-
li parui in modica aqua decocti in cibo sumpti epar cōseruāt ⁊ cōfor-

sant. Amplius notandū ꝙ vsus maloꝝ granatoꝝ dulciū ⁊ vuarū
passarū magnificat epar ⁊ intantū eius malā cōplexionē rectificat ꝙ
comedentē ridere facit. Uinū etiā subtile in substātia moderate sum
ptū epar calefacit ⁊ deopilat ⁊ cōfortat ⁊ cōseruat: ⁊ eius sanitas to-
tum corpus in sanitate conseruat. Amplius scire debes ꝙ intromit
tere cibū sup cibū scȝ indigestū ⁊ error ordinis eius ē ex rebus magis no
ciuis nō solū epati sed etiā stomacho. Et siliter potare subito aquā
frigidā i ieiuno ⁊ pꝰ balneū coitū et exercitiū qñq; pducit ad ifrigida
tionem vehementē epatis ⁊ ydropisim. Et si aqua frigida qs indigue
rit ꝓpter epatis inflāmatōem nō recipiat eā solā sed cū aliqͣtulo vini
vt nō infrigidet vehemēter. Nec traijciat impetu ore ⁊ trāsglutiēdo sed
paulatim sugendo. Amplius scias ꝙ oīa viscosa epati nocēt ex pte
qua faciūt accidere opilationē. Et ex coꝝ sūma est frumentū nō omne
sed glutinosum. Et supposito ꝙ bene digerat in epate causabit in mē
bris sequentibus opilationē. Et siliter vinū dulce opilat epar ⁊ deopi-
lat pulmonē. Huius aūt causa est qꝛ vinū dulce nō gradatim veit ad
epar: ex eo ꝙ epar multū diligit ipm quia dulce ⁊ ꝓpter facilē eius pe-
netrationem quia potus et quia calidum quare non moratur ea qn-
titate qua separetur fex ab eo immo peruenit ad epar cum grossitudi-
ne sua. Inuenit eñ vias scilicet meseraicas paratas: sunt eñ ample
et vene in epatis substantia sunt valde stricte. Cū ḡ ad epar peruenit
nō morat qͣtitate qua digerat imo expellit subtile in venas strictas
velocitate sue penetratiōis et remanet sedimen ꝓpter viaꝝ cōstrictio
nē. Sed in pulmone ꝯtrariū euenit. Nā ad pulmonē venit vinū dul
ce cū iam colatū est a via meatuū mery ꝑ viā resolutiōis ex meatibus
strictis ad amplos. Aut ex via cōcaue cū iam dimisit feceȝ. Et vadit
adhuc illuc cum sit colatum ⁊ transit ex meatibus strictis ad amplos
quare colat vice alia. Et bene scias ꝙ medicine in qbus est amaritu-
do qua fiat apertio: ⁊ stipticitas quedā qua fiat confortatio: ⁊ odor cō
ueniēs substantie spūs ꝓhibens a putrefactiōe: sunt inquantū hmōi
medicine epati cōuenientes: ⁊ hmōi sunt cinamomū sticados: absin
tiū: mirra: spica: crocus: ⁊ similia. Scias ꝙ auellane conuenientes
sunt epati omni qm̄ nō sunt vehemēt calliditatis ⁊ sunt aptiue ⁊ eaꝝ
chymus ē bonus. Et epar lupi ⁊ carnes limatiarū ꝯueniētes sūt epati cū
ꝓprietate que est in eis. Et similiter species endiuie ⁊ specialiter illa in
qua est maior amaritudo. Epati eñ calido cōpetunt ratiōe ꝓprietatis
et deopilatōnis ⁊ amaritudinis ⁊ alicuius stipticitatis. Si igit epar
sit calidū species endiuie administrent cū melle vt earū frigiditas tē
peretur. Et hec de epatis conseruatione.

De Splene

Onsequēter de splene dicendū est. Nam splen est instrumen-
tū ridendi. Habentes eñ splenē bene dispositū ⁊ fortē ad mū

dificandū sanguinē grossum et turbidū exquo corpus nō pōt bñ nutriri naturaliter sunt leti ꝛ sine tristicia. Et ꝑ oppositū splene existēte debili sanguis grossus ꝛ turbidus manet in venis ꝛ mouet̄ ad cor ꝛ ad cetera mēbra corꝑis ꝛ iō reddit hoiem tristē et melancolicū. Bene ergo solicitari debemus de sanitatis ipius ꝯseruatiōe. Confortet̄ em̄ corpus splenis cū cibis bene nutrientibꝫ et deopilantibꝫ cuiusmodi sunt gallina cocta cū modico brodio: ꝛ carnes pulline ꝛ eduline cum modico aceto cōdite: ꝛ lac nouiter mulsum cū modica zuccara ꝛ eligat̄ lac capraꝝ ꝛ camelinū. Hec em̄ splenis opilationē apiunt et eius sanitatē custodiūt. Et vinū rubeū in cōmestiōe sumat̄. Et gn̄alit̄ omne qꝺ impinguat ꝓdest spleni: oīe em̄ tale restringit splenē ꝛ ipsum tꝑate diminuit. Paruitas splenis significat bonā cōplexionē corꝑis et eius grossicies cōtrariū. Absinthiū etiā in potu cū melle sumptuꝫ ꝓdest spleni ꝛ eius cōplexionem rectificat. Et dicūt medici ꝙ bibere aquā vel vinū que diu steterint ī vase tamarisci cōfortat et conseruat splenē. Caueat q̇s a grossis ꝛ stipticis fructibus: cuiusmodi sūt pira: mespila: sorba: coctana et silia: qm̄ orificia splenis cōstringūt ꝛ articulos debilitant. Caueat sil'r a grossis carnibus puta bouinis caprinis ceruinis ꝛ porcellinis. Et ab om̄i legumie ꝛ oī qꝺ fit de lacte: puta caseo ꝛ lacte acetoso. Hec em̄ oīa epar et splenē ledūt ꝛ colerā nigrā generāt. Et vtat̄ vino albo vel citrino qꝺ splenē attenuat ꝛ opilationeꝫ aꝑit et eiꝰ grossiciē subtiliat. Et dicūt quidā empericorū ꝙ sanitateꝫ splenis cōseruat: vt qñ ire velis sinistrū pedē añ dextrū moueas ꝛ hoc in ascendēdo ꝛ descendēdo seruet̄. Hec sufficiāt de splene

De Intestinis

Icamꝰ quō intestina in sanitate cōseruant̄: qꝺ fit cū a fecibus
d in eis cōtentis mundant̄: ꝛ sil'r cū ab humore viscoso q̇ in eis
multiplicari cōsueuit: vel ex regimīs malicia vel ex debilitate mundant̄: nam hic hūor interdū impedit exitū fecū naturalē. Mūdant̄ g̃ ītestina a fecibꝫ ꝛ hūore viscoso cū potu aque mellis in ieiuno et cū cōmestiōe ficuū siccaꝝ pinguiū in ieiuno: vel cū potu aque decoctionis carū. Et ad idem valet ꝓdiū pingue agni annualis decocti cū bletis. Et ad idē valet brodiuꝫ galli antiq̇ decocti cū polipodio et aniso. Ampliꝰ scias ꝙ vue passe nō enucleate in ieiuno comeste pre ceteris intestina ꝯfortant. Ampliꝰ dicūt quidā ꝙ risum decoctū in recenti lacte comestū intestina cōfortat et nutrit. Volens aūt sanitatem suoꝝ intestinoꝝ cōseruare caueat ab omni cibo acetoso acuto grosso et viscoso. Abstineat a pane azimo ꝛ a carnibꝫ animaliū magnorū domesticoꝝ ꝛ siluestriū: bouꝫ: vacarū: lepoꝝ ꝛ porcoꝝ domesticoꝝ: anseꝝ: anatū domesticoꝝ et siluestriū ꝛ ab iterioribꝫ aīaliū Et a piscibꝫ paruis recentibꝫ et salitis. Caueat et ab assatis ex piscibꝫ ꝛ carnibus. Abstineat a caulibus: rapis: pomis: piris; mespilis: sorbis: ꝛ si

milib⁹. Ampli⁹ abstineat ab omibus generib⁹ oleꝝ p̄terquā a ruta bleta: feniculo: petrosilino ꝛ similib⁹ calidis sicut mēta ꝛ eruca nā in aliis ab istis est inflatio. Ampli⁹ abstineat a generib⁹ lactis ꝛ eoꝝ que sunt de lacte. Cucurbita ꝛ cucumeres ꝛ citonia inimicanꝭ intestinis. Ampli⁹ nuces amigdale humide ꝛ fabe spēaliter hūide ꝛ vl'r legumia spēaliter hūida nocēt habentib⁹ intestina debilia. Ampli⁹ mora celsi multū nocēt intestinis ꝛ sil'r granata accetosa. Suspecti ergo de egritudinib⁹ intestinorum abstineāt a p̄dictis. Et sciāt ꝙ ventositatū retētio multū debilitat intestina ꝛ qn̄qꝫ p̄ducit ad hydropisim et ḡnat tenebrositatē visus ꝛ epilentiā et vertiginē. Ampli⁹ exercitiū post cibū imediate ꝛ sil'r pot⁹ aq̄ frigide ꝛ vinū plimū p⁹ cibū imediate nocēt viscerib⁹ nocumēto mirabili: ꝛ sil'r coit⁹ imoderat⁹ spēaliter sup cibū multū debilitat intestina. Dixerūt sapientes ꝙ alleū coctū cū carnib⁹ pinguib⁹ edi mitigat intestina ꝛ impetuosaꝫ eoꝝ remouet ventositatē ꝛ inflationē ꝯsumit. Comedere etiam alea cruda sicut faciunt gallici dolorē intestinoꝝ curat ꝛ grossam repellit ventositatē et ideo alleū d'r tyriaca rusticoꝝ.

De Renibus

Uod p̄ceteris cōseruat renes et ꝯfortat qn̄ debiles sunt in propria opatiōe puta ad attrahendū ꝓpriā aq̄sitatē vrinalē sanguinis dicitur spinargia cū carnibus arietis decocta ꝛ comesta. Ad idē valent vue passe bene enucleate. Renes em̄ nutriunt ꝛ feculentiam vrine mundificāt Semia melonū post potū comesta cū zuccara idem opanꝭ. Et sil'r pulpa melonū cū zuccara comesta ad idē valet. Amplius farina ordei cū lacte p̄parata renes impinguat ꝛ eoꝝ sanitatē cōseruat. Ampli⁹ ad idē valent pince ꝛ amigdale cū penidiis comeste. Omnes fructus frigide nocent ꝛ sil'r accetū ꝛ carnes grosse sicut caprine bouine ꝛ lac acetosuꝫ. Et oēs herbe frigide multū nocent renib⁹: sed rapa ꝓdest aliquantulū. Et scias ꝙ lacti oīno inest ꝓprietas mirabilis in cōfortatione renum ꝛ comedere renes cū aliquibus aliis impīguat renes ꝛ cōfortat. Lac etiā camelinū comestū renes cōfortat aggregat ꝛ cōsolidat. Ampli⁹ vinū passulatū aliq̄ntulū ponticū renes confortat. Et coitus imoderat⁹ ꝛ balneū imoderatū: ꝛ odire trāq̄llitatē et quietē: ꝛ multū vti cibis diureticis ꝛ potibus renes debilitāt ꝛ rarificant ꝛ calorem eorū innatū exalant.

De Vesica

Cias ꝙ electuaria calida puta dyagalanga dyatriōpiperō et similia cōfortant vesicā. Pot⁹ aque frigide in ieiuno vesicā debilitat. Etiā sepe comedere vix p̄fuat vesicā ab egritudīe. Amplius panis tritici preparat⁹ cum butiro vel cū melle magnam habet ꝓprietatē in ꝯfuādo vesicā Ampli⁹ trag. semis de ligno aloes q̄lib; die in potu sūpta valꝫ contra frigiditatē vesice ꝛ eaꝫ confortat Nihil

adeo ledit vesicā sicut lōga vrine retentio vltra volūtatē mingendi.
Ampli⁹ comedere carnes bouinas ꝛ herbas frigidas: et cibaria fri
gida et aquā frigidam bibere in ieiuno ml'tas egritudīes generant in
vesica. Et sup̱ oīa vsus aceti ledit vesicā sicut dicit galienus.

De Ano

Nus est mēbꝝ de facili lesionē suscipiēs et cū suscepit difficul
a ter curaꝛ quare indiget bono regimīe cū cibis ꝛ aliȷs rebꝫ con
uenientibꝫ. Sanitatē igiꝛ ani custodire cupiēs nō sedeat diu
sup̱ terrā vel sup̱ frigidū actu. Ampli⁹ abstinere dꝫ a carnibꝫ boui
nis ꝛ vniuersaliter a carnibꝫ grossis siluestribꝫ ꝛ generantibꝫ coleram
Colera em̄ suo acumine ledit anū. Caueat ab omibus generibꝫ acru
minū Sedere em̄ aliqñ aliquādiu supra lapidē calidum in stupha
anū cōfortat. Nā sua ꝓpria caliditate actuali ꝯsumit humiditatē su
perfluā ani. Est em̄ an⁹ velut toti⁹ corpis emunctoriū: vñ ad ipm flu
unt multe hūiditates. Amplius cibi stiptici nō cōpetūt hñtibꝫ anū
debilē nec fructus frigidi. Vtanꝛ carnibꝫ arietis castrati iuuenis pin
guis cū modico brodio. Euitent cepe sup̱ oīa qm̄ orificia venaꝝ apit
Etiā sedere in sede facta de corio leonis anū cōfortat. Et silꝛiter sede
re in sede facta de corio thauri et forte cerui ꝛ quorundā alioꝝ quoꝝ
coriū hꝫ ꝓprietatē in calefaciēdo ꝛ ꝯfortādo anū cū qs sederit sup̱ eis.

De Emorroydibus

Ed qꝛ quidā solēt pati emorroydas in ꝓcessu etatis eorū q̄si
f naturaliter sicut mulieres patiuntur fluxū menstruorū. Nos
volum⁹ hic ponere vnū puū capitulū regimīs sanitatis eorū
qui emorroydib⁹ vexari solēt ne forsan ex errore regimīs pl⁹ grauenꝛ
Tales aūt tpe q̄etis scꝫ tpe q̄ nō vexāꝛ ab emorroydibꝫ si forsan du
bitarēt nimiū fluxū futurū euitare debent oīa accuta salsa ꝛ silꝛia dul
cia inflāmabilia frixa: assata ꝛ maxime si sint arida. Et vitent oīa in
flāmātia sanguinē: puta irā: coitū: exercitiū forte: stuphā ꝛ balneum.
Hec em̄ sanguinē acuūt et inflāmāt. Ampli⁹ talibꝫ nō cōpetūt vi
na acuta fortia nec spēs valde calide. Et vlꝛ nihil apitiuū venarū eis
est ꝯueniēs. Et vlꝛ vitare dñt oīa ledētia anū ꝛ intestina Amplius
vitare dñt oīa generātia sanguinē grossū et melancolicū qꝛ talis san
guis est materia emorroydarū ꝛ hmōi sunt carnes grosse aīaliū silue
striū: vt puta carnes ceruoꝝ: lepoꝝ: boum ꝛ silꝛiū et auiū degētiū in
ripis aquarū. Et vinū eorum non debet esse nimis grossum ne sang-
uinē melancolicū generet: nec nimis subtile ne appiat orificia vena
rum: nec nimis forte ꝛ acutum ne sanguinē reddat nimis mobilē ꝛ
subtilē: sit ergo vinū mediocre ꝛ calore ꝛ fortitudīe et debilitate odo
riferū et boni saporis Amplius cauere debent a medicinis laxati
uis et attractiuis hñtibus caliditatē et acuitatē et specialiter ab aloe

et scamonea in quibus virtus est fortis in appiendo orificia venarū
Etiā cauere debent a clisteribꝫ ⁊ specialiter acutis ⁊ pungitiuis ne ex
eis emorroydes ꝓuocenł ante tempꝰ debitū a natura. Tamē lau-
do ꝙ ꝓcurent habere ventrē laxum cum aliquibus lenibus remolli
tiuis cuiusmodi sūt cassiafistula brodia pinguia et bureta boraginū
et bletarū cum oleo oliuarum: ⁊ brodium cauliū. Ad idē valet come
stio ficuū siccarum in principio mense ⁊ etiam valēt fructus humidi
puta pruna bene matura et vue et similia. Ventris cōstipatio cōsue
uit ledere multū patientes emorroydas tpe fluxus eoꝝ: ⁊ ergo bonū
est ante illud tempus ꝓcurare ne feces in intestinis remaneant. Sci-
as ꝙ extremitates porcoꝝ cōueniunt patientibꝫ emorroydas: ⁊ simi-
liter extremitates vituli. Non eñ ꝑmittunt emorroydas nimis flue-
re. Ad candē intentionem potest valere risum ⁊ amidū ⁊ alia stiptica
delectabilia: puta: pira ⁊ coctana: non quidē ante cibū ne ventrem cō
stipent sed post: ⁊ maxime tempe quo fluunt si timeamus de eoꝝ flu-
xu imoderato. Ad idem valet sirupus rosarum mixtus cū aqua ferra
ta ⁊ maxime in estate. Et etiā applicatio aliquoꝝ stipticoꝝ ab extra:
puta rosarum mirtillorū bulitoꝝ in aqua ferrata et deinde expssorū:
et hoc in estate. Sed in hyeme frigatur saluia in multo oleo rosaruꝫ
et applicetł in saculo: ⁊ hec sufficiāt

De Juncturis

Pponamus hic de regimīe illoꝝ qui dolores iuncturaꝝ pati
solent: non quidē curatiuo sed magis ꝓseruatiuo. Euitanda
sunt que iuncturas debilitant et que materiā doloris iunctu
rarum multiplicant et que materias ad iuncturas fluere faciūt ⁊ vtē-
dum est his que iuncturas cōfortant ⁊ materias diminuūt et eas ad
iuncturas fluere non ꝑmittunt. Suspecti igił de iuncturaꝝ dolore
caueant a fumo argenti viui et etiam a fumo omniū metalloꝝ ⁊ a fu-
mo eorum quibus alchimiste in eoꝝ sublimationibus vti cōsueuerūt.
Hic eñ neruos sūme debilitat et iuncturas Amplius caueant ab
aceto quia neruos ledit: ⁊ idem facit accetositas citri: ⁊ vniuersaliter
omnia accetosa Amplius lac et omnia lacticinia nocent neruis et
iuncturis: et etiā pisces recētes iuncturas mollificant. Et assiduatō
comestionis pomorū generat dolorem iuncturarū et neruorū: ⁊ idē
potest intelligi de aliis fructibꝰ vaporosis frigidis. Amplius allea
et omnia alia acrumina nocent neruis ⁊ iuncturis. Amplꝰ scias
ꝙ nauseatiua satietas maxime vitanda est ab his qui suspecti sunt de
doloribus iuncturarū. Etiam vitandū est exercitiū forte post cibum
imediate: et coitus imoderatꝰ post cibum. Et idem intelligatł de bal
neo. Nam hec sunt cause quare materia indigesta fluit ad iuncturas ⁊
neruos. Similiter potus imoderatus ⁊ maxime vini post cibū et si-
ne cibo est euitādus. Est eñ causa indigestionis que est magna causa

doloris iūcturaꝝ. Etiā euitand⁹ est somnus diurnus īmediate post saturitatē. Est enī causa reumatis: vnde materiā reumatisantē ad iū-
cturas multiplicat. Cibaria aūt talium hoīm debēt ad aliqualē gros-
siciem declinare ne humor generatus ex eis sit aptus fluere ad iunctu-
ras ꝓpter subtilitatē. Debēt ergo eoꝝ cibaria esse melancolica grossa
nō quidē intantū ꝙ causetur indigestio: sic enī lederentur ab eis. Et ꝓpter
eandē rōnē cibaria eoꝝ nō debent esse nimis calida: ne vias appiant
et humores ex eis generati fluxibiles fiant. Nec nimis frigida ne cau-
sent indigestionē. Euitent carnes salsas et pisces salsos: ⁊ vl'r omia di-
gestioni repugnantia cuiusmodi sunt carnes bouine antique ⁊ dure
valde ⁊ carnes porcine multū antique: ⁊ carnes aīaliū siluestriū ma-
gnoꝝ antiquoꝝ ⁊ specialiter salsorū. Et ꝓpter eandē rationē euitare
debent cibaria facta de pasca azima ⁊ panem azimum Hec enī omia
digestioni repugnant. Unde si cōtinuentur causant indigestionē ⁊ ma-
xime si recipiantur in magna quātitate. Uerū est tn̄ si carnes bouine p-
fecte digerantur satis cōueniūt eis. Qm̄ sanguis generat⁹ erit laudabil'
qualitatis ⁊ grosse substātie. Carnes cōuenientes eis sūt carnes vituli
vni⁹ anni ⁊ carnes cuniculoꝝ ⁊ lepoꝝ iuuenū. Pisces nō multū con-
ueniūt suspectis de dolore iuncturarū. Et si vti contingat piscib' vtā-
tur bōis piscib': sic sūt pisces marini laudabiles nō bestiales: nō sine
squamis: vn̄ garnati: rogeti: sole: ⁊ plaicie sunt eis cōuenientes: ⁊ sil'r
ostree marine et etiā mole. Et laudo ꝙ decoquantur in vino ⁊ addatur in
decoctione cynamomū frustatim incisū. Carnes volatiliū puoꝝ nō
multū eis cōpetūt ꝓpter eaꝝ subtilitatē. Et sil'r leguminū gn̄a suspe-
ctis de dolorib⁹ iuncturaꝝ nō cōpetūt. Hn̄t enī duriciē ⁊ nicrosita-
tē ⁊ substantie grossiciē ⁊ digestionis difficultatē: ex quib' cōcluditur
vsus leguminū iuncturas ledere. Et oēs suspecti de dolorib⁹ iūctu-
rarū debent vti fleubothomia vel farmatia vel vtraqꝫ in principio ve-
ris ⁊ ante temp⁹ in quo iūcturaꝝ dolores eius ꝯtingere solent. Sed
qꝛ hoc magis ptinet ad regimen curatiuū transeo. Sufficit ergo ad
p̄n̄s scire ꝙ fleubothomia vel farmatia vel vtraqꝫ scd̄m ꝙ melius vi-
debitur expedire in tempibus determinatis in regimine sanitatis taliū
est expediens ad eorū conseruationē ⁊ p̄seruationē. Quibus aūt con-
uenit fleubothomia ⁊ quib⁹ farmacia hic dicendū est. Si enī corpo-
ra sunt sanguinea tunc iūcturarū dolor ex sanguine contingere solet
vel ex oīm humorū plenitudine ⁊ tunc non est dubiū fleubothomiā
cōpetere. Et si vn⁹ aliorū hūoꝝ a sanguie dominetur ꝯuenit farmatia

Amplius non obliuiscaris ꝙ vomit⁹ est cōueniens valde ad p̄ser-
uandū a doloribus iuncturarū ⁊ special'r inferioꝝ diuertendo mate-
riā ⁊ eradicādo. Amplius vitari debet ira ⁊ tristicia: hec enī digesti-
onem corrūpūt. Et vniuersaliter oīa digestioni repugnātia puta vo-
racitas comestionis: plongatio mense: diuersitas ciboꝝ ⁊ vinorū in

eadem mensa ⁊ curiositas nimia circa agibilia ⁊ comedere cibaria di
gestioni repugnantia vel rõne qualitatis vel ordinis vel modi ꝑparã
di cuitanda sunt ab his qui suspecti sunt de iuncturarũ dolore. Et est
notandũ ꝙ assiduatio lotionis extremorũ in aqua salsa naturaliter
vel artificialiter ẽ de cõseruantibꝫ sanitatẽ iũcturarũ corpe non exñte
plectorico. Potest etiã fieri lotio ex decoctiõe camomille scicados et
rosarũ. Et si forsan iũcture sunt frigide addatur ebulꝰ in dicta deco-
ctione. Sup oĩa suspecti de dolore iũcturarũ solicitari debẽt ne eo-
rũ venter sit cõstipatꝰ sed laxus quod si sic bñ qdem: sin aũt ꝓcuretur
cũ clisteri resolutiuo cõmũi ⁊ cũ cassiafistula. Et caueãt a frigore extre
morum immoderato.

De membris generationis

Icamꝰ ꝯsequenter de illis que cõfortant mẽbra gñatiõis. Et
q2 gñatiõis mẽbra ordiata sũt a natura ⁊ ad actũ gñatiõis q̃
ꝯsistit in spmat' gñatiõe ⁊ fermẽtatõe ⁊ eiusdẽ ꝓactꝰ coitꝰ ꝯue
niẽti emissiõe ⁊ i ꝓlis finali gñatiõe: illa q̃ ad hec iuuãt mẽbra gñatio
nis ꝯfortãt. Et q2 defectꝰ coeũdi ⁊ gñandi iterdũ ꝓuenit a pñcipalibꝫ
mẽbris ñ intẽdimꝰ i isto capitl'o loq̃ de isto: q2 de ꝯfortatiõe mẽbrorũ
pñcipaliũ supiꝰ dictũ est. Notandũ ꝙ actꝰ coitꝰ vsitatus mõ ⁊ hora
cõuenientibꝫ est de his q̃ maxime ꝯfortant mẽbra gñatiõis. Sic em̃
mulierũ mamille meliꝰ lactant ⁊ lac gñant ex vsu lactatiõis: mõ: q̃lita
te: q̃ztitate ⁊ hora ꝯuenientibꝫ ⁊ ex deassuefactiõe lactatiõis totaliter
ꝑit actꝰ lactatiõis ⁊ gñatiõis ꝯueniẽtis lactis ⁊ interdũ lacte corrup
to malã acq̃rente q̃litatẽ mamilla destruit: sic suo mõ intelligo de mẽ
bris gñatiõis q̃ ordinant ad actũ coeũdi. Perit em̃ actus si actus nõ
assuescat. Et interdũ ex spermatis detenti corruptione: non solum se
minaria vasa sed etiã totum corpus corrumpit. Sperma em̃ corru
ptum in toto corpe se habet ad modũ veneni. Unde sicut parũ vene-
ni sufficit corrumpe totũ corpꝰ ita ⁊ spmatis corrupti aliq̃ztulũ suffi
cit corrumpe totũ corpus. Usus ergo moderatus coitus est vnum ex
his q̃ ꝯfortãt mẽbra gñationis. Habet etiã coitus moderatꝰ q̃z plu-
rima alia iuuamenta ⁊ imoderatus q̃z plurima nocumenta q̃ inferiꝰ
apparebunt vbi de coitu specialem faciemus mentionem. Sufficit
enim ad presens scire ꝙ coitus moderatus et debite assuefactus mẽ-
bra generationis corroborat et confortat et immoderatus debilitat
et etiam totalis dimissio. Ille ergo qui sanitatem membrorum ge-
nerationis desiderat fugiat illa que coitum debilitant et impediũt:
et vtatur his que coitum confortant. Debilitantia autẽ coitũ ⁊ vir
tutem eiꝰ sunt res meditatiue: sicut horribilitas coeundi. Tanta em̃
videtur esse horribilitas in actu coeundi ꝙ nisi esset delectatio ad
mixta: ne dum homies sed etiã alia anĩalia fugerent actum coeundi
Unde quidã hoĩes eleuati spũ cõtemplationis hũc actũ totaliter ab-

hoꝛrent:⁊ ideo debiles sunt in actu ⁊ membꝛa generatiōis debilitant
Et non solum hoꝛribilitas sed etiam verecūdia ⁊ antecessio ītellectꝰ
ad coꝛ facit deficere ab actu cocundi exquo mēbꝛa gn̄atiōis debilitātᷣ.
Ampliꝰ scias ꝙ balnei multiplicatio est ex his q̄ debilitāt membꝛa
generatiōis in actu coeundi:⁊ etiā freq̄ntatio fleubotomie ⁊ p̄cipue
arteriaꝝ et venarū que sunt retro aures. Ab his ergo cauere debꝫ qui
sanitatem membroꝝ generatiōis desiderat. Abstineat etiā a quibus=
dam quoꝝ vsus nocet actui coitus. Quedā em̄ nocent desiccando: et
quedā nocent infrigidando ⁊ stupefaciēdo: ⁊ quedā vtroqꝫ mō. Vn̄
agnus castus vapoꝛatus ⁊ bibitus nocet. Et etiam herba basiliconis
Camphoꝛa abscindit coitū infrigidando ⁊ exsiccādo:⁊ silr̄ semē cau=
lium. Unde tale semē sumptū post cibū coꝛrumpit sperma. Et simili
ter vsus coꝛiandri debilitat coitū infrigidando ⁊ desiccando. Acetū
etiam ⁊ omne acetosum abscindit coitū infrigitādo. Qui ergo deside
rat sanitatē membroꝝ generatiōis: debet vti multiplicātibꝫ sperma
et caloꝛeꝫ innatū et spm̄ ventosum. Hec em̄ sunt necessaria in coitu
scꝫ materia exuberans:caloꝛ incitans ⁊ ventositas erigens. Quedam
iuuant ad actū coitus multiplicādo sperma:⁊ alia cōfoꝛtando calo=
rem: ⁊ alia vētositatē generādo. Et quedā sunt que ab omnibus his
modis coitū iuuant ⁊ mēbꝛa gn̄atiōis ꝯfoꝛtāt ⁊ ꝯseruāt. Et de nūero
hoꝝ sunt medicine q̄dā ⁊ q̇daꝫ cibi. Dicamꝰ g̃ de cibis. Melioꝛes
em̄ cibi sunt carnes edi pinguis masculi ⁊ carnes ouine ⁊ cicer ⁊ cepe
absqꝫ frixiōe carnis:frixio nāqꝫ ꝓhibet ꝯfoꝛtationē carnis ⁊ multitu
dinē nutrimenti eius quia frixio desiccat. Ad idem valent galline et
pulli colūbini impinguati ⁊ ꝓpꝛie allaude ⁊ oua soꝛbilia ꝓpꝛie pulueri
ꝫata cū cynamomo ⁊ pipere et galāga et sale scinci:et oua pisciū: et ca
ro pisciū calida. Et si fuerit illic frigus resiste cū ꝫinꝫibere et pipere et
macropipere et cynamomo et silibus. Et cibus de rapis et napis: et
cibus de caulibꝫ:et cibꝰ de baucijs:et ꝓpꝛie, de baucijs postq̄ꝫ bn̄ decco
cta est caro earū valēt ad idē. Et de illis q̇bus fit iuuamentū sunt ce=
rebella paruarū auiū et butirū et lac. Et siliter cibus qui fit de tritico
cocto cū multa aqua vsqꝫquo fiat sicut puls et riꝫi cū lacte et caro cuꝫ
lacte ouino. Et conferunt in secundis mensis speragi eruca et poꝛri:
et capita cardoꝛum et menta ꝓpꝛie ipa em̄ confoꝛtat membꝛa sperma
tis valde et eius vsus foꝛtitudinem facit super sperma quare foꝛte fit
desiderium. Et sciendum ꝙ ille qui assiduat comestionem passerum
et bibit super eā lac loco aque sine cessatione est erectus et multi sper=
matis. Amplius cepa frigatur cum butiro donec rubea fiat et dis=
soluatur in decoctione et frangantᷣ sup̱ eam oua et erit cibus conueni
ens in conseruatione membꝛoꝝ generationis. Sunt autē quidam
quoꝛum complexiones sunt calide desiderantes tamē cōseruationeꝫ
et confoꝛtationem membꝛoꝝ generationis. Et his cōpetunt lac ace

tosum et lac dulce et pisces assati calidi et melones et citrulli cucumeres et cucurbite et fructus et olera humida omnia ita q̃ lactuca et semē portulace addūt eis ī spmate q̄uis cōiter noceāt. Et albumē oui ē plīmi iuuamēti mītiplicās spma. Et cerebella aīaliū ⁊ medulle eorū et cancri fluuiales couferunt eis. Amplius granū pini bene confortat. Et eciam carnis amatū sperma multiplicat.

De conseruatione cutis et similium

Onsequenter dicamus de conseruatione cutis et musculorū et membrorum exteriorum totius corporis Hec eñ conseruantur balneationibus in aqua calida suaui aut in balneo aereo mediocri cum mundificatione cōueniēti. Corporis aūt mundificatio fit cum suaui cutis fricatione et leni inunctione cū oleo oliuarum antiquo odoris suauis in tpe hyemis vel cum oleo rosarū et violarum in tempe estatis. Etiaz sciendū est q̃ innuctio facta in balneo cum melle despumato mirabiliter mundificat a sordicie et extrahit quod est sub cute de superfluis humoribus et p poros exire facit. Hoc idem facit farina fabarū et cicerū cū fricatione panni asperi. Hec eñ calorem viuificant et cutem attenuant. Amplius scias q̃ multus motus iuncturarum confortat corpora fleumatica. Extremitates autem lauenť cum aqua calida in hyeme: et cū frigida in estate. Et dixerunt sapientes q̃ fricare vngues manuū et pedum cum aqua ⁊ acceto conseruat eos a confractione denigratione et etiā ne abscondanť: inunctio cum sale et oleo mixtis eos confortat et specialiter plus prodest eis aqua calida q̄z frigida Calciamentū strictū ledit digitos pedum: est eñ causa suppositionis digitorum pedum vnius supra alium: et distortionis eorum. Item ire p lutum temporibus frigidis et nudis pedibus pre ceteris ledit cerebrū et infrigidat et debilitat oculos et est causa distillationis vrine. Et scias q̃ ludus palme ambabꝰ manibus simul in alto ꝓiciendo brachijs multū confert quoniā eorum conseruat sanitatem. Amplius scias q̃ fricatio pedum quādo fit ieiuno stomacho eorum grauedinē et itinerandi lassitudinē et duriciem remouet. Et similiter fomentatio pedum et crurium in aqua confractionem siue concussionē: tumoreq̄z ex lassitudine et longa itineratione remouet omino

Capitulū. VII. de regulis regiminis sanitatis appropriatis sexui femineo.

Onsequenter dicamus de regimine sanitatis mulieribus appriato. Sunt eñ qnattuor apropriata mulieribus: puta impregnatio: pturitio: lactatio: et per consequens mamillarū cōseruatio et menstruorum euacuatio: de quibus breuiter dicamus: et primo de impgnatiōe. Sūt eñ quedaz mulieres simpliciter steriles

et maleficiate quibus hoc capitulũ non deseruit. Et alie que nõ sunt steriles sed non de facili impgnant et tñ sunt sub latitudine sanitatis
Primo ergo nos ponemus regimẽ taliũ mulierũ anteq̃ impgnen tur ad hunc finẽ ꝙ facilius impgnent. Scdo earundẽ ponemus regi men postq̃ sunt impgnate vt fetus possit ad debitũ finẽ venire. Ter tio eorũdem ponemus regimen cũ actu pturierint ꝛ pturierũt. Quar to ponemus regimen lactantiũ. Quinto quo ad hoc ponem⁹ regulas quibus scitur matricis conseruatio et menstruorũ debita euacuatio ne et aliȷ̃s. Quantũ ad primũ: notandũ ꝙ quedã mulieres non sunt bene fecunde de paccidẽs: rõe alicui⁹ maleficiȷ̃ a quo bonũ ẽ pcauere q̃ntũ ẽ possibile. Et interdũ ꝓpter maliciã figure aut cõpositiõis ma tricis ꝛ colli ei⁹. Et etiã ꝓpter malũ motũ cõmixtiõis viri cũ muliere Et etiam ꝓpter vsum quarundã rerũ cõceptionẽ impedientiũ. Prio ergo nos ponem⁹ aliq̃ ex qbus maleficia poterunt pcaueri et euitari. Si eñ serapinũ in camera posueris siue hypericõ omia demonia fu gabunt. Unde hypericon dicit a multis fuga demonis. Item lapis magnetis portat⁹ ad idẽ valet et concordiam facit inter virũ et mu lierem. Ad idem valet adamas quẽ quidam false dicunt esse magne tem. Amplius cor turturis portatũ fugat demonia ꝛ portantem reddit hominib⁹ gratiosum. Item pirus auis comesta incantatiõe li gatos soluit et ꝓsperitatẽ tribuit Tyriaca exhibita cũ decoctiõe hype ricon maleficiũ tollit Et hypericõ emplastratũ renibus maleficiũ tol lit. Ampli⁹ corall⁹ si teneatur in domo soluit maleficia. Ampli⁹ squilla integra suspensa in limine hostiȷ̃ maleficiũ tollit. Et idẽ est de arthemesia. Ad idẽ etiam valet radix pionie portata. Item si vir por tet secũ cor coturnicis masculi et vxor cor femelle sp̃ conueniẽt. Itẽ si quis portauerit semper secũ yringũ insidias demonũ non patietur Si aũt mulier non sit bene fecunda ꝓpter maliciam cõplexionis na turalis vel accidentalis cũ materia vel sine materia vtat cõtrariȷ̃s in cõplexione ꝛ purgantibus materiã peccantẽ. Sed quia difficultas impgnationis vt plurimũ fit ex mala cõplexione frigida et humida cũ materia vel sine materia ideo ab hac inchoandũ est: ꝛ de ea tractã dum. Iste eñ indigent calefacientib⁹ ꝛ desiccantib⁹ matricẽ ꝛ euacu antibus humiditatem eius supfluã. Unde ierapigra ẽ eis cõueniẽs farmacũ. Et ex eis que exhibent sunt calide cõfectiones puta tyriaca et metridatũ ꝛ theodoricon ꝛ dyacalamentum cũ decoctione arthe mesie vel abrotani vel calendula. Urina elephantis potata est mira bilis in impgnatione: ꝛ similit limatura eboris et si seleos. Simpli cia quibus ego consueui vti in hoc casu et in quibus inueni iuuamẽ tũ sunt hec: matricaria: arthemesia: abrotanũ: calẽdula: millefoliũ: camedreos: camepitheos: squilla: rubea: tinctorũ: spica: blacte bizãtie: sineos et costus. Ex his igitur potest fieri sirupus et vinum tempe

vindemiarū ꝛ balneū. Et quia hoc habet locū in regimīe curatiuo de hmōi transeo. Amplius debes scire ꝙ coagulū leporis suppositū post menstruoꝝ mundificationē iuuat ad impgnationē. Medicine aūt simplices pessarioꝝ sunt hec: oleū de balsamo: oleū de ben: oleū de lilio: costos niger: adeps anseris: blacte bisantie: musc⁹ et spica: cyperus: anetū: ameos: ysopus: bdelliū: nux cypressi et gariofili ꝛ cordumeni. Et vt sit ad vnum dicere calida stiptica sunt materia pessariorū mulierum habentiū matricem frigidā et humidā. Ampli⁹ debes scire ꝙ fleubothomia sophenarū iuuat multū ad impgnandum. Primo quidem quia matricē mundificat. Scd̄o quia facit matricē ad inferius descendere: ex quo semen viri perfectius ad eam descēdit et attingit. Uerum est tamē ꝙ fleubothomia est cōueniens magis in causa calida q̄ȝ frigida: imo in causa frigida forte non cōpetit nisi ꝓpter causas ꝑdictas. Amplius exercitiū ꝛ stupha sicca ꝛ cibi subtiles et clisteria calida ꝛ exsiccatiua cōpetūt mulierib; habentibus matricē humidā ꝛ pinguē. Siliter vinū forte ꝛ rubeum ꝛ tyriaca talib⁹ cōueniunt. Et inunctio matricis ex oleo de lilio est eis cōueniens: et siliter ex melle albo. Interdū etiā mulierib; nō bñ fecundis cōpetūt dissoluētia ventositatē impedientē cōceptionē. Que aūt sunt illa satis est manifestū: puta dyaciminū: anisum: ameos: fenicul⁹: semen rute: agnus castus: castoreū et similia ꝛ in potionib; ꝛ ī pessarijs ꝛ vnguentis. Amplius scias ꝙ testiculi ferris mirabilē hñt ꝓprietatē ī faciendo mulierē fecundā. Et silr matrix leporis ꝛ coagulū eius. Ex his igitur cū limatura eboris: ꝛ silileos fiat puluis quo mulier vtaꝛ mane ꝛ sero cū brodio cicerū. Uel cū decoctiōe arthemesie. Interdū aūt ꝛ raro frigida cōpetūt vt mulier efficiaꝛ fecūda ī electuarijs sirupis ꝛ balneis: ꝛ quia illa satis nota sunt ꝛ etiā ingrediunꝛ regimē curatiuum transeo. Regimē aūt mulieris nō bene fecūde ꝓpter maliciā figure seu cōpositiōis matricis ꝛ colli ipius nō vīr haberi pōt. Solū eīn malitia situs recipit curā: puta qñ est matrix nimis alta: nam per fleubothomiā sophenarū ꝛ per ventosas crurium descendit ꝛ cōceptio fit facilior. Debet aūt vir et mulier cōmisceri adinuicem hora modo ꝛ figura cōuenientibus ad hoc vt sequaꝛ fecundatio. Hora autē naturalis et cōueniens ē postq̄ȝ facta est admīstratio illoꝝ q̄ menstrua mundificant: ꝛ est ꝑfecte mulier mūdata ab eis. Et qñ mulier nō est famelica nec crapulata nec ebria. Et qñ nō est calefacta nec infrigidata in excessu. Et prima digestio est cōpleta ꝛ temp⁹ aduenerit suscipiendi aliuȝ cibū. Et eligaꝛ hora qua mulier coitū appetit non ꝓpter aspectū vel cōfricationē sed naturaliter. Debēt aūt vir ꝛ mulier tāto tp̄e ꝓlongare coitū ꝙ sperma sit digestū. Nec debēt tm̄ differre ꝙ ambo spermata corrūpanꝛ. Si eīn accidat illud vtanꝛ coitu fm modum qui non est ad impgnanduȝ. Deinde dimittant ipm tamdiu ꝙ sciatur ꝙ sperma

bonum iam aggregatū sit. Amplius ꝓlonget vir ludū cum mulie-
re cuiꝰ complexio est bona cum mamillarū tactu suaui ꝛ verbis ami-
cabilibꝰ et tactu pectinis eiꝰ ꝛ obuiet ei non ꝑmiscendo se ei ꝑmixtio
ne vera. Cūq3 mulier desiderat ꝛ affectat ꝑmisceat̄ ei fricando ꝺ ea qꝺ
est inter anū eius desuꝑ et vuluā. Jlle em̄ est locus delectōis eiꝰ. Cō
siderat ergo horam in qua sit ipsius mulieris fortis adherentia et eiꝰ
oculi incipiunt mutari in rubedinem: ꝛ eius anhelitus eleuari: ꝛ ver
ba eius balbutire: et tunc mittat illuc sperma oppositum ori matri-
cis dilatando locum eius illic parumper scꝫ tanta dilatatione ne in-
grediat̄ aer exterior ꝛ non est bonum vt vir expleat suū desideriū an-
te mulierē imo simul parum vel mulier ante. Et in seminū emissione
vir adhereat mulieri fortissime scd̄m figurā ꝙ mulieris crura sint ele
uata parumper. Nec vir statim descendat sed adhereat donec videat
anhelitū mulieris quietatū ꝛ ꝙ nodi oris matricis quiescūt muliere
iacente parum eleuatis coxis ꝛ demerso dorso. Et tunc descendat et
mulier remaneat horula vna supina cōstrictis pedibus ꝛ retento an-
helitu. Et si dormierit post illud erit meliꝰ ad cōceptionē ꝛ si contin
gat ipam cōuerti sit ad dextrū latus. Amplius scias ꝙ suffumiga
tio cum aromatibꝫ calidis stipticis est de huis que ꝑparāt matricē ad
concipiendū. Et non debent talia aromatica calida boni odoris an-
te conceptionē odorari desuꝑ ꝑ nares qꝛ impedirent impͤgnationem
cum essent causa motus matricis ad superiora: sed post impregnatio
nem competit odor eorūꝫ desuper per nares ꝛ non per inferius: quia
ex hoc impeditur aborsus. Nam matrix ꝛ fetus mouent̄ ad ꝑtem su-
periorem aromaticis applicatis naribus. Amplius dico ꝙ muli-
er desiderans impregnari et esse fecūda cauere debet a sterilizantibus
et conceptionem impedientibus. Mulier em̄ volens concipꝫ nō co-
medat os de corde cerui: nec secum portet matricem caprinam nec la
pidem vocatum gagates: impediunt em̄ conceptionem. Jtem caueat
a comestione granorum edere nigre. Amplius non portet secū os
de corde cerui: nec smaragdum: nec zaphirum. Hec em̄ impediunt
actum coeundi. Amplius non portet secum radicez pimpinelle nec
bibat coagulum leporis post partum nec teneat scolopendriam suspē
sam supra lectum. Jtem apis comesta reddit mulierem sterilem sed
partum facilitat. Amplius non portet secum auriculam mule vel
corium nec comedat limaturam ferri: nec succum mente nec matricez
mule: reddunt em̄ mulierem sterilem. Et vniuersaliter vitanda sunt
oīa actū coitꝰ impediētia q̄ supꝫius dicta sunt a muliere volente cōci
pere. Nos aūt hic volumꝰ addere q̄dā q̄ multū valēt ad ꝯcipiendum
Loliū em̄ ꝛ thus suffumigata disponūt mulierē ad ꝯcipiēdū: ꝛ silr̄ ne
pita. Jtē theodoricō anacardinū ꝑpessariū imissū cū modico scamō
nee sine dubio ꝯcipꝫ facit si pꝰ imediate mlier coierit cū viro potenti.

Amplius ad idē valet mellissa suffumigata et vulua leporis assata & cōmesta. Et spuma quā habet lep⁹ circa os qñ rodit herbā si bibat a viro vel muliere. Quidā dicunt q̄ suppositoriū vel pessariū vel saccu lus de nigella matricē mundificat et ad cōcipiendū disponit sz tenea tur parū q: nigella est aliquantulū violenta Ampli⁹ aqua cicute ex bibita mulieri infecūde mane: eadē dic ad vsum ꝯcipiēdi cā cōuertit. Item fiat vnguentū ex cerebro gruis et axungia anseris vel leonis et ex eo inungat virga virilis cū vir debet coire cū muliere et cōcipiet Itē lapis qui inuenit in cerebro aquile portat⁹ ad idē valet et silr̄ lapis inuent⁹ in vulua ceruę. Itē post mēstrua lauet mulier pudēda cū vino puro rubeo et p⁹ suffumiget cū vino decoctiōis nepite et sup ponat sibi basiliconē et mentā maiorē et ꝯcipiet si deus voluerit. Itē fomentatio ex decoctione roris marini multū disponit ad concepti-onē. Itē alleū humidū tritū decoctū: cū oleo rosarū q̄usq3 ei⁹ aq̄si tas ꝯsumat: suppositū ē mirabile ad impgnandū Ampli⁹ fenugre-cum tritū cu3 adipe anseris suppositū multū iuuat. Ampli⁹ muscus cū oleo rosarū dissolut⁹ supposit⁹ multū ꝯfortat matricē ad cōcipiē-dū. Itē inungāt vtriusq3 sex⁹ mēbra cum succo satiriōis et supasp-gat puluis vulue leporis: facit em̄, vt sterilis ꝯcipiat. Et sic patet regi men mulieris añ impgnationem

De regimine pregnantis

Nunc restat ponere regimē mulieris p̄gnātis. Sūt em̄ q̄dam apropriata mulieri p̄gnāti q̄ hic breuiter sunt apponēda De bet em̄ mulier p̄gnans oīa euitare q̄ aborsum possunt indu cere et specialiter in p̄ncipio impgnationis: tūc em̄ fet⁹ i matrice est si cut flos i arbore q̄ ex leui cā cadit ab arbore Et silr̄ in fine impgnatio nis añ tp̄s part⁹ puta in septimo vel octauo mēse. Tūc em̄ fet⁹ est in matrice sicut fructus q̄si maturus in arbore q̄ ab arbore ex leui motu descēdit & sic fetus tp̄e illo ex cā leui efficit abortiuus. Opter igit q̄ mulier p̄gnās euitet motū supfluū: saltū: pcussionē: casum: & coitum ꝓprie: et repletiōz cibi: & irā: & tristiciā: et timorē ꝓprie Ampli⁹ euita re debet balneū: nisi apud ꝓpinq̄tatē ꝑtus. Et etiā omnia inducentia tussim: nā tussis fortis ē cā aborsus. Et silr̄ intelligat de sternuta-tione imoderata. Bonū ē igit vt solicitet ne ei⁹ caput fiat reumaticū Ampli⁹ euitare medicinas laxatiuas et p ptes inferiores et supio-res. Et si necessitas cogat ad earū vsum fiat hoc cū cautela et sint me dicine leues et benedicte Ampli⁹ ꝓcuret habere vētris lenitiōez cū cibis lenientib⁹ cuiusmodi sunt brodia pinguia: et pureta de boragi-nibus et bletis cū folijs violarū: et oua sorbilia & cassiafistula cum ali quātulo spice et aqua quorūdā fructuū laxatiuorū. Nā lenitio vētris est p̄gnantibus multum vtilis. Ampli⁹ euitare debet balneū. Bal neū em̄ facit abortire dupliciter: primo quidem lubricando: secundo

faciẽdo fetũ moueri ad aerẽ frigidum. Amplius euitare debet fleu-
bothomiã et specialiter de sophenis nisi in casu magne necessitatis et
hoc ingredit curam egritudinis. Et scias ꝙ quãto fetus maior est tã-
to fleubothomia est deterior. Ampli⁹ euitare debet diurectica mẽ
strua ꝓuocãtia et partum facilitãtia. Ampli⁹ euitare debet: sitim
famẽ: repletionẽ nauseatiuã: frig⁹ supfluũ ꝛ calorem imoderatum et
ventũ australem ꝛ similiter borealẽ post australẽ. Ampli⁹ bonum
est ꝙ p̃gnans vtat quibusdam electuarijs cõfortantib⁹ embrionem
quoꝝ vnum ẽ dyamargariton. Ampli⁹ oportet ꝙ vehemẽs studiũ
sit in stomachis ip̃arũ p̃gnantiũ q̃re optet vt ꝯfortent stomachi earũ
cũ cõfectiõib⁹ ex zuccara rosarũ cũ xiloaloe ꝛ mastice: ꝛ electuarijs fa
ctis cũ zuccara plurima et specieb⁹ aromaticis in quibus non est mul
ta caliditas: ꝛ emplastris stipticis calefaciẽtibus ꝛ aromaticis Am
plius debet p̃gnans euitare vehemẽter pinguia et vehemẽter dulcia ꝛ
potum aque: et sit contenta potu vini odoriferi: puri: subtilis: pauci.
Interdum autẽ oportet mundificare stomachũ pregnantis cũ appe-
titus ei⁹ ẽ valde corruptus. Et quo ad hoc decoctio anisi ꝛ polipodij
clarificata cum zuccara rosarũ est cõueniens mundificatiuũ. Nã hu
morẽ euacuat et appetitũ rectificat ꝛ excitat. Abstineat p̃gnãs a caseo
sicco et acuto: et si forsan appetat assetur humidus super carbones.

Amplius exercitiũ tempatũ est ei cõueniens. Cibaria eius debent
esse facilis digestionis: boni nutrimenti ꝛ multi: indiget eĩm ꝓpter se ꝛ
ꝓpter fetum. Ampli⁹ post cibum cõpetit p̃gnantib⁹ comedere cito
nia assata ꝛ ꝓprie frixa: et siliter frusta ligni aloes indi et assiduet co-
mestio ꝛ fricatio manuũ et pedum earũ. Et siliter poma granata post
cibum eis competũt. Et similiter coriandrũ conditũ. Et scias ꝙ mi-
na citoniorũ et bolus armen⁹ est de his que sedãt nauseã earũ Am
plius scias ꝙ puluis cimini torrefacti in aceto infusi ꝛ origani ƀm p-
tes equales ꝛ castorei ptis vni⁹ tertia interdum cõpetit eis ꝛ speciali
ter ꝓpter consumptionẽ ventositatũ. Et scias ꝙ qñ mulier p̃gnãs in-
diget mũdificatiuis ꝓpter in mundiciã matricis ꝛ ptiũ adiacentiũ me
lius ẽ ꝙ mundificatio illa fiat a quarto mense vsqꝫ ad septimũ. Et ꝙ
fiat ꝑ supposita a pte inferiori q̃ꝫ ꝑ admĩstrata ꝑ partes supiores

De regimine apropinquantiũ partui

Mulieri autẽ apropinq̃nte partui cõpetit exercitiũ ꝛ balneum
et coit⁹ ꝛ mẽstrua ꝓuocãtia et cetera partuꝫ facilitãtia q̃ scrip
ta a sapientib⁹ quasi sunt infinita. Sunt autẽ q̃dã partuꝫ fa-
cilitãtia ꝓprietate que est in eis sicut magnes retentus in manu sini-
stra. Et suffumigatio cũ vngula asini vel eq̃ vel cũ oleo piscis saliti: ꝛ
silr corall⁹ suspẽsus in coxa dextra. Et scias ꝙ mlieres hui⁹ tpis vtũt
pluris cũ musco in facilitãdo ptũ Ampli⁹ suffumigatio mirre mltũ
ꝯpetit: ꝛ suffumigatio cũ galbano et castoreo ꝯmixt̃ cũ mirra et felle

vaccino Ampli⁹ ad idez valet sulfur citrinū et spoliū s̄petis et fim⁹
columbin⁹. Hec em̄ suffumigata partum facilitāt et sil'r asa fetida et
castoreum in potu sumpta facilitant ptum Ampli⁹ sumere in potu
cinamomū est bonū valde. Et siliter decoctio folioꝝ altee cum aqua
et melle si sumat᷑ in potu ad idē valet. Simplicia autē partum facili=
tātia sunt hec: cynamomū: cassia lignea: cortex cassie fistule: mirra: ari
stologia rotunda: costos: sauina: armoniacus: thus: rubea: asa: storax
et castoreum: Ex his autē possunt fieri suffumigatiōes: pillule: electu
aria et similia. Amplius bonū vinum et odoriferū cōpetit mulieri
b⁹ partui appropinquātib⁹ et subtilis dieta. Ampli⁹ scias ꝙ lana
submersa in succo rute ⁊ supposita partum facilitat. Etiam scias ꝙ ci
clamen aristologia: staphisagria ⁊ cucumer asininus supposita ptum
facilitāt. Et siliter fel thaurinū. Ampli⁹ arthemesia cocta cū aqua
calida: emplastret᷑ sup umblicum ⁊ crura et statim fetū educit. Etiam
menta bibita cum aqua mellis partum facilitat. Etiā pimpinella tri
ta et supposita statim fetum educit. Amplius caueat᷑ ꝙ pira nō sint
in domo mulieris pturientis. Ad idē valet suffumigatio facta de cor
nibus et vnguibus capraꝝ. Amplius vngula muli portata sub ca
misia partum facilitat. Multa alia sunt ptum facilitantia que ad p̄
sens obmittunt᷑ ꝓpter breuitatem: ⁊ quia habent locum in regimine
curatiuo.

De regimine Enixe

n Unc restat ponere regimen mulieris enixe vsq₃ ad.xxx. vel ad
xl. dies. Sciendū igit᷑ ꝙ post ptum īmediate cōpetūt cibi sub
tiles boni nutrimenti et mlti ⁊ velocis digestiōis: sicut aqua
carnium laudabiliū: et oua sorbilia: et vinum subtile ⁊ odoriferum:
nō nimis forte: non turbidū. Uitare autē debet mulier enixa oīa gn̄a
fructuū et olerū frigidorum leguminū ⁊ acrumiuū. Et sūmo ope caue
at a frigiditate continentis: et specialiter vsq₃ ad tres dies. Jaceat igi
tur ꝯtinue in lecto coopta: cruribus tn̄ paꝝ cooptis et eleuatis: come
dat sepe ⁊ parū in vice. Non balneet᷑ vsq₃ ad quattuor vel q̄nq₃ dies.
Transactis aūt quattuor aut q̄nq₃ diebꝫ balneet᷑ bis vel ter in septia=
na. Et quāto magis aꝓpinquat ad.xxx.vel.xl. diē tāto pōt vti grossio
ri dieta et in sanitate consueta. Interdū autē fluit sanguinis multi=
tudo īmediate p⁹ ptum ex quo cōtingit mulierē piclitari. Huic autē
accidenti obuiandū ē cum ligatiōe brachiorū dolorosa ⁊ cū appositi
one vētosarum magnarū ad mamillas siue scarificatione et cū appo
sitione pannorum infusorū in aceto supra ventrē ⁊ suppositiōe colle=
riorū stipticorū puta rosarū balaustiarū ⁊ karabe ⁊ similium. Et de
illis quib⁹ inest ꝓprietas in hoc fm ꝙ dicit᷑ ē suspensio stercoris porci
ni in lana et suspendat᷑ in coxa eius. Amplius enixe contingere con
sueuit mamillarū dolor ⁊ apostemata ꝓpter magnā lactis exuberātiā

Horū aūt cura ē lactatio ꝑ mulierē vilē. Tale eñ lac incōueniēs ē la
ctationi infantis. Et ad idē valet epithimatio mamillaꝝ cū aq̄ deco
ctiōis fabarū ⁊ orobi ⁊ coriandri. Et q͛ hoc ingredit̄ regimen curati-
uū crāsco. Amplíꝰ scias ꝙ linire mamillā cū cancro marino vł̄ flu-
uiali ꝯtrito habet ꝓprietatē in lactis minoratiōe Amplíꝰ scias ꝙ epi
thimatio mamillarū cū aq̄ decoctiōis rute ē debis q̄ lac minorāt. In
terdū etiā pꝰ partū nō mūdificat̄ mulier: sed retinet̄ sanguis corru-
ptus q̄ deberet euacuari ⁊ ex hoc possūt egritudines gn̄ari valde ma-
le puta febres ⁊ apostemata ⁊ dolor matricis: ⁊ sternutatio ē tali mu-
lieri iuuatiua. Amplíꝰ suffumigatio cū capitibꝫ allecū salitoꝝ aut
cū vngula eq̄ aut azini valet ad idē. Et ad vltimū fiat fleubothomia
sophene: valet eñ ad mēstrua ꝓuocāda ⁊ ꝓhibet apostematis aduen-
tū ⁊ repletiōis nocumentū. Et fleubothomia vene curuature poplic̄
est fortior in hoc. Et si ꝯtingat enixā hoc tp̄e febricitare aqua ordei cō
fert ei: et si non retinet mēstrua ⁊ granata dulcia: q͛ febres enixaꝝ vt
plurimū sūt ex mēstruoꝝ retētiōe cū fit curatio cū fleubothomia sophe
ne fit iuuamētū cū ea. Amplíꝰ scias ꝙ talibꝫ mulieribꝫ īterdū inflant̄
ventres eaꝝ ⁊ tunc eis cōpetit in potu dyamarte ⁊ reliq̄ dissoluentia
ventositates Amplíꝰ eis cōpetūt origanū serapinū ⁊ mastix cū eq̄li
tate Amplíꝰ interdū talibꝫ mulieribꝫ ꝯtingit dolor matricis. Et cu
ra eiꝰ ē sedere ī aq̄ calida decoctiōis aneti ⁊ camomille ⁊ inungere lo-
cū matricis cū oleo violato dulci tepido. Et si forsan in loco matricis
ꝯtingāt vlcera curent̄ cū vnguēto alborasis ⁊ sīlibꝫ vnguētis ꝯuenien-
tibꝫ vlceribꝫ supra mēbra neruosa. Hec sufficiāt de regimine enixe.

De regimine lactantis

Unc restat dicere aliq̄ breuia de lactātis regimīe sꝫ añ dicemꝰ
n lactātis ꝯditiōes quarū p̄ma sumit̄ ex pte etatꝪ. Debet eñ eiꝰ
etas eē sanitatis ⁊ cōplemēti ⁊ ē etas iuuentutis a. xxv. āno vsꝗ
xxxv. Hoc eñ tp̄e lac debet eē ꝑfectiꝰ sicut ⁊ totiꝰ corpis mēbra a
quibꝫ lac habet exordiū. Scd̄a cōditio sumit̄ ex pte habitudinis et fi
gure: debꝫ eñ eē boni corpis ⁊ collū habere forte ⁊ pectꝰ magnū ⁊ am
plū: ⁊ debet eē bonorū musculoꝝ ⁊ dure carnis: ⁊ magnaꝝ venarū ⁊
medie habitudīs inter maciē ⁊ piguedinē. Tertia ꝯditio sumit̄ ex pte
mamillaꝝ. Opꝫet ei eiꝰ mamillas eē mḡas decēt̄ ⁊ solidas nec dn̄t eē
extranee magnitudis nec laxe ⁊ moles: sꝫ dn̄t eē medie inter molliciē
et duriciē. Et extrcitates papillaꝝ māmillaꝝ nō dn̄t eē nimis pue ne
īfans ī eaꝝ cōpressiōe laboret. Quarta ꝯditio sumit̄ ex pte morū ipsiꝰ
Debet eñ eē bonoꝝ moꝝ ⁊ laudabiliū q̄ tarde patiat̄ ab anīe acciden
tibꝫ: puta: ira: tristicia: tiore ⁊ sīlibꝫ. Oia eñ corrūpūt lactꝰ ꝯplexionē.
Unde ꝓhibendum est ne stolida lactet: malicia eñ morum ipsius ad
hoc perducit eam: vt infantis paruam habeat solicitudinem ⁊ ei pa
rū blandiat̄ Amplíꝰ nō debet eē luxuriosa ⁊ ebriosa nec crapulata.

Nec enim lactis corrumpũt complexionez. Quinta cõditio sumitur
a substantia qualitate et quãtitate lactis. Debet enim esse substantie
mediocris: nõ nimis fluidũ: nec nimis grossum et caseatũ: nec diuer-
sarũ partiũ: nec spumosum. Eius quidẽ substãtia expit: mulgendo ex
eo guttã super vnguẽ. Naz si fluat est subtile: ꝛ si nõ ẽ grossũ ꝛ spissuz.
Et scias ꝙ lac tẽperate substãtie habet ptes caseatas: ꝛ aqueas equa-
les. Experieris igit cum in ampula ponit: ꝛ parũ mirrhe sup ipm pijcit
ꝛ digito pmiscet. Per hoc em̃ scitur aquositatis ipius ꝛ caseitatis qn
titas que debẽt esse eqles ĩ lacte. Ampli⁹ quãtitas lactis debet esse
sufficiẽs ad infantis nutritõez. Ampli⁹ color lact debet attineri albe
dini ꝛ sapor dulcedini. Nõ em̃ in lacte debet esse amaritudo: salsedo:
nec acredo: nec color viridis. Amplius nutrix nõ debet esse somnife-
ra: nec grauis somni. Naz ꝓpter hoc multe nutrices dimiserũt infan-
tes fame deficere: ꝛ eosdẽ lactãdo suffocauerũt obdormiẽtes sup eos
Amplius multũ cõsiderandũ est ꝙ lac nutricis nõ sit antiquũ: nec ni
mis partui ꝓpinquũ. Sit igit duoꝝ mensiũ: vel mẽsis cum dimidio
ab hora part⁹. Et sit partus naturalis ꝛ mascul⁹: ꝛ sit mulier q̃ aborti
re nõ cõsueuit. Ampli⁹ cõsiderandũ ꝙ nutrix sit cõplexionis ꝓportio
nalis infanti quẽ dz nutrire: ꝛ special'r si infãs sit infra latitudinẽ tẽ-
perate cõplexiõis vel ꝓpe. Q si infans forte coleric⁹ sit nõ est malum
ꝙ nutrix sit fleumatica: vel ꝙ eius regimẽ sit declinãs ad fleumaticũ.
Scim⁹ em̃ ex supdictis ꝙ regimẽ melius cõplexionũ lapsaꝝ debet es
se p cõtraria ꝛ nõ p similia. Et si forsan lac nutricis fuerit grossũ ꝛ ma
li odoris: melius est vt non det nisi postq̃ mulctũ fuerit: ꝛ in aere mo
ram fecerit. Et si fuerit vehemẽtis caloris: nõ det aliquo modo ieiu-
no. Amplius si lac fuerit grossum: cõueniens est vti subtiliãtibus: pu
ta oximelle diuretico cũ decoctõe origani mõtani: ysopi: epithimi ꝛ si
miliũ. Ampli⁹ in cibis eius vtat croco: ꝛ vtat exercitio moderato. Et
si forsan mulier fuerit calide cõplexiõis: dabim⁹ ei ĩ potu oximel sim
plex cũ vino subtili sil' siue sepatim. Et si forsã lac nutric fuerit subti
li⁹ q̃ȝ oportet: desinat ab exercitio: ꝛ cibis vtat ingrossantibꝫ sanguinẽ
ꝛ pcipiat ei vt diu dormiat: ꝛ vtat vino dulci grosso: nisi fuerit qd ꝓ-
hibeat. Interdũ etiã cõtingit ꝙ in mamillis nutricis est nimia lactis
exuberãtia: ex qua cõtingit lac in mamillis corrũpi. Huic autẽ acci-
denti remediat ex vsu eoꝝ q̃ pauci sunt nutrimẽti: ꝛ ieiunio: exercitio:
balneo ꝛ vigilia: ꝛ sil'ibus: ꝛ emplastro mamillis ꝛ pectori apposito ex
cimino ꝛ aceto: aut lentibꝫ coctis in aceto: aut fabis aut luto absolu-
to cũ aceto: ꝛ per potũ rei salse ꝛ comestiõe mente. Et ad idẽ valet mu
sillago: psillij: epithimata cũ aceto. Ampli⁹ scias ꝙ ruta ꝛ ozimũ ga-
riofilatũ epithimata: ꝛ interius sumpta lac minorãt. Et sil'iter ex ar-
moniaco ꝛ aceto: vel ex armoniaco ꝛ vino. Et ad idez etiam valet epi
thima ex radice cauliũ. Ampli⁹ fiat linimentũ ex musillagine: fenu-

greci lacca: ⁊ litargiro: ⁊ oleo rosato. Amplius scias ꝙ cācer marin⁹ ⁊
fluuialis: cōtritus ⁊ epithimat⁹ hꝫ ꝓprietatē in isto: ⁊ forte interi⁹ sūꝑ-
ptus. Et similiť si timeam⁹ casearōem lactis in mamillis: liniant̄ cū
oleo de mēta: ⁊ de viola sarracenica: ⁊ h̄ cū mamillaꝝ ꝯplexio decliat
ad frigiduꝫ. Et si ad calidum: qđ satis pōt tactu discerni: epithiment̄
mamille cū muscillaginibꝰ frigidis: ⁊ oleis frigidis: et succis frigidis
notis. Et scias ꝙ acetū vini cū oleo rosaꝝ ꝯquassatū: ⁊ calefactū lini-
tū suꝑ mamillas: ē de resoluētibꝰ casearōeꝫ calidā. Et ex ꝓhibētib⁹ ca-
searōem frigidā est epithimatio cū aqua decoctōis feniculi ⁊ balsami-
te: ⁊ aneti: ⁊ fenugreci: ⁊ similiū. Et siſr epithima ex oleo de lilio et na-
sturtio ⁊ camomilla ⁊ costo: valet ad idē. Et qꝛ hoc ingredit̄ regimen
curatiuū: trāseo. Interdū aūt nutrix nō habet lac sufficiētis quāti-
tatis ꝓ nutrimēto infantis: cui⁹ causa pōt esse penuria nutrimēti: vel
malicia cōplexionis in toto corpe: vel mamillis calida vel frigida: vł
debilitas attractatiue mamillarū. Et si penuria nutrimēti sit causa:
nutriat̄ iure facto ex ordeo: ⁊ furfure: ⁊ legumibus. In iuribus qꝫ ipi-
us ⁊ cibis ponēde sunt radices feniculi: ⁊ semen eius: anetū: ⁊ nigella.
Quidā aūt dixerūt ꝙ comedere vbera ouiū ⁊ capraꝝ cum lacte: qđ in
eis cōtinet̄ valde est iuuatiuū: ꝓpter hoc ꝙ in eis existit de similitudi-
ne: aut ꝓpter ꝓprietatē q̄ in eis est. Ampli⁹ scias ꝙ drag. j. vermiū ter-
renoꝝ siccoꝝ in aqua ordei cōtinue sumpta multis diebus: valet ad
lactis multiplicatiōem. Et similiter elixatura capituꝫ pisciū salsato-
rum valet ad idē sepe potata: et fiat elixatura in aqua aneti. Amplius
ad idē valet butirū ⁊ sisamū: et valet decoctio raphani in vino. Am-
plius mamille liniant̄ ex stercore sturdoꝝ cum lacte asine ⁊ oleo more
emplastri: ⁊ lac ꝓuocabit̄. Etiā fricare mamillas blandis manibꝰ lac
multiplicat. Et si in mamillis videat̄ abūdare calor: nutriat̄ ordeo et
spinargijs: ⁊ similibꝰ declinātibus ad frigiditatē. Et si eis videat̄ do-
minari frigus: sit eius nutriēs subtile ad caliditatē declinans. Et ad
h̄ cōferūt semē baucarū: ⁊ ipemet baucie. Etiā scias ꝙ approximatio
vētosaꝝ sub mamillis absqꝫ scarificatōe ⁊ mł'ta cōpressiōe augmētat
mamillaꝝ caliditatem: ⁊ attrahit materiā lactis ad mamillas. Et si
forsan velim⁹ rectificare odorē lactis: ex eo ꝙ sit odoris mali: dabim⁹
in potu vinū boni odoris: ⁊ similiter nutriem⁹ cum cibis boni sapo-
ris ⁊ delectabilis odoris. Euitare debet nutrix ea q̄ sanguinē ꝑmi-
scent mēstruū: ⁊ lactis odorē corrūpūt: ⁊ ipius minuūt q̄ntitatē. De-
bet igit̄ euitare coitum q̄ꝫtuꝫ potest: ⁊ ebrietatē: et satietatem nauseati-
uam: ⁊ exercitiū ⁊ balneuꝫ imoderatū. Et simił'r iram: tristiciā: vigili-
am: et genera acruminū. Et vniuersał'r omia que sanguinē ꝯturbant
⁊ cōsumūt: ⁊ malū hūoreꝫ generant. Quō aūt mamillaꝝ magnitudo
valeat ipediri: et earū magnitudo debita ꝓcurari: sufficiēter hr̄i pt ex
suꝑdictis capł'is: de regulis regimis sanitatis ex ꝑte habitudinis.

De cõseruatõe matricis.

De matricis autem cõseruatiõe et debita menstruorũ puocati=one: quia satis patet ex dictis supius in isto capitulo: ꝓpterea volo breuius pertrãsire. Sciendũ igitur ꝙ mẽstrua tempa=ta in qualitate et quãtitate: et in tẽpore suo currentia scdm cõsuetudinem naturalẽ in omi spacio: sunt cause sanitatis mulierꝝ: et mũdificationis corporis earũ ab omi nocumẽto in quãtitate et qualitate: et faciunt ipas acquirere castitatẽ et paucitatẽ desiderij. Et mensura equalis menstruorꝝ est vt menstruet mulier in omni mense vsqꝫ ad .xxx. dies. Et est diligenter notandũ ꝙ mẽstrua naturaliter fluũt in qualibet lunatiõe semel: et si fluũt plus vel minus: nõ est ex toto scdm naturam. In quibusdã autẽ fluũt in prima quadra: puta in puellis: et in quibusdã in secũda: puta in iuuenibus: et in quibusdã in tertia: puta puectioribꝰ: et quibusdã in quarta: puta senioribus. Et incipiũt mẽ=strua fluere in mulieribus cõmuniter post decimũquartũ annũ: qui=busdã citius: quibusdã tardius: scdm diuersitatem cõplexionũ et ha=bitudinũ: et similiter regionũ et similiũ. Et cõmuniter durant vsqꝫ ad quinquagesimũ annũ. Et in quibusdã non durãt vltra tricesimũquin=tum: et in quibusdã solum vsqꝫ ad qdragesimũquintũ annũ. Quedaꝫ em̃ mulieres sunt ita male cõplexionate ꝙ nõ possunt vsqꝫ ad quinquagesimũ annũ puenire: et in talibus menstrua citius naturaliter deficere cõsueuerũt. Quãdo aũt mẽstrua alterant̃ a dispositõe propria naturali sunt causa debilitatis mulierũ: et alteratiõis forme: et paucitatis cõceptionis: et multiplicatiõis aborsus: et debilitatis fetus. Multũ igitur sollicitari debet medicus ꝙ menstrua non alterent̃ a dispositi=one propria naturali. Que aũt sit dispositio menstruorꝝ naturalis et propria: scitur ex colore et substantia eorꝝ. Et diuersificant̃ scdm di=uersitatem cõplexionis: habitudinis regiõis: etatis et regiminis. Et hoc potest experiẽtia disci: puta videndo colorem et substantiã men=struorꝝ diuersarũ mulierum: in cõplexione: etate: habitudine: et sic de alijs. Sꝫ qꝛ hoc non ptinet ad pñs opus: transco. Sufficit autẽ ad pñs scire ꝙ si menstrua alterent̃ a dispositõe propria naturali: siue talis alteratio sit ex mala dispositõe totiꝰ vel matricis sunt causa no=cumẽtorꝝ supdictorꝝ. Studedũ igit̃ est ꝙ sint i ꝓpria naturali dispo=sitõe: ꝯfuãdo si fuerit: vl̃ reducẽdo si ñ fuerit. Qđ quõ fieri pt: sufficiẽ=ter hñi pt ex supdictꝭ caplĩs suptꝭ ex diuersitate ꝯplexiõis: etatꝭ et habitudinis: et ex hs q̃ supiꝰ in h̃ caplo dicta sũt de his q̃ matricẽ ꝯfortãt. In hoc igit̃ terminet̃ regimẽ sãitatis appropriatũ sexui feminco: et per cõsequens secũda pars huiꝰ tractatus.

Tertia pars. Caplm .i. De regulis sumptis ex pte elemẽtorꝝ nr̃o corpi occurrẽtiũ ab extra.

n ON debet esse terra cuiꝰ habi-
tatio eligit̃ lutosa: nec scenosa: nec fetens: nec limosa: nec su
per quã virtus metalli sit supans: nec sulphurea: nec alumi
nosa: nec in qua sint vel fuerint mortuoꝝ cadauera: nec malis herbis
aut arborib' fecũdata sed bonis: puta vineis: salicibꝰ: arbore pini: ⁊ si
milibus amicabilib' nostris corpibus. Sunt em̃ quedã plante que
multũ inimicant̃ nobis: sicut expientia docet de arbore nucum ⁊ de
alijs multis arborib': vt psico ⁊ populo arbore: sambuco et ficu. Ter-
re igit̃ fecũdate his arboribus nõ sunt bone habitatiõis. Et similiter
intelligat̃ de herbis. Sunt em̃ quedã venenose herbe: quib' terra fe-
cundata nõ est cõueniens habitatõi: vt est elleborus: esula: solatrum
mortale: ⁊ similia. Et per oppositũ fecũdata bonis herbis ⁊ odoriferꝭ
est cõueniens habitatõi nostre. Amplius nõ debet esse terra caverno-
sa inter mõtes inclusa: nec nimis mõtuosa. Et terra melioris habita
tõis debet esse discoopta ⁊ ab oriẽte ⁊ a septẽtrione. Nam illi duo ven
ti sunt magis purificãtes aerẽ illiꝰ habitatiõis. Unde ⁊ in mãsionib'
bonũ est fenestras esse septẽtrionales et orientales: nõ meridionales
nec occidẽtales. Et hoc verũ est regulariter: sed interdũ cõtingit p ac
cidens ventũ septẽtrionalẽ esse deteriorẽ meridionali. Possibile eniꝫ
est ꝙ ventꝰ trãseat p aliquã parteꝫ septetrionis: niuibus occupatã vel
adustã: vel minerosam: vel lutosã: vel corruptã aliquo modoꝝ corru
ptõis supdictoꝝ: et sic ventꝰ septẽtrionalis erit ĩpurior ⁊ minꝰ eligibil'.
Et sil'r itelligit̃ de pte oriẽtis. Bonũ ẽ igit̃ interdũ p accidẽs fenestras
habitabil' terre seu spiracula esse a pte meridiei vl' occidentis: q̃uis re
gulariter cõtrariũ sit eligibile. Vicinitas qꝫ aquaꝝ dulciũ currentiũ
ml'taꝝ ⁊ mũdaꝝ: q̃ in hyeme cito infrigidant̃: et in estate cito calefiũt.
Et sil'r pratoꝝ viridiũ nõ vmbratoꝝ multꝭ arborib': ẽ res ꝯueniẽs ha
bitatiõi ⁊ adiutoriũ pbẽs. Propinq̃tas aũt mariũ facit t̃rã hitabileꝫ
esse multe hũiditatꝭ: vnde talis terra est multũ reumatica. Sꝫ in par
tibus septẽtrionalibus talis ꝓpinq̃tas est habitatõi cõueniẽtior. Naꝫ
ex hoc terra fit tẽperata in actiuis qualitatib'. Nisi em̃ esset maris ꝓ
pinquitas: nimis declinaret ad frigus ꝓpter solis distantiã a capitib'
eoꝝ nec eẽt magnꝰ lapsus in humido: eo ꝙ illa terra declinat ad siccũ
plus alijs terris habitabilibꝰ. Unde ex mariũ ꝓpinq̃tate nõ est tãtus
excessus in hũido: sicut ĩ partib' meridiei. Unde maris ꝓpinquitas ĩ
partib' meridiei est minꝰ habitatõi cõueniẽs. Nam ex hoc terra cali-
dior efficit̃ ⁊ hũidior q̃ꝫ oportet: ⁊ disponẽs corpa ad egritudines pu-
tridas. Similiter ꝓpinquitas maris ex pte orientis terrã habitabilẽ
humidiorẽ facit q̃ꝫ ex pte occidẽtis: ⁊ ideo magis est vitupabilis in sa
nitatis regimĩe q̃ꝫ in ptibus occidẽtis. In partib' em̃ occidẽtis est tã
ta hũiditas in aere cõtinente ex maris vicinitate: sicut bñ scitur ex pu

cipūs naturalis phie. Et sit͛ in partibꝫ oriētalibus ꝛ occidētalibꝫ eorum q̄ nō sunt nimis septētrionales: vitupabilis est mariū ꝓpinq̄tas Et ꝓpinq̄tas ad aquas dulces claras currētes: que in estate cito calefiunt: ꝛ in hyeme cito infrigidant͛: est eligibilior.

De aqua.

e T nō solū cadit electio in terra habitabili: ſꝫ in aq̄ potabili: q̄ pluribus modis vtimur in regimīe sanitatis: putā bibendo: balneādo: ꝛ in eadē cibaria decoquēdo. Debem⁹ igit͛ pmo cōsiderare ꝙ aque origo sit in terra laudabili: nō fetida nec minerali. Amplius ꝯsiderandū est ꝙ nō sint aque stātes: cuiusmodi sunt lacu(s)trales: puteales: stagnales: sed fontales ꝛ currētes ꝑ terrā arenosā: vl' lutosam luto libero: nō fetido: nō corrupto. Et sint currētes ad orientē vel septētrionē: ꝛ ꝓprie ad oriēs estiuū. Aque aūt currētes ad meridiē ꝛ occidentē male sunt. Etiā aque eligibiliores sunt: cū multū distāt a pncipio originis. Et debēt esse soli ꝛ ventis discoopte. Et debēt eē sapore q̄si dulces: ex quibꝫ vinū parū tolerat: q̄ cito calefiūt ꝛ infrigidātur: leues: clare: et subtiles: in quibꝫ post morā parū vel nihil residet.

Notandū etiā ꝙ pondus est ex iuuātibus expimētis ad cognoscendum aque bonitatē. Aqua em̄ q̄ est leuior: vt in pluribꝫ est melior. Et scit͛ vt si in aquis duo pāni eiusdē pōderis madefacti ꝛ post siccati fuerint: et deinde ponderent͛: qꝛ aq̄ cui⁹ pann⁹ leuior erit melior. Q̄d si forsan nō possum⁹ īuenire aquas leues: subtiles: ꝛ claras: sed sint turbide ꝛ grosse: decoctio ꝛ sublimatio eas subtiliat ꝛ rectificat. Nā grossities aque ꝓpter frigus inspissans: vel ꝓpter admixtionē partiū terrestriū sub aqua ꝓpter eaꝝ subtilitatē ꝛ aque spissitudinē descendē non valentiū ex decoctōe corrigit͛: ex eo ꝙ ꝑ decoctōem ꝛ sublimatōem aq̄ subtiliat͛: ꝛ rarefit ꝑ frigoris āmonitiōem: ꝛ ptes terre que primit⁹ ab aqua descēdere nō poterant ꝓpter aque spissitudinē ꝛ eaꝝ puitatē: ꝓpt͛ quā erāt impotētes aquā scindere ꝛ ad fundū descendere: ꝑ aque decoctōeꝫ ad descensū habilitantur ex eo ꝙ aqua fit rarior ꝛ ad scindenduꝫ aptior. In aqua igit͛ pura nō habet locū decoctio seu sublimatio: siquidē sit pura in substātia ꝑ ꝑuatōem admixtiōis ptiū terrestriū: ꝛ ī qualitate ꝑ priuatōem frigoris inspissantis. Sūt aūt stolidi medicoruꝫ qui dicūt aquā ꝑ decoctiōem ingrossari: ex eo ꝙ subtile resoluit͛ et euaporat: ꝛ residuū ingrossat͛. Unde apparet ꝙ aque pluuiales subtiliores sunt: nō pluuialibꝫ. Et sic q̄d remanet post decoctōem erit grossius. Nos igit͛ dicim⁹ ꝙ vel ipi supponūt aque puritateꝫ in substātia ꝛ q̄litate: ꝛ sic oportet ꝙ homogeneū sit illud q̄d resoluit͛ ei q̄d remanet: cuꝫ tota aqua fuerit homogenea ante decoctiōem. Q̄ꝛ autem vna pars euaporet ꝛ alia remaneat: contingit ex hoc ꝙ vna pars aq̄ est ab igne vel sole magis passa q̄ꝫ alia. Et causa quare vna pars magis passa est ab igne vel sole est ꝓpinq̄tas ad agens. Et sic patet ꝙ coruꝫ argu=

mentatio non habet locum in aqua pura et homogenea. Unde puto
ꝙ aqua pluuialis si eleuaret̃ ab aqua pura ⁊ homogenea: nō esset sub/
tilior ꝗ̃ aqua a q̄ eleuat̃ ꝗ̃tuz est de per se. Unde bene veruz est ꝙ tem
pore euaporatōis est subtilior: eo ꝙ subtiliata est a calido: sȝ postꝗ̃ in
frigidata ⁊ inspissata est: est eque subtilis: et forte minꝰ subtilis: eo ꝙ
magis patit̃ a frigido propter subtilitatē accidentalē quaȝ acquisiuit
a calido eleuante. Sȝ nota ꝙ aque pluuiales regulariter sunt sub-
tiliores: ex eo ꝙ non eleuātur ab aquis puris: sed propter earū subtili
tatem sunt putrefactibiles magis. Unde si dubitamꝰ de earum putre
factiōe: laudo ꝙ decoquamꝰ eas. Nam decoctio obuiat putrefactiōi.
Si autem ipsi arguāt de aqua nō pura in substātia per admixtiōem
partiū terrestriū: sic non valet eorū argumentatio: eo ꝙ partes terre/
stres post decoctōem non remanēt cum aqua: sed descendūt. Et si re/
manerēt: vtiqȝ esset substantia eius grossior ꝗ̃ ante: ex eo ꝙ minus es-
set de aqua ꝗ̃ ante: ⁊ partes terrestres nō essent diminute. Unde si ex
partibus terrestribus ⁊ aqueis fieret vnū mixtū indissolubile per de/
coctiōem: sicut patet in vino ⁊ in multis alijs liquoribus: qui per de/
coctōem inspissant̃: inspissaret̃ vtiqȝ aqua per decoctiōem. Sȝ nō ita
accidit aque: quia taliū partium terrestriuȝ admixtio per decoctiōem
descēdit per modū dictum. Plus igit̃ facit decoctio ad aque subtilita
tem per descensuȝ partiū terrestrium ꝗ̃ possit facere ad grossitiem per
subtilis euaporatiōem. Et si eorū argumētatio sit in aqua inspissata
a frigore in qua nō fit admixtio partiū terrestriū: patet ꝙ argumenta
tio non ꝓcedit. Nam qđ resoluit̃ homogeneū est et qđ remanet post
euaporatōem: nisi ꝙ subtiliatum est per frigoris āmonitōem. Am
plius sciendū ꝙ admixtio aceti cum aqua rectificat ipsius grossitieȝ.
Ampliꝰ scias ꝙ fortis aque cōmotio de vase in vas: et deinde ꝓiectio
lapillorū paruorū in eadem aqua ab alto cadentiū: aquam grossam re
ctificant ⁊ subtiliāt. Amplius scias ꝙ aqua vehemēter frigida: cuius-
modi est aqua glaciei: et niuiū complexiōibus tempatis nō est cōue/
niens: sed debȝ esse aqua in frigiditatis fortitudine tempata. Aquas
eñ vehemēter frigidas aut vehemēter infrigidatas: nō tolerat nisi ve
hementer sanguineꝰ. Et si forsan non ilico nocumentū fecerit: cuȝ ętas
magis ꝓcesserit nocumentū facit. Scias ꝙ bibere aquā ieiuno sto
macho ⁊ post exercitiū ⁊ balneum: ⁊ in ebrijs crapulatis: ⁊ in siti men
dosa: ⁊ cū natura circa nutriens laborat in digerendo: vehemēter no-
ciuū est. Et si multa necessitas fuerit bibere eaȝ: oportebit vt priꝰ tem/
peret̃: ⁊ cum eadeȝ sepe os abluat̃. Et si hoc nō sufficit: cum vase bibat
stricti orificij: ⁊ h̄ q̇dē ebrio cōfert ⁊ stomacho ieiuno. Et si forsan ali/
quis ieiunꝰ post exercitiū a potu abstinere nō potest: bibat vinū cum
aqua calida temperatū. Amplius sitim habens mendosaȝ: aquā gur
gitando nō bibat: sed paulatim suggēdo. Et siti quideȝ mendosa im/

peditus: scire debet ꝙ supdormire ꝛ sitim tolerare ipam sedat: ex eo ꝙ humor eã satiens digerit et corrigit: sed cum digestio impedit ꝑpter potum: redibit sitis mendosa. Nam humor sitim faciens: nō corrigitur nec digerit. Amplius scias ꝙ bibere multam aquã frigidã non cōpetit in regimie sanitatis: qđ si forsan sit necessariũ: sit post sufficiētem comestionē. Aqua tepida nauseã facit: sed calida stomachum debilitat: sed raro sumpta stomachũ lauat: ꝛ ventrē laxat. Amplius scias qꝫ aqua frigida cōfortat omes virtutes in suis operatiōibus: quādo sumitur cũ equalitate: scꝫ digestiuã: attractiuam: retentiuaꝫ: ꝛ expulsiuam. Et confert habētibus raritatem et cursum: quicũqꝫ cursus sit: ꝛ ex quocũqꝫ membro: sed nocet neruis et habētibus opilationes ꝛ apostemata. Amplius scias ꝙ aque ferree cōfortant omnia viscera: ꝛ addũt in coitũ. Unde cōferunt spleneticis: epaticis: ꝛ stomatichis: ꝛ vniuersalr habentibꝫ viscera debilia.

De aere.

Mplius cadit electio in aere nos circũdante: sicut ꝛ in aqua
a ꝛ in habitabili terra. Aer em̄ est necessarius in regimie sanitatis dupliciter. Primo quidē propter refrigeratiōem spirituum ꝛ caloris innati. Secũdo propter expulsiōem fumosarũ superfluitatum obnubilantiũ spiritum ꝛ calorem innatũ. Sicut em̄ in exterioribus nos videmꝰ ꝙ ignis sine euentatiōe aeris suffocat ꝛ extinguitur: sic etiaꝫ imaginari debemus ꝙ spiritus ꝛ calor innatꝰ indiget aere ipsum nutriente: cōseruante: et obtemperāte. Obtemperatio igitur caloris innati fit per aeris attractiōem: ꝛ eius depuratio fit per aeris expulsionem. Primuꝫ quidem fit per motum attractiōis: qui dyascoles nominat: et secundũ per motum expulsionis: qui siscoles dicitur a sapiētibus. Si igitur aer attractus sit fetidus ꝛ impurus: corrũpitur calor ꝛ spiritus innatus. Multum igitur debet medicus sollicitari circa aerem in sanitatis regimie. Aer igitur debet esse bone substantie: cui non admiscetur aliquid ex vaporibus: nec fumositas extranea. Non enim debet esse aer turbidus: nec nebulosus: nec malis vaporibus admixtus. Dicenim aer humores cõturbat: ꝛ animaꝫ cõtristat. Et debet esse discoopertus celo: ꝛ non inter parietes ꝛ tecta constrictus. Et vt sit ad vnum dicere: omino euitari debet aer qui sit inclusus non euentatus. Unde verum est ꝙ tempore epydimie in quo accidit aeris putrefactio: cōmunis est eligendus aer inclusus. Unde tpe illo bonũ est inhabitare solaria: sꝫ alit aer discooptꝰ melior existit. Cōsiderādũ ē ꝙ cũ aere nō misceat vapores lacuũ ꝛ pfũditatũ aquã putridã ꝯtinētiũ: ꝛ exꝫ q̄ nō sũt libere sꝫ laxe: de qbꝫ sup̄ dictũ ē. Et vlr locoꝝ vbi nascunt olera: q̄lia sũt caules: ꝛ eruca ꝛ silia: et arbores viscose male: cuiusmodi sũt ficꝰ ꝛ nuces. Aer ei cui tales ꝑmiscent vapores ē euitādꝰ i regimie sanitatꝭ. Amplꝰ eligēdꝰ ē aer i q̄ sufflēt boñ

venti: ꝛ ex terra alta vel equali. Amplius multū debem⁹ sollicitari ꝙ aer nō excedat in aliqua ꝑmaꝝ qualitatū: qḋ si forsan cōtigerit obtē- perek per artē ꝗꝫtū possibile est. Ampli⁹ aer ex pte sue cōplexiōis di- uersificak: qm̄ si calidus fuerit: dissoluit virtutē et corpus laxat. Sed si caliditas fuerit tpata: trahit sanguinē ad exteri⁹. Vn̄ colorē rubifi cat: ꝛ si multū calidus fuerit aer citrinat colorem: multū sudare facit: diminuit vrinā: digestionē debilitat. Aer frigidus est ꝯtrari⁹: ventrē cōstringit: digestionē fortificat: vrinā efficit multā: sudorē diminuit ꝛ egestionē. Aer humidus cutē lenit: ꝛ corp⁹ humectat. Siccus cutē desiccat: ꝛ corpus denigrat.

De igne.

a Mplius cadit electio in igne quo plurimis vtimur modis in sanitatis regimie nos: puta calefaciēdo ꝛ cibaria decoquēdo. Multū igiꝛ cōsiderare debem⁹ in sanitatis regimie ex q̄ ma- teria sit ignis quo vtimur. Nō em̄ debet sape naturā aliquoꝝ veneno rum aut metalloꝝ: nec debꝫ esse materia ex terra fetida corrupta: nec limosa: nec scenosa. Nec materia debet esse putrida vel corrupta: nec debꝫ esse materia male q̄litatis vel cōplexionis. Unde debēt euitari li gna ex arborib⁹ male cōplexionis: vt ficus: nuces: et sambuc⁹: et sil'es. Et sil'r oīa ligna crescētia in terra corrupta: ꝛ ligna ex antiquitate cor rupta. Et euitari debēt carbones marini. Nā ignis taliū carbonū fa- cit cadē in pessimas egritudines: sapit em̄ naturaꝫ veneni. Et sil'r eui tandus est ignis ex carbonibus lignoꝝ quib⁹ hoīes cōiter vtunk: ex eo ꝙ mala q̄litas lignoꝝ ex quib⁹ fiūt ꝑdicte carbones q̄ cū fumo exa lare debuisset: ꝑ violentiā remāsit ī eisdē inclusa: q̄ postea cū incēdunk sine flāma ad actū reducik: ꝛ corpib⁹ nostris infert notabile nocumē- tuꝫ. Vn̄ multū cauere debēt magni dn̄i: quibus est cura de sanitatis custodia: ꝙ eoꝝ cibaria talibus carbonib⁹ nō decoquank: ꝛ vniuersa liter ꝙ eoꝝ calor nō appropinquet suis corpibus. Ignē aūt arboꝝ siccarū ꝛ terre libere satis approbo: ꝛ ignē lignoꝝ laudabiliū nō viri diū: ꝛ vniuersaliter ignē lignoꝝ ꝓhibentiū flāmaꝫ clarā ꝛ sine fumo. Ignē aūt inclusuꝫ nō euentatū vitupo. Itē laudo ꝙ ignis appropin- quet nostris corpibus ꝑ mediū ꝛ nō imediate: qꝛ nimis corpa nostra desiccaret. Itē magis laudo igneꝫ a pte posteriori q̄ꝫ anteriori. Item laudo ꝙ aliq̄s imediate post cibū multū nō calefaciat se. Naꝫ ex h̄ de bilitak digestio. Item vitupero ignem stupharū: quia calor est inclu- sus: non euentatus.

Capitulum .ii. De exercitio.

t Estificati sunt sapiētes ꝙ exercitiū tpatū ꝛ eq̄le ante cibū sani tatem causat ꝛ cōseruat: licꝫ imediate post cibū sanitatē impe diat. Exercitiū em̄ ante cibū calorem naturalē fortificat: et ex

hoc appetitꝰ i ſtomacho vigorat̃: ⁊ mēbra copioſiꝰ recipiunt alimētū: ⁊ alimentū per mēbra ꝑfectius diffundit̃: ⁊ pori apiunt̃: ⁊ ex hoc ſupfluitates tertie digeſtiōis liberiꝰ expellunt̃. Itē ꝑ exercitiū in eo qui exercitari cōſueuit ꝓuenit duricies quedā organoꝝ: ex q̄ difficiliꝰ patiunt̃: ⁊ reddunt̃ fortiora ad ceteras actōes. Itē ꝑ exercitiū motꝰ ſpirituū vigorat̃: ex quo ſupfluitates euacuari: ⁊ ꝑ poros humores liberius expurgari eſt neceſſariū. Exercitiū igit̃ moderatū non ꝑmittit hūores: nec eoꝝ ſupfluitates in corꝑe adunari: quibꝫ in corꝑibꝫ multiplicatis indigemꝰ farmacia vel fleubothomia: que q̄zuis purgēt corpus: tñ corpus iueterāt. Et ſpecialr̃ medicina laxatiua: q̄ vt plurimū in ſe habet naturā veneni. Et nō ſolū euacuat nociuū: ſꝫ magnā partem caloris ⁊ ſpūs: q̄ ſunt fundamēta vite noſtre. Bene igit̃ pōt dici ꝙ exercitiū eſt motꝰ volūtariꝰ: in quo requirit̃ anhelitꝰ magnꝰ: ⁊ frequēs: ⁊ velox. Et ad ipm quidē ꝯuerſus ꝑagēdū ſm modū ſue eq̄litatis ⁊ in hora ſua nō indigebit aliquo medicamētoꝝ: q̄ neceſſaria ſunt in egritudinibꝫ materialibꝫ: ⁊ in egritudinibꝫ q̄ eas ſequūtur. Et hoc quidē eſt veꝝ ſuppoſito ꝙ reliquū regimē cōueniēs ſit ⁊ rectū. Nō igitur meret̃ dici exercitiū niſi ex eo ꝓueniat in anhelitu magnitudo et freq̄ntia. Hoc em̄ eſt ſignum fortitudinis caloris innati: ex quo ꝯtingūt plura iuuamētoꝝ ſupdictoꝝ. Nō eſt igit̃ negligendū exercitiū volentibꝫ ſanitatē ꝯſeruare. Bonū eſt igit̃ tpus vſus ipſius exercitij adinuenire. Non em̄ oportet tpe exercitij multitudinē crudoꝝ ⁊ indigeſtoꝝ humoꝝ ſeu ciboꝝ ſm ventrē: ſeu in vaſis cōtineri. Periculuꝫ eſt em̄ eos attrahi ad oēs alias ꝑticulas anteq̄ꝫ benigni fiant: ſiquidē digeſtio fit in q̄te: ⁊ motus ſpecialr̃ fortis impedit digeſtionem. Et vniuerſaliter dico ꝙ corꝑibus valde repletis: ſiue ſit repletio ex humoribus laudabilibꝫ vel nociuis: nō cōpetit exercitiū. Nam exercitiū non eſt ſufficiēs ad euacuandū taliū corꝑoꝝ plenitudinē. Vñ ſolū humores cōmouet: ⁊ eos ebulire facit: ex quo ꝑiculū eſt febres et apoſtemata: ⁊ opilatōes que ad hoc ſequūtur in corꝑibus generari. Talia igit̃ corꝑa anteq̄ꝫ exercitent̃: ſpecialr̃ forti exercitio cōpetit fleubothomari ⁊ farmacari ſm exigentiā humoꝝ peccantiū. Ampliꝰ q2 per exercitium expellunt̃ ſupfluitates tertie digeſtiōis q̄ celebrat̃ in mēbris: et ſic poros expurgat: ⁊ ſupfluitates exiſtētes in eis euacuat: meliꝰ eſt an̄ cibaria ſuſcipiēda exercitiū inchoare: ſic quidē ꝙ prior cibus iam ſit in ſtomacho: epate: et venis ꝑfecte digeſtus: ⁊ iā appropinq̄t tēpus ſuſcipiendi aliū cibum. Vñ diligēter notandū ꝙ nō puto ꝙ exercitiū ſit neceſſariū ꝓpter expulſionē ſupfluitatuꝫ imediate ſuſcepti cibi in ſtomacho ⁊ venis iam elaborati. Naꝫ talis cibus adhuc nō eſt digeſtꝰ in mēbris: ⁊ per ꝯſequēs adhuc nō inſtat tpus expulſionū ſupfluitatum tertie digeſtiōis: ſꝫ puto ꝙ neceſſariū eſt ꝓpter expulſionē ſupfluitatuꝫ cibi ſuſcepti ante hūc. Vñ dico ꝙ exercitiū ſerotinū qḋ fit an̄ cenā nō

est propter expulsionē sup̱fluitatū cibi suscepti in prādio eiusdez diei:
sed cibi suscepti in cena diei p̄cedētis. Uel oportet dicere ꝙ om̄es di/
gestiones eēnt cōplete: ꝛ pfecte cibi īmediate sumpti anteq̄ȝ inchoaret̃
exercitiuȝ. Q̄ð videt̃ mirabile: ex eo ꝙ corpus remaneret sine cibo pl⁹
q̄ȝ oporteret: ꝛ in corp̱e colera multiplicaret̃: ꝛ corpus cōsumeret̃. Sȝ
in isto est materia considerandi. Hoc est igit̃ veruȝ tempus inchoan=
di exercitiū. Q̄ð si exercites ante humoribꝫ indigestis: replebis corpo
ris p̱ticulas: ꝛ si post: colerā in corp̱e generabis ampliorē. Hui⁹ au
tem temp̱is cognitio est vrinarū color. Nam aquosus quidez indige
stionē significat: ꝛ ꝙ adhuc nō instat tempus exercitij inchoādi. Ru=
beus v̊o ꝛ coloratus: ex multo temp̱e digestionē fuisse factam: signifi
cat ꝛ tp̄us exercitādi p̄cessisse. Sȝ color tp̱at⁹: puta rubeus tp̱ate non
igne⁹: significat secundā digestionē fore factā de ꝓpinquo: ꝛ tūc est tp̄s
inchoādi exercitiū. Purgā de sunt tn̄ p̄us sup̱fluitates: q̄ sunt ī intesti
nis ꝛ in vesica: al's em̄ aliq̄d ex his ad venas corp̱is trahet̃ ꝓpter forti
tudinē caliditatis resoluentis in exercitijs. Sciendū p̄terea ꝙ ill̃
qui studiosius ꝛ subtili⁹ locuti sunt de exercitio: docuerūt corp̱a p̱ fri/
catōem ꝯuenietē ad exercitia p̄parari: ꝛ specialr̃ cū q̇s intēdit ad exer/
citiū forti⁹. Si ei q̇s ad fortiores venerit mot⁹ anteq̄ȝ molliat totū cor
p⁹: ꝛ sup̱fluitates subtiliet: ꝛ poros dilatet q̄ fiūt fricatōibꝫ moderat̃;
ꝛ demū sup̱ infusiōe olei dulcis: p̱iculuȝ ē erūp̱e vasa. Periculū q̄ȝ est
ne sup̱fluitates impetu sp̄ūs mote poros opilēt. Si v̊o paulatim per
fricatōeȝ p̄calefaciēs: p̄molliat q̇dē solida: ꝛ p̄subtiliet hūida: ꝛ poros
dilatauerit: p̱iculū nullū est: nec rūpi aliquā venā: nec poros obstrui
eis q̄ exercitant̃. Fricet igit̃ sindone totū corp⁹: q̄usq̄ȝ moderate ca/
lefiat. Sufficiāt aūt plures manuū circūductōes ad h̄ vt corp⁹ calefi=
at absq̄ȝ opp̄ssiōe enormi. Ex em̄ his fiētibꝫ apparebit rubor hn̄ florid⁹
hn̄ supcurrēs sup̱ totuȝ corp⁹: ꝛ tūc est tp̄s supinfūdere liquorē olei: ꝛ
fricare nudis manibꝫ fricatōe media int̃ duriciē ꝛ molliciē: sic ꝙ cor=
pus nō collidat̃: stringat̃: vel exoluat̃ pl⁹ debito: sȝ in sui natura custo=
diat̃. Hec aūt fricatio q̄ p̄parat ad exercitiū: in p̄mis dȝ eē in īmissiōi=
b⁹ manuū lenit̃: deinde paulatī augeri ꝛ ad forti⁹ ducē: vt ꝯp̄mat̃ q̇dē
caro: māifeste aūt nō ꝯstringat̃. Hec aūt fortis fricatio est q̇dē nō mul
to tp̱e: sȝ semel vel bis ī vnoq̄ȝ mēbro fiēda. Si em̄ ampli⁹ fieret corp⁹
induraret̃: ꝛ in his q̄ augent̃ augmētū impediret̃. Est aūt hec frica/
tio fiēda f̃m oēȝ differētiā positōis: longū: latū: ꝛ trāsuersū: q̄ȝtū ē pos
sibile: vt vniuersi musculoꝝ nerui ex oī p̱te fricent̃: ꝛ ad exercitiū p̄pa
rent̃: poros. s. dilatādo: ꝛ solida ꝛ spissa rarefaciēdo: ꝛ rara inspissādo:
ꝛ mollia indurādo. Quātitas aūt ꝛ q̄litas et mod⁹ circa exercitiū ī
sanitatis regimīe offerēdus certis lr̄is denotari nō p̄nt: sicut nec quā
titas ciboꝝ offerendoꝝ. Naȝ f̃m diuersitatē complexionū: ꝛ habitu/
dinū: ꝛ etatū: regionū regiminū: ꝛ cōsuetudinū: aliter ꝛ aliter exerci/

tium est mensurandū. Sunt eñ quidā indigētes exercitio fortiori: maiori: vehementiori: et velociori: et isti sunt qui vtūtur cibo ampliori: et sunt fortiū virtutū aīaliū motiuaꝝ: habētes lacertos et neruos fortes: et iūcturas aptas ad motū: et cum hoc nō habent calorem naturalē cōsumptiuū nimis fortem. Talibus inq̄ competit exercitiū maius: fortius: et velociꝰ: et simil'r vehemētius. Illis autē in quibꝫ deficiunt alique istaꝝ cōditionū enumeratoꝝ: non cōpetit exercitiū adeo forte. Uerbi gr̄a. Ponamus ꝙ deficiat vltima cōditio: et ꝙ sit homo habens calorē fortem: acutū: multum cōsumptiuū: et cum hoc habeat oēs cōditōes priores: talis vtiq̄ non indiget exercitio adeo magno: nec ita forti: et simil'r intelligat in alijs cōditōibus. Et si sit reperire aliquē in quo oēs cōditōes deficiant: et opposite repiant. s. qui parū comedat: et eius aīales virtutes motiue sint debiles: et sil'r organa ad motum deputata: et cū hoc habeat caliditatē satis cōsumptiuā: talis vtiq̄ indiget minimo exercitio. Et per extrema potes de medio iudicare qd sit faciendū. Quātitatem igit exercitij offerēdi simil'r et qualitatem sola ratōe cognoscere expientia ꝑtermissa multū difficile est. In expientia igit cōsideremꝰ: quō se habeat exercitatꝰ in ꝑma die: et secūda: et sic deinceps. Optima eñ natura mensuras omniū offerendoꝝ manifeste adepta est. Tantū eñ appetit exercitiū: et taliter q̄ntum et qualiter eidem est oportunū. Et similiter intelligatur circa cibos et somnū: et sic de alijs: que nostris corpibus offerūtur propter regimen sanitatis. Qđ vtiq̄ verū est supposita bonitate morū. Nam ꝑpter maliciam cōsuetudinis et morum: natura tempata potest appetere quid: quale: et quātum: qđ eidem non est conueniens. Sed lapsi multum mēsuras exercitioꝝ et ciboꝝ minime naturaliter sunt adepti. Quidā eñ appetunt plus exercitari q̄ꝫ oporteat: et quidam minꝰ. Sunt enim quidam naturaliter fleumatici et in quoꝝ corpibus frigidi cōtinentur humores: et qui frigore recenti sunt: cōgelati et ociosi effecti sunt. Hi eñ appetunt minime moueri et exercitari: sed sunt somnolēti et ad ocium naturaliter inclinati: et tales exercitando non debent insequi naturalem appetitum. Sunt etiam quidam calidiores et humidiores: vel naturaliter vel accidentaliter: et cum hoc sunt apti ad motum ex membrorum leuitate et organorum abilitate. Hi vtiq̄ plus appetunt exercitium: et in eodem plus delectātur q̄ꝫ oporteat eorum complexionibus. Isti ergo vt īmediate dicti non debent proprium appetitum imitari in mensura exercitij. Quātitas autem exercitij quā litteris possumus describere est quousq̄ homo sudare incipiat: et anhelitus augeri: et calor corporis rubefieri: et membra lassari incipiunt: et tumor membrorum diminui. His enim apparentibus debet cessari ab exercitio: et eligi debet exercitium temperatum scd̄m exigentiam illius qui exercitatur: et vniforme: et equale: in quo omnia membra

exercitant͛: ꝛ hm̄oi est exercitiū parue pile. Exercitiū em̄ fortius corp⁹ nimis euacuat: ꝛ debilitatē inducit: ꝛ hoc bene manifestat͛ in exercitā tibus forti exercitio. Exercitiū autem debile euacuandū non euacuat: nec potest per ipm̄ cōsumi qd̄ dissolutū est: sed exercitiū ꝓportionatum ꝓportionabiliter cōsumit ꝛ dissoluit: ꝛ substātiā mēbroꝝ augmētat ꝛ corp⁹ īpinguat: ꝛ vniuersalit͛ tpatū ꝛ ꝓportionatū exercitiū ꝯuā de sanitatis est mirabilis causa. Et malicia que propter priuatiōē ꝫ accidit exercitij manifestat͛ in incarceratis: quia coꝝ facies cachochimice fiūt: ꝛ coꝝ color est impur⁹: ꝛ oēs opatōes coꝝ sunt lese. Et hoc nō solū accidit hoībus: sed auibꝫ cantātibus sicut volucribus in cauernis detentis. Exercitiū aūt qd̄ vni est forte ꝛ improportionatū: alteri est debile: ꝛ alteri ꝓportionatū. Hui⁹ aūt cognitio ab expientia dependet ꝛ ratiōe. Si aūt aliqs exercitet͛ alio mō q̄ʒ exercitio parue pile: puta peditādo: equitādo: vel nauigādo: semꝑ est laborandū ꝙ oīa mēbra corpis exercitent͛: siquidē in quolibet mēbro est suꝑfluitas tertie digestiōis: que per exercitiū solet euacuari. ⁊ si quis exercitat͛ peditando: bonū est interdū inclinari: ꝛ lapides manibꝫ leuare: ꝛ interdum ꝓijcere: ꝛ interdū caput eleuare versus posteriora: ꝛ retro respice Et interdū mēbra extendere et anhelitū cōtinere: et musculos vētris aliquātulū extendere. Nam anhelitū retinendo cōfortatur naturalis calor: ꝛ pori aperiūtur: ꝛ per eosdem suꝑfluitates expellunt͛. Debet autem anhelitus retentio esse cū extensiōe musculoꝝ pectoris: sed extensio musculoꝝ ventris debet esse parua. Nam per hanc extensionē suꝑfluitates pectoris ꝛ pulmonis ad mēbra nutritiua expellunt͛: ꝛ ꝑ extēsionem musculorū ventris suꝑfluitates vlterius inferius expellunt͛. Sed habentes debile dyafragma caueant a cōstrictiōe anhelitus: ne suꝑfluitates ad cerebrū mittant͛: vt bene apparet in his qui multū laborant in sufflādo instrumēta tubarum: in quibus vene inflant͛ in facie: ꝛ eoruꝫ facies rubedinē adipiscunt͛. Modi exercitioꝝ sunt valde multi: quos hic oēs enumerare non oportet. Solū autē hic dicemus generales modos exercitioꝝ: ꝛ eorum exempla ponem⁹ ex quibus poterunt speciales modi sufficiēter intelligi. Dicam⁹ igitur primo ꝙ de numero exercitiorū quoddā est exercitiū solum: quoddā autem exercitiū ꝛ opus. Exemplū primi: vt ludus parue pile. Exemplū secūdi: vt fodere: arare: ꝛ domificare. Amplius exercitioꝝ quoddam est vniuersale totū corpus occupans: ꝛ aliud est ꝑticulare. Exemplūꝫ primi: vt lud⁹ parue pile: ꝛ peditare. Exēplū secūdi: sicut vox est exercitiū pulmonis: ꝛ stare suꝑ pedes est exercitiū dorsi: et scribere est exercitium manus: ꝛ texere pedū ꝓ parte ꝛ tibiarum: ꝛ sic de singulis. Amplius quoddam exercitiū est magnū: quoddam paruū: quoddaꝫ mediocre. Exemplū primi: vt ambulare longā viam: vel luctari longo tēpore. Exēplū secūdi: vt luctari breui tpe: vl' ambulare ꝑuā viā ꝛ breuē.

Exemplū tertiū: vt ambulare mediocrē viam: vel luctari tpe mediocri. Exercitiū magnū est causa maciei. Mediocre est causa augmētatiōis tempate in carne z calore naturali: sed exercitiū paruū aliqntulū calefacit. Ampli⁹ exercitioꝝ aliud ē velox: aliud tardū: aliud mediocre. Exemplū primi: qn̄ aliquis currit velociter. Exēplū secūdi: qn̄ aliqs mouet lente. Exemplū tertiū: qn̄ aliquis mouet mediocriter. Exercitiū velox pmo calefacit: z postea corpa inspissat z indurat: sed tardū corpa remollit z poros apit: mediocre vo corpa in sua natura ꝯseruat. Ampli⁹ quodā est exercitiū forte: aliud debile: aliud mediocre. Forte dicit duplr. Uno modo ex eo ꝙ motus felox cōiungit magnitudini. Uerbi grā. Si qs currit longā viam velocissimo cursu: tale vtiqꝫ dicit exercitiū forte. Et ex hoc patꝫ qd est debile z mediocre. Et etiā patꝫ ex his que sit opatio exercitij fortis isto modo sumpti: z debilis: z mediocris. Alio modo dicit exercitiū forte ex resistētia passi: z in tali exercitio nō cadit velox z tardū. Uerbi grā. Eleuatio magni oneris z similr luctari cū forti bene resistēti: z vniuersalr opari circa materiā ꝙ plurimū resistentē: z nō bene obedientē est exercitiū forte. Non qz in eo ꝯiūgat velocitas magnitudini: sed ex resistētia materie. Et ex h̄ patꝫ quid est exercitiū debile z mediocre. Nam qn̄ materia nō resistit est debile: z qn̄ mediocriter resistit est mediocre. Et opatiōes istoꝝ exercitioꝝ patēt ex dictis sufficiēter. Et postꝙ aliquis per modū supdictū sufficiēter exercitat⁹ fricatio fieri debet. Et hec fricatio debet esse multa ad asperitatē declinans ꝓpter duas causas. Una est vt supfluitates subcutanee emūdent que ab exercitio sunt trāsmisse. Et alia est vt corpus solidet z vapores boni retineant: vt ab his que ab extrinseco accidūt nō alterent. Et debet hec fricatio silr ac velociter fieri: imo si totū corpus simul z semel fricari posset vtili⁹ esset vt supfluitates simul z semel exalarēt. Et bonū est ꝙ hec fricatio fiat cū oleo dulci. Et sic patꝫ ꝙ fricatio fienda est ante exercitiū z post: ad diuersas intentiones. Unde fricatio ante exercitiū debet esse mollis z lenta: vt duriciem nō operet. Sed illa q̄ fit post debet esse multa: z ad asperitatē declinans. Hec breuia sufficiāt.

Capitulum. III. De fricatōe.

f Ricatio inuentionē habet in supfluitatū tertie digestiōis euacuatōe: sicut z exercitiū. Et silr in caloris mēbroꝝ cōfortatiōe: z ad multa alia. Unde sermonē de fricatōe in pcedēti capitulo inchoatū cōplere volum⁹ in isto breui capitulo. Primo igit dicemus fricatōis vtilitates: ꝓpter quas cōpetere potest in sanitaꝫ regimine. Secūdo dicem⁹ fricatōis temp⁹ z mensurā z modū. Tertio dicem⁹ fricatiōis modos z species generales. Sciendū igit ꝓpt primū ꝙ pter vtilitates fricatōis dictas in capitulo pcedenti pparantis ad exercitiū sunt ipius fricatiōis plurime alie vtilitates. Est igit ipi⁹

⁊ exercitij vna vtilitas cõis:puta expulsio supfluitatũ tertie digestio-nis. Uñ in his q̃ exercitari nõ pñt ꝑpter corpis debilitatẽ: vel ꝑpt in-firmitatẽ alicuiꝰ mẽbri specialis: vel ꝑpter icarceratiõe₃: nõ ẽ fricatio negligẽda. Nã ꝑ fricatiõe₃ materia subtiliat: pori apiunt: ⁊ calor i mẽbris ꝯfortat: ⁊ sic supfluitates liberiꝰ expellunt. Et ꝑ ꝯsequẽs mẽbra ꝑfectiꝰ nutriunt: ⁊ appetitiua vigorat: siquidẽ naturalis appetitꝰ incipit a mẽbris tertie digestiõis. Ampliꝰ sciendũ est ꝙ ꝑ fricatõe₃ mẽbra rara inspissant: ⁊ spissa rarefiũt: ⁊ dura mollificant: ⁊ mollia idurant: ⁊ tẽperata in sua naturalitate ꝯseruant. Corpib₉ igit raris ꝯpetit exercitiũ nõ solũ ꝑpter expulsionẽ supfluitatũ ⁊ reliq̃ que dicta sunt: sed vt aliq̃liter inspissent: ⁊ minꝰ passibilia efficiant. Et silr suo modo itelligat de corpib₉ spissis: duris: ⁊ mollib₉. Ampliꝰ est alia vtilitas fricatõis. Nã ꝑ eã lassitudo a mẽbris remouet. Uñ hec fricatio est bona post exercitiũ imoderatũ ex quo aliqs incurrit lassitudinẽ. Amplius fricatio iuuat cũ tp̃us est dormiẽdi: qm̃ corpus alleuiat: ⁊ hũiditates ad iũcturas fluere ꝓhibet. Multũ aũt sollicitari debemꝰ: ne puerorum corpa fricent cũ duricia ⁊ aspitate: ne forsan ab augmẽto impediant. Tempꝰ fricatõis q̃ fit ꝑpter expulsionẽ supfluitatũ idẽ est cũ tpe exercitij. Et nõ loquor de fricatõe ꝑparãte ad exercitiũ: nec ꝯsequẽte exercitiũ: sed de fricatõe supplẽte vices exercitij Et est diligẽter notãdum ꝙ fm diuersitatẽ cõplexionũ: ⁊ habitudinũ: ⁊ ceterorum naturalium ⁊ nõ naturaliũ: diuersus est vsus fricatiõis: ⁊ mẽsura: ⁊ modꝰ: vt supiꝰ dictũ est de exercitio. Uñ ꝯsiderandũ est nõ solũ in rõne: s₃ etiã in expiẽtia: vt de exercitio ẽ declaratũ. De speciebus aũt fricatiõis in generali dicendũ est ꝙ sunt sex simplices: nouẽ cõposite. Sunt enim tres simplices fm q̃ntitatẽ: puta mlta: pauca: ⁊ mediocris: et tres fm qualitatẽ: puta aspera: leuis ⁊ mediocris. Uel possunt noiari si placet fortis: debilis: ⁊ mediocris. Fricatio multa est causa macici corporis ⁊ tpata carnẽ augmẽtat tpate: s₃ pauca in augmẽto opatõe₃ nõ h₃: sed aliq̃ntulũ calefacit. Opatio fortis ⁊ aspe fricatõis est obturatio pororum ⁊ duricies corporum. S₃ debilis ⁊ leuis opatio est aptio pororum ⁊ aspitatũ corporum remollitio: ⁊ media mediũ tenet int has. Ex his simplicib₉ aũt ꝓueniũt nouẽ ꝯpositiões. Nã fricatio multa pt cõponi cũ forti: debili: ⁊ mediocri: ⁊ sunt tres. Et silr pauca põt ꝯponi ex forti: debili: ⁊ mediocri: ⁊ sunt sex cũ ꝑmis. Et silr tpata inter paucã ⁊ multã pt ꝯponi cũ debili: forti: ⁊ mediocri int fortẽ ⁊ debilẽ: ⁊ sunt nouẽ cũ primis. Et quid iste fricationes composite in corpibus operent: satis haberi potest ex simplicibus. Que etiam species fricationis quib₉ corporibus competũt: satis haberi potest ex his que dicta sunt de exercitio in capitulo ꝑcedenti.

Capitulũ. iiii. De balneo.

P Ost ꝯsideratõem exercitij ⁊ fricatõis sequit̃ ꝯsideratio balnei: ex eo ꝙ balneū mēbra exteriora lauat a sorditie: q̃ in supficie mēbroꝝ ꝑ exercitiū forsan ē derelicta. Ampli⁹ si aliqd sit derelictū sub cute qd ꝑ exercitiū ⁊ fricatõez nõ sit sufficiēter resolutū de supfluitatib⁹ tertie digestiõis: ꝑ balneū resoluet̃. Nā balneū resoluit ea q̃ sunt ꝓpinq̄ cuti. Ampli⁹ i his ꝙ exercitari nõ pñt vl' ꝓpt̃ mēbroꝝ debilitatē: vl' ꝓpt̃ incarceratõez: vl' aliā impotētiā: balneū aliq̄l'r supplet vices exercitij. Ampli⁹ balneū mēbra exteriora calefacit et hūectat tpate: q̄ forte ꝑ exercitiū ⁊ fricatõez fuerūt aliq̄l'r desiccata ⁊ infrigidata. Uñ sat' est rõnabile post exercitiū ⁊ fricatiõez de balneo determiare. Sūt aūt ipi⁹ balnei aliq̄ iuuamēta: puta somnū ꝓuocare: opilatiões apire: ⁊ vētrē soluē: ⁊ digestionē ꝯfortare: ⁊ nutrimētū ad cutis supficiē attrahē: ⁊ vētrē interdū ꝯstringē: ⁊ fatigatiõez remouere. Ampli⁹ balneū interdū calefacit: iterdū infrigidat: desiccat ⁊ hūectat. Calefacit qdē obuiatõe prima: sua actuali caliditate aeris ⁊ aq̄: ⁊ digestionē hūoris frigidi ꝯfortādo: sꝫ infrigidat resoluēdo plus debito calorē et spm̄ eētiali frigiditate aq̄. Uñ ⁊ si aq̄ est actual'r siue accidētal'r calida: natural'r tñ est frigida. Uñ ex lōga sui applicatõe ad corp⁹: corpus infrigidat ⁊ effeminatū facit. Ampli⁹ sua humiditate calorez suffocat naturalē: ⁊ hebetat: ⁊ sic corp⁹ infrigidat. Amplius balneū sua hūiditate corp⁹ hūectat: ⁊ sil'r attrahēdo alimētū ad mēbra: sꝫ resoluēdo desiccat ⁊ poros apiēdo: ex q̄ aptõe calor simul cū hūido exalat. Ampli⁹ scias ꝙ balneū indebite administratū ⁊ qb⁹ nõ optet hꝫ pl'ima nocumēta inferre hoi: puta cor debilitare si multā qs morā in eo fecerit: ⁊ nauseā ⁊ sincopim inducē: ⁊ hūores q̄etos mouē: ⁊ ad putrefactõez ꝑparare: ⁊ cū hoc eos ad mēbra debilia declinare. Uñ accidūt apostemata in occulto membroꝝ: et in supficie eorū. Et comedēdi desiderium deijcit: et coeūdi debilitat virtutē. Unde possum⁹ cõcludere ꝙ corpora humana multū repleta humoribus: et habētia stomachū ⁊ cor debilia: ⁊ neruos debiles et iūcturas: non debēt longā moram in balneo trahere. Ampli⁹ scias ꝙ interdū balneo vtimur in regimie sanitatis ad carnē ⁊ pinguedinē minuendā: ⁊ interdum augmentandū. Balneū ꝗnꝫ in ieiuno admistratū corpe existēte famelico corpa macrescere facit. Et balneū cito post cibum completa prima digestiõe et inchoata scda: multū iuuat ad ipinguādū. Debem⁹ aūt eligē balneū cui⁹ fabrica ē antiq̄: ⁊ cui⁹ aer ē apl⁹: ⁊ aq̄ dulc'. Et dꝫ balneator mēsurare ignē fm naturā illi⁹ q balneū vult igredi. Et diligēter notādū ē ꝙ balneū suo aere calefacit et dissoluit: ⁊ sua aq̄ hūectat: ⁊ int'dū infrigidat. Uñ q̄uis aer sit hūidior aq̄: tñ aqua pl⁹ humectat. Et hoc cõtingit ex hoc ꝙ corpori perfectius adheret et applicatur. Et hoc etiam cõtingit: quia aer naturaliter est calidus: ⁊ etiam virtute stellaruꝫ semper aliquid resoluit a nostris corpibus coadiuuāte eius subtilitate.

Debent aũt in balneo bñ ordinato esse tres case. Quarum prima est infri gidans z humectãs: secũda calefaciẽs z humectãs: z tertia calefaciẽs z desiccãs. Corpa igitur tẽperata in quibus nõ queritur resolutio: sz solũ tempata calefactio z humectatio nõ indigẽt tertia casa: sed pma z se cũda: sed corpa in quib9 qritur resolutio z corpis maceratio: vel desicca tio indiget tertia casa. Temp9 autẽ balneãdi in sanitatis regimĩe est post exercitiũ z ante cibũ. Nec statim post exercitiũ aliqs est balnean dus donec mẽbra pfecte quiescãt. Si autẽ queram9 resolutiõem sup fluitatũ morandũ est plus ĩ balneo: z quousqz appareat aliqlis ptra ctio in pulpis digitorũ. Qð si solũ qratur mẽbrorum calefactio et hũecta tio: minor mora erit in balneo: z statim cũ mẽbra ĩcipiũt rubere z no tabiliter calefieri: cessabitur a balneo. Et nõ erit multũ irrationabile cor pori bñ carnoso: etate media: z sufficiẽter calida supinfundere aquam nõ calidã: sed tepidã. Ex hoc enĩ caliditas z hũiditas roborantur in mẽ bris. Multũ aũt caueri debet q in exitu balnei non bibatur aliquid ve hemẽter calidũ: nec vehemẽter frigidũ. Nam primũ pducit ad ethicã z paralysim. Secundũ aũt corrumpit virtutẽ mẽbrorũ pncipaliũ: et forsan pducit ad hydropisim. Ampli9 in exitu balnei sollicitus esse debet de capitis coopertura z totius corpis: z specialr in hyeme: ne cor pus exponatur ad recipiendũ frigiditatẽ: ad quã paratũ est pter pororum aperitõem inductã a balneo. Sunt aũt quidã q ingredi balneum ĩ ie iuno dubitãt: ex eo q colera in eorum corpib9 augeatur: z his cõpetit ante ingressum balnei recipe buccellã panis intinctã in succo granatorum: vel in vino multũ limphato. Et sunt alij qui ex ingressu in balneũ: z spe cialiter post cibũ opilatões incurrũt: et his cõpetit bibere oximel: vel sirupũ acetosũ cum radicib9 si sint calide cõplexionis: vel dyatrionpi peron: vel dyamentastrũ si sint frigide cõplexiõis. Balneum autẽ ex aquis sapiẽtibus naturã farmacorum vel metallorum nullo modo compe tunt in sanitatis regimĩe: sed bñ cõpetunt in cura multorum morborum. Sed qr nõ intendim9 de egritudinũ cura: de his balneis nullã facie mus mentionẽ. Ampli9 est diligẽter notandũ q in sanitatis regimĩe interdũ fit stupha: z interdũ balneũ. Balneũ non põt fieri sine aqua sed stupha bñ fit in aere sine aqua. Et hui9 pprietas est magis resolue re qz hũectare: imo taliũ stupharum pprietas est multũ resoluere: z maxi me supfluitates exterius existẽtes. Et qr in talib9 stuphis interdũ po nuntur herbe fm diuersitatẽ herbarum in eis positarũ diuersi sunt earum ef fectus: qñqz enĩ multũ calefaciũt: et silr exiccant: z cõpetunt in multũ frigidis z hũidis. Qñqz multũ calefaciũt: z non multũ desiccãt. Qñ qz nõ multũ calefaciũt: sed multũ desiccãt: fm q scit medic9 ordinare cognoscẽs virtutes simpliciũ ingredientiũ stuphas z modũ mensu randi ignẽ fm exigentiã eius q stuphari debet. Sed bene scias q nul lo modo debet fieri stupha corpe existẽte plectorico: nec imediate post

indigēt cibis pauci nutrimēti cuiusmodi sūt olerū genera ⁊ fructuū ⁊
caseus: ⁊ mediocres indigēt mediocri: sicut enī se habȝ extremū ad ex
tremū ita mediū ad mediū. Ampli⁹ sciendū est ꝙ oēs hoīes indigent
cibo boni nutrimēti. Uñ si aliqs vtaꝛ cibis mali nutrimēti q̄zuis ei for
san in pñti nō noceāt vel ꝓpter ꝯsuetudinē vel virtutū fortitudinē et
digestiue bonitatē: imposterū tamē ad malas veniet egritudies. Qui
dam tñ sunt qui ꝓpter ꝯsuetudinē ⁊ q̄ndā nature ꝓportionabilitateȝ
p̄ eligere debent cibū parū deteriorē. Unde si qs ꝯsuet⁹ sit vti malo ci
bo non subito debet mutare ꝯsuetudinē sed paulatim. Qd̄ si forsan cō
suetudinē mutare non possit ꝓpter aliquā causam specialē bonū est ꝙ
sollicit⁹ sit in purgādo hūores q̄ generanꝛ a tali cibo ⁊ sic p̄seruabiꝛ ab
infirmitate. Si aūt cibus ꝯsuet⁹ ⁊ desiderat⁹ non sit malicie notabiꝑ
non muteꝛ. Nam maliciā paruā corrigit natura bonitate digestiōis
et longitudine ꝯsuetudīs. Sed si fuerit malicia notabiꝑ ⁊ mag̃ nō est
corrigibiꝑ a natura. Unde falsum opinanꝛ credētes malū cibum no=
tabiliꝛ longitudīe tempis ⁊ bonitate appetitiue posse corpus in sani/
tate debita ꝯseruare sine opationū sensibili lesiōe. Dicam⁹ igiꝛ reca=
pitulātes d̄ ꝯpositꝫ qd̄ ī simplicibꝫ dictū ē ꝙ q̄dā sꝛ indigētes cibo mul
ti nutrimēti facilis digestiōis ⁊ boni chymi cuiusmodi sūt oua sorbi=
lia ⁊ aque carnis ⁊ vinū odoriferū ⁊ subtile. Et talia cibaria compe/
tunt hñtibꝫ digestionē debilē ⁊ a quoꝝ corpibꝫ facta est plurima reso/
lutio cuiusmodi sūt ꝯualescētes ⁊ indigētes augmēto ⁊ vniūsaliꝛ de/
bilem digestiuā hñtes: ⁊ quoꝝ corpa sunt multuȝ resolubilia ⁊ calore
extrinseco ⁊ intrinseco. Alij sunt q̄bꝫ competūt cibi multi nutrimenti
et difficilis digestiōis: boni chymi cuiusmodi sūt caro ānualis agni ⁊
oua dura ⁊ similia. Hec enī competūt hoībꝫ quoꝝ calor est fortis val
de ⁊ multū exercitātibꝫ ⁊ hñtibꝫ fortē digestiuā ⁊ mēbra dura ⁊ spissa
Est autē tertiū mēbꝝ his ꝯtinuū qd̄ nullis ꝯuenit iudicio meo puta
cibus multi nutrimēti facilis digestiōis ⁊ mali chymi puta caro eq̄na
et anatū ⁊ vaccina. Sūt etiam alia cibaria q̄ sunt difficilis digestio/
nis ⁊ mali chymi ⁊ pauci nutrimēti que etiā in sanitatꝫ regimīe nō cō/
ueniūt ⁊ huiusmodi est caro solita ⁊ salsi pisces. Ampli⁹ sunt q̄daȝ in=
digentes cibis facilis digestiōis ⁊ pauci nutrimēti ⁊ boni chymi cui⁹
modi sunt lactuca ⁊ malagnata ⁊ similia. Et hec cibaria cōpetūt cor=
poribꝫ repletis ⁊ hūidis: debilē digestiuā habētibꝫ a quoꝝ corpibꝫ nō
multa sit resolutio hñtibꝫ tamē appetitū bonū. Sūt etiaȝ alia cibaria
que sunt subtilis nutrimēti ⁊ nō multi ⁊ mali chymi que non compe=
tunt in regimīe sanitatꝫ cuiusmodi sunt pulmo ⁊ caro aīaliū de vtero
nouiter egredientiū. Ampli⁹ est ꝯsiderāda cibarioꝝ q̄litas actualis ⁊
ꝟtualꝭ. Actualis q̄dē q: in hyeme recipiunꝛ cibaria actu calida ⁊ ī esta
te frigida ⁊ ī mediocribꝫ tpibꝫ mediocria. Et similiꝛ intelligaꝛ de vir/
tuali q̄litate. Nā calida ꝟtualiꝛ ꝯpetūt ī hyeme: ⁊ frigida ī estate: ⁊ in

tempꝛib⁹ mediocrib⁹ mediocria. Amplius ꝗ multũ lapsi sunt in cali-
do: indigẽt cibis frigidiorib⁹ ⁊ econtra. Et similit̃ intelligat̃ in alijs q̃-
litatib⁹. Ampliꝰ dico ꝙ illa que possunt esse causa corruptiõis dige
stionis sunt euitãda: puta voracitas cõmestionis ⁊ mala masticatio:
ferculoꝝ multa interruptio diũsoꝝ ciboꝝ ⁊ potuũ in eadẽ mẽsa sum-
ptio: ⁊ multa potatio: ⁊ mala ciboꝝ ordĩatio puta si grossa cibaria re-
cipiant̃ ante subtilia: nam ex h̃ corrũpit̃ digestio: nã subtile digerit̃ añ
grossum ⁊ nõ hñs exitũ in stomacho ꝑmanet plus debito ⁊ sic in sto-
macho corrumpit̃ ⁊ aliũ cibũ nõdũ digestũ corrũpit. Unde rõnabili-
us est ꝑmo recipe subtilia cibaria ⁊ post grossa. Si enĩ digerant̃ ante
grossa descendẽt a stomacho ⁊ grossa remanebũt in stomacho vsq; ad
ꝑfectã digestionẽ. Nam via que patet subtiliori non patet grossiori.
Sed hic est diligent̃ notandũ: ꝙ si aliqs parũ comedere velit de gros-
siorib⁹ ⁊ multũ repleri de subtiliorib⁹ tũc puto rõnabiliꝰ esse ꝑtermit-
tere cibaria grossa. Naȝ in pauca q̃ntitate eque cito digeri pñt sic sub-
tilia in mag̃ q̃ntitate. Unde in tali casu nõ est incõueniẽs ꝑmittẽ gros-
sa. Si qs aũt sciret ꝓporcionare passum ad agens vniformit̃ ita ꝙ tan-
ta esset diũsitas inter grossum ⁊ subtile: sicut ẽ inter calorẽ fundi sto-
machi ⁊ eiꝰ oris tũc melius esset ponẽ grossum in fundo ⁊ subtile in
orificio: sed, q2 hoc q̃si est impossibile ⁊ error q̃ põt ꝯtingẽ premittẽdo
subtile est mior ⁊ magis corrigibil̃: ideo subtilis ꝑmittẽdus est grosso
Amplius ꝯsiderandũ ꝙ cibus prīmꝰ nõ sit lubrificatiuꝰ nã postq̃
erit digestus vel ante digestionẽ trahet secũ alium cibum indigestuȝ.
Amplius est aduẽtendũ: ꝙ in ꝑncipio non sumat̃ fructꝰ stiptici pu-
ta coctana mespila: nam ex hoc possit impediri descensus cibi a stoma
cho. Unde verum ẽ ꝙ habentib⁹ ventrẽ fluxibilẽ interdũ talia compe
tũt in ꝑncipio cõmestiõis. Et vniũsalit̃ ꝯsiderãdũ est ꝙ sanitat̃ ꝯser-
uator nec fructib⁹ nec olerib⁹ vti; debet nisi in pauca q̃ntitate. Generãt
enĩ sanguinẽ aquosum vaporosum ⁊ putrefactiõi aptum. Si tamen
fructib⁹ vti ꝯtingat in sanitatis regimine fructus stiptici sunt postpo-
nendi alijs cibis sicut coctana: pira: amygdala: castanee: mespila: aui-
lane. Et fructus laxatiui sunt ꝑmittẽdi: puta vua: ficus: pruna: ꝑsica:
mora ⁊ similia: nec post tales fructus est ĩmediate comedẽdus alius
cibus sed parum ĩmorandũ ⁊ supbibendũ aliquid subductiuũ ventris
puta mellicratũ vel vinũ dulce vel aliqđ brodiũ subductiuũ. Tales
autem fructus maxime competũt his qui aliq̃lem estuationẽ sentiũt
in stomachis coꝝ vel ꝓpter naturalẽ complexionẽ vel ꝓpter laborẽ vl̃
balneũ vel aliqualẽ infirmitatẽ. Nolumꝰ autem plus loqui de fructi
bus: quia de his inferius specialit̃ loquet̃. Amplius scias ꝙ in regi
mine sanitatis non multũ competunt sapoꝝ diuersoꝝ delectamenta
ex quibus homo plus de cibo recipit q̃ꝫ deberet: vnde talia sapoꝝ de-
lectamẽta plus ꝯueniũt egris q̃ꝫ sanis. Amplius scias ꝙ in regimĩe

sanitatꝫ non competit aliq̇d medicinale nisi forsan ad ꝓseruandū sed
non ad ꝯseruandū. Nam sicut de ꝓprietate cibi ē ꝯseruare sic de ꝓprie
tate medicine est alterare. Caueat igitur sanitatꝫ ꝯseruator ne vtatur
aliquo sapiente naturā medicinalē ad ꝯseruandū licet bene ad ꝓser/
uandū. Amplius hora cōmestiōis eligaꝛ frigida: ⁊ si non sit possibi
le eligaꝛ locus frigidus ⁊ sint hore cōmestiōis tales ꝙ post eas homo
possit quiescē ⁊ tandem dormire. Non etiam imediate post cibū est ex
ercitandū sed ꝑmitus quiescendū ⁊ dormiēdū non tamē vitupaꝛ sed
laudaꝛ lenta post cibum deambulatio ante somnū vt cibus descēdat
ad fundū stomachi in quo fit cibi melior digestio. Q̇d autē iuuat ad
cibi digestionē est ꝑmitus parū dormire super dextrū latus vt cibꝫ de
scendat ad fundū stomachi deinde longiori tempore super sinistrū vt
digestio ꝑficiatur. Nam decubitus sup̱ sinistrū latus plus ꝯfert dige/
stioni omni alio decubito. In h̄ eni decubitu epar amplexaꝛ cibū in
stomacho sicut gallina ouū in pulli gn̄atiōe: ⁊ sic cibus in stomacho ꝑ
fectius digeriꝛ. Sed in fine somni iterū iacendū est supra dextrū vt
facilius cibus transeat ex stomacho ad epar ⁊ sup̱fluitates digestiōis
ꝑme facilius descēdant. Et ē diligenꝛ notandū: ꝙ si ꝯtingat aliquem
a ꝓposito vel casu recip̱e cibum alicuiꝰ male q̄litatis: puta acetosum
vel salsum vel ponticū satis ē rationabile post eundem recip̱e cibum
q̄litatis ꝯtrarie ad corrigendū maliciam primi: verbi gr̄a si quis reci
piat cibaria acuta vel salsa ⁊ post talia recipiat ante coꝝ digestionem
res humectātes ⁊ dulces vel saporē non habētes erit ꝯueniēs regimē
similiꝛ intelligaꝛ in aliis. Ampliꝰ sumop̱e ē cauendū ꝙ post cibum
digestione incohoata non bibaꝛ aq̄ vel vinū in q̄ntitate notabili. Hoc
enī est de his qui digestionis ebulitionē interrumpūt: sicut patet in po/
to bulliente si sup̱infundaꝛ aqua frigida: nā ab ebulitiōe desistit. Nō
est igitur bibendū donec cibꝫ de stomacho descēdat. Q̇d si sitis necessi
tatē inferat modicū aque sugēdo paulatim bibat. Et q̄nto plus fuerit
frigida tāto minꝰ de ea sufficiet. Ampliꝰ scias ꝙ bibē vinū post ci=
bū digestiōe iam incohoata facit cibū descēdē de stomacho indigestū:
et facit accidē opilatiōes ⁊ earū egritudies ⁊ similiꝛ putrefactionem.
Ampliꝰ scias ꝙ vehemenꝛ famelicus non debet p̊ recip̱e cibū subti
lem: q̇d si ꝯtingat stomachꝰ terrebiꝛ a grosso nec postea grossum reci=
pere aut digerere pōt: ⁊ sic cibꝫ grossus corrumpeꝛ. In tali igitur casu
ꝑmittēdꝰ ē cibꝫ grossus paulati aū subtilē: nō ei postea terrebiꝛ stoma=
machꝰ a subtili. Cā aūt huiꝰ accidētꝫ ē ex eo ꝙ i stomacho vehemenꝛ
vacuo ⁊ ianito ē calor intēsus cui cibꝫ subtilꝭ nō ē ꝓporcionatꝰ. Vn̄ re=
cepto cibo subtili ꝓpꝛ stomachi forte desideriū ⁊ cibi subtilꝭ paucā resi
stētiā dispgiꝛ cibꝫ ad oēs ptes stomachi ⁊ sic q̄dā repletio fantastica cā
biꝛ: ⁊ sic os stomachi claudeꝛ ⁊ terrebiꝛ naꝛa a cibo sup̱ueiēte grosso ni
si tm̄ intueiat spaciū ꝙ p̄dicta repletio fantastica sedeꝛ q̄ non causabiꝛ

si cibꝫ grossus recipiaꝛ primitꝰ in stomacho vehementer vacuo ꝛ fameli-
co. Nam cibus grossus non dispergiꝛ ꝓpter eius inobediētiā ad singu-
las ꝑtes parietū stomachi sicut dispgebaꝛ subtilis. Ampliꝰ sollici-
tandū est in numero comestionū: ꝛ in hoc ē multū ꝯsiderāda ꝯsuetu-
do ꝛ obſuāda vł paulatī si sit mala omittēda. Qui igiꝛ in die semel co
medere ꝯsueuit non subito se trāsferre debet ad duas cōmestiōes: nec
econtra: subita enī mutatio nocet. Et in hoc multū ꝯsiderare dꝫ me-
dicus: verū expimentū illud qd̓ pōt ratione sciri: hic breuiꝛ est dicēdū
Quidā enī sunt qbꝫ vnica comestio in die naturali videꝛ sufficē: Ver-
bi grā quoꝝ virtutes sunt satis fortes ꝛ mēbra nō multū resolubilia.
Et parū exercitātes se ꝛ qui sufficiētē cibū vnica comestiōe sumē pos-
sunt: ꝛ in hūoribꝫ fleumaticꝫ habēt abūdantiā. Et vniūsaliꝛ q̄rū cor-
pora hūida sunt ꝛ cū hoc cibaria qbus vtunꝛ sint aliq̄liꝛ grossa ꝛ vi-
scosa ꝛ multū nutriētia ꝛ nō faciliꝛ resolubilia. Talibꝫ enī sufficit cibꝫ
semel in die naturali: nisi ꝯsuetudo sit ad ꝯtrariū. Sūt aūt aliꝗ qbus
non sufficit vnica comestio in die naturali: sicut illi quoꝝ virtutes sꝛ
debiliores ꝛ calor est fortis ad digerēdū ꝛ resoluēdū: ꝛ quoꝝ corpa sꝛ
resolubilia ꝛ macillēta ꝛ ad siccitatē naturaliꝛ vel accidentaliꝛ decli-
nantia ꝛ vtentia cibo subtili facile resolubili ꝛ digestibili ꝛ in q̄ttitate
miori ꝛ cū hꝫ multū exercitātia. His igiꝛ competit bina comestio ī die
naturali. Mediocribꝫ vo ꝛ temperatꝫ sufficit comedē ter in duobus
diebus sic ꝙ inter vnam cōmestionē ꝛ aliam interueniat spaciū sede-
cim horarū. Sunt autē quidam quibus non sufficit bina cōmestio
ī die naturali. Sꝫ debent cibari ter vel quater in die: sicut sunt senes
a senio ꝛ ꝯualescētes ꝛ pueri ꝛ vniūsaliꝛ debiles. Senes enī sunt sicut
lucerna extinctiōi parata. Unde si eis cibus nō sepe admīstreꝛ calor cō
sumiꝛ ꝛ extinguiꝛ: ꝛ si vna vice multū admīstreꝛ eoꝝ calor suffocaꝛ: vn
de isti indigent sepe comedē ꝛ parū. Cōualescētes sūt hmōi: indigent
enī cibo vt deueniāt ad ꝓpriū statū: sed qꝛ eoꝝ calor est debilitatꝰ non
possunt multū cibum simul digerere. Bonū est igiꝛ ꝙ parciaꝛ eoꝝ ci-
bus vt corpus ꝯforteꝛ ꝛ calor naturalis nō laboret in digerēdo ꝛ eadē
ratio est in pueris. Complexiōibꝫ igiꝛ hominū ꝯsideratꝫ dicemus ꝙ
fleumatici melius possunt ieiunare ꝛ colerici mīme: sanguinei autem
ꝛ melācolici mediocriꝛ nisi ꝙ melancolici magis se tenent ex ꝑte fleu-
maticoꝝ: ꝛ sanguinei ex parte colericoꝝ. Et inter hos oēs temperati
mediocres existūt. De etatibꝫ etiaꝫ patet ꝙ infantes ꝛ specialiꝛ ani-
mosi minus possunt ieiunare ꝛ senes a senectute maxime ꝛ mediocres
se habent medio modo. Hec igiꝛ sunt que ſm rationē dicere possumꝰ
de numero cōmestionū. Est autē diligenꝛ notandū: ꝙ sunt q̄dam ci-
baria que non sunt simul edēda puta lac ꝛ acetū ꝛ vniūsaliꝛ acetosuꝫ:
nec lac ꝛ pisces: nec lac acetosum cū raphano: nec carnes volatiliū post
risum ꝯditū cū lacte: nec vti debemus oleo vel pinguedine in ꝯdimē-

to ciboꝝ que in ereo extiterūt vase Amplius multū ē ꝯsiderandum qn̄ competunt cibaria grossiora in mane vel in vespe. Et saluo iudicō melio2i puto ꝙ nisi reuma impediat ꝙ vespere grossio2 cibus ꝛ maio2 in q̄titate competit ꝛ specialiꝭ supposita noctiū longitudie sufficienti et ꝙ homo do2miat denocte. Nam digestio fit in quiete: et in somno quiescūt virtutes aīales et fo2tificanꝭ naturales. In somno enī meli= o2 fit digestio in stomacho in epate et in toto co2pe sed suspecti de reu mate abstineant a cena aut parū cenent et longe a somno. Amplius diligenꝭ est notandū: ꝙ aliquis volens sanitatem ꝯseruare non mul tum bibere debet: nec in p̄ncipio mēse nec in medio sed differre dꝫ po/ tum vsq3 ꝓpe finē cōmestiōis et tūc tm̄ bibēdū ē ꝙ vera sitis sedeꝭ. Est autem vera sitis quedā estuatio in stomacho causata ex cibo recepto qui habet q̄dāmomo stomachū calefacē et exiccare. Est enī fames ap petitus calidi et sicci: et sitis frigidi et hūidi: et q2 talis estuatio maxi/ me ꝯtingit circa finem cōmestiōis: ideo tūc est bibendū et nō ante nisi parum. Sciendū autē ꝙ triplex est potus: q̄dam enī est ꝑmixtiu9: ali= us delatiu9: et alius ē sitis delatiu9. Potus igiꝭ ꝑmixtiu9 potest reci/ pi simul cū ꝑmixtiuo cibo. Unde saluo melio2i iudicio puto ꝙ talis potus non debet differri vsq3 ad finem cōmestiōis sed debet recipi in p̄ncipio medio vel fine. Et iste potus maxime cōpetit qn̄ sumūꝭ ciba/ ria grossa actualiꝭ sicca et virtualiꝭ sicut patet in labo2ātibꝫ comeden tibus panem siccū. Sed potus sitis sedatiu9 regulariꝭ et in hoībꝫ bn̄ dispositis debet differri vsq3 ad finem cōmestiōis: tūc enī est vera sitꝭ ꝓpter estuationē cibi calidi et sicci. Non enī multū rōnabile est ꝙ simꝭ vigeat sitis et fames q2 sunt appetit9 ad ꝯtraria. Pot9 aūt delatiuus maxime competit cōpleta p̄ma digestione et tūc regulariꝭ non ē malū bibere vt cibꝫ facili9 trāseat a stomacho ad epar et p2epareꝭ stomachus ad recipiendū aliū cibum: et si fo2san ꝯtingat aliquē sitire non p̄cedē/ te cōmestione et sine fame pōt p̄nosticari a medico sitꝭ illa esse innatu ralis: et in tali casu interdū pōt competē ante cibū: sed q2 h̄ exigit limi tes regimīs sanitatꝭ nō plus loq̄mur de isto. Pot9 aūt q̄ regulariꝭ cō/ petit in regimīe sanitatꝭ nō est aq̄ sed vinū vel aliq̄d ꝓpo2tionabile vi= no: puta ceruisia vel cerusariū vel pomeriū vel mellicratū vel aliq̄d si mile: q̄bꝫ oībꝫ vinū est meli9. Et q2 de his oībꝫ inferi9 tractabiꝭ in spe/ ciali volo trāsire. Uinū aūt q̄ vti debem9 ī regimīe sanitatꝭ non sit acutū nec igneū nec grossum nec dulce. Et ī estate sit albū vel roseū: et in hyeme rubeū vel subrubeū et sit clarū et subtile et sapo2is amicabiꝭ et odo2is suauis. Et ē h̄ diligenꝭ notādū: ꝙ q̄rūdā mgroꝝ opinio est ꝙ magꝭ eligēdū est vinū debile sine aq̄ admixtiōe: q̄3 vinū fo2te cū aq̄ fractū: et spāliꝭ co2pibꝫ tempatꝭ colericꝭ ꝛ sanguineis: s3 istoꝝ opiniōi nullaten9 acq̄esco. Nā vina debilia cuiusmodi sūt gallicana multū sꝭ co2ruptibilia: vñ facilime co2rūpunꝭ. Et hui9 rei signū ē ꝙ si vinū de=

bile gallicanū dimittat in aere ꝑ noctē in mane inuenit corruptū. Uñ
pato ꝙ vinū forte factū cū aq̄ multa ē ↄueniēti⁹ ī sanitatꝫ regimie: ni
si casu in q̄ vinū debili⁹ nō sit adeo debile ꝙ sit nimis corruptibile in
natura sua sicut vina gallicana. Ex his igit patet ꝙ nectar nō compe=
tit in regimīe sanitatꝫ in via pot⁹. Et vniūsalit vina sapia naturā ali/
cui⁹ farmacoꝝ vel rōne vasis vel rōne ꝑmixtiōis. Etiā patet ꝙ vinuꝫ
nouū defecatū seu clarificatū magꝫ ↄpetit ī regimie sanitatꝫ q̄ȝ vinum
antiquū. Et ē notādū diligent: ꝙ intdū aliq̄s patit sitim mēdosaꝫ in
q̄ nō estuat orificiū stomachi sꝫ guttur ꝛ pulmo arescit ꝛ os ꝛ palatuꝫ
vel ꝓpt puluerē aut motū aerꝫ ꝛ calorē ꝛ siccitatē. Et ī tali casu nō ex=
pedit bibē sꝫ sufficit gargarisare vinū bñ lymphatū aut aq̄ticū ꝓpt par
tes ꝑdictas hūectādas: vel si magꝫ placet succosos fruct⁹ masticare ꝛ
abijcē vel modicū succi deglutire ꝓpt gutturꝫ asꝑitatē ꝛ ariditatē erit
expediēs. Ampli⁹ scias ꝙ ī tali siti intdū iuuat attractio aerꝫ frigi/
di ꝑ os ꝛ nares. Et ē diligent notādū: ꝙ fm diūsitates ↄplexiōis eta=
tis ꝛ sic de singul attēdit diūsitas in admīstratiōe vini vel potuū alio
rū. Quibusdā eni ↄplexiōib ↄpetūt vina fortiora ꝛ q̄busdā debiliora:
et q̄busdā plus q̄busdā vo min⁹: ꝛ q̄busdā grossiora ꝛ q̄busdā subtilio
ra. Et similit intelligit de etatib ꝛ alijs. Hoīes igit calidioris ↄplexio
nis indigēt vinis debiliorib ꝛ subtiliorib ꝛ indigēt maiori q̄ȝtitate.
Et hoīes frigidioris ↄplexiōis indigēt vinis fortiorib ꝛ minoris q̄ȝti/
tatis. Ampli⁹ hñtes neruos debiles indigēt vinis debilib: ꝛ hñtes
cerebꝝ forte ꝛ neruos fortes securi⁹ pñt vti fortiorib. Amplius debi/
les indigēt vinis ꝛ potib magꝫ nutritiuis ꝛ fortes min⁹ Ampli⁹ me
lancolici indigēt bonis vinis. Tū q: frigidi ꝛ vinū calefacit. Tū quia
tristes ꝛ vinū letificat. Tū q: hñt paucos spūs ꝛ eos vinuꝫ multipli=
cat. Quātitas aūt mediocris pot⁹ quē hō hꝫ recipe ī mēsa ad sitim se/
dandū ꝛ ad cibi ꝑmixtionē est q̄ttuor librarū minutarū: sicut q̄dā sa/
piens testat ꝛ expiētia docet. Sꝫ q̄ȝtitas pot⁹ offerēdi sicut nec alioꝝ
pōt lr̄is certꝫ scribi: sꝫ ↄiectura veritati ꝓpinq̄. Quidā eni sūt q̄b suffi
cit mior q̄ȝtitas ꝛ q̄busdā maior: ꝛ in hꝫ multū dꝫ attēdi q̄ȝtitas cibi et
q̄litas. Nā fm aliā ꝛ aliā cibi q̄ȝtitatē ꝛ q̄litatē diūsificabit pot⁹ q̄ȝti/
tas: sicut etiā diūsificat sitꝫ natural. Uñ qui pl⁹ comedūt ꝛ cibaria ma
iorē estuationē in stomacho inducētia plus sitiūt ꝛ indigēt pluri po=
tu. Et q̄ȝto sitꝫ ē maior ꝛ intēsior ceterꝫ parib pot⁹ dꝫ eē debilior ꝛ in
q̄ȝtitate maior ꝛ econūso. Ampli⁹ in exhibitiōe pot⁹ dꝫ multū ↄsi/
derari q̄litas ꝛ q̄ȝtitas stomachi capientꝫ. Hñtes eni stomachū siccū
multū sitiūt ꝛ magnā q̄ȝtitatē pot⁹ sustinē nō pñt. Et ↄtrariū est ð ha
bentib stomachū humiduꝫ. Nam isti parū sitiūt ꝛ magnā q̄ȝtitatem
potus sustinere possunt. Hec igitur generalia sufficiunt de cibo ꝛ po/
tu: quia inferius de his tractabit in speciali.

Capitulū.VII.De somno ⁊ vigilia.

Onsequēs ē determīare de somno ⁊ vigilia ei ꝯtraria. Naꝫ re-
c gule ex his sunt in regimīe sanitatꝫ plurimū necessarie. Est igi-
tur diligent̄ notandū: ꝙ somni vtilitas in sanitatꝫ regimīe si
debite admīstret̄ est valde magnū bonū. Est igit̄ ꝑpendere q̄ꝫto som-
no natura iuuet̄. Nam ꝑ somnū calor naturał qui opat̄ circa materiā
nutrimēti in interioribꝫ ꝯfortat̄ in qbꝫ viget alimēti digestio: ⁊ sic me-
lior fit digestio. Amplius ꝑ somnū quiescūt oia mēbra exteriora a su-
is opatiōbꝫ. Et qꝛ digestio fit in q̄ete magꝫ tūc viget digestio. Am-
plius ꝑ somnū ꝟtutes aiales q̄ fatigate sūt reuocillant̄ ⁊ ꝯfortant̄ si q̄-
dem erāt fatigate ꝑ motū ꝑ q̄etē somni fortificant̄. Uñ in oi motione
corꝑis cū cepit q̄s dolere statim q̄scē remediū est. Non ē aūt vera re-
quies nisi in somno. Nō in vigilia organa sensuū sūt in actu secundo
et sic nō pōt corpꝰ vere quiescē. Uñ etiā mēbra motiua nō vere quiescē
pn̄t in vigilia ꝓpt̄ colligantiā ⁊ ꝓpinq̄tatē ad organa sensuū q̄ sūt i ac-
tu secūdo: ꝓpt̄ h̄ igit̄ nō pōt esse hō diu sine somno. Si eni somnꝰ fue-
rit moderatꝰ cibꝫ digerit̄ ⁊ corpꝰ impinguat̄: dolor dissoluit̄: animꝰ cō-
fortat̄: calor naturalis augmētat̄: hūores tempant̄: ⁊ mens clarificat̄.

Amplíꝰ somnꝰ ē calefaciēs ⁊ hūectās: digestio aūt viget ꝑ calidū ⁊
hūidū. Et sic apparet ꝙ somnꝰ bn̄ adiuuat digestionē. Et qꝛ senes sūt
frigidi ⁊ sicci ⁊ male digerūt indigēt maxīe somno: quapropt̄ Galie-
nus i etate senectutꝫ ꝓuocabat somnū cū ꝯmestiōe lactucarū: sꝫ qꝛ la-
ctuce sunt frigide ipas cū aromatibꝫ cōedebat. Et sicut somnꝰ debito
mō exhibitꝰ multas hꝫ vtilitates: sic ⁊ vigilia moderata ⁊ debito mō
exhibita. Nā desideriū auget ⁊ famē excitat: ꝑtes exteriores ꝯfortat: ⁊
spūs ad exteriora mouet: sine qbꝫ ñ pn̄t mēbra exercitari qd̓ tn̄ exerciti-
um ē multū necc̄riū. Et sic somnꝰ ⁊ vigilia moderata sanitatē ꝯſuant:
sic etiā si ī debito mō exhibeāt̄ sanitatē corrūpūt. Uñ imoderatꝰ som-
nus ꝑꝑat corpꝰ ad apoplexiā epilētiā et ꝑalysim et stuporē. Et vt sit ad
vnū dicē gn̄at egritudīes hūectātes et reumata et splenes et neruos la-
xat et pigriciā efficit et d̓sideriū deijcit apostemata et febres freq̄nt̄ ge-
nerat. Uigilia āt īmoderata corpꝰ desiccat et ꝟtutes aiales debili-
tat et digestionē diminuit et ꝑꝑat corpꝰ ad egritudīes ꝯsūptiuas. De
vigilia āt īnatali q̄ ē res ꝯ̄ naturā et d̓ somno īnatali et ex qbꝫ cau̓ pn̄t
ꝓuēire nō ē h̄ dicēdū qꝛ h̄ exit regimē sanitatꝫ et īgredit̄ curā egritudi-
nis. Sufficit āt ad pn̄s scire ꝙ somno et vigilia i corꝑibꝫ sanis possu-
mus vti bn̄ et male. Dicamꝰ igit̄ modū vtēdi somno. Sciēdū igit̄
ꝙ pꝰ ꝯmestionē ꝯpetit somnꝰ ñ q̄dē imediate: sꝫ tm̄ ē imorādū vt cibꝫ
descēdat ab orificio stomachi. Nec ē pꝰ īmediate laborādū nec mente
studēdo disputādo vel legēdo vel corꝑe exercitādo. Hec eni impedi-
unt cibi digestionē: sed quiescēdū est: et audiēda sūt aliq̄ musicalia q̄-
bus hō nō sit multū intentꝰ vel aliq̄ historie. Qd̓ si forsan tardetur

cibi descensus ab orificio stomachi parū ⁊ lente est deābulandū quousqꝫ
sentiat̃ cibum descendisse ab orificio stomachi. Si enī quis ante de-
scensum cibi a stomachi orificio dormire ꝑsumat: generant̃ rugitus et
inflatiões ⁊ dolores in ventre: ⁊ etiam somnus laboriosior ⁊ digestio
corrumpit̃. Et postqꝫ cibus descēdit ⁊ fumi mulcebres ⁊ suaues fuerit
eleuati ad cerebꝝ inducētes somnū tūc nature est satis faciēdū ⁊ dor
miendū. In estate quidem in loco frigidiori non reumatico cū pedibꝫ n̄
calciatꝫ. Nam dormire pedibꝫ calciatꝫ inducit visus debilitatē ⁊ toti
us corpis estuationē. Ampli⁹ oīa mēbra totius corpis debēt esse coo-
perta ⁊ melius qꝫ in vigilia ⁊ spālĩt caput ⁊ puluinare debet esse altuꝫ
ne cibus regurgitet ad orificiū stomachi ⁊ in ꝑncipio somni parū dor
miendū est supra latus dextrū. Hoc enī est iuuās ad pfectū cibi descē
sum ⁊ parū ad digestionē. Quidā tñ magni asserūt hui⁹ ꝯtrariū. Di-
cunt enī ꝙ decubit⁹ supra dextrū lat⁹ iuuat ad digestionē: qꝛ tūc epar
supponit̃ stomacho sicut ignis lebeti. Hec aūt imaginatio ē falsa. Nā
epar non digerit cibū in stomacho calefaciēdo ad modū ignis: sꝫ am-
plectēdo cibū in stomacho sicut gallina ouū. Et qꝛ dormiēdo supra si
nistrū latus pfectius amplectit̃: ideo pfectius digerit. Non igit̃ dor-
miendū est supra dextrū nisi parū ꝓpter descensum ⁊ deinde supra si-
nistrū ꝓpter digestionē. Et in fine digestiōis dormiendū est aliqn̄tu-
lum supra dextrū vt facilius descēdat cibꝫ de stomacho ad epar: ⁊ sup
fluitas ꝑme digestionis liberius descēdat. Quātitas autē somni sicut
nec aliorꝝ non potest certis litteris denotari. Debet autem somn⁹ esse
tantus ꝙ ꝑma digestio sit completa: ⁊ ꝙ cibus trāsierit ad epar: vbi ē
locus secūde digestiōis. Nec est forte malū intantū ꝓlongare somnū
ꝙ secūda digestio sit cōpleta. Hoc autē tp̄s diuisificabit̃ ſm diuersita
tem complexionū etatū ⁊ sic de alijs. Nam qui sūt calide complexio-
nis ⁊ habent digestiuā bonam ⁊ comedūt cibaria facilia ad digeren-
dū ⁊ non comedūt multū in q̄ntitate tales cito digerūt. Vn̄ talibus
forte sufficit somnus breuis puta sex horarū vel octo ad plus. Sed il
li qui sunt istis ꝯtrarij. s. frigide ⁊ hūide complexiōis hn̄tes digestiuā
debilē ⁊ comedentes multū ⁊ cibaria nō obediētia digestioni. Tales
vtiqꝫ indigent somno lōgo puta decē vel duodecim horarū: nec tales
possunt comedere nisi semel in die naturali. Alij sunt q̄ medij sunt int̃
ꝑdictos in ꝯditiōibꝫ ꝑnoīatis: ⁊ isti indigent somno mediocri. Am
plius in hoc multū ꝯsiderare debem⁹ fatigationē virtutū aīaliū. Nā
ſm ꝙ fatigatio vel lassatio fuerit maior ⁊ intensior ſm hoc op⁹ est lon
giori somno ⁊ econuerso. Et quorꝝ est mediocris: somnus debet esse
mediocris. Signuꝫ autem sufficientꝫ somni est totius corporis leui-
tas ⁊ specialĩt cerebri ⁊ palpebrarū ⁊ oculorꝝ ⁊ descensus cibi a stoma
cho: ⁊ volūtas ascellādi ⁊ mīgēdi. Grauitas āt palpebrarū ⁊ cerebri ⁊
toti⁹ corpis ⁊ somnulētia ⁊ eructuatio sapiēs naturaꝫ cibi ꝑassumpti

significat somnū nō esse sufficientē. Et est diligent' notandū: q in q̄ti tate somni sicut et in alijs ꝯsiderare debem⁹ ſm experimentū. Expiat' eni homo q̄titatē somni vna die. Et sic etiā ꝯseq̄n' et ꝓculdubio perpendat q̄tū dormire ipse debeat. Hec aūt experientia dꝫ fieri supposito regimie eodē et equali seu tempato in p̄dict' dieb. Et est diligent' notandū: q hoīes tempati vel ꝓpe supposito regimie eq̄li ī ceteris: tm̄ appetūt somnū q̄tū oportet et est eis necessariū. Nā optima natura tm̄ appetit q̄tū est ei necessariū. Et h̄ est verū nisi ꝯsuetudo obuiet. Sꝫ in corpib lapsis nō est ꝯfidendū in appetitu. Quidā eni pl⁹ appetūt somnū q̄ȝ oportet: et quidā min⁹ sicut in exercitio supius memini me dixisse. In corpib igit' tempat' vtentib regimie tempato pōt dici q q̄titas somni est eq̄lis q̄titati vigiliarū vel ꝓpe. Ampli⁹ est sciendū de q̄litate somni: q somn⁹ q̄to ꝓfundior tāto melior: et loquor de somno naturali: de somno eni innaturali vt stupore non loquor. Et nota q ꝯualescētes et exercitati forti exercitio et multū comedētes dormiūt forti somno et ꝓfundo. Ampli⁹ est sciendū: q corpib tempatis non cōpetit dormire sup̄ ventrē ꝓpter colli tortionē et stomachi cōpressionē: licet in h̄ntib digestiuā debileꝫ ꝯfert digestiōi. Amplius sciendū q nullo mō dormiendū est supin⁹. Hoc eni p̄pat corp⁹ ad egritudies p̄us noiatas puta ad incubū et apoplexiā et stuporeꝫ et similia. Hec eni figura dormiēdi facit superfluitates declinare ad posteriora et sic retinen' et nō incedūt p suos cānales q̄ sunt in anteriorib et fiūt cā p̄dictarū egritudinū. Ampli⁹ sciendū: q somn⁹ naturalis et bon⁹ ē ille q̄ diē nō impedit. Nā dormire d die corp⁹ p̄pat ad malas egritudies q̄ supi⁹ dicte sūt. Nā dies ē lūiosa cū strepitu et apta exercitio ꝛ vigilie: ꝛ nox ē apta somno. Tū q frigidior: tū q obscurior: tū q q̄scētior et q̄ ad aīaꝫ et q̄ ad corp⁹. Hoc igit' tps ē mag' aptuꝫ ad dormiēdū et dies ad laborādū. Et iō ꝯcludit': q vsus noctē meli⁹ est plus recipe d cibo et spāli' nisi noctes sint valde breues: q melior fit digestio ī nocte rōne somni et q̄et' et frigiditate aer'. Sed suspecti de reumate et passiōib oculoꝝ et auriuꝫ et ceteroꝝ sensuū abstineāt a cena. Et ē diligent' notādū: q ꝯpleto somno studēdū est diligent' emūdare corp⁹ a superfluitatib multiplicat' nō solū p secessum et vrinā sed etiā p alias ptes tussiēdo et rascādo et nares mūdādo et caput pectinādo et man⁹ et faciē cū aqua tepida lauando.

Capitulū. VIII. De accidentib⁹ anime.

Sicut accidētiū aīe correctio ad ph̄m moralē ptinet: vt aīa bonis habitib informet': sic ad medicū vt corp⁹ ī debita sanitate ꝯseruet': q̄t eni modis alterat' ex necītate corpus tot sūt ꝓcurationū gn̄a: et q aīe acidētia ex necītate alterāt corp⁹ et coꝝ correctio et moderatio ad medicū ptinet. Nā sic mali hoīes s' maliciā ꝯplexio

nis seq̃ntes:sic pleruq̃ꝫ eos sequit᷑ ꝯplexiõis malicia. Uñ iracũdi ex fre
quẽti ira vltra modũ calefiũt ⁊ simili᷑ suo mõ intelligat᷑ in aliis:huiꝰ
modi aũt aĩe accidẽtia q̃rũ correctio q̃dãmõ ꝑtinet ad medicũ sũt ira
gaudiũ:timor:tristicia:tediũ:⁊ verecũdia. In ira q̃dem moue᷑ calor
et spũs subito ⁊ impetuose ad extra nõ totali᷑ relinq̃ndo radicẽ sꝫ ac-
cendi᷑ in radice p̊ ⁊ postea moue᷑ ad extra. Sꝫ in gaudio calor ⁊ spũs
mouen᷑ paulatim ad extra:et in̄tdũ totali᷑ radix puta cor relinqui᷑ ꝯ̊
nudatũ. Unde mulieres et debiles corde ex cõtinuo gaudio synco-
pizant qꝺ nõ ꝯtigit ex ira. Uñ ꝯtigit hoĩeꝫ mori ex gaudio et nõ ex ira
In timore calor et spũs subito moue᷑ ad intra et ĩ tristicia paulatim
sꝫ in tedio et verecũdia duobꝫ moue᷑ motibꝫ:mõ ad intra mõ ad extra
sicut patet in tedio qꝺ est tristicia de eo qꝺ futurũ est et inducit vigili-
as: dato ei ꝙ calor moueat᷑ ad intra ex eo ꝙ tristat᷑:moue᷑ tñ ad extra
ex eo ꝙ futurũ est. Uñ tristicia tal᷑ vigiliã inducit:sed tristicia de eo ꝙ
iam p̃teriit inducit somnũ:et simili᷑ in verecũdia spũs p̊ moue᷑ ad in-
tra et deinde redit rõ et ꝯsiliũ et dilata᷑ illud qꝺ est ꝯstrictũ et egredi᷑
exteriꝰ et rubificat colorẽ. Et sic mãifestum est ꝙ aĩe accidẽtia alterãt
corpꝰ. Unde igi᷑ ira calefacit corpꝰ q͛ accẽdi᷑ calor et spũs in corde et
disp̄gi᷑ ad singula mẽbra:et p̄cipue in hñtibꝫ calorẽ fortẽ et multos
spiritus. In hñtibꝫ eñi calorẽ debilẽ cũ irascũ᷑ et vindictã appetũt ca
lor nõ põt cũ feruore dispgi ad extrema corꝑis et sic remanẽt exterio-
ra mẽbra albescẽtia et frigida nõ obstãte ꝙ calor sit accẽsus in corde.
Unde videmꝰ multos iratos appetẽtes vindictã iñ actu ire liuescẽ et
in talibꝫ nõ est ira ꝑfecta sꝫ ẽ q̃dãmõ timor cũ ira. Sꝫ gaudiũ corpus
infrigidat ꝑ viã resolutiõis et distractiõis caloris et spũs a fonte calo
ris. Sꝫ timor infrigidat subito ꝑ viã suffocatiõis. Sꝫ tristicia infri
gidat paulatim et ꝑ viã desiccatiõis et ptisis. Nõ solũ aũt p̄dicta acci
dentia aĩe q̃ se tenẽt ex ꝑte appetitꝰ irascibil᷑ et ꝯcupiscibil᷑ alterãt cor-
pus:sꝫ etiã quedã imagiatiões q̃ se tenẽt ex ꝑte ṽtutꝫ cognitiue:sic vi
demꝰ mãifeste ꝙ vidẽres rubeas et ipas imaginari mouet sanguineꝫ
Et si q̇s imagine᷑ dolorẽ quẽ pati᷑ sociꝰ in aliq̊ mẽbro:incurrit dolo-
rem. Unde imaginatio facit causaꝫ. Imagiatiões igi᷑ imp̄mũt in res
naturales:ex his satꝫ ẽ mãifestũ ꝙ correctio accidẽtium aĩe spectat ad
medicũ. Dicamꝰ igi᷑ ꝙ ira nõ ꝯpetit ĩ sanitatꝫ regimĩe. Ira eñi supca
lefacit singula mẽbra et ꝓp᷑ feruorẽ cordis oẽs actꝰ rõnis ꝯfũdit. Igi
tur cauẽde sũt eiꝰ occasiões nisi q̃tũ rõ p̄cipit adũsus illicita: iuxta il
lud. Irascimĩ et nolite peccare. Nã in licitꝫ et honestꝫ irasci ẽ ꝯueniẽs
in̄tdũ q̃uis nõ ꝯuenit ĩ sanitatꝫ regimĩe. Et ẽ diligen᷑ notãdũ:ꝙ q̇dã
sũt frigidi et maleficiati q̇bꝫ in̄tdũ irasci ꝓdest ĩ regĩe sanitatꝫ. Am-
pliꝰ dico ꝙ tristicia nõ ꝯpetit ĩ sanitatꝫ regimĩe. Nã corrũpit naturaꝫ
hñtꝫ:infrigidat eñi et desiccat et ꝓp͛ie maciẽ et extenuationẽ inducit:
cor ꝯstringit et spm̃ obtenebrat:et ingeniũ hebetat et rõnẽ impedit iu
diciũ obscurat:memoriã obtũdit. Iõ vitãda sũt eius obiecta:nisi q̃a

tū ratio suadet ad detestationē vitiorū ad mentꝫ pulchritudinē reformandā. Et est diligent notandū φ qdam sunt quorū spūs sunt adeo mobiles et calidi: et sunt adeo pingues et carnosi φ eis infdū est bonū tristari vt spūs calor hebetet et corp⁹ aliqlit maceret. De gaudio autem et mentꝫ trāquillitate sciendū φ gaudiū tempatū cōpetit in regimine sanitatꝫ: ex eo φ est vnū de ꝯfortantibꝫ virtutē: virt⁹ enī ꝯfortatur trāquillitate et gaudio: sed gaudiū nō dꝫ esse excessiuū qꝛ inducit syncopim et mortē: et maxīe gaudiū competit his q̄ multū curāt et solicitudibꝫ destruunt et crebro pungunt. Et similit his q̄ sūt in gaudio ꝯtinuo et īmoderato interdū tristari ꝯuenit. Sꝫ oīmode horum accidentiū supfluitas oīs est euitāda. Et sicut ē dictum de accidētibꝫ anime tenentibꝫ se ex pte appetit⁹. Ita suo mō pōt intelligi de affectionibꝫ animalibꝫ tenentibꝫ se ex parte appetitus imagiatiui. Non enī est ꝯueniens in sanitatꝫ regimīe vt aliquis imaginet nimis intense. Nā ex tali imagiatiōe mouet spirit⁹ motu inordinato et relinqt locū digestiōis et īpedit somn⁹. Et hec breuia sufficiāt d accidētibꝫ aīe dicta.

Capitulū.IX. De temporib⁹ anni.

a D sanitatꝫ regimen pfectū: oportet ꝯsiderare diuersitatē temporū anni. Vñ in hoc est aliqd dandū tpi sicut etati et ꝯplexioni. Non idē enī regimē debet esse totalit in diūsis āni tpibus: si qdem corpa hūana diūsimode hñt se in diūsis tempibꝫ et fm diūsitatē complexiōis corporū attendit diūsitas regimīs: ppt qd sciendum φ sunt q̄ttuor tpa āni: puta ver: estas: autūn⁹ et hyems. Hec aūt q̄ttuor anni tpa fm astrologos sunt fm mutatiōes solis in vnaqq̄ circuli signorū q̄rta incipiētꝫ a pūcto ṽnali et est pm⁹ gdus arietꝫ et h̄ initium est tredecima die marcij vel circa. Et q̄libet horū temporū scdꝫ astronomos durat p tres menses et tria sig: et qꝛ sunt duodecim menses et duodecim sig cuilibet tempi corñdent tres mēses et tria signa.

Durabit igit primū tps puta verꝫ a tredecima marcij vsq ad tredecimū iunij: et a pncipio arietꝫ vsq ad finē geminorū et sic ꝯseqnt: et fꝫ h̄ oīa āni tpa sūt eq̄lia vel ppe. Medic⁹ aūt i temporū distīctiōe n̄ ꝯsiderat motū sol in circulo sigrū q̄ zodiac⁹ noiat. Sꝫ ꝯsiderat alteratiōnē in corpibꝫ nr̄is ꝯtingētē ex tpibꝫ: et qꝛ p expiētiā videm⁹ aliquā ptē āni calidiorē et aliquā frigidiorē: iō coact⁹ ē medic⁹ ponē distictionē in tēporibꝫ āni. Illud g tps āni in q̄ ē maior tēperies ī actiuis q̄litatibꝫ et passiuis vocat ver: et qꝛ tal tēperies n̄ durat p tres mēses sꝫ min⁹. Iō ver fꝫ medicos ē mīorꝫ spacij q̄ fꝫ astronomos. Hoc āt tps fꝫ medicos fꝫ diūsitatē regionū et ānorū infdū incipit citi⁹ et infdū tardi⁹ et infdū pl⁹ durat et aliqñ min⁹: et infdū incipit añq̄ ingrediat pmū initiū arietꝫ: h̄ āt tps ē tps florū et initiū pomorū. Deinde sequit estas et est tps calidum et siccum. Hoc quidem tempus cōmunit est multo maius vere sed in quibusdam regionibus plus durat et in quibusdam

minus. Et similiter etiam in quibusdam annorum reuolutionibus et similiter etiam in quibusdam regionibus citius incipit et in quibusdam tardius. Deinde sequitur autumnus quod est tempus recte oppositum veri eiusdem quantitatis vel prope cum eo et est tempus satis temperatum in actiuis et multum declinans ad siccitatem sicut estas precedens et habet magnam diuersitatem in horis. Unde dies multum est calida et nox frigida: propter enim eius subtilitatem et siccitatem facile recipit impressionem caloris in die et frigiditatis in nocte. Unde multum distant noctes a diebus in calido et frigido: quod tamen non contingit in vere quia aer non est ita subtilis et siccus et non est adeo passibilis nec tantam recipiens impressionem. Uidemus enim quod aqua calida ratione subtilitatis et passibilitatis citius congelatur quam frigida vel tepida: et similiter intelligatur de autumno respectu veris. Hoc autem tempus est tempus mutationis coloris foliorum et principium casus eorum.

Et deinde sequitur hyems: et est tempus frigidum et humidum cuius initium est finis autumni, puta cum folia ab arboribus ceciderunt: et eius finis est principium veris puta cum arbores incipiunt florere et aues cantare: et breuiter cum omnia incipiunt pullulare. Finis autem veris est estatis initium cum fructus et specialiter poma incipiunt apparere et herbe semen producere. Unde sciendum quod tunc est tempus veris cum flores sint in principio augmento et statu: sed cum flores declinant et fructus sunt in principio augmento et estatu est tempus estatis. Et cum herbe declinant ad semina et semina sunt in principio augmento et statu est tempus autumni: et cum semina declinant et radices sunt in principio augmento et statu tunc est tempus hyemis: et quia virtus citius deficit in floribus et seminibus quam in herbis et radicibus: ideo ver et autumnus sunt breuiora tempora quam hyems et estas. Unde secundum medicos non multum approbo dictum illorum qui ponunt dictorum temporum certa principia et determinatos fines puta festum clementis esse principium hyemis etc. Sed circa dicta est unum dubium valde magnum. Nam qua ratione ver ponitur temperatum in passiuis qualitatibus puta in humido et sicco et in actiuis scilicet calido et frigido sic videtur quod autumnus debet esse temperatus in passiuis sicut ponitur temperatus in actiuis et specialiter quia solis aspectus est idem in vere et autumno et idem aspectus videtur esse causa eiusdem complexionis. Et confirmatur: nam illa que sunt eiusdem complexionis in actiuis debent esse eiusdem complexionis in passiuis: quia mensure qualitatum actiuarum videntur proportionari mensuris qualitatum passiuarum. Unde si ver et autumnus sunt eiusdem complexionis in actiuis rationabile est quod sunt eiusdem in passiuis. Dicatur ad hoc breuiter quod non est simile de vere sequente hyemem et autumno sequente estatem. Nam caliditas superueniens hyemi potentior est in desiccando et in temperando humiditatem quam frigiditas superueniens estati in humefaciendo. Uidemus enim quod pannus lineus humidus in aere calido citius desiccatur quam pannus siccus humectatur in aere frigido. Amplius siccitas autumni non est qualitas pure positiua sed dicit priuationem humiditatis vaporose disperse in aere. Modo constat quod facilius deuenitur ab habitu in priuationem quam a priuatione in habitum: et ideo facilius obtemperatur humiditas hye-

nis q̃ siccitas estatis: sed q2 ista materia de qua hic loquor est extra regimen sanitatis: ideo transeo de illa. Sufficit em̃ ad presens scire que sunt anni tẽpora et eorũ distinctiones quantũ spectat ad medicum. Modo restat dicere quid est ꝓpriũ singulis tẽporib9 de regimine sanitatis incipiẽtes a vere. Dicam9 ꝙ ver assimilat morbo ꝙ repletione. Unde isto tẽpore corpa maxime sunt repleta. Et ex isto ꝯcluditur ꝙ illud tẽpus est magis minutioni aptũ z purgationi aliquo tẽpore alio et hoc est ei ꝓpriũ: z specialit q2 tẽp9 est tẽperatũ: et tales euacuationes fieri debẽt in tẽpore tẽperato. Amplius q2 in hoc tẽpore cõmouent humores: suspecti igit de egritudinib9 repletionabilib9 fleubothoment et purgent in vere: et ꝓpter eandẽ rationẽ in eodẽ tẽpore vomitus ꝓuocet. Et q2 in hoc tẽpore corpa sunt calidiora z humidiora q̃ oporteat: et tẽpus etiã declinat ad calidũ z hũidũ respectu aliorum tẽpoꝝ nõ est vtendũ reb9 multũ calefacientib9 ex carnib9 et potibus: vnde est subtiliandũ regimen: corpora em̃ plena non indigent multo cibo z potu. Et debet esse exercitiũ istius tp̃is maius exercitio estatis: z minus exercitio hyemis. Ampli9 q2 hoc tp̃e calor incipit inualescere et sanguis z sp̃us p corp9 cõmoueri: bonũ est abstinere a calidis et a salsis et acutis. Et bonũ est sumere in potu syrupos extinguentes inflãmationẽ: puta syrupũ nenufarinũ violarũ rosarũ oxizacram z similia. Et est diligent notãdũ ꝙ suppósito ꝙ corpus sit sanũ et ex tp̃e p̃cedente nõ sit in corpe repletio derelicta. Tunc dico ꝙ isto tẽpore potest multũ dari de cibo: z cibaria grossiora q̃ in estate: z pl9 q̃ in autũno et min9 q̃ in hyeme z minus grossa. Nam isto tempore virtus est fortis et calor innat9 et adhuc a corpib9 multa resolutio fit a calore inato: et ex fortitudine caloris z obediẽtia corpis rõne humiditatis: sed quia cõmunit hoc tp̃e corpa sunt plena: z habẽt virtutes fortes. Bonũ est parũ comedere z longis interuallis. Unde mihi apparet ꝙ ecclesia bene ordinauit ieiuniũ in isto tp̃e: nõ tamẽ est rationabile ꝙ in in isto tp̃e homo se multũ repleat vna vice sicut faciũt cõmuniter ieiunãtes: melius est em̃ hoc tp̃e cibũ partiri q̃ multum vna vice recipere. In estate aũt nõ est tantũ exercitandũ: nec tm̃ comedendum: nec grossa cibaria nec calida: nec dulcia nec vnctuosa nec salsa. Amplius vino miscẽda est multa aqua: z dimittat vinũ vet9 z forte: et vt sit ad vnũ dicere totũ estatis regimen ad frigiditatẽ z humiditatem debet declinare. Ampli9 comedendũ est sepe et parũ in vice. Amplius cibaria sint facilis digestionis: et cibaria recipiant in estate nõ solum virtualit frigida: sed etiã actu frigida. Ampli9 aqua frigida est bibẽda z cũ ablutione vtenda. In autũno aũt multũ sollicitari debemus de bono regimine. Nã hoc tẽp9 ꝓpter sue cõplexiõis malitiã z corpoꝝ nr̃oꝝ debilitatẽ: nõ sustinet errorẽ in regimie: nec ꝑmittit vti largis nutrientib9 nec dietã despicere. Et q2 hoc tẽpus est valde sicci

ꝛ corpora sunt multū debilia et extenuata: nostra intentio debet esse
tota in corporum humectatione et virtutū cōfortatione. Hoc igitur
tempore omnia siccantia corpus sunt euitanda: et similiť virtutē de-
bilitātia. Cauendū est igiť a coitu: q2 corpus desiccat ꝛ debilitat: et si
militer a curiositatibꝫ ꝛ sollicitudinibꝫ mentis: et a potu multe aque
frigide ꝛ ipsiꝰ balneatione: et suꝑ caput infusione ex aqua opilatio cō
tigat. Hec eñ eadē facit cadere in febrē. Amplius euitare debet famē
et sitim: nō etiam repleať multo cibo in vna hora: vinū aūt mediocri
ter sit lymphatū. In pluribꝫ autē regimē autūni ē siľe regimini estatꝫ
quousqꝫ adueniūt pluuie que postq̄ꝫ aduenerint a multo malo secu-
ros nos reddēt. Plus aūt sollicitādū est h̄ tpe in humoꝝ correctione
ꝛ corꝑm ꝯfortatiōe q̄ꝫ in humoꝝ euacuatiōe. Et q2 in autūno est mul
ta fructuū copia cauendū est ab hÿs qui generāt hūorē corruptiōi ap
tum: ꝛ hoc tp̄s assiľať morbo de corruptione. Ampliꝰ multū cauēduꝫ
est a noctiū frigore ꝛ diei calore. Et q2 egritudies huiꝰ tp̄is male sūt ꝛ
pessime si q̄s incurrat egritudinē statim in ꝓncipio: eidē est obuiāduꝫ
anq̄ꝫ ꝯfirmeť. Ampliꝰ vinū qđ bibať in autūno dꝫ eē aq̄ticuꝫ sꝫ nō tm̄
sicut in estate: ꝛ si videamꝰ hūores aliquos peccare: bonum est vt eua
cuentur ante aduentū hyemis: ne ꝓpter frigiditatē hyemis constrin-
gātur ꝛ sint causa malaꝝ egritudinū. In hyeme autē plus pōt come-
di ꝛ cibaria grossiora ꝛ calidiora ꝛ maioribꝫ interuallis. Unde si ali-
quis sit frigide ꝯplexiōis pōt h̄ tēpore vti alleis ꝛ cepis ꝛ sinapi ꝛ eru
ca. Sed iuuenes ꝛ calide cōplexionis eis vti nō debēt. Nā si in p̄sen-
ti eis non noceāt: imposterū aduenięte estate deueniēt ad malas egri
tudines nisi succurať cū minutione vel purgatiōe. Sunt aūt in hye-
me q̄dā multū comedētes ꝛ auide: et multū vinū bibētes ꝛ parū exer
citantes: ꝛ isti sunt minuēdi in principio veris. Et si eoꝝ nutrientia
sint grossa ꝛ mala succurrēdū ē cū vētris solutiōe. Ampliꝰ sciēdū ꝙ
isto tp̄e plꝰ exercitādū ē. h̄ etiā tp̄s ē multū sanitatis ꝯseruatiuū: vñ in
eo nō egrotat q̄s nisi a forti causa: ꝛ q̄ forsan sustinet erroreꝫ regiminis.
Et q2 isto tp̄e multiplicať flcuma in corꝑibꝫ nr̄is: bonū ē ꝙ alimēta et
fructꝰ q̄bꝫ hoīes nutriunť nō sint frigida ꝛ hūida. vñ sunt euitāde la-
ctuce ꝛ attriplices et portulace. Sꝫ debemꝰ vti feniculo ꝛ petrisilino:
boragibꝫ: saluia: mēta. Et siľr sic intelligať de fructibꝫ. Uinū aūt quo
vtēdū est h̄ tp̄e debet esse roseū nō albū cū aqua pauca. In h̄ tēpore
autē cauēdum est a minutione: sed interduꝫ possumꝰ vti purgatione
nisi sit frigus nimis intēsum. Ampliꝰ in hyeme nullo mō est vomēdū
Ampliꝰ in h̄ tp̄e multū cauēdum ē ꝙ partes pectoris nō sint exposite
frigori: ꝛ siľr cerebrum ꝛ extrema corporū et specialiter pedes. Sunt
autem quidā frigidi et maleficiati q̄ peius se habent in hyeme q̄ꝫ esta-
te: habent enim calorem ita debilē ꝙ frigiditate hyemis calefaciente
per antiparistasim non cōfortanť sed debilitanť: quia frigidū non so-

lum circũstat: sed vsq3 ad interiora penetrat et sic calorem offuscat et hebetat: huiꝰ simile habemus de quibusdam serpentibꝫ qui in hyeme accumbunt in cauernis tanq̃ mortui propter frigiditatem continentis et adueniente estate mouent᷑: comedunt ⁊ melius habent.

Ca·x·de Granis panificis.

q Uia sermones vniuersales in operationibꝫ sunt inutiles nisi applicentur ad particularia. Superius autẽ determinatũ est de nutrientibꝫ in generali: intẽdo cõsequẽter determinare de nutrientibꝫ in speciali. Et primo de cibis: scõo de potibꝫ tam naturalibꝫ q̃ artificialibꝫ. Quo ad cibos erũt noue3 capl'a. Primũ capl'm de granis panificum ⁊ pane: scõm de leguminibꝫ: tertiũ de fructibꝫ: q̃rtum de oleribus: quintũ de radicibꝫ: sextum de aĩalibus: septimũ de aĩalium superfluitatibꝫ: octauũ de piscibus: nonum de saporibus et cõdimentis. Sciẽdum igit᷑ ꝙ panis potest fieri ex frumento ⁊ hordeo ⁊ hauena et siligine et milio ⁊ panico et riso. Non solum autẽ ex hꝫs granis fit panis: sed ex illis potest fieri paniciũ. Fit autẽ paniciu3 ex grano decocto in aqua vsq3 ad consistentiã simile3 panibus: vnde granũ decoquit᷑ in aq̃ perfecte vsq3 ad spissitudinẽ: ⁊ tunc optime permiscet᷑ cũ aq̃ ⁊ reponit᷑ in scutellis vel in scissorijs: ⁊ dimittit᷑ infrigidari et tunc habet quasi figurã panis ⁊ põt inscidi sicut panis: h̃ autẽ panicium meliꝰ põt fieri et ꝯuenientius ex granis minutis: puta ex milio et panicio et riso: ex eo ꝙ pfectiꝰ cõmisceri pñt cũ ĩ aq̃ decoquũt᷑: h̃ autẽ panicium nõ est multũ in vsu: nec etiã multũ cõpetit in regimĩe sanitatis ꝓpter defectũ fermẽti et salis. Unde puto ꝙ idẽ ẽ iudiciũ de panicio sicut de potagio ex hꝫs facto. Frumentũ aũt coctum in aqua nõ cõpetit in seruãdo sanitatẽ. Nã opilatiões ⁊ lumbricos multiplicat: et ad calculum preparat. Et simili᷑ intelligat᷑ de pultibꝫ et de omni cibo facto ex pasta azima. Sed amidum leuius est ceteris propter maiorem desiccationẽ ipsius frumenti et humiditatis pfectiorem digestionem. Predictus cibus est multi nutrimenti et difficile resolubilis: vnde multum exercitantibus et fortibus minus nocet: sed temperato corpi nullatenus cõpetit. Et si interdum cõtingat vti ferculo de frumẽto: p̃mitꝰ frumẽtũ decoquat᷑ in aq̃: deinde cõdiat᷑ in brodio carniũ laudabiliũ: vl' lacte amigdalano: ⁊ erit cibꝫ ꝯueniẽs illo mõ iuniorꝫ tpe: q2 tarde resoluit᷑ ⁊ digerit᷑ ⁊ multũ nutrit. Et simi᷑ põt fieri ferculũ ex hordeo ⁊ hauena et riso: ⁊ sunt laudabiliora fercula q̃ de frumẽto: sed tale ferculum de milio vel panico nõ approbo: q2 miliũ ⁊ panicũ pauci sunt nutrimẽti et difficilis digestiõis: ⁊ generãt hũorẽ melãcolicũ ⁊ stringũt vẽtre3. Uerum est ꝙ si post decoctionẽ in aqua ponat᷑ vinũ ⁊ bibat᷑ abstergit stomachũ: ⁊ eius supfluas humiditates desiccat ⁊ sudorẽ ꝓuocat: s3 qñ ex milio et panico fit talis cibꝫ oportet ꝙ sint excorticata: ⁊ tunc vocat᷑ pistũ in lingua nr̃a: s3 coctũ primitum

cū vino ꝛ aliquātulo salis vocaꝛ pistū in vino seu pistinū: ꝛ iste cibus est in vsū apud illos de ciuitate vnde fui oriundus: ꝛ est ciuitas mediolanēsis. Laudabilioꝛ panis ē q̄ fit ex frumēto ꝛ deinde ex hoꝛdeo ꝛ post ex hauena. Panē ex alijs granis nō approbo ī regimīe sanitatꝫ.

Cauēdū est aūt ne p̄dicta grana vetustate coꝛrupta sint: igiꝛ nō debet eē frumētum antiquū: nec īmaturū: nec nimis nouū: nec ex mala ī mēse collectū: ꝛ debet granū esse frumēti grossum ꝛ ponderosum ad rubedinē declinās: ꝛ debet esse panis cū quantitate aque moderata: sic ꝙ nō sit nimis mollis: nec nimis spissus siue durus: et dꝫ esse fermentatus cū aliquātulo salis ne opilationes genēt: ꝛ vermes et lapides in renibꝫ ꝛ vesica et vt facilꝰ digeraꝛ: et nō debet calidus esse nec vetustate induratꝰ. Sit igiꝛ coctꝰ in prioꝛi die. Multū caueri debet ꝙ ignis coquēs nō sit nimis foꝛtis nec nimis debilis: ꝛ ꝙ sit ex lignis ꝯueniētibꝫ nō sapiētibꝫ naturā farmacoꝝ vꝉ metalloꝝ. Et si q̄ras nutritionē maioꝛē ꝛ purioꝛē mūdificeꝛ a furfure totaliꝛ: ꝛ si velimꝰ ventris subductionē aliq̄lē dimittamꝰ aliquā ꝑtē furfuris. Furfur eñ parum nutrit ꝛ ventrē subducit et farina ecōuerso. Amplꝰ sciēdū est ꝙ mica panis ē melioꝛis ꝛ maioꝛis ꝛ velocioꝛis nutrimēti q̄ꝫ extioꝛ crusta. Hec eñ generat hūoꝛē melācolicū ꝛ nō mꝉtū ꝯpetit sanis nisi hūtibꝫ stomachū hūidū: ꝛ volētes demacrari: et in fine comestiōis plꝰ cōpetit. iuuat eñ cibi descēsum et cōfoꝛtat oꝛificiū stomachi.

Ca. vi. de leguminibus.

Onseq̄nter de legumibꝫ ē dicēdū. Sūt aūt leguminū q̄ sūt in
c vsū q̄nqꝫ spēs: scꝫ cicera: pisa: fabe: fasceoli: lētigies: ꝛ si sint alie spēs poterūt ad has reduci. Hoꝝ aūt leguminū oīm sūba est inflatīa ꝛ difficilꝭ digestiōis: ꝛ eiꝰ nutrimentū ē melācolicū: vñ nō mltum cōpetūt tꝑatis coꝛpibꝫ q̄ꝫdiu manēt in latitudīe sanitatis. Hoꝛuꝫ igꝛ leguminū sūba ē vitāda. Hoꝝ aūt leguminū brodiū seu decoctio est ventris subductiua ꝛ venaꝝ deopilatiua: vñ satis ꝯuenit tꝑibꝫ in q̄bꝫ hoīes vtunꝛ cibis grossis ꝛ opilatiuis: puta tꝑe ieiunioꝝ. In isto eñ brodio ꝯuenienꝛ facto vt statim dicetur nō sunt nocumēta q̄ sunt in sūba. Unde in eo nō ē inflatio nec difficultas nutritiōis nec malitia nutrimēti. Fit aūt hoc brodiū hoc modo. In sero eñ ponunꝛ cicera vel pisa ī aqua feruēti: ꝛ in eadē longo tꝑe manibꝫ ꝯfricenꝛ. Deinde in p̄dicta aq̄ tota nocte tēperenꝛ: et in eadē die sequēti bulliāt duabꝫ vel tribꝫ bullitiōibꝫ et postea colenꝛ ꝛ colatura reſueꝛ: ꝛ appropinquante hoꝛa refectiōis ꝑpeꝛ cū cynamomo ꝛ croco: ꝛ aliq̄ntulū vinū addaꝛ ꝛ deīde vnico feruoꝛe bulliat ꝛ ꝓpineꝛ in ꝑncipio refectiōis: brodiū aūt seu pureta cicerū ꝛ pisoꝝ rotūdoꝝ alboꝝ ē melꝰ ꝛ ꝯuenientiꝰ: ꝛ naꝛe amicabilꝰ: ꝛ siliꝛ eoꝝ sūba. Fabaꝝ aūt sūba ceꝛis legumibꝫ ē deterioꝛ: ꝛ spāliꝛ cū coꝛtice exterioꝛi. Est eñ magꝫ vētosa ꝛ difficiliorꝫ digestionis ꝛ magꝫ melācolica. Est diligenꝛ notādū ꝙ coꝛtex extioꝛ ē peio

ris nutrimēti q̄z medulla et ventrē stringit et medulla laxat:et hoc est verum in omnibꝫ leguminibꝫ:vnde nō est artificiale comedere simul cum cortice:qꝛ vnum laxat et aliud restringit:ꝛ sic in corpore fit motꝰ agitatiuꝰ:ꝛ h̄ est veꝝ de legumibꝫ spālit̄ habentibꝫ multū corticē:cuiusmōi sūt fabe ꝛ cicera nigra. Et ē vna maneries pisoꝝ alboꝝ rotūdorū habentiū corticē exteriorē valde paucū ꝛ subtilē:et ideo securiꝰ possunt comedi cum cortice q̄uis melius sit q̄ depurentur a cortice: et quia legumina recentia minus habēt de cortice:ꝛ in eis minor diuersitas ē inter corticē ꝛ medullā:et faciliꝰ digerunt̄. Ideo forsan s̄m aliq̄s magis cōpetūt corpibꝫ hūanis sed bn̄ verū est q̄ legumia recentia sūt supfluitatū pliū et sūt corruptibilioris subē:ꝛ habito respectu ad h̄ minꝰ cōpetūt corpibꝫ sanis. Dicamꝰ igit̄ ꝑ ꝟitate q̄ legumia sicca expoliata a cortice exriori sūt saniora q̄z recētia n̄ deopilata:s3 viridia sūt saniora siccis nō depilatis. Bonū āt ē q̄ viridia decoquāt̄ cū brodio carniū laudabiliū:vel cū lacte amigdalarū et addito zinziberealbo ꝛ croco. Et si ꝯtingat legumina sicca comedere nō decoquant̄ cū brodio carniū laudabiliū:sed bonū est q̄ comedant̄ cū oleo oliuarū:ꝛ cepa alba in eodē frixa minutim incisa. Et est diligent̄ notādū q̄ si ꝯtingat legumina simul cum alijs cibis comedere et specialit̄ cicera nō debent comedi in principio mēse:nā ꝓter eorū ventositatē eleuant alios cibos posterius sumptos ad orificiū stomachi:ꝛ sic impeditur digestio. Ampliꝰ legumina sunt difficilis digestiōis et sumpta cū cortice exteriori ventrē cōstringunt:et talia cibaria in sanitatis regimine nō debēt sumi in principio mēse. Ampliꝰ dicendū q̄ nō debent sumi in fine mense post alios cibos. Nā rōne ventositatis quaz habēt sunt causa eructationū ventosarū q̄ eleuant̄ ad orificiū stomachi:et aperiūt ipsum ꝛ sic exalat calor a stomacho:et per consequens impedit̄ digestio. Amplius legumina ꝛ specialit̄ cum cortice exteriori nō sunt cum alijs cibis bene ꝯmiscibilia et specialit̄ si recipiant̄ an̄ vel post:et sic remanebūt in stomacho cum eorū malicia. Sed si recipiantur in medio tunc poterunt cū alijs cibis ꝯmisceri:et sic corriget̄ eorum malicia. Ferculū ergo de legumine nō sit primū nec vltimum sed mediū:vt melius malicia eorū corrigat̄ ex ipsius cū alijs cibis meliori cōmixtione. Ampliꝰ scias q̄ si legumina comedant̄ post alia fercula inducunt somnia mala et melan colica:et ideo nunq̄z comedant̄ vltimo sed in medio:cum em̄ digestio in stomacho fiat per viā ebullitionis si recipiant̄ in medio cum alijs cibis facilius et melius permiscebunt̄ vt manifestū est consideranti:et leguminū malicia melius et facilius corrigitur.

Capitulum.xii.de fructibus.

De fructibꝫ sciēdū q̄ q̄uis in via nutrimēti nō ꝯpetūt in sanitatis regimie:qꝛ nutrimentū fructuū nō ē laudabile:generāt

em̄ sanguinē putrefactibilē et parum nutriu̅t et sunt multaru̅ super-
fluitatum tn̄ multi hoīes existentes in latitudine sanitatis vtunt̃ in-
terdum fructibꝫ ꝓpter vtilitatem quā sperāt consequi in eoꝝ vsu. Ex
q̄ ꝯcludit̃ ꝙ nō debet sumi ī quātitate magna: illō em̄ qđ medicinalit̃
sumit̃ et nō via cibi: nō dꝫ sumi ī q̄ntitate mag̃: nec debet ciꝰ vsus ꝯti
nuari. Sunt au̅t quinqꝫ vtilitates ꝓpter quas fructꝰ comedi pn̄t in
sanitatꝫ regimine ꝓseruatiuo. Quaru̅ pͥma est colere mitigatio: ꝛ fer
uoris sanguis extinctio: et corpis hum ectatio seu īfrigidatio. Fructꝰ
au̅t ad h̄ deputati: sunt fructꝰ frigidi ꝛ hu̅idi: et spāli̅t recētes ꝛ hm̄ōi
fructꝰ sunt pruna: psica: ficꝰ ꝛ vua: et spālit̃ melones: cucumeres: ꝛ ci
trulli: et si velimꝰ hu̅c sanguīs feruorē mitigare in ptibꝫ pectoralibꝫ et
spu̅alibꝫ vtemur cucumeribꝫ et melonibꝫ post cibuꝫ: et spālit̃ cu̅ dubi-
tamꝰ estuationē in pectoralibꝫ: ꝛ in cerebro ex aliq̄ cibo suscepto: sic ex
assaturis et frixis ꝯtingere ꝯsueuit. Si au̅t velimꝰ colerā q̄ ē in venis
alterare: ꝛ feruorē sanguis in epate et splene et aliȷ̃s mēbris mitigare:
tu̅c p̄dicti cibi sumant̃ an̄ cibu̅: ꝛ supbibat̃ aq̄ frigida vt citiꝰ trāseant
ad venas et magis infrigidēt: vel vinu̅ limphatu̅ qđ magis approbo:
tales au̅t fructꝰ maxīe ꝯpetu̅t in estiuo tpe ꝛ tpe autu̅ni. Hȷ̃s em̄ tpi-
bus corpa sunt magis sitibu̅da et magis inflammata: ꝛ magis abun-
dantia in humore colerico. Et silit̃ ꝯueniu̅t magis colericis ꝛ iuueni-
bus et sanguineis. Est au̅t diligent̃ notandu̅ ꝙ melones citrulli et cu-
cumeres su̅t mlt̃u̅ difficilis digestiōis: ꝛ coꝝ hu̅orē paratꝰ ad putrefa-
tionē ꝛ generat febres cronicas. Un̄ veꝝ ē ꝙ sitim sedāt ꝛ feruorē san-
guinis mitigāt et stomachu̅ confortāt: et cucumer meliꝰ valet q̄ꝫ me-
lon et citrullus. Adu̅tēdu̅ est tn̄ ꝙ p̄dicti fructꝰ nō sint īmaturi ꝛ vetu-
state corrupti: ꝛ h̄ est obfuādu̅ in oībꝫ fructibꝫ. Su̅t au̅t q̄dā fructꝰ q̄
ꝯueniu̅t ad pfectā maturitatē supra arborē ex q̄ pfecta maturitate ni-
grescu̅t: et efficiunt̃ arenaꝝ cibꝫ: ꝛ taliu̅ vsus nō est ꝯueniēs aliq̄ mō.
Preparāt em̄ humores ad corruptionē: ꝛ bubones: carbun: culos: ꝛ
antraces multiplicāt in corpibꝫ eis vtentibꝫ: et huiusmodi su̅t mora-
celsi qn̄ diutius q̄ꝫ oportet supra arborē dimittunt̃: et hm̄ōi sunt vna
manerics cerasoru̅ grossorum que vocant̃ galesiōls in lingua nostra.
Un̄ cu̅ ꝑcipimꝰ fructꝰ p̄dictos vel alios ad tantā maturitatē ꝓuenis-
se ꝙ ex hȷ̃s aranee nutriant̃ nullo mō vtēduꝫ ē eis. Et vniu̅salit̃ dico
ꝙ nō ē vtēdu̅ aliquo fructu in cuiꝰ interioribꝫ īueniant̃ vermes: ꝛ ille
annus est epidimialis vt plurimu̅ in quo fructus inueniunt̃ vermibꝫ
pleni. Scđa vtilitas ꝓpter quā interdu̅ vtimur fructibꝫ est vētris
subductio ꝛ laxatio. Su̅t em̄ q̄dā q̄ naturalit̃ ꝛ accn̄talit̃ sunt cōstipa
ti plꝰ q̄ꝫ oportet q̄bꝫ ꝯuenit vti q̄busdā fructibꝫ ventrē laxantibꝫ: et hu-
iusmodi fructꝰ sunt ficus: vua: pruna et moracelsi et cerasa matura et
psica mollia. Hȷ̃s au̅t fructibꝫ vtēdu̅ est an̄ cibu̅: nec statim eis come-
stis ē comedendus aliꝰ cibꝫ: sed aliquātulu̅ ē īmorādu̅: ꝛ supbibēdum

est brodiũ vel vinũ limphatũ: vl aqua frigida vt q̃dã dicunt q̃d forte
verũ est in hoĩbꝫ colericis ꝛ habitãtibꝫ regionẽ calidã:et in iuuenibꝫ ꝛ
tempore calido:sed cõmuniter melius est superbibere aliquod brodi
um carniũ laudabiliũ vel vinum limphatũ dulce.

De Uuis.

Ene est aũt diligent notandũ ꝙ vua est triplex ĩmatura:et fit
b agresta ex ea:ꝛ matura viridis ꝛ recẽs ex q̃ fit vinum:ꝛ sicca q̃
passula vocat. Prima q̃dẽ vẽtrẽ nõ subduc sed restrĩgit ma-
gis et appetituꝫ reducit ꝛ stomachi calorẽ refrigerat:et multũ valet in
fluxu ventris colerice. Sed vua matura spãlit alba ꝛ recẽs valde ꝛ si
ne nucleis ꝛ cortice ventrẽ laxat et ceteris fructibꝫ plurimi et meliorꝫ
nutrimenti existit sicut et ficus. Unde verum est ꝙ vẽtositatẽ generat
ꝛ inflationes et vẽtris dolorẽ:ꝛ si remãserit per duos dies vel tres su
spensa:meliꝰ nutrit ꝛ minꝰ laxat nec tm̃ inflat:ꝛ hñtes stomachũ ple-
num cibo et ĩmũdũ malis hũoribꝫ nullo mõ comedãt vuas spãlit re
centes ꝛ sine arillis:velocit em̃ in stomacho ĩmũdo corrũpũtur:et in
stomacho pleno cibis:q2 nimis cito digerunt ꝛ poterunt exire de sto-
macho post earũ digestionẽ:q2 aliꝰ cibꝰ nõdũ digestꝰ ẽ:ꝛ sic in stoma-
cho corrũpũt et aliũ cibũ corrũpũt:ꝛ silit itelligit de aliĳs fructibꝫ laxa
tiuis:et si aliq̃s velit sumere vuã viridẽ ꝛ recentẽ:bonũ est ꝙ primitꝰ
infundat in aqua feruẽti ꝑ horaꝫ:et deinde ponat in aquã frigidã:sed
vua passa magis attinet caliditati et confortat stomachũ ꝛ epar ꝛ opi
lationes remouet:et dicit ꝙ epar impinguat ex eis ꝛ maxime si mun-
dentur ab arillis.

De Ficubus.

Uo ad ficꝰ diligent ẽ notãdũ ꝙ hũida ꝛ recẽs velociꝰ nutrit ꝛ
q citiꝰ trãsit d̃ stomacho ad epar ꝛ magꝫ humectat epar. Sꝫ sicc
ca minꝰ ẽ inflatiua ꝛ magis apiẽs opilatiões. Uñ verꝫ ẽ ꝙ ꝓpt
suã dulcedinẽ si ex eis multũ comedat citius generãt opilationẽ. Uñ
bñ nota ꝙ ficus sicce ꝛ passule pulmonẽ ꝛ pectus mũdificãt ꝛ leniũt.

De Moris celsi ꝛ Bathi.

E moris celsi ꝛ bathi sciẽdũ ꝙ mora ĩmatura nõ laxãt ventrẽ
d sꝫ magꝫ ꝯstrigũt vẽtrẽ:ꝛ hñt ꝟtutẽ repcussiuã et stipticã. Sed
matura laxãt vẽtrẽ ꝛ declinãt ad hũiditatẽ ꝛ caliditatẽ ꝛ nul-
lo mõ debẽt comedi post cibũ ꝓpt passibilitatẽ subẽ sue. Dubitãtes
hũoꝝ putrefactionẽ nõ vtant moris celsi nec bathi:ẽ em̃ fructus valde
febrilis. Uñ nõ approbo eorũ vsuꝫ in febribꝫ q̃cquid aliĳ dicãt. Et silit
nõ approbo vsum eorũ in dispositis ad febrem.

De Prunis.

Uo ad pruna sciendum:ꝙ pruna matura sunt in vsu et non
q ĩmatura. Pruna autẽ matura magis cõueniẽtia sunt magna
ꝛ figure eblõge hñtia carnẽ paucã et durã ad aliq̃lẽ siccitatem

declinātia et corticē exteriorē tenuē: z debēt eē in sapore nō vere dul-
cedinis: sed debet esse eorū dulcedo attinēs alicui acredini: et huius-
modi sunt pruna damascena: talia em̄ pruna infrigidāt z humectant
et ideo multū cōueniūt febricitantib⁹ z ventrē laxant vt dictum est.
Sunt autē multe alie maneries prunorū quorū vsum non approbo.
Sunt etiam quedā prunella siluestria parua rotūda que crescunt in
sepibus que nō sunt ventris subductiua: sed sunt restrictiua ventris
z ex hijs fit acatia q̄ ventris restrictionē causat: debent aūt pruna que
sumunt̄ ꝓpter ventris laxationē primo poni in aqua frigida per horā:
tunc em̄ perfectius infrigidant z humectant et coleram quam inueni-
unt lubricando soluunt: et sic stomachus melius disponit̄ ad cibū re-
cipiēdū. Est diligent̄ notandū ꝙ pruna humida recentia sunt magis
alteratiua z laxatiua: ꝙuis sint peioris nutrimenti et pluriū superflu-
itatū. Sed pruna sicca magis cōfortāt et melius nutrimentum dant
corpori: et sicut dictum est de prunis sic suo modo intelligat̄ de cera-
sis: verum est ꝙ cerasorū humiditas est subtilis z minus viscosa: vn-
de minus nutriunt q̄ȝ pruna.

De Persicis.

De persicis autē sciēdū ꝙ humorē generant putrefactibilē. Ue-
rum est ꝙ appetitū ꝯfortāt nec debēt recipi post cibū: q2 tūc cor-
rumpunt̄: z aliū cibū corrūperēt. Sed debēt recipi añ cibū si-
cut pruna: tūc em̄ bñ digerunt̄ z stomachū colericū calidū cōfortant:
q2 infrigidāt z humectant. Et scias ꝙ eorū odor valet cōtra cordiacā
passionē: multū em̄ confortat habētes eam: et habent ꝓprietatē mira-
bilem resistendi fetori prouenīēti a stomacho. Si quis aūt hȝ stoma-
chum frigidum vel debilem: vel plenum malis humorib⁹: si sumpse-
rit persica in ieiunio bonum est supbibere aliquantulum vini veteris
odoriferi vt facili⁹ digerant̄ et psicorū malitia corrigat̄: z spālit̄ si sint
dura. Est sciēdū ꝙ psica matura vētrē soluūt z īmatura ꝯstrigūt. In
oib⁹ autē p̄dictis fructib⁹ h̄ est obseruandū: ꝙ nō simul recipiantur di-
uerse maneries fructuum: vnde qui comedit fic⁹ nō comedat vuas et
sic de alijs. Sicut em̄ diuersitas ciborū est vitanda in regimine sani-
tatis: sic multo magis diūsitas fructuū: sic patet igit̄ scđa vtilitas ꝓp̄
quā corpa in regimie sanitatis vtunt̄ fructib⁹ z modus vtēdi eis. Ter-
tia vtilitas ꝓpter quā hoies in latitudine exīstētes sanitatis vtunt̄ fru-
ctib⁹ quibusdā est ventris ꝯstipatio. Sunt aūt aliqui qui naturalit̄
vel accidētaliter habēt ventrem magis fluentē q̄ȝ oporteat. Et isti de-
bent vti q̄busdā fructib⁹ constipantib⁹ vētrē: z huiusmodi sunt cocta-
na: pira: mespila: poma: et sorba. Hij em̄ fructus cum sumunt̄ ante ci-
bum ventrē constipant: nec debēt recipi p̄dicti fruct⁹ in magna quā-
titate: quia sunt difficilis digestiōis et mali nutrimenti. Unde cibus
post eos sumpt⁹ citi⁹ digerit̄ q̄ȝ p̄dicti fruct⁹: et ꝑmanet in stomacho

vltra debitũ tẽpus: ꝛ sic corrũpeꝛ digestio: sicut patet ĩ carnib⁹ pfecte coct; si posteri⁹ i potto bulliãt. Tales igꝛ fruct⁹ recipiãꝛ ĩ pncipio mẽ se ꝛ i pauca q̃ntitate. Sʒ si q̃ram⁹ vẽtr; laxationẽ recipiãꝛ i fine mẽse.

De Coctanis.

Inter hos autẽ fructus coctana sunt laudabiliora. Nam cum stipticitate et ponticitate quam habent sunt odorifera et ideo sũt stomachi cõfortatiua magis et siliꝛ cordis. Vñ multũ cõpetũt in reducẽdo appetitũ et dñio colere desedatũ. Bonũ est ꝙ iuoluanꝛ stuppis: ꝛ decoquãꝛ ĩ prunis seu ĩ calidis cinerib⁹: et tũc frigãꝛ ꝑ frusta ꝛ ponãꝛ ĩ optio vino odorifero: ꝛ isto mõ meli⁹ nutriũt ꝛ min⁹ grauãt stomachũ ꝛ citi⁹ digerũꝛ. Et sic dñt exhiberi hñtib⁹ stomachũ debilẽ: sʒ coctana cruda sũt maioris stipticitatis ꝛ difficilioris digestionis: ꝛ ab hñtib⁹ stomachũ debilẽ ꝛ frigidũ nullo mõ debẽt sumi.

De Piris.

E piris autez sciendũ ꝙ quãto pira sunt magis odorifera ꝛ coctanis in sapore et substãtia ꝛ calore ꝓpinqua: tanto sunt stomacho cõueniẽtiora: et pira min⁹ dulcedine pticipãtia cũ p̃dictis ꝯditiõib⁹ min⁹ sũt apta nutrimẽto: ꝛ magis sũt ꝯueniẽtia ad vẽtrẽ ꝯstringẽdũ añ cibũ sumpta: vel ad laxãdũ si sumanꝛ post alios cibos: ꝛ ecõuerso pira dulciora ꝛ sube melioris: sũt nutrimẽto mag; apta: ꝛ spãliꝛ decoquanꝛ sic̃ supi⁹ dictũ ẽ de coctanis. Et nota ꝙ pira et coctana ieiuno stomacho comesta sũt causa fortis colerice ꝛ incurabilis: ꝛ si ꝯtingat ꝙ comedanꝛ in ieiuno in aliq̃ casu supbibaꝛ vinũ vet⁹ odoriferũ in pauca quantitate sicut de persicis dictũ est.

De Pomis.

E pomis aũt sciendũ ꝙ poma dulcia pñt comedi añ cibũ ꝛ p⁹ et magis cõpetunt ad nutriẽdũ q̃ȝ põtica acetosa vel stiptica ꝛ de q̃b⁹ põticis siliis est ratio: sicut de coctanis ꝛ piris q̃ ad opatiões et quo ad modũ exhibẽdi. Poma aũt odorifera ꝯfortãt cor ꝛ cerebrum et habẽt ꝓprietatẽ ꝯfortãdi pncipalia mẽbra si sint tpata ĩ caliditate: ꝛ hͦ est verũ de pomis acetosis et ponticis. Sed poma dulcia nõ multum ꝯpetũt colericis ꝯuertunꝛ em̃ in colerã. Et nota ꝙ poma hñt malaȝ ꝓprietatẽ in generãdo vẽtositatẽ in scda digestiõe ꝛ tertia: ꝓpꝛ quã dictũ ẽ a sapiẽtib⁹ ꝙ possunt generare ethicã ꝛ ptisim. Nã vẽtus generat⁹ ex hijs habet malã ꝓprietatẽ ad exsiccãdũ arterias pulmonis.

De Mespilis.

E mespilis autẽ et sorbis sciẽdũ ꝙ minus cõpetunt nutrimẽto inter ceteros fructus superi⁹ noĩatos: q̃ð satis ostendit austeritas sui saporis et duricies sue substantie postq̃ȝ sũt in arbore maturata: igiꝛ ex hijs min⁹ est comedendũ q̃ȝ de supius noĩatis et magis recipi debẽt via medicine q̃ȝ via cibi. Virt⁹ aũt hoꝝ fructuuȝ

est stiptica valde:z ıõ satis ꝯpetūt in fluxu vētris. Sorbe tñ sunt dele ctabiliores mespil':ꝫ qꝛ mespile in arbore nō mollescūt mollicie suffi ciēte ad esum. Jdeo añq̃ comedant remolliant:z tūc sunt magis de lectabiles gustui et min⁹ stiptici. Sic igit patet tertia vtilitas come dendi fruct⁹ in latitudine sanitatis. Quarta vtilitas comedēdi fru ctus in latitudine sanitatis est cōpressio cibi de orificio stomachi ad fundū. Sūt aūt q̃dā fruct⁹ cōprimētes sua pōticitate z stipticitate de quibus superius sufficienter dictum est. Et alij sunt cōprimētes gra uitate et ponderositate et grossicie sue substantie:et huiusmodi sunt auelane:castanee. Nā isti duo fruct⁹ nō hñt pōticitatē nec stipticitatē ꝓpter quā cōprimūt cibū nec aromaticitatē ratione cuius cōfortāt sto machum:sed deprimunt cibum ratione grauitatis et grossiciei sub stātie que est in eis:z tales fruct⁹ nō multū cōpetunt corporib⁹ sanis debilitant enī stomachū:qꝛ difficilis digestionis sunt et mali chimi: nec habēt dulcedinē rōne cui⁹ stomachus ī eis delectet nec stipticita tem:et ideo auelane hūide z virides maxime sunt euitāde licet pñt ci bum sumptū cōprimere:qꝛ nec dulcedinē hñt q̄ placeāt ori stomachi nec aromaticitatē qua cōfortāt z corroborāt spūs nec stipticitatē nec ponticitatē quo roborēt et fortificēt stomachi orificium aggregando partes:et ideo generalit sūt nocive ori stomachi:quia sua frigiditate et grauitate ꝑcutiūt:nullū ꝯferēdo iuuamentum.

De Castaneis.

[f]Eciēdū q͡ sunt digestiōis difficilis:z generāt hūorē grossum melācolicū z opilāt venas:sed inter fruct⁹ siluestres castanee vt distinguūt a glādib⁹ notabile alimentū dāt corpi z habent aliq̄lē stipticitatē:z spālit dū assant:et ideo cōpetūt post cibum.

De Auellanis.

[f]Ed auellane sunt min⁹ nociue:z si auellane aliquātulū torre ant acq̄rūt quādā stipticitatē z dulcedinē rōne q̄ꝛ stomach⁹ ī eis delectat z ab eis ꝯfortat:sic z castanee qñ assant acq̄rūt sti pticitatē z dulcedinē maiorē z sic a ꝑpe sate mag ꝯpetūt post cibum.

De Nucibus.

[e]T est diligent notandū:q͡ nuces sicce peiores sunt auellanis. Nā magis vnctuose sunt rōne cui⁹ in colerā ꝯuertunt z indu cūt capitis dolorē:z oculos turbāt et vertiginē generāt:z spe cialit sūpte post cibū z lingue paralysim inducūt z vomitū ꝓuocāt:et hñtes stomachū colericū marie debēt euitare nuces siccas:z quanto āti q̄ores tāto peiores. Recētes āt min⁹ male sūt:qꝛ nō sūt tāte vnctu ositat:z iō nō generāt dolorē capit nec vertiginē z silr sic sicce z rō ne hūiditatis lubricātis laxāt vētrē:z si aliquātulū torreant z come dant post cibū cōprimūt cibū sūptū:z sicce sumant añ cibū cū ficub⁹ z ruta valēt ꝯtra venenum. Sic igit patet q͡ nuces recētes sunt magis

ɔuenie͂tes corpib⁹ sanis q̃ȝ sicce: et ɔtrariũ est de auellanis.

De Amigdalis.

Amigdale aũt dulces medie sũt inter auellanas et nuces nisi
a q͛ melioris sũt nutrime͂ti ⁊ stomacho magis ɔueniẽtes: ⁊ puto q͛ virides sũt meliores ad esuȝ q̃ȝ sicce ⁊ antiq̃. Nã sicce h̄nt quãdã vnctuositatẽ rõne cui⁹ p̄nt inducere nocumẽta q̃ inducũt nuces. Amigdale tñ dulces ⁊ sicce nõ sũt a deo male sic̄ nuces: q͛ nõ tãtã h̄nt vnctuositatẽ. Vñ diligent̄ notãdũ q͛ lac amigdoloꝝ siccoꝝ antiquoꝝ nõ multũ ɔpetit febricitãtib⁹ ꝑpt̄ vnctuositatẽ eoꝝ: rõne cuius inducit dolorẽ capitis ⁊ ad colerã põt ɔuerti. Sȝ lac amigdoloꝝ viridiũ ẽ eis ɔueniẽti⁹. Et si velim⁹ ex antiqs lac facere carẽs vnctuositate. Primo torrefiãt aliquãtulũ: ⁊ deinde infundant̄ in aq̃ frigida: ⁊ deinde piscent̄ ⁊ distẽpent̄ cũ aq̃ laudabili: ⁊ deinde cõmoueat̄ lac fortissime ⁊ spuma p⁹ agitationẽ remoueat̄ ⁊ lac sine vnctuositate remanebit. Est diligent̄ notandũ q͛ amigdale dato q͛ h̄nt m̄ltas bonas ꝓprietates tñ iimicãt̄ stomacho: ⁊ silit̄ nuces: auellane: ⁊ fistici vt dicũt q̃dã ⁊ pinee fistici tñ min⁹ offẽdũt stomachũ i sua cẽntia. Et silit̄ intelligat̄ d̄ amigdalis ⁊ nucib⁹: sȝ pinee ⁊ auellane sũt i ɔ̃riũ. Nã cũ modicũ exsiccat̄ min⁹ nocẽt stomacho. Amigdale sicce nullo mõ ɔpetũt p⁹ cibũ: nec añ nisi ad ꝓhibẽdũ ascẽsũ vaporꝫ vini ad caput vñ ebrietatẽ ꝓhibẽt. Pinee pl⁹ iimicãt̄ stomacho ⁊ pl⁹ ꝓsũt pectori. Fistici ãt min⁹ stomacho nocẽt sȝ ꝓsũt vt dicũt alij: ꝓhibẽt eñ nauseã ⁊ stomachi subuersionẽ ⁊ ɔfortãt os ei⁹ vl̄ nõ h̄nt iuuamẽtũ vl̄ nocumẽtũ i stomacho vt q̃dã dicũt. Quĩta vtilitas vtẽdi fructib⁹ i regimie sanitatꝫ ẽ tp̄s nccitatꝫ: ⁊ i casu i q̃ alij cibi ꝓ nutritiõe corpis nõ sufficerẽt Int̄ fruct⁹ hũidos fic⁹ ⁊ vua sũt melioris nutrime͂ti ⁊ maioris. Reliq̃ aũt fruct⁹ hũidi: puta pruna: poma ⁊ pira: ⁊ silia paruȝ ɔpetũt via nutrime͂ti: ⁊ spãlit̄ i hyeme. Amigdal̄ ⁊ pineis ⁊ auellanis ⁊ fisticꝫ ⁊ nucib⁹ vti possum⁹ tp̄e nccitatꝫ i via cibi ⁊ spãlit̄ i hyeme. Amigdale eñ recẽtes corpus ĩpiguãt: ⁊ estuationẽ stomachi suo tp̄e p̄nt aliq̃lit̄ tpare ⁊ cũ exteriori cortice sũpte stomachi hũiditates ɔsumũt seu mũdificãt ⁊ ebrietatẽ ꝓhibẽt ⁊ sũpte p⁹ cibũ ascẽsũ vaporꝫ ad caput ꝓhibẽt. Ampli⁹ visuȝ ɔfortãt ⁊ pect⁹ mũdificãt et opilatiões lateꝝ apiũt et sup̄fluitates vlt̄a visceribus abstergũt ⁊ subaȝ cerebri augmẽtãt. ⁊ m̄rici m̄ltũ ɔueniũt: b̄n nutriũt et suauit̄ dormire faciũt: et vias vrine apiũt: et gigiuas ɔfortãt et ɔ̃strigũt cũ cortice exteriori masticate: et q̃n sicce aliq̃ntulũ torrefiũt sunt ɔueniẽtiores stomacho: q͛ eaꝝ vnctuositas remouet̄ et recẽtes amigdale magis ɔpetũt p⁹ alios cibos q̃ȝ sicce et ecõuẽso de siccis. Meli⁹ eñ est q͛ añ aliũ cibũ comedant̄: tantarũ ig̃r vtilitatũ fruct⁹ nõ est negligendus. Nuces aũt offendũt stomachũ et caput et visuȝ et linguã: et solũ habent vnã bonitatẽ q͛ a veneno piscium tuent̄ añ comeste. Nõ ergo comedant̄ nisi tp̄e piscium et tũc comedant̄

ante pisces cũ ficubꝫ ꝛ ruta vel cũ piscibꝫ vel post pisces: et oibꝫ modis
ꝓsunt: ſ; credo ꝙ plus ꝓsũt añ sumpte: et in illo casu magis approbo
siccas q̃ȝ virides: q̃ȝuis via nutrimẽti ꝛ q̃ ad alia virides sint min⁹ no
ciue. Euitent͛ igit͛ fruct⁹ isti quãtũ possibile ẽ. Auellane epar cõfortãt
ſ; nocẽt stomacho ꝛ capiti: ꝛ sunt ẜm aliq̃s ita nociue sic̃ nuces: ꝛ ẜm
aliq̃s paꝝ differũt a nucibꝫ nisi ꝙ nõ sũt boni chimi. Nõ ẽ aũt auella
na tãte caliditatꝫ sic̃ nux ꝛ ẽ maioris nutrimẽti ꝛ min⁹ vaporosa ꝛ vẽ
treȝ stringit: ꝛ nuces magis laxãt q̃ȝ stringũt. Fistici aũt epar ꝯfortãt
ꝛ ẜm aliq̃s stomachũ vt supius dictũ ẽ: ꝛ pñt comedi ante cibũ ꝛ post
q₂ nõ laxãt ventrẽ nec stringunt quidã dicũt ꝙ ventrẽ laxãt. Granũ
pini est difficilis digestionis et multi nutrimẽti: et plus ceteris fructi
bus oleaginosis et ei⁹ nutrimentũ forte: et bene mundificat renes: et
precipue mẽbra spũalia: sed ceteris fructibꝫ plus stomacho inimicant͛.

De Dactilis.

E dactilis aũt sciẽdũ ꝙ sunt indigestibiles et caput grauãtes
d et generãt humores grossos et viscosos et venas opilãt ꝛ pe-
ct⁹ leniũt ꝛ screare faciunt: ꝛ tussim mitigãt ꝛ dẽtes ꝛ gigiuas
putridas efficiũt vt q̃dã asserũt. Dactili aũt ꝑticipãtes quãdam sti-
ꝑticitatem stomacho sunt boni et ventrẽ stringunt. Si aũt p̃dicti fru
ctus condiant͛ cum melle vel zuccara stomacho minus nocebunt: sed
tñ corꝑibꝫ tꝑatis eis vti nõ ꝯuenit: ꝛ p̃cipue cũ magis ꝯdiant͛ ad volu
ptatem q̃ȝ necessitatem.

Capitulum XIII. de Herbis seu Oleribus.

E herbis seu oleribꝫ q̃ sunt in vsu p̃mo ponẽde sunt regule ge-
d nerales. Prima ꝙ oẽs herbe simplicit͛ male sũt via cibi nec
nutrimẽtuȝ dãt corꝑi. Oẽs em̃ herbe ꝑ suã naturã declinãt ad
humores melancolicos vel malos: et hoc etiã faciunt a tota substan
tia excepta buglossa ꝛ lactuca: hee em̃ due herbe ceteris herbis via ci-
bi sunt meliores seu minus nociue: herbe em̃ frigide: puta atriplices:
spinargia: et blete generãt sanguinẽ aquosum fleumaticũ ꝛ indigestũ
ꝛ aptũ putrefactioni et ebulliti õi rõne hũiditatis ꝛ passibilitatꝫ sube
ꝛ paucitatꝫ calidi: talia em̃ cito suscipiũt calorẽ extraneũ herbe calide
puta mẽta saluia: petrosilinũ: allea: cepe synapis ꝛ silia generãt sãgui
nẽ acutũ ꝛ iflãmatiuũ: pũgitiuũ calidũ ꝛ siccũ: ꝛ sic via cibi nõ mltũ
ꝯpetũt corꝑibꝫ tꝑatis: ſ; tñ via medicĩe ad ꝓsuãdũ ꝛ alterãdũ pñt su-
mi sic̃ illi q̃ sũt calide ꝯplexõis ad alterandũ colerã ꝛ sãguinẽ: pñt vti her
bis frigidis ĩ estate: ꝛ ꝯplexiõis frigide pñt vti ĩ hyeme calidis ad sub-
tilandũ et alterãdũ. Scd̃a regula talis ẽ ꝙ herbe nõ debẽt comedi
crude nisi interdum lactuca et portulaca cum aceto ad cõpescendum
sanguis caliditatẽ et estuationẽ stomachi ꝛ epatis: et debent sumi in
principio mẽse ꝛ in pauca quãtitate. Tertia reg̃la ꝙ herbis calidis
vtẽdum est tꝑe frigido: et frigidis calido: et tẽperatis: puta boragine

z buglossa oi tpe. In estate igit cu hijs addat lactuca z spinargia z blete. In hyeme vo crissones: aut petrosilinu aut pauca folia mete et teneritates vrtica℞. In vere vo cu borragine z buglossa pnt addi sperági z lupini postq̃ fuerit pluti. Quarta regula q herbe no debet comedi cu semie ea℞ pfecto pducto: z silit anq̃ ad pfectu deueneru̅t augmetu. Quita regula q no debet parari cu lacte aialiu sed amigdalaru: vel cu aq̃ decoctiois carniu laudabiliu: vl cu oleo oliua℞ dulci. Sexta regula q ferculu de oleribꝫ coiter dꝫ sumi i pncipio mese: qꝛ talia fercula communiter laxat ventre. Cotrariu tn huius euenit in substatia cauliu. Nam dato q brodiu caulium sit laxatiuu et specialiter cum parum bulliunt: substantia tame ventre costipat: vnde potest ꝯueniẽter recipi in fine mense z brodiu in pncipio. Vn multuꝫ est inartificiale recipere brodiu caulium pmu et caules simul: qꝛ vnu constringit z aliud laxat: et sic causat in stomacho motus agitatiuus: sed cuꝫ abijcit pma aqua no erit piculu substantia cauliu sumere cu brodio scdo vel tertio. De alijs aut oleribꝫ humidis ventre laxantibꝫ no expedit multu q abijciat prima aqua nisi forsan intendamus magis ad nutritione et velimꝰ impedire laxationeꝫ. Sumentes igit caules via cibi no expedit q pma aqua ebulitionis remaneat: sic em magis nutriet z minꝰ laxabu̅t . Septia regula q si herbe frigide z huide sumat via cibi debet taliter pparari q ea℞ huiditates teperent. Unde bonu e q pmo coquant in aq̃: z deinde frixent in oleo dulci: vl si totaliter decoquant in aqua pmisceant aliq̃ hntia vtute ꝯtraria. Verbi gra: cucurbite sunt frigide z huide. Vn bonu est q pmo decoquant in aq̃ et inde frigant in oleo: vel cu eis pmisceant aliq̃ calida z sicca: puta cepula alba vl feniculus vel petrosilinu: z silit intelligat de calidis et siccis p ꝯriu. Octaua regula e q illa olera sunt ꝯueniẽtiora ad nutriedu q minꝰ pticipat farmaca q̃litate: z su̅t ille herbe q̃ruꝫ sapor est minꝰ austerꝰ z dulcedini magis ꝓpinquus. Sciedu igit q herbe seu fructꝰ ex qbꝫ e ꝯsuetu fieri ferculu su̅t hec: lactuca: bleta: atriplex: portulaca: caules: cucurbita: melones: borago: buglossa: petrosilinu: allium: cepe: z porru. Notadu q ex allio no fiu̅t fercula coiter: dicu̅t etia q̃da magni q ex melogenis q̃ coiter vocant albagnie no debet fieri fercula: qꝛ co℞ vsus nullo mo pdest. Et audiui q si q̃s ex eis ꝯtinue comederet p anu q cadet i insania: q̃da tn ꝯstruu̅t ex eis cibaria delicata piecta pma aqua decoctionis earum: et quando decoquunt cu brodio carniu laudabiliu pinguium sunt multum delectabiles et postq̃ sic factus est cibus ille temperatus est vt quidam asserunt. Nam ea℞ austeritas remouetur per decoctionem prima: et propter carnes quibus secundo condiunt: z q̃uis fm se generent humorem melancolicum sicut caules: multu tn cosiderari dꝫ modus ppa radi z illo q̃d cu eis miscet ex q̃ cibi malicia hn pot corrigi. Et etia oportꝫ multu ꝯside·

rare amicabilitatē gust⁹. Nā qñ cib⁹ ē multū delectabilis lesio pueniēs nō ē multū manifesta. Nā qđ melius sapit meliūs nutrit. Daṫ em̄ gustus pter alimentu₃. De istis melōgenis parū curam⁹ in hoc climate septimo et in pte occidentis: quia nōn inueniunṫ apud nos: de alijs tñ aliqua breuia dicem⁹: ꝛ primo de frigidis.

De Lactuca.

e Primo de lactuca q̄ ꝛ si pauci sit nutrimēti sic̄ ꝛ alia olera: tñ inṫ oēs herbas generat meliorē sanguinē: cū sanguis geneat⁹ a lactuca decliat ad frigidū ꝛ hūidū. Cōpetit igr̄ i ↄplexiōe calida: ꝛ tpe calido ꝛ añ aliū cibū: ꝛ pt hō sumē eā crudā ꝛ coctā: s₃ cruda pl⁹ alterat ꝛ min⁹ nutrit: ꝛ cocta ecōuerso ꝛ nō d₃ ablui: nā ex ablutione efficiṫ vētosa ꝛ inflatiā: ꝛ intēdiṫ ei⁹ frigiditas ꝛ hūiditas ex q̄ redditṫ indigestibilis. Ipa lactuca in sua natura cito digeriṫ: sitim sedat: ardorē ꝛ calorē mitigat: ebullitionē hūoris tpat: lac in mamillis multum multiplicat: appetitū cibi excitat: nō soluit nec stringit ventrem: nec vrinā puocat et in medio potatiōis vini comesta nō pmittit hominē inebriari: somnū puocat: sed visum offuscat. Ad puocandū igr̄ somnū multū cōpetit senib⁹: sed q₂ hūida ꝛ frigida debet comedi cu₃ aromatib⁹ tpantib⁹ eius frigiditatē sicut galien⁹ faciebat tpe sue senectutis: libidinē coitus sedat. Et est notādum ꝙ interdū pōt comedi post alios cibos qñ aliqs p̄sumpsit aliqua cibaria acuta valde ꝛ calida: tūc em̄ post pōt comedi lactuca ad remouendū coꝝ maliciā. Lactuca ē duplex hortulana ꝛ siluestris. Siluestris est multū frigidior hortulana: ꝛ ē in ṽtute opū: vñ nō cōpetit via cibi s₃ solū via medicīe.

De Bleta.

b Leta declinat ad frigiditatem ꝛ humiditatem et alba est melior ad esum q̄₃ nigra: ꝛ nullo mō debet comedi cruda s₃ cocta et parū nutrit ꝛ min⁹ q̄₃ lactuca: et malū hūorē generat vl'minus bonū q̄₃ lactuca: ꝛ stomachū debilitat ꝛ intestia ꝛ assiduatio vsus ei⁹ inducit vētris dolorē pūgitiuū si comedaṫ cocta inducit rugitū ꝛ inflationē nisi condiatur cum aliquib⁹ specieb⁹ malicie ipsi⁹ obuiantibus imo sic sumpta curabit dolorē ventris eū laxando ꝛ venas aperiendo. Et est notandū ꝙ bleta est humidior lactuca: vnde lactuca est quasi media inter caulem et bletam.

De Atriplicibus.

a Atriplices parū differūt a bletis in cōplexione ꝛ opatione nisi ꝙ atriplices sunt humidiores ꝛ ratione hui⁹ ventrē subducūt ꝛ parū nutriūt: ꝛ ardorē colere mitigāt ꝛ vomitū puocant ꝛ spāliṫ eoꝝ semen ꝛ parati sūt corruptiōi: sed ictericis psunt ad salutem: nullo modo cōmedanṫ crudi: sola em̄ lactuca ꝛ portulaca comedanṫ vtroq₃ modo. Debēt autē atriplices cōdiri cum oleo ꝛ sale ꝛ aceto. Nam simpliciter sumpti sunt mali stomacho.

De Spinargia.

Spinargie similes sunt atriplicibus nisi quod meliores sunt stomacho: ventrem enim humectant et humorem aquosum valde frigidum et humidum generant nisi earum malicia corrigatur sicut atriplices. Et nota quod spinargia est valde bona gutturi et pulmoni.

De Portulaca.

Portulaca alimentum paruum dat corpori et illaudabile et frigidum et humidum: aufert sitim et constipat ventrem: et aufert dentium stuporem et est bona spleni et precipue semen eius: sed visum offuscat et appetitum defedat nimius vsus eius et libidinem aufert et vomitum prohibet.

De Cucurbita.

Cucurbita generat humorem aquosum non austerum nec vliter participantem farmaca qualitate sicut ipsius sapor ostendit: parum nutrit et propter passibilitatem sue substantie parata est recipere corruptionem. Unde quando ipsius digestio corrumpitur generat humorem malum valde. unde non est recipienda in stomacho inmundo. Etiam non debet comedi si sit inconueniens parata Nam hijs duobus modis cito in stomacho suscipit corruptionem et ad malum humorem valde conuertitur. Amplius ex sui natura generat humorem non participantem qualitatis excessum si bene digeratur: quod ostenditur ex ipsius saporis insipiditate: et sic etiam ex sui passibilitate facile conuertitur ad naturam illorum que cum ea commiscentur in preparatione: unde si commisceatur cum ea quod generat humorem salsuginosum: et ipsa talem humorem generat et sic de alijs. Unde se habet respectu aliorum ciborum participantium qualitatis excessum ad modum medij si cum eis commisceatur quod medium facile conuertetur ad extrema. Sed quia cucurbita est multum aquosa: bonum est cum ea permisceri cepulam albam feniculum vel calamentum vel organum: et quod etiam primo elixetur: deinde frigatur.

De Caulibus.

Caules secundum aliquos frigidi sunt et sicci: secundum aliquos calidi sunt et sicci. Nos autem dicimus quod via cibi et eorum substantiam considerando sunt frigidi et sicci: et generant humorem melancolicum: sed via medicine et quantum ad eorum circumferentiam calidi sunt et sic sunt mali stomacho parum nutriunt et malum humorem generant: et peiorem quam lactuca et visum obtenebrant nisi oculi sint valde humidi: tunc enim possunt conferre desiccando: somnum inducunt et menstrua et urinam prouocant: eorum substantia post primam et secundam decoctionem ventrem laxat.

De Caulibus siluestribus

Caules siluestres non sunt competentes ad esum summitates caulium et spalia eorum oculi conuenientiores sunt stipite et folijs: et dum decoquuntur et preparantur cum carnibus laudabilibus: et efficiuntur satis boni nutrimenti et delectabiles ad esum. Caules multum confortant iuncturas et ab intra et ab extra. Unde antiquitus mulieres cibabant filios suos caulibus vt citius ambularent.

De Boragine.

b Orago domestica et siluestris: ceteris oleribus est conuenientior humane complexioni ad esum. Est enim calida et humida temperate: et ceteris oleribus meliorem generat sanguinem. Et quia borago participat quadam asperitate ex qua ad esum redditur minus delectabilis et vtilis: bonum est quod cum ea permisceatur aliquid ex quo predicta asperitas remoueatur: sicut spinargia et blete tenerrime: tunc enim confortat cor et vniuersaliter omnia spiritualia: et est lenitiua pectoris et pulmonis et leticiam inducit. Unde versus. Dicit borago gaudia semper ago. Dicunt quidam quod si comedatur cruda generat sanguinem laudabilem: sed magis approbo quod decoquatur cum carnibus caponum et apponatur aliquantulum de petrosilino ad reprimendum eius humiditatem: et de spinargijs et bletis ad reprimendum eius asperitatem. Alie herbe calide quibus homines consueuerunt vti: sunt hec: petrosilinum: menta: speragi: trifolium: feniculus: apium: nasturcium ortulanum et aquaticum: saluia: hysopus. Ex hijs autem herbis per se non fiunt fercula. Nam parum nutriunt et generant sanguinem acutum: et adurunt sanguinem iam generatum. Unde tales herbe singulariter nullo modo sunt sumende via cibi sed solum via medicine: tamen hijs herbis vtuntur homines sani ad corrigendum malitiam aliorum olerum et in salsis propter aliquas vtilitates speciales quibus homines forsan ab egritudine preseruantur.

De Trifolio.

c T dicamus primo de trifolio. Hec enim herba calida est et sicca: et participat amaritudine et stipticitate manifeste: et ideo via cibi non competit: valde autem est bonum stomacho seu crudum siue bulitum sumatur: sed parum sustinet decoctionis. Potest autem conuenienter exhiberi cum oleo aceto et sale: et stomachum confortat et fastiditos curat et appetitum excitat et prouocat conuenienter: decoctio trifolij si ex ea abluatur locus morsus scorpionis: vel vipere curat dolorem: et si non sit locus morsus dolorem similem dolori omnino causato a morsu.

De Speragis.

d E speragis autem sciendum quod paucum alimentum dant corpori non bonum possunt tamen offerri cum oleo et aceto: sicut superius dictum est de trifolio: et sunt delectabiliores ad esum et stomachum magis confortantes. Bulliti in aqua molliunt ventrem et prouocant vrinam: et dicunt quidam quod nauseam inducunt.

De Feniculo.

f Eniculus tarde digeritur et male nutrit et parum. Unde non competit via cibi sed confert inflationi stomachi. Et si bibatur cum aqua frigida nauseam facit. Et si teratur cum aqua super morsum canis rabiosi: confert: plus igitur via medicine competit quam cibi. Non igitur vtendum est eo in regimine sanitatis nisi ad correctionem malitie quorundam

alioꝝ ciboꝝ: sicut interdū cū lactuca comedim⁹ petrosilinū ad resistē dū frigiditati ⁊ humiditati lactuce: sicut etiā cū cucurbitis decoq̄m⁹ feniculū: ⁊ siliter cū rapis ad corrigendū caꝝ maliciā.

De Petrosilino

Ciendū ꝙ generat sanguinē valde accutū et incitat ad iraz et est aperitiuum: et nō cōpetit via cibi nisi ad correctionē malicie alioꝝ ciboꝝ sicut de feniculo dictū ē. Herba autē petrosilij in cibis posita digestionē confortat et ventositatē excludit ⁊ est herba satis cōueniēs ad salsas. Usus aūt hui⁹ cōueniētior ē in tpe frigido ⁊ etate senectutis ⁊ regione frigida quā in oppositis p̄dictoꝝ ⁊ fit ex eo epulū cū sale contra morsum canis rabiosi.

De Apio

a Pium satis ꝯuenit cū petrosilino in cōplexiōe ⁊ in ꝓprietatibus sed sapor ei⁹ ē min⁹ delectabilis. Unde in via cibi minus eo vtunt̄ homies cōmuniter: nō est tn̄ tante siccitatis sicut petrosilinū; vn̄ non tantū adurit: ꝓprietatem habet in appiendo opilationes splenis et epatis; sed nocet capiti ⁊ incitat morbū epilentiū et masticatum: facit odorem oris bonum.

De Nasturtio siue cressonib⁹

Ciendum ꝙ calefacit stomachū et epar ⁊ ꝓfert grossiciei splenis et sanguinem adurit et parū nutrit ⁊ ipsius nutrimentum non est laudabile pulmonem mūdificat ⁊ renes ad coitum incitat: appetitum ad cibū excitat: tamē parū ex eo potest sumi in principio mense cum aceto croco et sale ⁊ oleo ad reuocationē appetit⁹ ⁊ aliter est malū stomacho quia ip̄m nimis mordicat bibitū ⁊ linitū retinet capillos cadentes.

De Saluia

Aluia multū est calida ⁊ sicca ideo non multū cōpetit p se via cibi. Ipa em̄ saluia multum cōfortat neruos: in sanitate homines multū vtuntur saluia. Dupliciter. Primo quidē cōponendo ex ea vinum saluiatum quo vino homines in latitudine sanitatis vtuntur specialiter in principio mense. Et competit huiusmodi vinū paraliticis epilenticis moderate sumptum et p̄cedente purgatione antecedentis materie. Amplius vtuntur saluia in salsis nam excitat appetitum et specialiter cū stomachus fuerit replet⁹ malis humoribus crudis et indigestis: ⁊ ad eandem intentionē potest ex ea fieri herbulotum et comedi ieiuno stomacho.

De Menta

Enta multum calida est et sicca ⁊ parum competit via cibi in regimine sanitatis verum est ꝙ stomachū confortat ⁊ ip̄m ca-

lefacit singultū sedat z digerit et ꝓhib; vomitū et fleumaticū z sāguineū et ad coitū incitat et ꝓhibet sputū sanguinis. Confert ad morsū canis rabiosi et est ꝯtr̄ia ad illud.

Ca. xiiii. de radicibus

r Adices quibus homies sani cōmuniter vtunẜ his tempoꝛib; sunt hee: poꝛri: allea: raphanus: cepe: radix pasciuata napi seu rape et coꝛne. De poꝛris alleis et cepis breuiter est sciendu; q via cibi non cōpetunt tempatis coꝛpoꝛibus nec calidis: et specialiter cruda: parū em̄ nutriunt: et male nutriunt: et generant sanguinem acutū et pungitiuum: grossos tamē subtiliant et viscosus incidunt et postq̄ decocta sunt perdunt pungitiuitatem z adhuc remanet virtus incisiua et subtiliatiua. Unde magis cocta competunt q̄ cruda

De Porris

p Orri autē sunt calidi et sicci et dant coꝛpi alimentū illaudabile et oculis nocent z generāt sanguinē nigrū et melancolicum et generāt somnia terribilia et neruos ledūt ratiōe pungitiuitatis eoꝛū: nocent dentibus et gingiuis et nullus colericus nec melācolicus eis vtatur z specialiter crudis.

De Cepe

c Epe calide sunt et hn̄t hūiditatē supfluā terrestrē cū humiditate aquosa subtili indigesta. Si comedanẜ crude gn̄ant i stomacho hūoꝛes malos et putrefactibiles et coꝛruptibiles et generant somnia mala z terribilia et doloꝛē capitis. Unde nimi⁹ vsus earū disponit hominē ad memoꝛiā dependā z pturbat intellectum et ꝑducit ad dementiā. S; si comedanẜ cocte cū aqua laudabiliū carniū laudabiliter iuuāt digestiuā z minuūnẜ eaꝝ nocumēta z tpant cibaria frigida cum q̄bus decoquunẜ sed meli⁹ est eis nō vti.

De Alleis

a Lea calida sunt z declināt ad aliqualē hūiditatem sed min⁹ quā cepe: valent contra ventositatem et valent intussi z bene screare faciunt: sed nocēt visui et doloꝛē capitis inducūt: Unde alea sunt tyriaca rusticoꝝ. Predicta acrumina solū cōpetūt his q̄ fleumaticū aut grossum viscosum humoꝛē habuerūt. Colerici a ꝑdictis generib; acrumināu abstineāt De raphano aūt et radice que sūt ꝓinqua et incōplexione z ꝓprietate: sciendū est q nō multū cōpetunt via cibi: spēaliter coꝛpibus colericis gn̄ant em̄ sanguinē acutū z pūgitiuum et est rapban⁹ mal⁹ stomacho faciēs eructuationē z gn̄at hūoꝛem grossum z si digestiua fit debilis hūoꝛē crudū: habet tn̄ virtutem subtiliatiuā z incisiuā. Quidam aūt comedūt radicem z raphanū p⁹ alios cibos ad confoꝛtandum digestionē: de quo admiraẜ Gali. Unū verū ē q expientia docet z dicūt sapiētes q si comedaẜ post aliū cibū

iuuat ad descensum ei⁹ ventrē laxat. Sꝫ si comedaꝛ añ aliū cibū im pellit cibum ad superiora et vomitū inducit. Bonū ē aūt ꝙ comedaꝛ cū acceto ⁊ sale post alios cibos et in pauca quātitate: verū ē ꝙ oculis nocet et capiti et valet cōtra morsum scorpionis sumptus intus et ex tra applicatus et ad coitum incitandum.

De Rapis et Napis

E rapis aūt et napionib⁹ sciendū ꝙ inter radices mag⁹ cōue niūt ad corpis nutritōēꝫ qδ satꝫ oñdiꝛ ex amicabilitate sui sa poris. Hoc em̄ ɔmūe ē om̄ib⁹ eduliis ꝙ amara ⁊ pūgitiua mi nus alimentū dāt corpi quā dulcia. Et qꝛ nape et rape sūt ceteris ra dicib⁹ dulciores ⁊ min⁹ pūgitiue magis cōpetūt vīa cibi sꝫ gñant san guinē grossū melācolicū ⁊ sūt difficil' digestiōis et vētose ⁊ gñant hu morē crudū si digestiua sit debilis: hñt tñ ꝓprietatē mirabilē ad ɔfor tationē visus ⁊ bonū ē ꝙ depurenꝛ a prima aq̄ ⁊ nullo mō comedi de bent cruda ⁊ napiōes sūt rapis laudabiliores. Et incitāt ad coituꝫ et ventrem molliunt et vias mundificant vrinales.

De Pastinacis.

E pascinacis aūt sciendū ꝙ si fuerint albe poterūt cocte cum carnib⁹ sumi vel sine: qm̄ cōferūt eadē iuuamēta ventri et re nib⁹ sicut rape: sꝫ expedit vt post sumanꝛ sꝫ min⁹ nutriūt q̄ꝫ rape ⁊ na piones et indigestibilitas inest eis sicut aliis radicib⁹ et generāt hūo rē grossum ⁊ crudum si digestiua sit debilis et hūor q̄ gñaꝛ ab eis est mediocriter malus. Corne aūt meliores sunt pascinacis sed multuꝫ nocent capiti humido et pulmoni.

Ca.xv. de fungis

Olo aūt p⁹ tractatū δ radicib⁹ aliq̄ꝫtulū loq̄ de fungis qꝛ ma iorē hñt silitudinē cū radicib⁹ q̄ꝫ cū herbis vel fructib⁹. Scie dū aūt ꝙ ē vna maneries fungoꝝ qua hoies vtunꝛ et spēaliter ytalici vīa cibi postq̄ꝫ elixiati sūt vl' frixi vel ɔditi cū q̄busdā spēb⁹ ⁊ sūt saporis delectabil' et vocanꝛ apud gallicos cāpanioli et nascūꝛ in pra tis et in terra nō corrupta vbi etiā aīalia venenosa nō ɔuersanꝛ Na scētes āt iuxta cauernas aīaliū venenosoꝝ ⁊ i locꝭ putridis iuxta plā tas seu arbores mortiferas sunt mortiferi. Sūt etiā q̄dā fungi q̄ a to ta spē sunt mortiferi. Fungi nō mortiferi meliores sūt sicci q̄ꝫ virides et bonū ē ꝙ cū piris ꝑbulliāꝛ in aq̄ et cū pulegio friganꝛ ⁊ cū oleo oli uarū dulci et supaspergaꝛ puluis quarūdā spēꝝ: puta zinziberis albi et cynamomi et sic corrigiꝛ eoꝝ malicia: sūt etiā frigidi et hūidi et talē hūorē generāt: et eoꝝ substātia ē multū putrefactibilis. Et silr hūor generatus ab eis. Male igiꝛ nutriūt et sunt difficilis digestiōis et di geranꝛ si comedanꝛ: sed generāt colicam: et ex eis interdum prouenit suffocatio anxietatis et sincopis et sudor frigidus: et cura eius est

ꝑ oximel diureticũ cũ decoctiõe hyſſopi ⁊ pulegij ⁊ ſunt mala ſtoma-
cho valde ⁊ bonũ ē pꝰ eos bibere bonũ vinũ. Uſuꝫ igiꝛ fungoꝝ oĩno
vitupꝫo ſalua reuerẽtia ytalicoꝝ: qui eis vtunꝛ ad voluptatem.

Capitulũ. XVI. de Trufflis.

[N]On ſolũ aũt hoĩes vtunꝛ fungis ſed etiam idijs ſeu trufflis. Sic aũt noĩanꝛ ab aliquibꝫ. Alij aũt nominãt tuberas ⁊ ſũt radices in terra ſine trunco et folijs figure rotunde coloris rubei: ſaporis inſipidi: dulcedini aliq̃li appropinquãtes: ⁊ puta ꝙ alimentũ dant frigidum ⁊ humidũ ⁊ groſſum: generãt em̃ humorẽ nõ multũ maluꝫ ⁊ comeduntꝛ crudũ ⁊ cocte. Subſtãtie coꝝ eſt multũ terrea ꝓpter quod ſi comedanꝛ poſt aliũ cibum iuuãt ad eiꝰ deſcenſum ab orificio ſtomachi. Et dicũt quidã ꝙ generãt humorẽ melancolicũ ⁊ nihil eſt eis par. Bonũ eſt ꝙ primitꝰ elixenꝛ in aqua cũ vitello oui poſtquã primitꝰ ſunt excorticati ⁊ deinde cõdianꝛ cũ oleo dulci et addaꝛ puluis quarũdã ſpecierũ: ⁊ poſt trufflas debet bibi bonũ vinũ. Uſus autẽ ꝯtinuus ē ꝑiculoſus corpi hũano ex eo ꝙ inducit ꝑaliſim ⁊ apoplexiã: colicã: ſtranguriã ⁊ ſunt dure digeſtionis grauantes ſtomachum ⁊ multũ appropinquãt ad naturã fungoꝝ ſed minꝰ mali ſunt q̃ fungi. Eliganꝛ aũt truffle que inueniunꝛ in terra arenoſa libera nõ nimis aquoſa: ⁊ dicũt quidã ꝙ ſicce ſunt deteriores humidis ⁊ maxime comedanꝛ in vere ⁊ generanꝛ in ꝓfunditate terre ꝑ viã putrefactionis. Unde videꝛ terra interdũ effumare in loco in quo generãtur vt niues exiſtentes in illo loco liquefiant penitus et ſic caliditatẽ quandã habent putredinalem. Et ex hoc opinanꝛ quidã ꝙ ſint calide complexionis et ꝙ humorẽ calidũ generent ⁊ ꝙ incitẽt ad coitũ. Iſta tamen non approbo quia dictis ſapientũ in iſta materia non cõcordant Securius eſſet eis nõ vti ſalua reuerentia eis vtentiũ plus ad voluptatem q̃ꝫ ꝓpter neceſſitatem ⁊ vtilitatem.

Capitulũ. XVII. de Carnibus

[Q]Uia bone carnes bonũ ſanguinẽ generãt: inter alia cibaria poſito ꝙ bene digeranꝛ determinãdũ eſt de alimẽto ſũpto a carnibus in ſpeciali. Et primo de alimẽto ſumpto a quadrupedibus domeſticis ⁊ ſiluestribꝫ. Et deinde de alimento ſumpto a volatilibus tam domeſticis q̃ꝫ ſiluestribus. Primo dicemꝰ de alimẽto ſumpto ex aĩaliũ quadrupedũ diuerſitate: deinde ex mẽbroꝝ eorundẽ varietate. Sciendũ ꝙ aniãliũ quadrupedũ quedã ſunt boni ⁊ laudabilis nutrimenti: ⁊ quedã illaudabilis. Amplĩꝰ q̃dam ſunt facilis digeſtionis ⁊ alia difficilioris et tardioris. Amplĩꝰ quedã generant groſſiorem ⁊ viſcoſiorẽ humorẽ et alia ſubtiliorẽ Itẽ quedam carnes multi nutrimenti ſunt alie pauci. Carnes aũt laudabilis nutrimenti d̃ nũero q̃drupedũ ſũt carnes capriolorũ iuuenũ ſiluestriũ ⁊ dome

sticoꝝ:et domestice sunt siluestrib⁹ meliores. Siluestres vero sūt pl⁹
debito sicciores:sed carnes capraꝝ antiquaꝝ ⁊ hircoꝝ sunt simplicit̄
illaudabiles siue sunt domestice vel siluestres Amplius dico ꝙ car
nes porcoꝝ non antiquoꝝ nō nimis iuuenū sed etate mediocriū:pu=
ta vni⁹ anni vel duoꝝ tā domesticoꝝ q̄ȝ siluestriū sunt multū lauda=
biles corporib⁹ sanis ⁊ fortibus in quibus viget fortis calor. Et puto
ꝙ siluestres sunt domesticis meliores eo ꝙ domestice sunt pl⁹ debito
viscosiores ⁊ humidiores. Predicte aūt carnes si aliq̄ntulū saliant̄ añ
quā comedant̄ obtemꝑat̄ earū viscositas. Et quidā simpl'r opinātur
has carnes meliores esse inter q̄drupedia vel eē simpl'r ꝯueniētiores
corꝑib⁹ nr̄is ⁊ nobis magis ꝓportionabiles ⁊ mag̃ nutritiuas Am
plius dico ꝙ carnes vituloꝝ lactantiū sunt valde laudabiles Nō lau
dabiles aūt carnes boū veteꝝ vel thauroꝝ vel vaccaꝝ domesticaruȝ
vel siluestriū. Nā sunt difficilis digestiōis ⁊ mali chimi ⁊ hūorē gene
rant melancolicū. Uñ caꝝ vsus inducit leprā ⁊ quartanā ⁊ splenetica
passionē ⁊ siles egritudines melācolicas. Amplius carnes arietuȝ
vnius anni spēaliter castratorū:sunt laudabiles ⁊ a quibusdā sapien
tibus q̄ȝ plīmū aꝓbate. Sed carnes arietū nō castratoꝝ antiquorū
et ouiū et agnorū purorū nō sunt laudabiles nec in sanitatis regimi
ne ꝯueniētes. Predicte carnes laudabiliores sūt tꝑib⁹ quib⁹ hñt pa/
scua meliora tūc eñ sunt ꝯueniētiores esui. Uñ carnes caprarū sunt
meliores in estate in qua pullulatiōes quib⁹ pascunt̄ sūt ꝑfecte ⁊ silit̄
q² boues indigēt herba ꝓfunda ꝑ eoꝝ pascuis sunt in estate grossio/
res et pinguiores ⁊ esui ꝯueniētiores. Oues aūt ꝭm primū ⁊ medium
veris sunt ꝯueniētes:nō eñ indigent pascere herba magna ⁊ ꝓfūda
parua eñ sufficiēter nutriri pñt. Ex dictis igit̄ elici pōt ꝙ carnes hir
corū caprarū ⁊ arietū ⁊ bōū ⁊ porcoꝝ antiquorū et spēaliter nō castra/
torū ⁊ porcellorū lactantiū et agnorū nō sunt multū ꝯueniētes in re=
gimīe sanitatis:sed carnes vitulorū iuuenū ⁊ arietū anualiū ⁊ porco
rū annorū duoꝝ vel vni⁹:etiā castratorū spēaliter sunt cōuenientes
esui in regimīe sanitatis. Quidam aūt opinant̄ vitulinas meliores ⁊
aliȷ̄ porcinas ⁊ aliȷ̄ magis aꝓobāt carnes anualis arietis castrati sed
in hoc ē multū ꝯsiderāda ꝯsuetudo ⁊ appetit⁹ hoīs Ampli⁹ ꝯsueue
rūt hoīes sani existentes vti carnib⁹ leporinis ⁊ cuniculorū ⁊ ceruo/
rū. Et iste carnes sunt melācolice ⁊ talē humorē hñt gñare. Uñ tales
carnes dū ꝑueniūt ad antiq̄tatē simpl'r sūt euitāde:meliores aūt sūt
cū sunt ꝑui ꝓpinque vt siccitas eorū obtꝑet̄ ab etate. Et ꝑdicte carnes
sunt simpl'r euitande nisi sint pingues. Nā ex earū pinguedine obtꝑa
tur siccitas. Uñ quasi idē videt̄ de carnib⁹ ꝑdictis sicut ꝺ caprinis sil
uestribus et domesticis et bouinis. Nā carnes porcorū ꝓportionabi
les sunt carnib⁹ boum ⁊ carnes leporū ⁊ cuniculoruȝ ꝓportionabiles
sunt carnib⁹ caprarū Sunt alia multa quadrupedia que sunt esui in

cōueniētia et apud nos nō sunt in vsu q̄buis tp̄e necessitatis hoīes eis vti pñt vt vulpiū ꝛ lupoꝝ asinorū ꝛ equoꝝ ꝛ canū carnes. His enim carnib⁹ homīes apud nos non vtunł nisi tp̄e necessitatis. Carnes āt vulpinas comedūt quidā venatores tp̄e autūni q꞉ tūc pingues inueniunł. Impinguanł eīm ab vuis: Siliter carnibꝫ canū iuuenū bñ pinguiū et castratoꝝ vtunł q̄ð tollerabile ē tp̄e necessitatis. Et silr̄ intelligił de carnibꝫ lupoꝝ. Deteriores aūt his carnes azinoꝝ equoꝝ ꝛ camelorꝝ ꝛ leonū carnes. Et q꞉ oīno p̄dicte carnes distāt a cōplexiōe hominis nō approbo eaꝝ vsū nisi ī magna nc̄itate. Carnes aūt cuniculoꝝ post carnes apri ꝛ porci siluestris et caprioli sunt ꝯueniētiores in regimie sanitatis. Et ē diligēter notandū ꝙ carnes declinātes ad siccitatē nō debēt assari ꝛ elixari. Et declinātes ad hūiditatē dñt assari vt eaꝝ hūiditas tp̄eł. Et iō carnes cuniculoꝝ:lepoꝝ:ceruoꝝ:ꝛ vituloꝝ et caprioloꝝ debēt elixari et carnes porcoꝝ et castratoꝝ arietū assari elixatio eīm obtp̄at siccitatē et assatio hūiditatē. Et ex hoc patet ꝙ in tempibus et cōplexionibꝫ hūidis magis cōpetunt carnes declinātes ad siccitatē et assate. In tempibꝫ autē sicci⁹ ꝛ cōplexione ꝛ etate sicci⁹ magis ꝯueniūt carnes declinantes ad hūiditatē. Inter carnes p̄dictas laudabiles q̄dā sūt faciliores digestiōis vt caprioloꝝ et cuniculorū iuuenum. Et quedā difficiliores digestiōis puta porcorū ꝛ castratorū arietū aliqualiter antiquoꝝ et thaurorū iuuenū. Et quedā sunt mediocris digestionis: vt carnes vitulorū vni⁹ anni: et agni castrati et iuuenum leporū Amplius carniū p̄dictarū laudabiliū q̄daꝫ humorem grossiorem et viscosiorē generant vt carnes porcine: vel grossiorē sine viscositate vt ceruine ꝛ bouine iuuenes. Et quedam generant subtiliorem sine viscositate: vt carnes cuniculorū et capriolorū Et quedā subtiliorē cum aliquali viscositate vt carnes agnorū iuuenū. Carniū etiā p̄dictarū laudabiliū: quedā pl⁹ nutriūt ꝛ quedā minus: et alie mediocriter. Exemplū primi porcus: exemplū secūdi cuniculus: exemplū tercij castrat⁹ aries. Amplius carniū p̄dictarū laudabilium ꝯuenit diuersitatē mēbrorū ꝯsiderare. Et primo quidē diuersitatē membrorū q̄ attendił ꝭm intra et extra ꝛ scd̄m ante et retro et scd̄m dextrū ꝛ sinistrū. Quo ad primū sciendū ꝙ cōiter ꝛ regulariter mēbra exteriora sunt magis laudabilia in sanitatis regimie q̄ꝫ interiora. Membra eīm interiora: puta cerebrū: cor: pulmo: stomach⁹. epar: splen: et testiculi: renes et intestina nō sunt laudabilis nutrimēti vel simplr̄ vel nō sicut exteriora. Sunt eīm difficilis digestionis ꝛ generatiua grossi humoris. Unde de cerebro est sciēdum ꝙ ē stomacho malū nauseatiuū et fleumaticū ꝛ grossi humoris generatiuum. Uñ si bene digeraꝛ alimentū dat corpi notabile sed nullo mō comedi. debet post alios cibos. Bonū autē ē ꝙ cū origano vel calamēto vl̄ cū aliquibus obtemꝑantibꝫ eius humiditatē, viscositatē et frigiditateꝫ

in q̄bꝫ sit virtus incisiua et calefactiu aparet Et sicut ē dictū ꝺ cerebro ita intelligendū est; de omnibꝫ medullis ⁊ nucha. Et ꝯueniens ē ꝙ si comedant ꝙ primitus assent sup carbones vt earū viscositates ⁊ humiditates obtempent. Notādū ꝙ comestio cerebellorum ⁊ spēaliter capriolorum cōueniēs est cōtra venena ⁊ cōtra morsum venenosarū aīaliū. De corde sciēdū ē ꝙ difficilis est digestiōis et tarde ptransiens. Si aūt bene digerat alimentū nō paucū; dat corpi nec mali chimi ⁊ spēaliter cor eduli. Sciendū autē ꝙ cor cerui virtutē habet tyriacalē. De pulmone aūt sciendū ꝙ ē facilioris digestiōis ceteris interioribus qꝺ declarat eius raritas ⁊ mollicies: sed alimētū dat fleumaticum ⁊ paucum: et puto ꝙ nō multū malum et specialiter pulmo eduli. Stomachꝰ autē ⁊ guttur et intestina ⁊ matrix sunt difficilis digestiōis ⁊ tarde: ⁊ non sunt generantes bonū sanguinē Splenis autē caro est pessima ⁊ eius caro est cathochimica et est mali sanguinis generatiua ⁊ saporis indelectabilis. Epar ē dure digestiōis sed multū nutrit ⁊ gn̄at sanguinē ꝯuenientem supposito ꝙ nutrimentū sit ex ficubꝫ ⁊ passulis multis. Testicula autē sunt indigestibiles et cachochimi sed si bene digerant bn̄ nutriunt. Meliores autē sūt porcorū testiculi. Jnquantū eñ porcorū caro ea q̄ aliorū ē melior intantū etiā testiculi. Et hic ē diligēter notādum: ꝙ testiculi aīaliū ꝓuectorū in q̄bus est iam fermentatū semē ⁊ generatū nō sunt boni nutrimēti. Hn̄t eñ aliquid fetens insinuās naturā spermatis: sicut renunculi habent aliquid fetens insinuans naturā vrine in eis generate ⁊ cōseruate Unde ⁊ ꝓpter hanc causam renūculi nō generāt sanguinē simpliciter bonum: sed testiculi aīalium iuuenum adhuc coire nō potentiū in quibꝫ adhuc nō ē sperma fermētatū sunt satis laudabilis nutrimenti si bn̄ digerant. Quo ad mēbra exteriora sciendū ꝙ ceteris paribus anteriora sūt meliora posterioribꝫ q̄r magis a supfluitatibꝫ depurata ⁊ forti calori ꝓpinquiora ⁊ magis mobilia ⁊ cōiter minꝰ pīguia. Et sil'r dextera ps ē melior sinistra ⁊ vl'r ptes carnee meliores sunt nō carneis. Partes eñ p̄uate carnibꝫ sūt sicut pedes: rostrū: ⁊ aures. Et inter has ptes pedes sunt laudabiliores ⁊ deinde aures: ⁊ omēs iste sunt difficilis digestionis et pauci nutrimēti. Laudabiliores autē sunt pedes porcorū iuuenum. Decoquant autē ⁊ elixent in aqua ⁊ pꝰ comedant cū acceto vel sinapio. Et interdū decoquunt cū oleribꝫ; ⁊ interdū cū ordeo ⁊ efficiūt digestibiliores ⁊ prisana efficit laudabilior ⁊ magis subductiua ventris. Pedes autē porci ⁊ extremitates eduli lactantis colericis ōferūt ⁊ specialiter si ī tpe calido: marie ꝯdiant ī sulso. De ptibus autē carneis sciendum: ꝙ caro est duplex vna est glādulosa sicut mamillarū ⁊ testiculorū inguium astellarum fautium ⁊ lingue ⁊ similiū. Omnibꝫ autē carnibus laxis ⁊ glādulosis cōmune ē delectabiles appere scd̄m esum. Quod autē ex ipis alimentū bn̄ q̄dē digestū est: bonū humorē generat qꝺ autē minꝰ bn̄ digestum est humo=

rē fleumaticū aut crudū gñat. Ex ptib⁊ quidē hūidis fleumaticus ex duris autē crud⁹. Alimētum autē vberū qñ habet lac insinuat aliqd dulcedinis et ꝓpter hoc delectabile ē ipis leccatoribꝫ. Qď autē de testiculis ē dicēdum dictū ē supius. Nutrimentū autē lingue medium ē inter nutrimentū carnis firme nō spongiose ⁊ nutrimētū carnis spōgiose. Nō em̄ ē adeo laudabilis nutrimēti sicut caro firma nō spōgiosa nec adeo mala sicut spōgiosa. Lingua vero vituli vel cerui ē laudabilior sic testiculi porcorū iuuenū sunt laudabiliores. Et adhuc sūt meliores resticuli gallorū saginatorū ⁊ pulmo edui aliis pulmōib⁹ laudabilior et par eduli ē aliis laudabili⁹. Et stomach⁹ gallo⁊ ⁊ cerebrū cuniculorū et cor ceruorū ē laudabili⁹ aliis. Carniū autē nō spōgiosarū nec glādulosarū ē melior q̄ cordi ꝓpinq̄or: cuiusmodi ē caro costarum et q̄ est iuxta ossa et q̄ ē in pte anteriori ⁊ in pte dextra: ⁊ q̄ est pinguis pinguedine moderata. Carnes autē marie distātes a corde et in pte sinistra et sine ossib⁹ sunt min⁹ bone sicut carnis natis sinistre. Eligāt igit̄ carnes i qb⁹ sūt ossa: pingues: ꝓpinq̄ cordi: āteriores et dextre Est hic diligēter notādū q̄ cunicul⁹ hꝫ ptes posteriores satis bonas eo q̄ illas ptes sp eleuat sup ptes anteriores: ⁊ sic p accñs ps posterior ē magis depurata a supfluitatibꝫ vt quidā dicunt et cū hoc ille ptes sunt magis pingues in cuniculis sꝫ in hoc ē materia cōsiderandi Nūc restat dicere de volatilibus Uolatilia q̄ cōiter sunt in vsu sunt hec gallus: gallina: capones: ⁊ anseres: anates domestice: ꝑdices: fasiani: pauones: grues: malardi: ⁊ siles aues siluestres degentes in aquis vt anates. Et etiā turtures: colūbe iuuenes: sturnelli: alaude: pluuerii passeres: ⁊ relique aues minute q̄ capiunt̄ in bladis vt turdi meruli. Uolatilium autem q̄ enūerata sunt: q̄dam sunt laudabilis nutrimenti quedā illaudabilis. Et q̄dam sunt facilis digestionis ⁊ q̄dam difficilis. Et quedā sūt tempate cōplexiōis ⁊ q̄dā distpate. Laudabilis nutrimēti sunt galline ⁊ earū pulli capones iuuenes et antiqui bñ pingues ⁊ pdices iuuenes ⁊ allaude ⁊ turtures ⁊ pulueriī coturnices et aues pue q̄ capiunt̄ in bladis. Alia autē volatilia ab istis sunt illaudabilis nutrimēti difficilis digestiōis ⁊ ineq̄lis ꝯplexionis: puta carnes: anserū: anatū: ⁊ pauonū: et malardorum. Et vl̄r carnes auium habentiū collum longū et rostrum lōgum degentiū in aquis oēs sunt illaudabilis nutrimēti et difficilis digestiōis et generāt humorē melācolicum. Sil̄iter sturnelli meruli et turdi sūt graues ad digerendū et grosse nature. Passerū autē carnes sunt calidissime et a tpamento longissime et multum excitātes coitum. Uñ non multū ꝯueniunt in regimie sanitatis. Inter carnes volatiliū laudabiliū: in regimie sanitatis quedā sunt tpatiores et tpamento ꝓpinquiores. Alie sunt min⁹ tpamento ꝓpinque. Tempatiores quedā sunt galline iuuenes et gallinarum pulli et iuuenes pingues capones que tñ

ad aliqualē caliditatē et humiditatē declināt. Silr et pdices iuuē
nes et coturnices. Perdices tñ declinant ad aliqualē frigiditatem ꝛ
siccitatē: et sūt sicut galline deserte et habēt ꝓprietatē cōstrigēdi vētrē
asse et elixe. Coturnices autē sunt satꝫ tpate. Dicūt quidam ꝙ ex co-
mestione coturnicis fit spasmꝰ et terhanus sed aliquātulū declinant
ad caliditatē et sunt subtiles substātie generātes bonos humores et
multū cōpetunt sanis et cōualescentibꝰ. Reliqua autē volatilia supe
rius enumerata plus distāt a tpamēto: puta carnes columbarū iuue
nū et turturum iuuenū. Nā harum antiquarū carnes sunt euitande
ꝓpter earum nimiā caliditatē et siccitatē et digestionis difficultatem
Antiqua autē columba mirabilē habet ꝓprietatē in epilēticis et pali
ticis: et turtures in acuendo ingeniū. Horū tñ pulli sunt cōuenien-
tiores corpibus sanis sed declinant ad siccitatem et caliditatem. Vñ
euitari debent in regionibꝰ calidis cōplexione etate et tpibus calidis
Aues parue q capiunt in bladis et alaude declināt ad siccitatē et cali
ditatem sed nō tm̄ vt turtures et columbe. Et ē diligenter notandum
ꝙ genus volatiliū oim est pauci nutrimenti si cōpent generi peditātē
tium et maxime porcorū quorum carnes nullū aliud nutrimentū ex
cedit in bonitate. Sed volatiliū caro ē digestibilior et maxime pdi
cum et gallinarū gallorum iuuenū et columbarū et alaudarū et aui
um paruarumque capiunt in bladis. De interioribꝰ volatiliū respectu
mēbrorum exteriorum ꝓportionabiliter dicēdum est sicut in peditan
bus dictum est. De intestinis volatilium silr est sciendum: ꝙ sunt
simpliciter inesibilia: quarum tñ auium ventres esibiles et delectabi
les sunt valde sicut ventres anserum impinguatorū gallorū et galli-
narum quorum alimentū infusum fuerit ī lacte. Sicut autē corū vē
tres sic et epata nō solum ad esum delectabilia sūt sꝫ maxie nutritiua
Testiculi gallorū iuuenum etiā sunt boni nutrimenti et multi ꝛ faci
lis digestionis. Cerebella volatilium laudabiliora sunt cerebellis q
drupedum quāto sicciora eis. Ipsorū autē volatilium que sunt mon
tana cerebra sunt aquaticorū cerebris meliora ꝓportionabiliter aliis
partibus. Cristas et barbas gallorum nō collaudauit aliquis nec vi
tuperauit. De partibus autē exterioribus volatilium ꝓportionabilr
est dicēdum sicut in peditantibus dictum est. Partes em̄ anteriores
sunt meliores posterioribus et dextera quā sinistra et pinguis medio
criter quā pinguedine denudata et ꝓpinqua cordi qꝫ remota et ossuo
sa parum qꝫ ossibus denudata. Unde sciendum ꝙ ale volatiliū et spe
cialiter iuuenū pinguium ydonee sunt ad digestionē et nutritionem
et silr gallinarum ꝛ gallorum pinguium ꝛ iuuenuꝫ silr et caponū Op
time quidē sunt ille ale que sunt nutritorum bñ et iuuenū: pessime vo
que macillentoruꝫ et ꝓuectorū. Et est diligēter notādū ꝙ volatati-
lia q sūt dure carnis vt pauo et anser et antiquꝰ capo et anas et grus-

indigent multa mora pꝰ eoꝝ occisionē antequā decoquant̄ ⁊ comē-
dant̄ ⁊ oppositū est de volatilibꝫ mollis carnis et faciles digestionis.
Nō eñi indigēt multa mora pꝰ eoꝝ occisionē añquā decoquant̄. Et
quāto carnes volatiliū sunt grossiores et minꝰ putrefactibiles tanto
indigēt maiori mora vt carnes eoꝝ molestāt ⁊ fiāt magis apte ad de
coctionē ⁊ digestionē ⁊ eoꝝ aromaticitas reducat de potētia ad actū
ex lōga mora. Et pauones marie indigent lōga mora inter volatilia
oīa et deinde agrones ⁊ grues: ⁊ deinde capones antiq̄: deinde galli
ne et galli iuuenes. Cetera autē volatilia pauca vel nulla mora indi-
gent. Bonū igit̄ ē ꝙ pauo cōfuet̄ ꝑ tres dies vl̄ ꝑ duos et capo iuue-
nis vel galline iuuenes ꝑ.xij.horas ad minꝰ et capo antiquꝰ ꝑ.xxiiij.
et grues et agrones ꝑ duos dies vel diē cū dimidio Ampliꝰ diligē-
ter ē notandū ꝙ modꝰ decoctiōis multū est cōsiderandū in carnibus
peditātiū ⁊ volatiliū. Nā q̄ decoquūt̄ i aq̄ dulci dāt corꝑi hūidiꝰ ali-
mentū et faciliꝰ digerunt̄. Assata autē et frixa sicciora sunt ⁊ tale dāt
corꝑibus nutrimentum: siliter domestica ceteris paribꝫ dāt alijs hu-
midiꝰ nutrimētū ⁊ facilioris digestiōis et pluriū suꝑfluitatū q̄ȝ silue
stria. Et habitātia in mōtanis et ī locis siccis dāt corꝑi sicciꝰ alimētū
et mioꝝ suꝑfluitatū ⁊ magis mundū et minꝰ resolubile ⁊ difficilius
cōuertibile q̄ȝ habitātia ī locis aquosis et hūidis. Et dꝫ hec cōꝑatio
fieri ī eadē spē et ceteris paribꝫ ex ꝑte etatꝫ habitudīs ⁊ siliū. Et qꝛ li-
matie vident̄ hr̄e cōuenientiā cū carnibꝫ peditantiū et q̄dā ex eis q̄tti
die comedunt breuiter hic de eis ē trāseundū inquātū hñt alimēti vir
tutē. Sciendū igit̄ ꝙ carnē hñt durā et ꝓpter h̄ indigestibilē, si tñ di-
gerat̄ maximi nutrimēti existit. Et qꝛ aqua decoctiōis carū ē ventris
subductiua ꝓpter hoc aliq̄ cōdiētes h̄ brodiū cuꝫ oleo sale ⁊ vino vtū
tur brodio ad secessuꝫ eoꝝ q̄ h̄m ventrē. Si autē velis solo nutrimē-
to eis vti carnē huiꝰ aīalis decoctā in aqua trāspone in aliā aquā de-
inde iterū illud decoques et sic scđo et tertio decoques ꝙ tenera fiat
caro ꝑparata eñi sic restringit ventrē et alimentū sufficiens corꝑibus
exhibet intātū etiā ꝙ multū cōpetit volētibꝫ īpinguari. Multas bo
nas alias habet ꝓprietates quas memī me scripsisse in cōsilio ꝑ me or
dinato ad emoptoycam passionē: in quo etiā loco sufficientiꝰ electio
nē req̄re limatiarū et modū ꝑparationis et iuuamenti eorum

Ca.xviii.de piscibus

Onsequēter determīandū est de piscibꝫ. Sciēdū igit̄ ꝙ pisces
respectu carniū ceteris paribus minoris sunt nutrimēti et fa
cilioris digestiōis: ⁊ nutrimentū eoꝝ ē magis suꝑfluū et fleu
maticū et frigidū et hūidū et minꝰ māsiuū. Et quidā dic̄ ꝙ sūt ad di
gerendū duri: et longā faciunt morā in stomacho et sitim gñant: et si

sint ad digerendū duri et longā morā faciunt in stomacho hoc ē rōne frigiditatis et viscositatis:et quia in eorū digestione laborat stomachus et interdū corrūpunt in stomacho et qualitatē quandā suscipiunt putredinalē ꝛ sitim generāt. Et vt sit ad vnū dicere carniū laudabiliū nutrimentū meli⁹ nutrimento piscium. Et est sciendū ꝙ pisces marini sunt meliores piscib⁹ aq̄ dulcis ceteris parib⁹. Eorū em̄ nutrimentū min⁹ ē supfluicū et fleumaticū et nature carnium magis ꝓpinquum:sed q̄a ceteris parib⁹ pisces marini sunt durioris carnis piscibus aque dulcis iō sunt difficilioris digestionis et resolutionis ꝛ pluris nutrimēti et purioris. Vñ iudicio meo meliores sunt in regimine sanitatis q̄ȝ pisces aque dulcis. Et ē diligēter notandū ꝙ in piscibus tā marinis q̄ȝ aque dulcis eligēdi sūt quorū caro nō ē viscosa sed frangibilis:non multū grossa sed subtilis:non grauis odoris sed suauis: nec cite putrefactionis sed sufficienter durationis:nō mali coloris:sȝ albi et quorū habitatio nō est in lacubus stagnis:neci locis sordidis nec in aquis habentibus multas herbas:qui etiam non sint macri nec valde iuuenes nec valde magni. Et qui sunt velocis mot⁹ et pauce viscositatis. Et si sint pisces marini qui capti fuerint in fluminib⁹ multum distantib⁹ a mari:tales vtiq̄ȝ pisces primis cōditiōibus suppositis p̄ ceteris erunt eligendi. Amplius suppositis p̄dictis cōditionib⁹ quāto squamosiores tanto meliores. Et sil'iter intelligat̄ de spinis. Hec em̄ significāt puritatē subē piscis. Inter pisces marinos capti et nutriti in mari ꝓfundiori et magis agitato et ad qđ ē cursus pluriū fluuiorū puriores sunt ꝛ meliores. Et ex hoc cōcludit̄ ꝙ pisces capti et nutriti in mari mortuo non sunt ita laudabiles sicut q̄ capti sunt in alio mari. Et sil'r capti in mari meridionali nō sunt adeo sani sicut in septētrionali quod magis est agitatū. Est em̄ magis tempestuosum et velocioris fluxus et refluxus. Et sil'iter intelligit̄ de piscibus aque dulcis. Nā ceteris parib⁹ quāto aqua est ꝓfundior ꝛ mobilior tanto piscis in ea nutrit⁹ est melior. Ex his igit̄ elici pōt sufficiēter qui pisces sunt vituparabiles et qui laudabiles de piscib⁹ q̄ sunt in vsu In his partibus gallicanis. Et primo dicemus de piscibus marinis deinde de piscibus aque dulcis. Dicam⁹ igitur ꝙ bestiales sicut porcus marinus canis marinus delphin:et morua non multum compe tunt in sanitatis regimine. Sunt enim difficilis digestionis et grossi humoris et multe superfluitatis. Nec in carnibus predictorum piscium apparent conditiones superius enumerate:puta albedo subtilitas frāgibilitas ꝛ q̄ȝtitatis mediocritas:mot⁹ velocitas et odoris suauitas. Et si hos pisces et cōsil'es comedi contingat non statim sūt comedendi aut coquendi postq̄ȝ capti sunt sed obseruādi sūt p aliq̄s dies q̄usq̄ȝ eorū carnes molestant et tremescāt sine subē corruptione Ampli⁹ p̄dicte pisces meliores sūt semisalsi quā recētes. Pisces āt

ꝑfecte salsi nō cōpetūt in sanitatis regimine sicut nec carnes. Nā ma-
le nutriūt ⁊ parū et tarde. Et de alijs piscibꝫ marinis sciendū ꝙ ꝯside
ratis ꝯditiōibꝫ supradictis laudabilibꝫ mihi appet ꝙ rogetꝰ ⁊ gor-
natus inter pisces marinos sūt laudabiliores: nā eorū caro ē alba sa-
tis subtilis et frangibilis boni saporis ⁊ odoris delectabilis ⁊ eorū
sub͡a appet purissima. Et pꝰ hoc plagitia ⁊ sola: sed horū caro ē magis
viscosa et minꝰ frāgibilis ⁊ minꝰ alba ⁊ magis grossa et minꝰ subtilis
nec horū sapor aut odor ē ita delectabil'. Et forte piscis merlēgus est
laudabilior pꝰ rogetū. Non em̄ ē tante grossiciei ⁊ viscositatis sicut
plagitia et sola ⁊ eiꝰ sub͡a ē satis frāgibilis sꝫ ꝯsideratis sapore ⁊ odo-
re cū colore ⁊ sub͡e puritate ⁊ mobilitate deficit in bonitate a rogeto ⁊
gornato: et sil'iter intelligat' de allece. Et morua iuuenis satis a ꝓpin-
quat p̄dictis in bonitate ꝯsideratis p̄dictis ꝯditiōibꝰ ē tn̄ grossior et
viscosior p̄dictis piscibus. Salmones autē ⁊ turboti ⁊ maquerelli ⁊
cōgri multū deficiūt a bonitate rogetoꝝ. Sunt em̄ multū grossiores
et viscosiores et magis sūt supfluitate pleni. Vn̄ nō cōpetūt nisi exer-
citantibꝫ fortibꝫ iuuenibꝫ: robustis cū ꝗbusdā salsis eorū grossiciei vi
scositati et frigiditati repugnantibꝰ. Rogia ē ꝓpinquior p̄dictis ime
diate in bonitate ⁊ malitia. Sepia autē ceteris enūeratis ē deterior
sicut facile ē videre ꝯsideratis cōditiōibꝰ supius enūeratis. Oēs aūt
pisces supius enūerati meliores sunt frixi vel assati ꝗ̄ elixiati Et elixi
ati in vino cū ꝗbuscūqꝫ semibꝫ vel herbis eorū viscositati et frigidita
ti repugnantibus ꝗ̄ in simplici aqua cocti. Cutis autem piscium spe-
cialiter frixorum in multo oleo simpliciter est euitanda. Et vniuersa
liter eorū interiora euitāda sunt ꝗ̄uis quorundā piscium epata sil'iter
et capita sunt gustui multū delectabilia: sicut patet de epate morue ⁊
capite eius: et de oculis quorundā aliorum sicut meliꝰ me nouerunt
leccatores. Preter autē hos pisces marinos sunt quidā alij de genere
ostracordermacū qui sunt in vsu. Nos autē solū facimus mentionē
de ostreis ⁊ molis quibus solis gallici vti cōsueuerunt Aqua decocti
onis earum quandam habet viscositatē: ratiōe cuiꝰ ventrē laxat: sed
p̄dictorum caro ꝑfecte cocta et in pluribus aquis ꝑ decoctionē depu-
rata inter alios pisces sufficienter nutrit sicut de limacꝗs dictū est: et
ventrem stringit et inter alios pisces plꝰ stomachū cōfortat et mino-
ri frigiditati ꝑticipat. Humor tn̄ a talibꝰ generatꝰ sicut ⁊ ceterorū pi
sciū est crudꝰ vel fleumaticꝰ: crudus quidē ostracodermacū habenti-
um carnem durā: et flenmaticus ostracodermacū habentium carnē
minus durā cuiusmodi sunt et ostree ⁊ mole q̄ sunt in vsu. Humor igit'
ab eis gn̄atꝰ fleumaticꝰ est sꝫ minꝰ ꝗ̄ ceterorū pisciū. De piscibꝫ aque
dulcꝭ q̄ apᵈ nos sūt in vsu dicamꝰ ꝙ ꝯsideratꝭ ꝯditiōibꝫ supiꝰ enūera
tis: puta coloris albedine: frāgibilitate ⁊ subtilitate substātie ⁊ sapo-
re et odoris suauitate: et mediocri ꝗ̄titate et cōpetēti squamositate ⁊

veloci motu ⁊ aqua in qua reꝑiti ꝯsueuerūt bonitate meliores sūt pi
sces q̄ capiunt̄ in aqua petrosa currente versus septemtrionē ꝓfunda
multe agitatiōis ad quā non cōfluūt sordicies ciuitatū in qua etiaꝫ
nō sunt herbe male. Et mihi apparet ꝙ parca ⁊ lucius mediocris ob/
tinent primū gradū supposito ꝙ sint pingues. Et deinde vendosie et
deinde lopia: et quāuis carpa sit squamosior p̄dictis: tamē nō habet
carnē adeo album nec frangibilē nec subtilem sicut luciꝰ ⁊ ꝑca et sepi
us reꝑitur in stagnis. Anguilla autē dato ꝙ sit laudabilis gustui tn̄
consideratis cōditiōibꝫ p̄dictis deficit a p̄dictis piscibꝫ ⁊ multū. Sꝫ
lamprede q̄ue sunt laudabiliores anguillis ⁊ minus ꝑiculose. Non
em̄ sunt tante viscositatis nec grossiciei sicut patet ad sensū. Et sicut
dicimus de anguilla inter pisces aque dulcis: sic intelligimus de lam
preda. Unde salua reuerentia vtentiuꝫ: iste piscis est valde ꝑiculosus
quāuis sit ori saporosus. Horū em̄ pisciū in aqua similis est genera/
tio generationi serpentum in terra. Unde multū dubitandum est ꝙ
non sint venenosi. Unde eorum capita ⁊ caude in quibus venenum
consueuit esse ⁊ similiter interior spina nullo modo sunt edenda. Bo
num est etiam ꝓpter coꝝ viscositatem ꝙ submergant̄ in vino optimo
viue ⁊ dimittant̄ ibidem quousqꝫ mortue sint ⁊ deinde preparentur
cum galentina optimarū specierū s̄m ꝙ coci magnorum dominorū
consueuerunt facere. Laudo tamē ꝙ p̄bullient̄ primo duabus ebulli
tionibus in vino ⁊ aqua: ⁊ illa abiecta decoquantur ad ꝑfectionē ⁊ fi
at galentina vel pastillatura vel assatura et cum salsamento aꝓꝓriato
comedantur. Comodosius est tamē manerie huiusmodi piscium di/
mittere. Jam em̄ multi ex eorum vsu sunt periclitati. Unde conside
ratis cōditionibus supradictis inter omnes pisces pessimi sunt ⁊ mi
nime comedendi. De cancris autē fluuialibus ⁊ marinis quasi eadeꝫ
ratio est sicut de ostreis et molis nisi ꝙ difficilioris digestiōis sunt et
pluris nutrimenti sunt et nō facile ī stomacho corrumpunt̄ sicut mul
ti alioꝝ piscium ⁊ habent quandā viscositatē ratiōe cuiꝰ laxant ven
trem nisi decoquant̄ in pluribus aquis ⁊ sic aqua decoctionis coꝝ fit
maxime laxatiua. Et corū substantia ventrē constringit et sufficiēter
nutrit. Et ē eiꝰ satis laudabile nutrimentū inter pisces. Est etiā dili/
gēter notādū ꝙ pisces corpꝰ humectāt et lac ⁊ sꝑma mł'tiplicāt: ⁊ mul
tū cōpetunt colericis: ⁊ loquor de recentibus piscibus. Non sunt co=
medendi pisces post forte exercitium vel post fortē laborem quia tūc
de facili corrumpunt̄. Amplius habentes stomachum debilem vel
malis humoribus plenū non gaudeant in esu piscium Ampliꝰ sciē
dum ꝙ pisces grossi ⁊ viscosi semisalsi meliores sunt recentes. Et sa/
liti multi temꝑis non sunt boni. Amplius pisces ⁊ carnes nō sunt
simul edenda: nec pisces ⁊ lacticinia. Nec pisces comedendi sunt post
alios cibos. Amplius pisces laudabiles parū saliti et in pauca q̄n=

Vendosia. Vkleyka.

titate sumpti reuocāt appetitū ꝛ ipm corroborant specialiter si q̄s ha buerit appetitum ad eos

C .l.xix. de aīalium supfluitatibus.

Onsequēter dicam⁹ de aīaliū supfluitatib⁹ que sunt i vsu: puta de lacte ouis ꝛ sanguie. Primo ḡ dicam⁹ de sanguie. Sciēdū igit̄ q̄ oīs sanguis ē difficil' ad dirigēdū ꝛ matie q̄ ē gross⁹ et melācolic⁹ cuiusmodi ē sanguis boū. Sanguis aūt leporis ē aliis delectabilior. Et i mlt̄ꝭ ē i ꝯsuetudie ipm coq̄re cū epate ꝛ cū q̄busdā aliis visceribꝫ. Quidā etiā vtunt̄ sanguine porcoꝝ iuuenū ꝛ magnorū castratoꝝ: s꞉ sanguis porcoꝝ nō castratoꝝ ē indelectabilis ꝛ difficilis digestiōis. Sanguinē aūt capreoloꝝ iuuenū quidā dicunt esse delectabilē. Amplius quidā dicunt q̄ bon⁹ est sanguis gallinaꝝ et colūbarū impinguatoꝝ: et tñ est deterior q̄ꝫ porcoꝝ nō castratoꝝ nec ad delectationē nec ad digestionē valet. Multū tñ deficit a sanguie leporꝫ: sed q꞉ oīs sanguis est indigestibilis ꝛ supfluitus s̄m quēcunq꞉ modū quis ipm p̄parauerit nō ē vtendū eo in sanitatis regimine nisi in casu necessitatis

De Lacte

E lacte sciendū q̄ lac est boni nutrimēti facilis digestiōis ꝛ satis nutrit. Est aūt eligendū lac mediocre ꝛ nō subtilissimū cuiusmodi est lac cameli: nec grossimū et pinguissimū cuiusmodi ē lac vaccaꝝ ꝛ pecudū. Eligēdū igit̄ ē lac capre: nō eñ habet tm̄ aquositatis sicut lac cameli q̄d nō ē aptū ad nutriendū rōe nimie hūiditatis: nec habet tm̄ pinguedinis ꝛ grossiciei seu caseitatis ꝛ butirositatis sicut vaccarū: ꝛ pecudū. Et cū cōponētia lac sunt magis cōmēsurata in lacte ꝛ min⁹ excedētia ꝛ excessa magis est cōueniēs in sanitatis regimie. Lac eñ hūidissimū vētris ē subductiuū. Et lac grossissimū et pinguissimū est venarū opilatiuū ꝛ ventositatū generatiuū et difficilioris digestiōis q̄ꝫ sit necessariū in regimie sanitatis. Eligatur igit̄ lac capre nō nimis ꝓpinque ptui nec nimis distātis a ptu non pregnantis: nutrice in bonis pascuis ꝛ in tempe quo reperiunt̄ meliora pascua in q̄ aīalia sūt pinguiora Et q꞉ lac ē facil' digestiōis ꝛ corruptōis nō est comedēdū cū aliis cibis ꝛ spēaliter cū piscib⁹. Silr̄ comedēdū est cū trahit̄ ab vbere: si eñ remanet p tps notabile corrūpit̄ a cōtinēte. Bonū est etiā q̄ admisceat̄ aliquantulū mellis vel zuccari vt ipi⁹ corruptio in stomacho impediat̄ ꝛ ventositatū in lateribꝫ generatio ꝛ dentiū ꝛ gingiuaꝝ lesio ꝛ capitis grauedo. Usus eñ lactis capit' dolorē inducit ꝛ gingiuas laxas efficit ꝛ dentes putrefactibiles ꝛ corrosos causat. Uñ bonū ē p⁹ assumptionē lactis trāsglutire aquā mellis et silr̄ gargarisare ꝛ ex eo os ꝛ dences lauare ꝛ scdo p⁹ aquā mellis vti eodē mō vino pōtico ꝛ spēaliter ꝓpter gingiuas ꝛ dentes. Et si dubi-

tarem⁹ capiti dolorē nullo mō post lac bibat vinū nisi valde aquaticum. Qui aūt magis grauant et vsu lactis sunt habentes capita debilia et venas epatis strictas ꝛ stomachū debilē ꝛ immūdū. Usus cōtinu⁹ lactis serosi nō est periculosus omnibꝫ co vtētibus sicut lactis non serosi sed caseati plurimum. Nam lac caseatum plurimum ledit eos qui sunt dispositi ad lapidis generationem et venarum opilationem. Pectori autem est omne lac bonum et pulmoni. In quibus autem dubitatur fluxus ventris: abstineant a lacte seroso quia ventrē facile subducit. De lacte aūt coagulato siue ignito siue bullito ꝛ de cocto sciendum ꝙ lac bullitū et decoctum caret substantia serosa ꝛ ideo efficit difficilioris digestionis maioris opilationis et ventositatis et grossioris humoris nec tantū conuenit in regimine sanitatis sicut et cetera. Et similiter intelligitur de lacte decocto cum ferro ignito vel lapidibus ignitis nisi ꝙ lac isto modo decoctū acquirit quandā stipticitatem seu stipticam qualitatē ratione cui⁹ stomachū confortat et viscera: ꝛ magis ꝙ̄ aliter coctum vel nō coctum simpliciter. Unde nō ita cito corrumpit in stomacho. Et est cibus conueniens satis his aquorum stomachis cito descēdit cibus antequā digerat pfecte. Et qꝛ lac ventrem laxat ratiōe cuiusdam intrositatis in aquositate lactis qua totum lac participat et nō solum aqua ipius. Bonū est ꝙ cuꝫ lacte pmisceat aliq̄ aq̄ mixta simul cū lactis serositate per ignitionem vel ebullitionem totaliter cōsumat et sic preparatū lac erit vētris minime subductiuum. Lac autē coagulatum virtute coaguli distinguētis serum a caseo siue serositate sumptum est minus cōueniens ꝙ̄ lac simplex ꝑpter ipius grossiciem: nec est ita stomacho cōueniens et ceteris visceribus sicut lac p ferrum ignitum decoctum: sed si comedat serum simul cum caseo in lacte sic coagulato: quasi est eadem ratio de lacte simplici ꝛ coogulato nisi ꝙ ratiōe coaguli minus laxabit vētreꝫ et plus morabit ī stomacho et erit maioris caliditatis: et ratōe distinctionis partium lactis natura magis laborabit in digerendo. Unde omnib⁹ consideratis minus cōpetit in regimine sanitatis ꝙ̄ lac non coagulatum. Preter maneries lactis enumeratas est vna maneries lactis accetosi et est grossioris substantie: difficilioris digestionis: frigidioris complexionis alijs maneriebus lactis et minus conueniēs corporibus sanis et ad frigiditatem declinantibus: et specialiter fm ipsorū viscera non competit sed dentibus et gingiuis et capitibus sanorum corporum minus obest. Non em̄ sic capitis dolorem inducit nec gingiuas laxat nec dentes ad putrefactionem corrosiuam dispo nit: ratione tamē sue frigiditatis dentes ledit ꝛ neruos sicut alia frigida. Nam frigidum inimicum est neruis dentibus et ossibus: et specialiter si tota complexio corpis ad frigiditatem declinet et tempus et etas frigida fuerint: et eo magis si cerebrum ꝛ orta ab eo a radicali

Serum

cõpletione declinet ad frigidū. Et vt sit ad vnū dicere corpibus sanis
nõ cõpetit via cibi ⁊ minus corporibꝰ frigidis ⁊ specialiter tpe frigi=
do et etate senili. Corpibus tñ colericis ⁊ spẽalr̄ ẜm eorum viscera et
tpe et etate ⁊ regione calidis h̄ lac satis ē cõueniens ⁊ sufficienter dige
rit et cõueniẽter nutrit: nec in eorū stomachis accetosabit. Ampli
us nec in fumos colericos cõuertetur. Calidis igitur corporibus lac
accetosum non solum non obest sed sufficienter prodest. Sed habẽ
tes renes calidos et meatus strictos non debent hoc lacte vti. Nam
eius est causa generationis lapidis in talibꝰ corpibus et opilationis
venarum. Si autẽ habet meatos amplos specialit̃ ẜm renes et vesi
cā: improportionabiliter caliditati generatiõis lapidis periculum to
taliter est sublatum

De Caseo

E caseo vero ē sciendū q̄ caseus recens ē frigidus ⁊ humidus
et grosse substãtie ⁊ difficilis digestiõis ⁊ opilatiuꝰ et lapidis
generatiuꝰ ⁊ nõ multū cõpetit via cibi ĩ regimĩe sanitatis. Et
caseus vetꝰ ē calidꝰ ⁊ siccꝰ ꝓpter sal ⁊ tendit adustionẽ ⁊ difficile dige
rit. Parū nutrit et male et minus cõpetit q̄ recẽs. Et si aliquis caseꝰ
est bonꝰ: mediꝰ est inter nouū ⁊ veterẽ viscosum ⁊ frangibilem duru
et mollem et parū declinãs ad aliqualẽ dulcedinem nõ nimis salsus
nec minꝰ parum nec albi coloris nec spongiosus nec lachrymosus cū
inciditur: nec cedẽs tactui cõprimẽti ad modū panis bñ fermẽtati nõ
leuis sed põderosus: saporis delectabilis et bonis odoris: cuiꝰ in sto
macho mora nõ est diuturna: ex bono lacte cõueniẽter factus sufficiẽ
ter vnctuosus. Talis vtiq̄ caseus bonus est et inter alios magis ē eli
gẽdus: et post cibū sumptꝰ nõ multū nocere potest in regimĩe sanita
tis. Multa vero quãtitate quicūq̄ caseus sumptꝰ ĩ via cibi vniuer
saliter ē malus: stomachū grauans: et inobediens digestioni: et opila
tiuus et lapidis in renibus generatiuꝰ: et humorū grossorū in corpo
re causatiuus. Solus igitur ille caseus est sanus quem dat auara
manus.

De Butiro

E butiro aūt sciẽdū q̄ rõe sui hūiditatꝫ et vnctuositatꝫ plĩme
nõ ꝯpetit via cibi: imo si q̄s eo vtat̃ ĩ q̄tĩtate notabili aboĩatio
nẽ ĩducit et fac̃ cibū supnatare in orificio stomachi et vẽtrẽ plꝰ debito
laxat et vomitū ĩducit. Nullo g̃ mõ butirū ē comedẽdū via cibi et in
q̄titate notabili et spẽalr̄ nõ comedat̃ pꝰ alios cibos ſ; ad cõdimen
tū cibarioꝝ satis ꝯuenit sic̃ oleū oliuarū q̄uis butiꝝ sit calidiꝰ oleo
et multū humidiꝰ. Et qñ vtimur butiro ad comedẽdū cū alijs ciba
rijs siue ad condiendum non est tantū decoquendum sic̃ oleū. Nã est
maioris passibilitatis q̄ oleum. Unde magna ebullitione virtus eiꝰ
totaliter exalat: sed oleum est magis viscosum et minus resolubile:

z ideo pl⁹ sustinet de ignis acuitate: quapropt̄ ex eo perfecti⁹ cibaria cōdiuntur q̄ꝫ ex butiro: sed carentes oleo vtunt̄ butiro loco olei.

De Ouis.

De ouis est sciendū ꝙ oua gallinaꝝ et fasianoꝝ iuuenū z pinguiū sunt bona in sanitatis regimīe z aliꝭs ouis simpl'r meliora: supposito ꝙ sint recentia. Et inter oua recentia gallinaꝝ ceteris parib⁊ oua puula oblonga sunt meliora. Unde vsus. Filia p̄sbyteri iubet ꝑ lege teneri. Et bona sunt oua candida: longa: noua. Amplius oua tremula sunt meliora duris et sorbilib⁊: et talia oua sunt multi nutrimēti: z boni z facilis digestionis: z generant sanguinem maxime ꝓportionalē cordi. Unde cōualescētibus senibus z debilibus maxime cōueniūt specialiter vitellum. Et albumen oui non est malū: si nō sit induratū. Album tamē durū simpl'r est euitandū. Oua autē in cineribus indurata z frixa in patella quousq̄ꝫ sint indurata respectu tremuloꝝ: pessimū dant corpi nutrimentū: z sunt difficilioris digestionis z multarū sup̄fluitatū. Sorbilia aūt sunt facilis digestionis: z leniūt pulmonē: z pectus: z ventrē subducunt: z minus nutriunt q̄ꝫ tremula. Cocta aūt z indurata sunt difficilioris digestionis et mali nutrimēti: z tarde ptransiūt. Meliora aūt coctis z assatis sunt que vocant̄ suffocata: seu in aqua z oleo p̄parata cū aliqua portiōe salis vsq̄ꝫ ad aliqualē cōsistentiā decocta z nō indurata. Nam indurata sunt similia coctis z assatis. Sic igit̄ p̄parata nostris corpibus in regimīe sanitatis sunt magis cōuenietia. Oua anetū: anserū: struthionū: z alioꝝ volatiliū in regimīe sanitatis p̄dictis sunt minus ꝯuenientia: vel simpl'r euitāda. Ampli⁹ oua q̄ dicunt̄ oua venti: q̄ sunt sine coitu masculi minora sunt aliꝭs: et min⁹ cōuenietis saporis: q̄m̄ non cōpleta: nec ita digesta sicut alia. Unde puto ꝙ in regimīe sanitatis sunt minus cōuenientia.

De melle z zuccaro.

Quia in regimīe sanitatis vtūnur melle z zuccaro: ideo de istis duobus ꝯsequēter est aliquid dicendū: q̄ꝫtum sufficit ad regimen sanitatis. Sciendū igit̄ ꝙ paꝝ nutriūt: sed eoꝝ nutrimentū est satis laudabile. Et nutrimentū mellis calidi⁹ est nutrimēto zuccari: z senibus z fleumaticis z natura frigidis ꝯuenienti⁹. Corporibus aūt calidis natura z iuuenibus nō cōuenit mel. Nam in corporibus taliū in colerā rubeā faciliter cōuertet̄: et corpus nō nutriet: sed a sua cōplexiōe naturali distrahet. Zuccaꝝ etiā talib⁊ corpibus ratione sue passibilitatis in colerā ꝯuerti cōsueuit. Corpibus igit̄ in caliditate notabiliter lapsis nō ꝯpetit mel: nec corpibus etiā tempatis in etate: tēpore: z regione calidis: q̄uis zuccarū possit talibus corporibus aliq̄n cōuenire. Colericis tamē iuuenibus et in estate non cōpe

tit: sed in aliis ꝯpetit: puta fleumaticis: ⁊ melancolicis: et sanguineis: ⁊ tempatis: in qbus nō est tante caliditatis dñiū ꝙ zuccarū in eis ad colerā cōuertat. Eligat aūt mel vernale: saporis dulcis: coloris palearum inter albū ⁊ rubeū: substātie nō liquide: sed viscose: et sit mel roris qd est melle apum tempatius. Hoc tamē mel apud nos non colligitur nec inuenit: sed in partibus meridiei valde calidis: ⁊ specialiter in monte pessulano. Multū etiam cōsideranda est natura arborum: sup quibus inuenit mel roris. Nam fm ꝙ arbores sunt alterius ⁊ alterius nature: sic ⁊ mel. Si em̄ inueniat mel super arboribus calidis erit calidius: et si sup tempatis vel frigidis: erit minus calidū. Et silr intelligat de melle apū. Multū em̄ cōsideranda sunt loca habitationis apū: ⁊ ex quo rore: ⁊ sup qua specie floris vel arboris nutriunt Est aūt quoddā genus mellis qd est acre: cui⁹ natura est venenosa: qd est simpliciter euitandū. Mel coctū cum aq̄ vel sine aqua ⁊ despumatū: plus nutrit ⁊ min⁹ subducit: ⁊ est minus ventosū. Et si qs assiduet mellis crudi comestionē: inducit vomitū. Mel aūt cū aqua coctū est magis vrine ꝓuocatiuū q̄ȝ decoctū sine aqua.

Caplm. XX. De saporibus ⁊ cōdimentis.

Consequēter est dicendū de cōdimētis ⁊ saporibus. Ea em̄ ex quibus cibaria cōdiunt: sunt in sanitatis regimīe non modicum vtilia: tum qȝ p ꝯdimēta gustui efficiunt delectabiliora: ⁊ p ꝯsequēs digestibiliora. Nā qd est delectabilius: est ad digestionē melius: tum qȝ p ꝯdimēta addit bonitas: ⁊ corrigit malicia. Ea autē ex qbus cibaria cōiter cōdiunt: sunt sal: oleū: sagimē: ⁊ butyrū. Experiētia em̄ docet ꝙ comestibilia que comedunt sine sale sunt ori insipida: ⁊ stomacho min⁹ acceptabilia. Sal igit comestibili addit bonitatē saporis: ⁊ maliciā existentē in comestibilib⁹ ab humiditate quadā indigesta ⁊ aquosa aufert. Et sic pfecti⁹ cū sale digerunt et decoquūtur q̄ȝ sine sale. Salis em̄ ꝓprietas ē hūiditatē extraneā desiccare: et deinde fortius qd manet cōstringere ⁊ adequare. Et ex dictis pōt elici sufficienter q̄ cibaria in eoꝝ cōdimēto indigēt pluri sale: ⁊ q̄ paucioꝛi. Naȝ cibaria supfluica: ⁊ hūida: et cuȝ hoc grossa indigent pluri sale. Cibaria aūt sicca nō supfluica subtilia: indigēt in eoꝝ cōdimētis minimo sale: ⁊ intermedia eoꝝ indigēt mediocri sale. Ex dictis igit elici pōt que carnes sunt cōuentiores saliture: ⁊ q̄ min⁹. Et silr de piscib⁹. Nā carnes mīme apte saliture: sunt carnes subtiles sicce: nō supfluice: vt carnes volatiliū laudabiliū: puta gallinaꝝ: ⁊ pdicū: ⁊ fasianoꝝ: ⁊ allaudoꝝ: et cuniculoꝝ: ⁊ lepoꝝ iuuenū: ⁊ similiū. Et ꝑ oppositū carnes supfluice ⁊ hūide saliture sunt maxime ꝯuenientes: puta carnes porcine. Carnes aūt bouine nō sunt ita ꝯuenietes saliture. Nam dato ꝙ sunt grosse ⁊ supfluice: non tamē sunt humide: sed sicce. Et silr intelligat de piscibus. Nam pisces habētes carnes subtiles nō supfluicas: nul-

lo modo coueniūt saliture. Et specialiť si sint parui: sicut sunt pisces
petrosi: sicut parca: ⁊ vendosia: ⁊ siľes pisces. Pisces aūt bestiales ha
bentes carnē durā ⁊ supfluicā ⁊ cū hoc humidā sunt saliture maxime
couenietes: sicut patz de porco marino: ⁊ balena. Nam salsi nō salsis
ꝑualent: dū salitura nō sit longi tempis. Sic igiť ptz ꝙ salis cōdimē
tum in sanitatis regimie est necessariū. Ampliꝰ in defectu carniuz
ad cōdimentū olerū ⁊ leguminū nō sufficit sal ⁊ aqua: sed indigemus
oleo ⁊ butyro vel sagimie. Nam qꝛ legumia ⁊ olera sunt nature melā
colice ⁊ terrestris: bonū est ea ꝯdiri cū aliquo vnctuoso eoꝝ terrestrei
tatē obtēperāte: ex quo etiā sapoꝛ eoꝝ efficiť delectabilioꝛ et suauioꝛ:
⁊ ꝑ cōsequēs ad digerendū ⁊ nutriendū melioꝛa. Oleū autē oliuaꝝ
inter olea ex quibus cibaria cōdiunť est dulcius: tempatius: et natu//
re amicabilius. Oleū autem nucū multū est calidū ⁊ siccum: et simili
ter oleū lini: nec eoꝛū sapoꝛ est sic nature amicabilis. Oleū autem pa//
paueris quo vtunť aliqui ē boni sapoꝛis ⁊ odoꝛis: sed declinat ad fri//
giditatem. Unde sic nō competit in regimie sanoꝝ. Oleū autez amig
dalarū dulciū est satis laudabile: ⁊ ꝓpinquuz tempamēto. Et in defe
ctu olei interdū vtimur butyro: sicut sup̄ dictū est in capitulo de lacte
⁊ animaliū supfluitatibus. Sagimie autem ⁊ specialiter poꝛci inter//
dum vtimur ad condimentū cibarioꝝ: propter defectum ⁊ propť eas//
dem causas que supius dicte sunt. Sapoꝝ delectamēta ad volupta//
tem magis ꝙ̃ propter necessitatē a leccatoꝛibus fuerūt ꝑmitus adin//
uenta. Unde nō multuz sunt necessaria in sanitatis regimie: imo in//
terdū talium sapoꝛū delectamēta inferunt nocumēta. Nam propter
talium sapoꝛuz placentiam homo plus comedit ꝙ̃ natura requirat.
Unde homo existens sanus ⁊ in naturali dispositōe: tales sapoꝛes nō
appetit nec via cibi: nec via potus: sicut cōsideranti patet. Et si aliq̇s
sanus tales sapoꝛes appetat: hoc foꝛte est ex cōsuetudine. Et quia con
suetudinē iam inductam difficile: imo impossibile et dānosuz est subi
to permutare. Dandum est enim aliquid cōsuetudini. Ideo intendo
hic breuiter de sapoꝛibus pertrāsire. Primū autez q̇d in sapoꝛibus
oībus est obseruandū: supposita coꝛpoꝛū sanitate est ꝙ ex eis paruz
sumatur: ⁊ quāto sapoꝛ plus distat a tempamēto ⁊ a natura cibi ⁊ po
tus: tanto minus sumatur de eo: et quāto sapoꝛ est tempatioꝛ ⁊ natu
re cibi vel potus ꝓpinquioꝛ: tanto plus potest ex eo sumi. Amplius
cōsiderandū est ꝙ tempoꝛibus calidis sapoꝛes declinent ad frigus: vľ
ad calidū valde parū: ⁊ in tpe frigido ecōuerso. Materia igiť sapoꝛū
in estate sit veriutū: vel agresta de sūmitatibus vitis: vľ accetū: vľ suc
cus limonū: vel citranguloꝛū: vel granatoꝝ cum zuccari ⁊ aqua rosa
ta ⁊ amigdalis: ⁊ pānis assatꝰ infusus in aliq̇ supdictoꝝ: sine alleis et
speciebus calidis. Et interdū in sapoꝛibꝰ q̇ fiūt in estate pōt addi ali=
quātulū serpilli ⁊ petrosillini ad obtempanduz frigiditatē ꝑdictoꝛū.

Materie aūt sapoꝝ competentiū tēporibꝫ frididis: sunt sinapiū:eru
ca:zinziber:piper:cinamomū:gariofili:allea:saluia:menta:serpillū:ꝛ
petrosillinū:vinū:aqua carniū:acetū nō forte: sed ꝓpinquū nature vi
ni. Et in tēporibꝫ medio cribꝫ sunt sapores mediocres eligēdi. Am=
plius diuersificant sapores ratiōe cibarioꝝ ꝑ quibꝫ fiūt. Nam alia et
alia cibaria indigēt alio ꝛ alio sapore:sicut sciūt dñoꝝ coci. Castrato=
rum igit elixatoꝝ:ꝛ silr vituloꝝ ꝛ capreoloꝝ sapor cōueniens est sal=
sa viridis. In estate quidē aceto ꝛ agresta cū paucis speciebꝫ:sine alle=
is:puto cū petrosillino:zinzibere albo:ꝛ agresta:ꝛ aceto:ꝛ pane asse i=
fuso in aceto vel agresta. In hyeme fit eadē salsa cum pluribꝫ speciebꝫ
ꝛ pauco alleo:ꝛ optimo vino:ꝛ pauca agresta: vel pōt sufficere sinapi
um vel eruca. Sapor aūt carniū bouinarū ꝛ elixataꝝ est piper bul
litū qđ fit ex pipere:ꝛ pane asso:ꝛ aqua carniū:ꝛ pauca aqua in hyeme
Et in estate cū pipere pauco:ꝛ multa agresta. Et iste idē sapor est satis
cōueniēs carnibꝫ porcinis:ꝛ specialr in hyeme:et pōt sufficere sinapi=
um vel eruca. Sz qñ comedit eruca debet pistari cū amigdalis:ꝛ dis
tpari cū aceto in estate ꝛ hyeme cū optimo vino. Possunt etiā carnes
porcine frigide comedi ī estate cū aceto ꝛ petrisilino in ṗncipio refecti
onis. Si aūt ṗdicte carnes pascillent:ꝛ specialr porcine ꝛ bouine. In
hyeme quidē apponat cepe albū cum puluere specieꝝ forti:ꝛ cum agre
sta. Et in estate cum puluere specieꝝ dulci in pauca quātitate:sine ce=
pis:cū veriuto ꝛ caseo butiroso. Vel possunt apponi cepe ꝑue ꝛ in par
ua quātitate. Si aūt pastillatura fit ex carnibꝫ subtilioribꝫ:nō appo
nat cepe:sed in estate lac amigdalaꝝ cū agresta ꝛ pauco puluere:speci
erū dulci:ꝛ in fine pōt apponi ouū cōquassatū cum agresta:sed in hye
me loco agreste apponat vinū:ꝛ plus de speciebꝫ. Assature autē cu=
niculoꝝ ꝛ pulloꝝ iuuenū cōueniēs sapor est:salsa camelina in qua ba
sis est cinamomū:ꝛ panis mica:cū agresta quidē in estate:ꝛ cuꝫ vino
in hyeme. Assature porci sapor cōueniens est:liquor descendēs ꝯq̄ssa
tus cū optimo vino ꝛ cepis in hyeme:ꝛ in estate viridis salsa supiꝰ no
minata. Et pōt sufficere sinapiū in hyeme:vel eruca modo ṗdicto ṗ=
parata in estate. Assature aūt ꝑdicū:fasianoꝝ:ꝛ colūbaꝝ:ꝛ turturuꝫ
nullo alio sapore indigēt:nisi sale. Caponū autē ꝛ gallinaꝝ elixatarū
cōueniens est sapor aque decoctōis eoꝝ:cū aliquātulo puluere speci=
erū dulci:ꝛ ṗcipue si in ṗdicta decoctōe addat saluia:hysopꝰ:petrosi=
linū:ꝑ hoc in hyeme. Et in estate sufficit sola aqua cū aliquātulo cro=
ci:addito succo sūmitatū vitis. Sed caponū ꝛ gallinaꝝ pinguiū pa
stillatarū sapori nihil penitꝰ est apponendū:nisi aliquātulū pulueris
specierū:ꝛ in fine agresta supdicta in estate:ꝛ optimū vinū in hyeme.
Sapor eoꝝ cōueniēs in assatura in hyeme (alba alleata dicit) bulli=
ta:cuiꝰ cōpositiōem coci sciūt. Vel pōt sufficere vinū cū eis cōquassa=
tum cū aliquātulo pulueris specieꝝ laudabiliū:ꝛ specialr vinū dulce.

Sed in estate sit vinū debile vel agresta: ⁊ minus apponat̄ de puluere speciez. Assature anserū: ⁊ anatū: ⁊ similiū in aquis degentiū sapor est pipata nigra ⁊ bullita. In hyeme quidē sine aceto ⁊ agresta: ⁊ cuȝ vino. In estate cum vino ⁊ agresta ⁊ pauciori pipere q̄ȝ in hyeme.

De saporibus ⁊ cōdimentis piscium.

De piscibus auteȝ sciendū est general'r q' quāto sunt grossioris carnis: ⁊ difficillioris digestionis: ⁊ pluriū superfluitatū: ⁊ humidioris nature: tantū indigēt saporibus calidioribꝫ ⁊ acutioribus. Et hoc est verū nō solū in piscibus: sed in carnibꝫ. Unde sequit̄ q' pisces bestiales ⁊ special'r porcus marin⁹: siue assatus siue elixatus: indiget salsa fortiori ⁊ acutiori. Et huiusmodi sapor est pipata nigra bullita: ⁊ alleata alba bullita. Et quāto pisces marini ⁊ dulcis aque magis appropinquāt ad p̄dictos pisces: tāto magis indigent saporibus similibꝫ. Anguilla aūt: ⁊ murena: ⁊ lampreda requirūt p̄ sapore gelentinā ex fortibus speciebꝫ: cui⁹ cōpositiōeȝ nouerūt coci magnoꝝ dn̄oꝝ. Anguille aūt ⁊ murene interdū comedunt̄ in assatura: et tūc sapor cōueniens est salsa viridis cū fortibus speciebꝫ ⁊ vino in hyeme: ⁊ cū debilibus speciebꝫ: ⁊ agresta: ⁊ aceto in estate. Et simil'r intelligat̄ de congro. Sapor aūt salmonū elixatoꝝ est pipata nigra bullita. Fortis quidē in hyeme: ⁊ debilis in estate: sicut de porco marino supius dictū est. Merlengoꝝ elixatoꝝ: vl' assatoꝝ: vel frixoꝝ sapor est sinapiū dulce: vel eruca supius descripta. Rogatoꝝ ⁊ gornatoꝝ sapor cū elixant̄ est salsa camelina. In hyeme q̄dē acutior: ⁊ cū vino in estate q̄dē obtusis specieb⁹ ⁊ agresta. Assatoꝝ autē et frixoꝝ sapor est salsa viridis supius noīata. In hyeme quidē est acuta speciebꝫ ⁊ cū vino. In estate vō obtusa speciebꝫ: ⁊ cū agresta ⁊ aceto. Vel assatoꝝ salsa cōueniens ⁊ apud gallicos vsitata est vinū in quo distēpatū est ȝinziber albū: bullitū: ⁊ sup assaturā p̄iectū: ⁊ hoc in hyeme. Sed in estate fit idem cū agresta et pauco ȝinȝibere. Frixoruȝ piscium paruoꝝ aque dulcis sapor cōueniēs est salsa viridis. Sed elixatoꝝ in aq̄ sapor cōueniēs est sinapiū: vel eruca: vel cepe albuȝ decoctū cū eisdem. Lucius elixat⁹ vel barbellus sil'r p̄ salsa requirūt salsam viridē superi⁹ noīatā. Et sil'r si frixent̄ vel assent̄: vel vinū vel agresta in quibus distempatū sit ȝinȝiber albū bullitū: ⁊ sup assaturā p̄iectū. Cancrorum sapor est acetū simplex in estate: ⁊ in hyeme vinū vel acetū cū puluere quarūdā speciez. Ostrearū aūt sapor si frixent̄ est agresta simplex in estate: ⁊ cū puluere quarūdā speciez in hyeme. Potest etiaȝ ex eis fieri potagiū: vel ferculū croceū: vel albū cum amigdalis. Hec igitur sufficiant de saporibus.

Ca. XXI. De potib⁹ naturalib⁹ ⁊ artificialib⁹

Postq̄ȝ determinauim⁹ de cibis in speciali: ꝯsequēter est determinā-

dum de potibus. Sciendū igit͛ ꝙ quidam est potus qui est medici na pure: quidā est pot⁹ pure: ⁊ quidā est potus ⁊ medicina simul. Potus quidē pure medicina est. sicut sirupus digestiu⁹ vel laxatiu⁹: vl' nectar seu claretū ex forti vino ⁊ speciebus: qđ datur in fine cibi ad cōfortandum virtutē digestiuā in stomacho solum. Potus autē qui est potus ⁊ medicina simul est (verbi gratia) sirupus violaꝝ rosaꝝ vel nenufaris: qui in estate exhibent͛ ad sitim cōpescendā: ⁊ malā distrasiam accidentalē remouendā. Potus autē pure potus est qui datur ad cibi delatōem: vel pmixtiōem: vel estuatōem: vel sitis a cibo inducte remotiōez: sicut supius memini me dixisse in capitulo de comestis ⁊ bibitis in generali. Potus aūt pure pot⁹ est duplex. Naturalis ⁊ artificialis. Naturalis est duplex. s. vinū: et aqua. Isti potus sunt in vsu apud nos. Et inter potus de his sapientes latini: arabes: ⁊ greci fecerunt mentionē: ꝗuis alique gentes vtant͛ lacte loco potus: et alique oleo: ⁊ alique sirupis quibusdaz in sanitatis regimīe. Sed qꝛ hoc nō est cōsuetū apud nos: ⁊ puto ꝙ nō est artificiale: de his potibus nullā facio mentionē. Potus aūt artificiales qui apud quosdā nr̄m sunt in vsu sunt hi: ceruisia vel ex ordeo vel ex auena: pomeriū: cerasiū: boschetū seu mellicratū. Sed qꝛ de aqua sufficiēter dictū est in pmo capitulo scđe ptis hui⁹ opis: de ipa ad p̄sens nihil penitus est dicendū. Sed de vino: de quo supius in caplo de comestis ⁊ bibitis dictū ē in generali. Sciendū ꝙ ꝗuis in sitis extinctiōe aqua sit cōueniētior potus ꝗ̄ȝ vinū: tamē oībus ꝯsideratis vinū est potus ꝯueniētior in regimine sanitatis ꝗ̄ȝ aqua. Nam dato ꝙ in sitis repssione q̄ est appetitus frigidi: ⁊ hmōi aqua vniuersal'r melior sit: qꝛ frigida ⁊ hūida naturaliter: tamē in cibi pmixtiōe ⁊ eiusdē delatōe ad ptes corpis extremas vinū p̄ualet aqua. Naz vinū rōne sue subtilitatis in substātia et actōe facilius cibis pmiscet͛: ⁊ special'r quia natura magis delectat͛ in eo: ideo citius attrahit ipm: ⁊ aliīs cibis pmiscet. Et special'r qꝛ hec pmixtio fit p viam cuiusdā ebulitōis: quā vinū magis iuuat rōne virtualis caliditatis: ⁊ aqua impedit rōne frigiditatis. Et sic patet ꝙ vinum p̄ualet aqua in ciboꝝ pmixtiōe. Et sil'r modo p̄ualet in eorū delatōe. Nam vinū est optim⁹ penetrator: qđ ei attribuit͛ rōne subtilitatis sue substātie: ⁊ rōne sue caliditatis virtualis. Talia em̄ sunt multum penetratiua: ⁊ p ꝯsequēs vinū est magis delatiuū ꝗ̄ȝ aqua: in qua nō est virtualis caliditas: nec substātie igneitas et aereitas. Unde aq̄ mora transeūdo impedit oēm cursū: sicut memini me supius dixisse ī caplo pmo scđe ptis hui⁹ opis. Ampli⁹ motus alimēti ad mēbra est a virtute attractiua. Et qꝛ mēbra magis diligūt vinū ꝗ̄ȝ aquā: pl⁹ iuuabit ad delatiōez nutrimēti ad mēbra ꝗ̄ȝ aqua. Amplius ex alio: aq̄ nō est ita ꝯueniēs pot⁹ vt vinū: qꝛ aq̄ impedit alimentū nutrire: eo ꝙ nō nutrit. Si igit͛ pmisceat͛ cuȝ eo qđ nutrit: illud vtiqȝ min⁹ nutriet.

Unde quãto cibus est magis aquaticus: tanto est minus nutritiuus. Bonuꝫ est igitur ꝙ vinum permisceatᷣ cum cibo quod nõ solnm non impedit nutritõem: imo multum iuuat: quia vinum est maxime nutritiuũ: ⁊ maxime restauratiuũ: et velocissime nutrit. Amplius vinum cõfortat calorem naturalẽ ⁊ spiritum: ⁊ totum corpus calefacit: que multũ faciunt ad nutritõem. Et aqua rõne sue frigiditatis paralyticat: ⁊ mortificat: ⁊ oẽs anime ope̾tões destruit. Uñ non ponit pedes in ope̾tõibꝫ nature ꝑ se. Uñ ipiꝰ soliꝰ nõ videtᷣ aliqs vsus: nisi forsan ꝙ in acutis bibatᷣ morbis. Ampliꝰ vinũ hꝫ alias bonitates q̃s nõ hꝫ aq̃. Est eñ bonꝰ penetrator in toto corpe: ⁊ fleuma grossuꝫ incidit: ⁊ resoluit ipm: ⁊ colerã rubeã cũ vrina ⁊ sudore extrahit: ⁊ colerã nigrã calefacit ⁊ facit exire: ⁊ flectit ipiꝰ nocumẽtũ: ⁊ materias coagulatas dissoluit. Ampliꝰ ingeniũ clarificat: irã cõpescit: tristiciã remouet: gaudiũ inducit: libidinẽ incitat: et imũdicias expellit: audaciam causat: auariciã fugat: liberalitatẽ inducit. Et vt sit ad vnũ dicere: vinum reddit hoĩem virilẽ ⁊ ſm aĩaꝫ ⁊ ſm corpꝰ: ⁊ aq̃ femineũ. Uñ ceteris paribꝫ nõ bibẽtes vinũ sunt effemiati respectu bibẽtiuꝫ vinũ. Uñ ꝯpertũ est ꝙ quidã non bibẽs vinũ ꝓmo: ⁊ postea cõsuetus bibere vinum: melior ſm aĩaꝫ ⁊ ſm corpꝰ effectꝰ est. Sic igitᷣ potꝰ vini ꝯueniẽtior est ĩ sanitatis regimĩe q̃ꝫ potꝰ aq̃. Immo nõ approbo potũ aq̃ simplicis ĩ sanitatis regimĩe. Has bonas ꝓprietates vinũ hꝫ: debito modo exhibitũ. Et si indebite exhibeatᷣ vsqꝫ ad ebrietatẽ: ratõem rõnalis anime ⁊ lumẽ extinguit: ⁊ virtutem bestialẽ irrationalẽ inducit: concupiscibilẽ ⁊ irrascibilẽ confortat: ⁊ rationi inobediẽteꝫ reddit. Et sic remanet corpus sicut nauis in mari sine gubernãte: propter qđ fauet cui non est fauendũ: ⁊ laudat qđ non est laudanduꝫ. Et interdum facit loqui pessima cuꝫ ira ⁊ sup̾flua superbia: et finalitᷣ facit operari pessima: puta adulteria ⁊ turpissima homicidia. Amplius ĩdebite sumptum cerebrũ ⁊ neruos mirabiliter ledit: ⁊ paralysim: ⁊ stuporeꝫ: ⁊ ceteras humorales egritudines inducit. Et vt sit ad vnũ dicere: cito tales moriũtur ⁊ senescũt: et talibꝫ meliꝰ esset ꝙ biberent aquã q̃ꝫ vinũ.

Ut igitur non cadat error ex vini administratiõe: cuius debite administrati tot sunt iuuamenta: et indebite non minora nocumenta: ponende sunt regule que obseruande sunt in potu vini. Prima regula est ꝙ vinum stomacho ieiuno et corpore famelico non est bibendum. Facit eniꝫ cadere in spasmũ: et mentis lesionem et alienatõem. Et si aliquem cõtingat sitire ieiuno stomacho: sciat hanc sitim nõ esse veram: nec naturalem. Nam sitis vera et naturalis est propter estuationeꝫ factum a cibo p̃assumpto: quod in ꝓposito esse non potest. In tali igitᷣ siti nõ est bibendũ vinũ: nisi simul aliqđ comedatᷣ. Potest tñ ad sedatõem sitis bibi iulep: aut aliqs sirupus approp̃iatꝰ: vel zuccorum rosatum cum aqua. Stomacho igitᷣ nullo modo bibatᷣ vinum.

Secūda regula est ꝙ inter duas comestiōes cibo sumpto adhuc in stomacho nō digesto: vinū nō est bibendū: tum qꝛ digestionē interrū-pit: tum qꝛ facit indigestū cibū de stomacho descendere. Tertia regula est ꝙ post forte exercitiū nō est bibendū vinū. Nam hoc multum ledit neruos ⁊ cerebrū. Quarta regula cōsideranda in vino est ꝙ vina mixta cū aqua pauca citiꝰ inebriant: ⁊ ad cerebꝝ ⁊ ad neruos citiꝰ penetrant: ⁊ specialr̄ sint vina grossa. Quinta regula est ꝙ malis cibis ⁊ fructibꝫ comestis ⁊ digestis in stomacho nō debet bibi bonū vinum ⁊ subtile eo ꝙ faceret maliciā ciboꝝ ad mēbra citius penetrare. Et hoc est veꝝ in quātitate notabili: sꝫ si bibat in quātitate pauca ad intentōem pmixtiōis: coriget maliciā ciboꝝ maloꝝ: ⁊ digestionē cōfortabit. Sexta regula est ꝙ si in eadē mēsa vinū forte bibat ⁊ debile: incipiendū est a debili: ⁊ vltimo forte est bibendū. Naꝫ digestio in orificio stomachi est debilior q̄ vino forti cōfortabit. Amplius vinū forte cū maiori delectatōe suscipit: ⁊ sic stomachus totū cibū pfectius amplectit: ⁊ os stomachi pfectius claudit. Amplius si vinū forte reciperet ante: dubitandū esset ne rōne subtilitatis ⁊ actōis ante pfectam digestionē descēderet a stomacho: ⁊ reliquū cibū indigestū secū traheret. Et specialiter qꝛ cetera mēbra diligūt vinuꝫ forte plus q̄ꝫ debile: ⁊ sic citiꝰ traherēt q̄ꝫ esset oportunū. Septima regula est ꝙ vinū qꝺ bibit ad cibi pmixtionē: debet recipi simul cū cibo: nec debet expectari sitis: sed vinū qꝺ bibit ad sitis inducte a cibo extinctiōem debet sumi in fine totius digestiōis: ⁊ plus vel minꝰ ſm ꝙ maior vl̄ minor est sitis. Sꝫ vinū qꝺ est potꝰ delatiuꝰ sumi debet ꝯpleta pma digestione ⁊ parū ante horā suscipiēdi aliū cibū sequentē. Et talis potus specialiter cōpetit quādo cibaria primitꝰ sumpta fuerint grossa in substātia ⁊ actōe. Nec debet expectari sitis ad talē potū suscipiendū. Nam talis potus p̄parat stomachū ad suscipiēdū sequentē cibū: ⁊ iuuat trāsitum cibi ad epar. Nec debet esse talis potus magne quātitatis: vt cito possit digeri. Non em̄ imaginandū est ꝙ ante digestionē ipsius in stomacho trāseat ad epar. Sꝫ si talis potus delatiuꝰ esset aqua: non oporteret expectare eiꝰ digestionē ante penetratōeꝫ ad epar. Octaua regula ē ꝙ quāto cibus ē grossior: ⁊ siccior: ⁊ frigidior: potus pmixtiuꝰ ⁊ delatiuꝰ debet esse maior: ⁊ ecōuerso quāto cibꝫ ē calidior: subtilior: ⁊ humidior: potus pmixtiuꝰ ⁊ delatiuꝰ debet esse minor. Et specialiter quāto cibus ē grossior: ⁊ frigidior: ⁊ digestiōi inobediētior: tāto vinū pmixtiuū vel delatiuū debet esse subtiliꝰ ⁊ fortiꝰ. Et quāto cibus est subtilior: ⁊ calidior: ⁊ digestibilior: tanto potus debet esse debilior. Unde fortius vinū bibendū est cum carnibus bouinis q̄ꝫ pullinis: ⁊ fortius bibendū est cū piscibus q̄ꝫ carnibus regulariter. Nona regula ꝙ quādo quis est valde sitibūdus: tūc vinuꝫ eius debet esse subtilius et colore remissius. Et quāto aliquis est minus sitibūdus:

eius vinū potest esse fortius et rubicūdius. Uina em̄ fortia cōuenien
tia non sunt ad extinguēduȝ sitim. Decima regula est ꝙ pueri ⁊ nu
trices nō debent bibere vinū: nisi paruȝ: ⁊ valde debile: ⁊ aquaticum.
Senibus autem cōpetit vinū forte: ⁊ odoriferū: ⁊ saporosum. Unde
pueris dare vinū specialiter forte: est ignē addere igni. Et ē alia ratio.
Nam pueri habēt neruos debiles: ⁊ cerebrū valde passibile ⁊ debile:
vnde cito leduntur a vino. Etiam vinū non est bene ꝓportionabile com
plexiōi eorū ratiōe siccitatis vini. Sunt em̄ pueri valde humidi: nec
comedūt fortia cibaria ad digerendū: et cum hoc habent digestiuam
fortē: ⁊ spirituū multitudinē. Et sic pueris ⁊ nouiter natis nullo mo
do est vinū exhibendū: nisi valde paruȝ: ⁊ sic ad vinū paulatim assue-
scant. Et quāto magis ꝓcedūt in tempe: tanto magis et securius po-
test eis mīstrari vinū. Et specialiter cū comedunt cibaria grossa: ⁊ ad
digerendū difficilia: ⁊ ad mēbra difficilius transeūtia: et in eis cole-
ra multiplicatur: quā vinū extrahit cum sudoribus et vrina. Undeci
ma regula est ꝙ habentes cerebruȝ debile: naturalr̄ siue accidentalr̄:
non bibāt forte vinū odoriferū in quātitate notabili: sed vinū debile
⁊ aquaticū. Et similiter habētes epar calidū ⁊ stomachū: abstineant a
vinis fortibus ⁊ calidis. Et simlr̄ habitātes in regione calida. Simi
liter qui sunt cōplexionis calide ex cōplexiōe totali: minꝰ indigent vi-
nis fortibus: ⁊ calidis: ⁊ subtilibus. Et cōtrariū est de eis qui sunt fri
gide complexiōis: ⁊ habitant regionē frigidaȝ. Duodecima regula
est ꝙ vina aquatica valde sunt euitāda via potus. Magis eniȝ sunt
medicinalia qȝ potatiua: ⁊ vina noua sunt adhuc indigesta: ⁊ impura:
⁊ ventosa: ⁊ opilatiua: ⁊ dissenteriā inducūt. Sȝ vina mediocria eta
te: nō defecata sunt magis ceteris eligenda. Decimatertia regula ē
ꝙ inebriari vino semel vl̄ bis in mense ꝯpetit in regimīe sanitatis: vt
quidā asserūt: tum propter somni ꝓlixitatē ex quo virtutes quiescūt
aīales: ⁊ fortificantur naturales: tum quia sequitur sudor ⁊ vrina vel vo-
mitus: ex quibꝫ sup̄fluitates a corꝑe resoluūtur: ⁊ remanet corpꝰ mun
dum. Hanc tamē regulaȝ nō approbo: nisi in his qui vtūtur malo re
gimine. In vtētibus bono regimīe hec regula non est obseruāda. Et
circa hanc regulā obseruandū est ꝙ inebriatio nō sit fortis: cuiꝰ nocu
mentū in cerebro sit notabile. Nā talis inebriatio plus debilitat vir
tutes aīales: qȝ quies sequēs cōfortaret easdem. Debet igitur inebriatio
esse debilis q̄ somnū inducat: ⁊ sollicitudinē penitus āmoueat. For-
tius em̄ inebriari vituꝑabile est moribus ⁊ natura. Decimaq̄rta re
gula ē ꝙ si bibatur vinū non solum in ratōe potus. sed ad corporuȝ nu-
tritiōem: ⁊ restauratōem: et impinguatiōem: sicut cōtingit in macillē
tis naturaliter vel accidētaliter: tunc competūt vina dulcia et grossa
sufficiēter colorata. Talia em̄ vina sunt sufficiēter nutritiua: ⁊ deꝑdi
ti restauratiua: ⁊ corpoꝝ impinguitiua. Unde ꝯueniētiora ad impin

guandū corpa macra. Et per oppositū si intendam⁹ non nutritōem:
nec deperditorū restauratiōem: nec impinguatōem: sed magis ꝯsum
ptionē: macilentiā: ⁊ desiccatiōem: vt cōtingit in his qui sunt multū
carnosi ⁊ pingues: tūc vina subtilia in substātia ⁊ actōe non dulcia: sꝫ
sapore acuta: modicū colorata sunt eligenda. Et similiꝛ aptiua si sint
venarū subtiliū ⁊ strictarū. In habētibus eñ venas strictas dubitā-
duꝫ est exhibere vina grossa: que sint opilatiua. Unde si quis esset ma
cilentus ⁊ cū hoc haberet venas strictas: nō esset securū ei exhibere vi
na dulcia: grossa ⁊ rubea. Decimaq̄nta regula est ꝙ si vinuꝫ deꝛ ꝓpꝛ
cibi permixtiōem ⁊ delatiōem: tunc vina subtilia nō dulcia: sed sapo-
re amicabilia: odorifera: nō austera: nec pontica: colore mediocria: ad
albedinē aliqualem declināntia: sufficiēter fortia eligenda sunt. Talia
eñ vina bene sunt cibarijs ꝑmiscibilia: ⁊ sufficienter penetrātia: ⁊ di
gestionem nō impediētia: ⁊ stomachū ad sequētem cibum meli⁹ ꝑpa-
rantia. Et talis potus cibi debet esse permixtiu⁹ ⁊ delatiuus. Si au-
tem detur vinū ad sitis extinctōem: tunc vinū album: subtile: debile
nature: aque ꝓpinquū est eligibilius. Tale eñ vinū magis humectat:
⁊ infrigidat: ⁊ per cōsequēs melius extinguit sitim. Et quāto sitis est
maior: tanto tale vinū est cōueniētius. Et in isto casu in fine comesti-
onis eligibili⁹ ē vinū dare albū: aq̄suꝫ: ⁊ subtile: qn̄. s. vinū bibiꝛ ad ci
bi ꝑmixtiōeꝫ ⁊ sitis sedatōeꝫ. Et si vtrūqꝫ vinū bibaꝛ ad vnā intētōeꝫ:
tūc sꝑ incipiēdū est a debili: vt in isto capl'o supi⁹ dictū est. Decima-
sexta regula est ꝙ si vinū deꝛ ad spirituū ꝯfortatōem: ⁊ reꝑatōeꝫ ⁊ vir
tutis ꝯfortatiōeꝫ: tūc debet dari vinū subtile: odoriferū: saporis dele
ctabilis: mediocris coloris: sufficiētis fortitudinis. Et tale vinū de-
bet sumi cū pauco cibo. Et dꝫ eē depuratū ab vtraqꝫ suꝑfluitate: ⁊ dꝫ
sumi in pauca quātitate. Decimaseptima regula est ꝙ si exhibeaꝛ vi
num ad stomachi ⁊ viscerū ꝯtētiue fortificatōeꝫ: eligem⁹ vina grossa:
pontica: nigra vel rubea: sicut ꝯtingit in habētibꝫ fluxū ventris ꝓpter
debilitatē ꝯtētiue stomachi. Sꝫ si intēdam⁹ ꝯfortatōem digestiue sto
machi: cōpetūt vina subtilia: vel mediocria in substātia ⁊ colore: boni
odoris: ⁊ ꝯtinētis saporis: ⁊ sufficiētis vigoris: ⁊ aliq̄lis stipticitatis.
Decimaoctaua regula est ꝙ vina alba sunt debiliora ⁊ magis aquo
sa: deinde nigra frigidiora rōe terrestreitatis: ⁊ nō aqueitatis. Et ru-
bea ⁊ rufa sunt calidiora ceteris. Et hoc est verū cōparāda vina eius-
deꝫ territorij adinuicē: ⁊ nō aliter. Unde vina rubea et rufa gallicana
nō sunt ita fortia: sicut sunt multa vina alba que reperiunꝛ: sicut ꝯsi-
deranti est manifestū. Debet igiꝛ fieri comꝑatio inter vina eiusdē ma
neriei ⁊ territorij. Un̄ videm⁹ ꝙ vinū primit⁹ est valde albū: ⁊ in tpis
ꝓcessu cū defecaꝛ ⁊ purificaꝛ: efficiꝛ min⁹ albū. Et vinū qd̄ in ꝑncipio
est min⁹ rubeū: in tpis ꝓcessu efficiꝛ magis rubeū. Et hoc ē manifestū
signū ꝙ nigredo ⁊ albedo attestanꝛ minori caliditati vini: ⁊ rubedo ⁊

rufedo maiori. Decimanona regula ē ꝙ vinū factū debile ꝑ admixti
onē aque laudabilis eligibili⁹ est q̃ʒ naturaliter debile: supposito eodē
gradu debilitatis in vtroqʒ. Et specialr̄ quādo debilitas vini est val=
de magna: sicut est debilitas vinoꝝ gallicanoꝝ. Nam vina sic natu=
raliter debilia multū sunt corruptibilia ꝛ putrefactibilia: sed vina de
bilia per admixtionē aque nō sunt putrefactibilia: sicut manifeste pos
sum⁹ expiri. Nam si dimittat̄ vinū gallicanū in vitro ꝑ noctē: in ma=
ne sentit̄ sapor corrupt⁹: et apparebit color corrupt⁹. Sʒ nō sic erit de
vino debilitato per aque admixtiōem. Sʒ secus esset vbi nō esset tan
ta debilitas naturalis: sicut ꝑ aque admixtionē: tūc eīm eligibili⁹ essʒ
vinū debile naturaliter: qꝛ natura magis laborat in digerēdo: qđ est
minus homogeneū. Et vinū debilitatū per aquam est hmōi respectu
vini debilis naturaliter. Et hāc regulaʒ memini me supius dixisse in
capitulo de comestis ꝛ bibitis in generali. Vicesima regula cōside
randa est ꝙ cuʒ vinis fortibus: subtilibꝫ: ꝛ fumosis bonū est ꝙ admi
sceat̄ aq̄: q̄ sufficit ad repssionē fumositatis vini: q̄ tn̄ nō faciat subam
vini ad cerebꝝ veloci⁹ pēetrare. Vn̄ pauca aq̄ q̄ntitas sufficit ad reps
sionē fumositatꝫ: q̄ tn̄ nō sufficeret subtiliare subaʒ vini vt facili⁹ pene
traret: rōe cui⁹ penetratōis ꝯtigit iebriatio. Sic igit̄ appositio paucis=
sime aq̄ impedit fumatiōem ad caput: rōne cui⁹ potest cōtingere capi
tis grauedo ꝛ dolor: ꝛ nihil iuuat ad penetratōem substantie vini ad
cerebrum et neruos: ratiōe cuius posset cōtingere inebriatio. Sʒ ma
ior quātitas p̄dicta iuuabit ad vini penetratiōem ad neruos: et speci
aliter si vinuʒ sit grossum ꝛ forte: ꝛ non impedit vini fortitudineʒ q̄n
posset inebriare. Et si plus apponatur de aqua: virt⁹ vini totaliter de=
struet̄: sic ꝙ inebriare nō poterit. Sic igit̄ approbo ꝙ in oībus vinis:
specialr̄ fortibꝫ ꝛ fumosis: si indigeamus fortitudine vini sine fumo=
sitate aliquid ponat̄ de aqua. Unde etiaʒ potest sustineri ꝙ cuiuscūqʒ
quātitatis aq̄ appositio: iuuat sube vini penetratiōem. Unde si bibat̄
vinū in quātitate īmoderata: iuuaret ad iebriatōeʒ: sʒ si bibat̄ in quā
titate moderata nō inebriabit. Et sic nō iuuabit ad iebriatōeʒ: ꝛ tn̄ fa
ciet ad fumositatē vini recipiēdū. Bn̄ eīm stat sil' subaʒ vini esse magꝭ
subtilē: ꝛ rōe illi⁹ magꝭ penetratiuā. Et sic idebite sūptā magꝭ inebria
tiuam: ꝛ tamē candeʒ substantiā esse minus fumosam. Nam fumosi=
tas plus debet̄ vino ratiōe qualitatis que repssa est per admixtioneʒ
aque pauce: ꝛ inebriatio ei debet̄ ratiōe substātie in bibētis substanti=
am cerebri ꝛ neruoꝝ: cui⁹ penetratōeʒ iuuat admixtio aq̄ modice. Et
in hoc est materia subtilis ꝯsiderādi. Vicesimaprīma regula ꝙ si in=
tēdam⁹ pectoris ꝛ pulmōis mūdificatōeʒ ꝛ vētris laxatiōeʒ: tūc vina
mediocris sube sapore dulcia sūt magꝭ eligibilia: ꝛ spālr̄ si nō dubita
m⁹ opilatōeʒ venaꝝ. Vicesimasecūda regl'a ꝯsiderāda ē ꝙ vinū eligi
bilius ꝛ meli⁹ in sanitatꝭ regimīe est vinū medīū seu eq̄le inter vetu=

statem et nouitatē: clarum: ad rubedinez trahens: bonū habens odo
rem z equalis saporis: qđ nec acre: nec acutū: nec dulce: nec fumosuz:
nec grossum nec valde subtile: sed ad subtilitatē declinās sit: qđ etiaz
inter fortitudinē z debilitatē obtinet mediocritatē: qđ etiam non cre
uit in saxosis z lapidosis mōtibus: nec ī terra simpliciter plana z ara-
bili: sed in terra montuosa sicca a sole: versus meridiē discoopta. Qđ
etiam nō creuit in regione nimis calida: nec nimis frigida. Et ex his
cōcludi potest q vina cyprina: nec greca: nec garnacina cōueniūt ī sa-
nitatis regimīe via potus. Nec vina gallicana z eis similes: sed talia
vina sicut sunt vina de belua: et de bersilitico: et de sancto portiano.
Hec em̄ vina sunt cōuenientia via potus in regimīe sanitatis: cōside
ratis eorū coloribus: substātijs: odoribus: saporibus: et locis ī quib9
creuerint: et cōsideratis eoꝝ effectibus quos homīes in seipsis iā du-
dum experti sunt. Uigesimatertia regula est q homīes q̄ vtunť mľto
vino: vel ex natura: vel ex ꝯsuetudine: vel ex q̄cūqȝ alia necessitate: nō
debent vti multo cibo. Uinū em̄ est cibus z potus. Unde videm9 po
tatores tabernas quotidie sequētes respectu alioꝝ hoīm pauci vict9.
Quō em̄ natura pt̄ digerere multū cibū z multū potū? Pro certo ma
le. Et bonuz est q talis qui vult repleri vino: in suis cibis in quibus-
dam diureticis vtať: vt vinū citius transeat de stomacho: z non acci
dat repletio nauseatiua: que si accidat ꝓuoceť vomitus: z hydromel
bibať: deinde euomat iterum: deinde lauet os suū aceto z melle. Nec
dentes z gingiue propter vomitū remaneāt infecte: z faciē cum aqua
frigida: vel aqua rosarū irroret parū. Amplius volens repleri vino
non comedat rem dulcē: sed vnctuosaz: puta micas panis vnctuosas
z carnes pinguedine mixtas: et post cibū cuz bibere voluerit: amigda
lis vtatur et capparibus. Amplius caules cocti cū carne et oliue ꝑpa-
rate: z cōdite cum sale eisdē cōueniūt: vt vino repleri possunt sine lesi
one. Et vniuersaľr omne qđ vaporez vini alleuiat valet ad idē: sicut
semen caulium: ruta sicca: calamentuz: ameos: et similia. Amplius
sciendum q cibaria grossa in quibus est viscositas: conglutinatio: et
dulcedo ebrietatez impediūt: quia tarde penetrant: et sic impediunt
transitū vini: z eius vaporem ingrossant: q̄uis sint cibaria cum qui-
bus nō potest recipi vinū sine lesione: que est nauseatiua repletio. Ci-
baria igitur subtilia z vnctuosa nō dulcia sunt: cuz quibus sine reple-
tione nauseatiua z stomachi grauamīe pl9 potest homo repleri vino.
Sed cibaria grossa: dulcia: et viscosa sunt cuz quibus potest plus re-
cipi de vino sine ebrietate: non tamē sine grauamīe stomachi et reple-
tione nauseatiua. Si igiť homo velit bibere multuz vinū: et dubitet
ebrietatē: vel ꝓpter cerebri debilitatē: vel ꝓpter vini fortitudinē: vel ꝓ
pter humoꝝ plenitudinē: vľ ꝓpť ciboꝝ paucitatē: tūc talis cib9 gross9
dulcis glutinosus z viscosus est maxime necessarius: et non pinguis

subtilis et unctuosus. Sed si quis nõ dubitet ebrietatẽ: et velit multum bibere respectu cibi: et dubitet repletõem nauseatiuã: et stomachi grauedinẽ: tũc cibus pinguis: subtilis: unctuosus est maxime necessarius. Est breuiter hic notandũ q amigdale specialr amare ciminũ: sal: semen cauliũ: sal naptic9: ameos in ieiuno sumpta cuz aqua frigida impediũt ebrietatẽ. Et potus aque frigide cũ aceto vl cũ vino granato paulatim exhibit9: ebrietatẽ remouet: et silr odor thuris: camphore: et sandalo. Sed qr iam sum9 extra regimen sanitatis: ad pposito redeam9. Uicesimaqrta regula est de vinis artificialib: que apud aliquos hoĩm sunt in vsu: puta vinũ saluiatũ: et enulatũ: et rosatum. De his igit sciendũ q cũ sapiant naturã medicinalẽ: non competũt in regimie sanitat nisi in pauca quãtitate. Uinũ igit saluiatũ aliquis bibere põt in hyeme in pauca quãtitate. Nam vinũ a saluia acquirit quãdam caliditatẽ: et stipticitatẽ: et aromaticitatẽ: rõne quo parũ sumi põt in hyeme ad stomachi calefactõez: et eiusdẽ: et cerebri: et neruo: et alio rõne stipticitatis et aromaticitatis cfortatõem. Sz multũ ex eo sumptũ nõ est cõueniens: nec ad sitis extinctõem: qr saluia calida est et sicca in tertio: nec ad cibi delatõem et pmixtionẽ: qr totum cibũ ad nimiã siccitatẽ et caliditatẽ faceret declinare. Cum em vinum de se sit calidũ et siccum: et saluia sit multũ calida et sicca: totũ aggregatũ multũ declinabit ad siccitatez et caliditatẽ: qd nõ est bonũ in sanitatis regimie. Ampli9 si bibat vinũ saluiatuz in magna quãtitate: qr vinũ a saluia acquirit quãdam dureticitatẽ et substãtie subtilitem: intantũ q eius decoctio pvocat vrinã: et menstrua erit causa descẽdẽdi cibũ a stomacho ante ipius digestionẽ pfectã: et causa trãsit9 vini ad cerebrum et neruos ante digestionẽ eius in stomacho et epate. Saluiatũ igit vinũ in magna quãtitate nullo modo est bibendũ: sz habẽtes neruos debiles vtant eo in pauca quãtitate: qr in magna qntitate plus lederet qz vinũ simplex. Est aũt hoĩm cõsuetudo tale vinũ bibere ante aliũ cibũ: qd forte ex hoc fit: qr saluia habet virtutẽ incitãdi appetitũ. Et sic vinũ saluiatũ pmo sumptũ incitabit appetitũ ad cibum q sumi debet. Ampli9 vinũ saluiatũ multũ cõfortat neruos totius corpis: qd meli9 ex eo fiet si sumat in pncipio qz in fine. Ampli9 vinũ qd recipit in pcessu: debet sumi ad cibi pmixtionẽ: vel sitis extinctõem: pter quo nullũ debet bibi vinũ saluiatũ. Nam quãtitas q ex eo bibi debet: dz esse minor qz oportet ad pdicta. Si tñ post oẽm cibũ parũ sumeret ex eo cũ nebula: vel pane tosto ad orificiuz stomachi roborandũ: et digestionẽ in eo cõfortandũ: forte esset laudabili9 qz sumere claretũ vel alia vina acuta valde: vl alia q multũ sunt fumosa et capitis repletiua. Bene autez cõsiderandũ est q vinũ saluiatũ fiat ex saluia q in loco creuerit vbi serpentes nõ fuerint nutriti et cõuersati. Libẽter em cõsueuerũt serpẽtes morari vbi crescit saluia. Quare vbi

saluia sit apponat̃ ruta: q2 serpẽtes fugiũt rutã. Non igit̃ recipiat̃ saluia: nisi in loco vbi est magna copia rute. Uinũ aũt rosatũ in estate est ꝯueniẽs ꝓpter tempis feruorẽ: ⁊ in cõplexione calida: ⁊ in habẽtibꝫ viscera calida: ⁊ ĩ his q̃ dispositi sũt ad fluxũ vl' vomitũ colericũ. Sꝫ in sanitatis regimie vinũ simplex est magꝭ cõueniens. Quidã autẽ plus bibũt tale vinũ ꝓpter voluptatẽ q̄z ꝓpter necessitatẽ. Uinũ autẽ emulatũ multũ ꝯfortat cor ⁊ mẽbra adiacẽtia. Habẽtes aũt cor debile ⁊ stomachũ: ⁊ specialr̃ ꝓpter frigiditatẽ ⁊ hũiditatẽ: vtant̃ vino emulato in pauca quãtitate: sicut dictũ est de vino saluiato. Et sine dubio emulatuꝫ in multis esset cõueniẽtius q̄z saluiatum. Et hec sufficiant de regimine vini.

De ceruisia ⁊ alijs potibus.

d

E cereuisia aũt ꝯsequẽter est determinãdũ ⁊ de alijs potibus: puta boscheto: ⁊ pomerio: ⁊ ceraseto: ⁊ silr̃ibꝫ si q̃ sint alij. Sũt eñ q̃dã qui ꝓpter penuriã vini vtunt̃ p̃dictis potibꝫ: nõ tamẽ pot⁹ adeo ꝯueniẽtes in sanitatis custodia sicut vinũ. Sciendũ ergo ꝙ ceruisia p̃t fieri ex auena: ⁊ ordeo: et frumẽto. Et ẜm ꝙ fit ex alio ⁊ alio grano: est alteri⁹ ⁊ alteri⁹ ꝯplexiõis. Oĩs tñ ceruisia de quolibet grano facta grossior est q̄z vinũ: ⁊ multũ difficilis ad digerendũ: opilatõ(e)s in visceribꝫ facit: ⁊ maxime tũ est noua. Inflatõem ⁊ ventositatẽ generat: ⁊ capitꝭ dolorẽ inducit. Et interdũ fluxũ vẽtris ⁊ appetitũ deijcit. Sꝫ bñ verũ est ꝙ multũ nutrit: ⁊ corp⁹ impiguat si bñ digerat̃. Que aũt ꝯficit̃ ex rebꝫ inebriãtibꝫ: puta ex grano qđ nomiat̃ loliũ pessima est int̃ oẽs: dolorẽ capitis maxime generãs: ⁊ neruos ledens. Diuersificat̃ eñ ẜm granoꝝ diuersitatẽ. Naꝫ q̃ fit ex ordeo pl⁹ attinet frigiditati: et q̃ fit ex frumẽto pl⁹ attinet caliditati.. Ampli⁹ q̃ fit ex ordeo ⁊ auena: min⁹ opilat: ⁊ min⁹ generat vẽtositates: ⁊ min⁹ nutrit Et q̃ fit ex frumẽto magis nutrit: et magꝭ opilat. Et quãto ceruisia est grossior: tãto deterior: ⁊ quãto subtilior ⁊ clarior: tãto melior. Alij aũt sunt pot⁹ artificiales q̃ fiũt cũ melle: q̃ sunt calidi ⁊ sicci: ⁊ multuꝫ opilatiui venaꝝ: epatis: ⁊ splenis: ⁊ generãt multas inflatiões: ⁊ maxime qñ est q̄ntitas in eis maxima mellis: ⁊ maxime qñ mel nõ est coctũ sufficiẽter: ⁊ ventrẽ laxãt. In colericis igit̃ nõ cõpetit talis pot⁹: ⁊ silr̃ si epar ⁊ splen fuerint opilata. Sꝫ talis pot⁹ cõgru⁹ ẽ hñtibꝫ ꝯplexiones frigidas: maxĩe si habeãt ĩ intestinis ⁊ stomacho mltũ flegma q2 ṽtute sua ĩcisiua ⁊ abstersiua ĩcidit ⁊ mũdat: ⁊ ventrẽ euacuat. Uñ in his soluit vẽtrẽ. Et hec memĩ me dixisse cũ de melle tractaui. Cerasariũ aũt ⁊ pomeriũ sunt ꝓpinq̃ora nature vini q̄z ceruisia. Et puto ꝙ ĩ regimĩe sanitatis sũt ꝯgruẽtiora: sic̃ ptꝫ ꝯsiderãtibꝫ colorẽ: odorẽ: ⁊ substaꝫ p̃dictoꝝ potuũ: in q̃bꝫ sunt magꝭ ꝯgruẽtia cũ vino q̄z ceruisia. Isti tñ pot⁹ sũt minoris caliditatꝭ: aromaticitatꝭ: ⁊ ꝯfortatõis mẽbroꝝ

rū:⁊ nutritōis q̄ȝ vinū:⁊ ideo minꝰ ꝯgruētes ī sanitatis regimie. Vn
bos potꝰ ⁊ silēs si q̄ sint: ore possumꝰ laudare: sed corde ⁊ opere nos et
nostros dilectos vino optimo copulare.

Capitulū. XXII. De indumentis.

q Uia possunt hoīes vti vestibus et indumētis debito modo et
indebito: et talis indumētoꝝ vsus est necessariꝰ in sanitatꝫ re=
gimie: dēminandū est ī isto caplo de indumētis ⁊ vestibꝫ q̄ȝtū
sufficit ī ꝓposito Vestes aūt ⁊ īdumēta vel sūt de lino: vl' de bomba
ce: vl' de serico: vl' de lana: vel de pellibꝫ. Regule igiꝛ ꝓuāde in vestibꝫ ⁊
indumētis sūt hee. Prima regula ē: ꝙ vestes ⁊ indumēta sunt ꝓpter
mēbra exteriora defendē a nocumēto exteriori: puta calore vl' frigidi
tate: plꝰ tn̄ a frigiditate. Tpe em̄ calido nudū incedē mēbra denigrat
⁊ cutē adurit: ⁊ totū corpꝰ plꝰ debito calefacit. Et silr̄ tpe frigido si q̄s
sine vestibꝫ vl' cū paucis īcedat: multū ḡuaꝛ corpꝰ: sicut ꝯsiderāti ē ma
nifestū. Vn̄ igiꝛ ꝯsiderādū ē, ꝙ tpe frigido hō nō incedat sine vestibus
corpꝰ defendētibꝫ a frigore ꝯtinētis. Et silr̄ in estate ꝙ nō īcedat cū ve
stibꝰ corpꝰ plꝰ debito calefaciētibꝫ: vl' sine vestibꝰ totalr̄: vel cū ita pau
cis vestibꝰ vel subtilibus: ꝙ corpꝰ a calore ꝯtinētis pn̄t mīme difensa
re. Est igiꝛ diligēter notādū ꝙ vestes ⁊ īdumēta defensāt corpꝰ a fri
giditate ꝯtinētis triplr̄. Primo q̄dē q2 ꝓhibēt applicatōez frigiditatis
continētis ad corpus: quia fragilitas cōtinentis nō attingit corpus
īmediate: sed mediātibus indumentis. Secundo quia humores et
vapores calidos circa superficiē corporis retinent: ⁊ sic ibidem multi
plicati calefaciūt corpꝰ exteriꝰ. Tertio calefaciūt corpꝰ nr̄m suo calo/
re eētiali ⁊ ꝟtuali: q̄ calor q̄dāmō de potētia ad actū reduciꝛ a calore
⁊ spū corpis nr̄i: sicut piper puluerisatū supra manū: calefacit manuȝ
sua eētiali caliditate q̄ reduciꝛ de potētia ad actū a caliditate nr̄i cor
poris. Interdū indumēta possunt calefacere suo actuali ⁊ formali ca
liditate: puta quādo vestis calefaciunt ab igne: et sic calidi induūtur.
Hec tamen caliditas actualis cito recedit: ⁊ remanet virtualis ⁊ po/
tentialis caliditas quodāmodo reducta a calore corpis nostri de po
tentia ad actum. Secunda regula consideranda circa vestes et in/
dumenta: est ꝙ quanto tempus est frigidius et ventosius et aer sub/
tilior: tanto pluribus indigemus vestibus. Et specialiter quādo cor/
pus est rarum multum ⁊ passibile: ⁊ cum hoc frigidioris complexio/
nis. In hyeme igitur ceteris paribus indumenta plura sunt necessa
ria: et in nocte q̄ȝ in die: et flante vento q̄ȝ non flante: ⁊ in tempore plu
uioso q̄ȝ sereno. Nam tempore sereno sol magis potens est calefacere
q̄ȝ pluuioso. Amplius homines rare cōplexionis: puta quoruȝ mu
sculi nō sunt densi: sed multum porosi: et quorū carnes non sunt du
re: sed molles: tales vtiq̄ȝ plus timent frigus: et pluribus indigent

vestibus. Similiter etiā ceteris paribꝫ senes ꝛ fleumatici ꝛ melanco-
lici pluribꝫ vestibus indigēt. Naꝫ tales maxime leduntꝛ a similibꝫ sue
crassi: ꝛ a ꝯtrario iuuantꝛ ꝛ sic colerici ꝛ sanguinei: paucioꝛibꝫ indigēt
vestimētis ꝙ̄ fleumatici vel melancolici. Sed tu diceres cōtra: coleri
ci sunt rarioꝛes: ꝛ ꝑ ꝯsequēs passibilioꝛes: ꝛ sic indigēt pluribꝫ vestibꝫ
ꝙ̄ melancolici: quoꝝ cōpositio est durioꝛ. Dicendū ad hoc ꝙ nō est i-
cōueniēs aliquē colericū quo ad mēbꝛa exterioꝛa esse cōpositiōis du
rioꝛis: ꝛ minꝰ passibilis aliquo melācolico. Uñ dato ꝙ regulariter cō
positio sequatꝛ complexionē ꝛ eidē ꝓpoꝛtionetꝛ: interdū tñ cōtingit con
trariū. Sic igitꝛ stat simul ꝙ aliqs sit colericꝰ ꝛ nō rarus: ꝛ melancoli
cus ꝛ nō densus. Ceteris igitꝛ paribꝫ ex pte cōplexiōis regula cōpositi
onis posita est vera: ꝛ maxime eēt vera si cū caliditate cōplexionis eēt
duricies cōpositōis: ꝛ cū frigiditate cōplexionis eēt raritas cōpositi-
onis. Potest etiā dici ꝙ regula cōpositiōis dicta nō simplr tenet: nisi
supposita eadē cōplexione: vel ꝙ nō sit repugnātia ex pte cōplexionis
sed respectu cōpositōis simplr tenēda est. Plus em̄ facit caliditas cō-
plexiōis ad hoc vt aliquis minꝰ indigeat calefaciētibus ꝙ̄ raritas cō
positiōis ad hoc ꝙ ledatꝛ ab infrigidātibus. Unū em̄ cōtingit in rōne
actiui resistētis puta cōplexionis caliditas: ꝛ aliud in rōe passiui pu-
ta cōpositōis raritas aut densitas. Tertia regula est ꝙ hoīes q̄ plꝰ
exercitantꝛ ceteris paribꝫ paucioꝛibꝫ indigēt indumentis. Nam ꝑ exer
citiū calefaciūt mēbꝛa exterioꝛa: ꝛ supflue humiditates mēbꝛoꝝ con-
sumuntꝛ: membꝛa aliq̄liter indurantꝛ: et impassibilia efficiuntꝛ. In qui
escētibus aūt mēbꝛa exterioꝛa sopita sunt ꝛ caloꝛ in eis: ꝛ ideo opoꝛ-
tet ꝙ ꝑ indumēta ꝯfoꝛtentꝛ: et q̄dāmodo de potētia ad actū reducantꝛ.
Quarta regula est ꝙ seruiētes in stuphis ꝛ q̄ in eaꝝ domibꝫ cōmoꝛan
tur: q̄ñ ꝯtingit ꝙ se exponūt cōtinenti aeri frigido: indigēt pluribꝫ ve-
stibus: tum qꝛ plus leduntꝛ a frigoꝛe: qꝛ cōsueti sunt in caloꝛe. Sicut
em̄ ab assueto non fit passio: sic ab eo qđ est cōtrariū assueto coꝛpa no
stra maxime patiuntꝛ: ꝛ hoc cōtingit in ꝓposito: tum qꝛ eoꝝ poꝛositā-
tes sunt apte ꝛ rare: ꝛ sic frigiditas cōtinētis pōt pfectius ꝛ citius sub
intrare ꝛ mēbꝛa ledere. Et ꝓpter hanc causaꝫ in ꝑmis frigidioꝛibꝫ in-
diget homo plurimis coopimētis: ꝓpter hoc ꝙ subita mutatio ad fri
gus nocet: ꝛ poꝛi iueniuntꝛ aperti. Quinta regula est ꝙ in somno ali
quis indiget plimis coopimētis ꝙ̄ in vigilia. Nā in somno caloꝛ tra
hitꝛ ad interioꝛa ad loca digestiōis: et mēbꝛa exterioꝛa remanēt caloꝛe
ꝛ spiritu denudata respectu vigiliaꝝ: ꝛ sic apta nata sunt magis ledi
frigiditate cōtinētis. Et mēbꝝ maxime frigidū: maximo indiget co-
opcrimēto: et hoc est cerebꝛū. Uñ caput in somno maxime est cooperi
endū: ꝛ specialr quia in somno eleuantꝛ vapoꝛes ad caput: infrigidan
tes ipm: qui in cerebꝛo cōuertuntꝛ in substantiā aqueaꝫ. Unde puto ꝙ
in somno magis est caput coopiendū ꝙ̄ alia mēbꝛa: sꝫ i vigilia magis

coopiēda sꝫ alia mēbra: qꝛ ī vigilia mlt⁹ caloꝛ ⁊ spūs mittūꝛ ad cerebꝝ
ꝓpꝫ vtutes aīales infioꝛes ⁊ extioꝛes quarū opatiōes vigent in coꝝ sic
in vigilia calidū est sufficienꝫ: sed in somno caliditas non ē ita fortis:
imo ē ꝯtrariū vt dictū est. Partes aūt spūales .s. pectoꝛales maxime
debēt coopiri non solū in somno sed ⁊ in vigilia. Nam partes pectoꝛꝫ
difficile ē tueri a frigoꝛe: qꝛ aer frigid⁹ ꝯtinue inspiraꝫ ⁊ expiraꝫ ⁊ reu/
ma ꝯtinue descēdit a cerebꝛo ad ptes pectoꝛis ⁊ pulmonis. Etiam est
ī illis ptibꝫ magna q̄ntitas ossiū que frigida sūt: nō obstāte igiꝫ coꝛdis
caliditate ꝓpꝫ p̄dictas causas ptes pectoꝛales sunt maxie coopiende.
Extrema aūt puta man⁹ paucioꝛibꝫ indigent coopimentꝭ: ⁊ spāliꝫ in
vigila qꝛ sunt quasi ī motu ꝯtinuo. Sūt eni organa deputata ad opa
tiones transeūtes: ⁊ adhuc man⁹ paucioꝛibꝫ indigēt coopimētꝭ q̄ꝫ pe=
des ex eo q sunt in motu magꝭ ꝯtinuo ⁊ eoꝝ opus coopimētꝭ impedi
tur ⁊ sunt ꝓpinq̇oꝛes fonti caloꝛis .s. coꝛdi: ⁊ ꝓpe man⁹ sūt arterie mul
te in q̇bꝫ inueniꝫ pulsus foꝛtꝭ in q̊ significaꝫ caloꝛ foꝛtꝭ ⁊ mag̃ influētia
coꝛdis. Vn̄ qꝛ opatiōes manuū ad q̄s sunt deputate a natura que sūt
valde multe exercenꝫ multo caloꝛe ⁊ spū ideo ad easdeꝫ man⁹ natura
coꝛpis regitiua mittit multū caloꝛē ⁊ spm̄ ⁊ sic nō indigent tot coope
rimentꝭ sicut alie ptes. Pedes etiā sunt in multo motu: ⁊ opatiōes ad
q̄s deputati sūt exerceri n̄ possent cū multꝭ coopimētꝭ ⁊ sic n̄ indigent
pluribꝫ coopimētꝭ sed indigent adhuc plus q̄ꝫ man⁹ ⁊ sic a p̄ncipio et
cōiter assuetū est ex causa finali h̄ ⁊ hec ꝯsuetudo iam redacta ē in na/
turā. Membra aūt faciei nullis coopimētꝭ indigēt vel paucis nisi
mag̃ imminēte necessitate. Nā ad faciē natura mltū mittit caloꝛē ꝓpter
opatiōes sensuū q̄ vigent maxie in ptibꝫ faciei. Que etiā opatiōes co=
operimētis cōiter exerceri nō possent. Sexta regula sumiꝫ ex parte
habitudis. Nam haberes mēbꝛa exterioꝛa carnosa paucioꝛibꝫ indi=
gent coopimentꝭ habentibꝫ ea denudata a carne: min⁹ eniꝫ oēs tales
leduntꝫ a frigoꝛe q̄ꝫ denudati a carne ceterꝭ paribꝫ. Septima regula
sumiꝫ ex parte indumētoꝝ ⁊ vestiū in q̇bꝫ plurima diūsitas inueniꝫ.
Quedā eni indumēta sunt magꝭ calida quedā min⁹ alia vo medіocri
ter. Indumēta eni de pellibꝫ cōiter ⁊ vt in plurimū sūt aliis magꝭ ca/
lefaciētia ⁊ inde indumēta ex pānis laneis subtilibꝫ ⁊ mollibꝫ densis
sufficienꝫ grossis: deinde indumēta de bombace: ⁊ deinde de serico et
vltimo indumēta linea. Qibꝫ eni indumētꝭ sunt min⁹ calida: ⁊ ꝺ bom
bacinis ⁊ sericꝭ que min⁹ lixata ē ⁊ magꝭ pilosa ē magꝭ calida. Vestis
eni serica lixata multū est frigida ⁊ similiꝫ bombacina ⁊ similiꝫ de ve/
stibus laneis que magis ē subtilis ⁊ rara ⁊ lixata ⁊ nō lenis sed aliq̄n
tulū aspera ē min⁹ calida: ⁊ que min⁹ subtilis ⁊ satꝭ densa ⁊ lenis nul
lo modo lixata est talis vtiqꝫ lanea vestis calidioꝛ est inter oēs. Et de
vestibꝫ lineis similiꝫ dicendū q q̄nto subtilioꝛ rarioꝛ asperioꝛ minus
pilosa tanto min⁹ calida: ⁊ ꝑ oppositū q̄nto grossioꝛ densioꝛ lenioꝛ ma

gis pilosa: tanto calidior. Et de pellib similiter quanto pellis habet pilum densiorem maiorem leniorem: tanto est calidior. Et est notandum: quod pelles diuersificantur secundum diuersitatem animalium a quibus sumuntur. Sciendum igitur quod consideratis conditionibus supradictis et animalium naturis pellis caprina est minoris caliditatis et deinde pelles de griffo. Pelles autem vulpine sunt multum calide et sicce et sic multum confortant neruos vnde multum competunt paralyticis et arthreticis et vniuersaliter omnibus passionibus neruorum et competunt etiam his qui sunt valde pingues et volunt eorum corpora macrefacere et desiccare. Pelles autem cuniculorum et leporum sunt his proporcionales nisi quod non tantum desiccant. Unde puto quod in regimine sanitatis sunt magis congruentes pelles de biuria consideratis conditionibus prius enumeratis: satis est calida: nam pellis est satis grossa et habet pilos multos et densos et lenes et sufficienter magnos et cum hoc est nitida valde et pediculorum minime generatiua et habet pilos fortissime adhesionis: vnde tales pelles satis apud me commendande sunt. Pelles autem ouine sunt calide et humide consequentes complexionem animalis cuius sunt. Unde multum confortant corpus et calorem naturalem et corpus impinguant vnde melancolicis et siccis et macillentis multum competunt sed est pellis inter omnes nitida minime et multorum pediculorum generatiua. Ut igitur sint ad vnum dicere pellis ouis sequitur complexionem animalis cuius est que cum sit cutis dense et spisse pilositatis: fortis adhesionis et multe pilositatis plus calefacit: et per oppositum si sit rare cutis et rare pilositatis et pauce minus calefacit et si habet pilos asperos et duros desiccat: et si humiles et lenes impinguat et humectat et hoc est vniuersaliter verum in omnibus indumentis. Ex dictis igitur satis concludi potest quod homines calide complexionis iuuenes tempore calido regione calida sufficienter pingues et carnosi indigent indumentis subtilioribus raris pauce pilositatis et rare: et per oppositum frigide complexionis senes et tempore et regione frigidis macillenti et rari indigent indumentis grossioribus multe pilositatis et dense. Amplius si queramus corporis desiccationem et macillentiam vel superfluitatum in membris consumptionem bonum est quod indumenta sint dura aspera et non multum rara et specialiter indumenta que prope cutem ponuntur. Unde volentes se macrefacere et membrorum suorum superfluitates desiccare vti debent indumentis lineis asperioribus durioribus et grossioribus et talia indumenta sepius mutare. Et per oppositum quorum membra sunt macillenta et paucarum superfluitatum volentes impinguari debent vti indumentis lineis mollibus sufficienter densis. Ex dictis autem elici potest quod quanto indumenta sunt leniora et minus pilosa et magis lixata tanto induuntur immediatius carni: et quanto asperiora et duriora et minus frangibilia tanto induuntur longius a carne: vnde vestes linee et similes induuntur magis prope carnem et vestes lanee induuntur longius sic enim minus leditur corpus et vestes melius conseruantur.

Capitulum. xxiii. De volentibus continere.

Q uoniam q̇dem sunt venerabiles viri qui viuere volunt ꝯti-
nenter ⁊ tamen volunt viuere sani. Jdeo de meliori eoꝝ regi-
mine intendo vnū capitulū breue imponere. Scimus enī ꝙ ⁊
si actus venereus seu coitus sit vtilis in sanitatꝭ regimīe non tam̄ ne
cessarius. Unde aliqui sapientū qui fuerūt locuti de sanitatꝭ regimīe
de coitu nullam penitus fecerūt mētionē. Multi enī sunt qui viuūt
sani sine coitu sicut alij cum coitu. Non est igiꝛ coitus necessariꝰ ad sa
nitatis ꝯseruationē indiuidui: licet ad ꝯseruationē speciei necessarius
sit. Possibile igiꝛ est hominē viuere sanū sine coitu sicut patet in mul
tis virginibꝫ p̄teritꝭ ⁊ p̄sentibꝫ. Igiꝛ ponēde sunt he regule quibꝫ ho-
mo potest se a coitu p̄seruare ⁊ ꝯtinenꝛ viuere. Prima regula sumi
tur ex parte ꝯsuetudīs. Sciendū igiꝛ ꝙ deassuescē actum est de his q̄
maxime reddunt hominē ꝯtinentē. Sicut enī mulieres nutrices cū
deassuescūt lactare non gn̄atur lac in earū mām̄illis ⁊ sic pueros nu-
trire non possunt: sic etiam mēbra gn̄atiōis cuꝫ deassuescūt coitum ⁊
spermatis emissionē: sperma in eis non multiplicaꝛ nec fermentaꝛ: et
ꝑ ꝯsequens ad coitū mīme stimulanꝛ ⁊ sic ꝯtinentes de leui efficiunꝛ.
Est diligenꝛ notandū: ꝙ si quis fuerit ꝯsuetus ad actum coeūdi lon-
go tempore non est securū hanc ꝯsuetudinē subito relinq̄re sed paula-
tim. nam subito ꝑmutare ꝯsuetudineꝫ est res ꝑiculosa in sanitatꝭ re-
gimine. Consuetudo igiꝛ paulatim est mutāda ⁊ hoc fieri potest si q̇s
volens mutare ꝯsuetudinē coeat tardius q̄ꝫ ꝯsueuit ⁊ cū turpioribus
mulieribꝫ ⁊ cum vetulis ⁊ cum meretricibꝫ ⁊ vniūsaliꝛ cū mulieribꝫ q̄
rum actus ⁊ aspectus sunt horribiles ⁊ specialiꝛ in actu coeūdi ima-
ginari debet actus turpitudinis ⁊ ꝙ eodeꝫ actu ratio absorbeꝛ ⁊ suc-
cumbit ⁊ homo brutis adequaꝛ: ⁊ ꝙ ex hoc actu nullus actus virtutꝭ
nec bonus habitus in nobis augmētaꝛ: qm̄ in hoc actu ratio nihil iu
dicat nec de bono nec de malo: imo eius iudiciū totaliꝛ ānullaꝛ ⁊ spe-
cialiꝛ ꝙ ex hoc actu homo distrahiꝛ a multis opibꝫ virtuosis: q2 muli
er furaꝛ cor spisse sapientꝭ. Qibꝫ his itaq3 ꝯsideratis ⁊ sepe homo leui-
us ⁊ faciliꝰ ꝯtinebit. Ampliꝰ scias ꝙ venatiōes ⁊ ludoꝝ spēs ⁊ tri-
sticie ꝓuocatiōes ⁊ dignitates assūpte sꝛ ex his q̄ iuuāt hoīeꝫ ꝯtinē et
sup̲ oīa seruire phie ⁊ studijs lr̄arū ⁊ spālꝛ moralibꝫ insudare ⁊ bello-
rum actibꝫ insistē hec oīa iuuāt q̄ꝫ plurimū ꝯtinē. Ampliꝰ fleuboto
mia ⁊ stupha sicca exercitiū forte ⁊ balneū multū iuuat ad ꝯtinenduꝫ
hoīes. Oēs enī q̄ coitu nō vtunꝛ plꝰ alijs vtētibꝫ debēt fleubothomari
et sepiꝰ stuphari stupha sicca ⁊ sepiꝰ balneari ⁊ plꝰ exercitari. Ex his eī
omnibus materia spermatica consumitur ⁊ desiccatur ⁊ minꝰ in cor
pore multiplicaꝛ. Amplius volentes continere debent vitare ciba-
ria hoīeꝫ ad coitū incitātia vel spma mltiplicādo vel calorē incitādo
vel spm̄ vētosū ī mēbrꝭ gn̄atiuis ꝯgregādo. Que aūt sint ista cibaria scp
tū ē ī .ij. ꝑte hꝰ opis. c. d. regīe sani . sūpto a diūsitate mēbroꝝ. Ibidē eī

querit que et qualia cibaria sunt et a volenti hoc ꝯtinere totalit̃ euitētur
et vtant̃ desiccantib materiā spermaticā: bonū est ꝙ vtant̃ infrigidā=
tib mēbra gñatiōis et cū ventositas sit forsan de incitātib ad coitum
ꝓpter erectionē bonū est ꝙ euitent ventosa et ꝙ vtant̃ ꝯsumētib ven/
tositatē et sperma desiccantib. Desiccātia sperma quedā sunt frigida
quedā calida. Frigida sūt vt lentes et aq̃ lentiū decoctarū cum semie
caulis et nenufar et coriādri et semīe lactuce et aqua lactis sine butyro
vehemēter acetositat et acetū etiaʒ semen portulace. Hec igit̃ cōmesta
seu bibita sperma desiccāt et caliditatē ad coitum incitanteʒ alterant.
Fiāt igit̃ ex eis pulueres et electuaria vel potiōes q̄bus hoīes volētes
ꝯtinere possent vti. Amplius scias ꝙ inungē mēbra gñatiōis et re/
nes cū oleis frigidis et siccis et cū oleo iusqani vel papaueris est ex his
que sperma desiccāt: etiā incedere nudis pedib deijcit desideriū coit⁹
Sūt etiam multa calida que sperma desiccāt puta liliū: semen rute et
herba et semē agnicasti: calamētū: euforbiū: myrrha: et ciminū: vñ dya
ciminū est desiccatiū materie spermatice valde: et si aliqs sit calide cō/
plexionis et ī tempe calido vtat̃ aceto. Ampli⁹ scias ꝙ interdū sub/
mergere mēbra gñatiōis in aq̃ frigidissima: est d his que auferūt desi
deriū coitus: et specialit̃ hoc fiat tempe illo quo homo ad coitum sti/
mulat̃ vel ex natura vel ex inordinatiōe appetit⁹. Amplius in habē
tib renes calidos valde et genitalia: lamia plūbea minutissime pfora
ta et subtilis valde aliq̃ oleo frigido et sicco inūcta multū deijcit coitū
si portet̃ ligata ad renes. Ampli⁹ cibaria coꝝ nō debēt eē multi nu/
trimēti nec calidi et hūidi sed nutrimēti pauci declināt ad siccū et fri/
gidū. Nec debēt esse cibaria ventosa: nā ventositas incitat ad coitum
et spālit̃ cū caliditate et hūiditate sic pʒ ī cicere in q̄ ē caliditas et hūi=
ditas et ventositas et similit̃ in napionib et pastinac et similit̃ in fabis
et pisis excorticat et similib. Ampli⁹ volētes ꝯtinē insistāt vigilijs
et min⁹ solito comedāt et nunq̄ꝫ sint ociosi: vñ circa aliq̃ sollicitari si/
ue agibilia siue spectabilia multū distrahit hoiem a desiderio coitus.
Ociū enī alimēta ministrat nō solū huic vicio sʒ mult alijs. Volēs igit̃
de leui viuere caste sic suū ordinet viuendi modū: ꝙ pter horā somni
nulla p ociū trāseat: et laudo ꝙ ꝯtinē volētes vtant̃ agnocasto in bal/
neis in suffumigatiōib: et coꝝ camē et lect⁹ sternant̃ agnocasto. Ha/
bet enī mirabilē ꝓprietatē in isto sicut diu testificati sunt multi sapien
tes. Multi enī sunt q̄rū ex dimissiōe coitus stomach⁹ et cor debili=
tant̃. Bonū est igit̃ intendē ad ipsoꝝ stomachū ꝯfortandū cū medici
nis bibit et comest seu emplastris stomachū ꝯfortātib calidis seu fri
gidis seu tempat sicut meli⁹ videbit̃ expedire ꝑm diūsitatē ꝯplexiōis
tpis et etat et similia: et q̄ sunt illa sat dictū est in p̄ma pte hui⁹ oper
in. c. de mēbroꝝ ꝯseruatiōe vbi tractat̃ spālit̃ de stomachi ꝯfortatione
et ꝓporcionabilit̃ intelligat̃ de corde h enī mēbꝝ debilitari ꝯsueuit ex

dimissiõe coitus ꝛ que sint cordiales ꝟtutes ꝛ medicine simplices et composite in pallegato.c.sufficient dictũ est. Amplius dico ꝙ ta/les maxie assiduēt exercitiũ partiũ supioꝝ sicut est lapidis eleuatio et vniũsalit oē exercitiũ in q̄ pectoralia ꝛ brachia exercitent plus q̄ȝ infe riores ptes. Nam p tale exercitiũ supfluitas in mēbris supioribꝫ ꝯsu= met ꝛ in eis nõ multiplicat ex dimissiõe coitus. Membris aũt inferi oribꝫ admistrari debent vnguēta ꝛ emplastra frigida ꝛ sicca vł calida et sicca sperma exiccãtia qđ hoꝝ mag ̄ videbit expedire: sed regularit melius ē ꝙ talia emplastra vel vnguēta declinēt ad frigiditatē semꝑ q̄ȝ declinent ad caliditatē vel nimiã siccitatē: ꝛ qñ ex admistratiõe ta= liũ emplastroꝝ videbim⁹ ꝙ materia ventositat ̄ erit ꝯsumpta: tunc poterũt admistrari embroce declinãtes ad aliq̄lem caliditatē ꝛ subti= litateȝ: puta de camomilla agnocasto ꝛ semīe canabis. Ampli⁹ sci/as ꝙ in volentibꝫ ꝯtinē vomitus est ꝯgruētioꝛ q̄ȝ farmacia. Timet ei ꝙ farmatia nõ faciat descendē materias. Ampli⁹ fleubothomia d̃ sophenis interioribꝫ cauillarũ pedũ maxie ꝯpetit his q̄ ex coitus di= missiõe incurrũt cordis debilitatē et stomachi. Amplius scias ꝙ sa phyrus ꝛ smaragdus ꝛ topasi⁹ reddũt hoiem castũ ꝛ ꝯtinentē.

Capitulũ.XXIIII. De iter agentibus.

Onseqnt dicendũ est de regimīe iter agentiũ. Circa qđ regimē c dande sũt regule. Quarũ Prima ē. Vt intēdēs iter agē ex ne= cessitate debet ī mõ viuēdi ꝯsuetudinē mutare. Ali⁹ eni debet esse modus viuēdi itinerantiũ ꝛ nõ itenerantiũ: nã ꝓpt laborē qui in eis ꝯtingit ē dubitãdũ ne ī malas cadãt egritudīes nisi suũ regimen ꝑmutēt ab eo qđ ꝯsuetũ est. Nec tñ ꝯsuetudīs ꝑmutatio nõ est fienda subito sed paulatim ꝛ ordinate. Oportet igit qui iter agredit vt vtat ordine ꝛ in ꝑncipio sui itiner ̄ parũ plus solito exercitet ꝛ sic paulatī ad exercitiũ itiner ̄ assuescat: ꝛ si ī suo itinē necessarium fuerit vigilare paulatim assuescat ꝛ anteq̄ȝ iter arripiat: ꝛ similit intelligit de fame ꝛ siti. Vñ in h̄ casu sũme oportet ad nõ ꝯsueta trãsmutare: dꝫ etiã assue scere ad cibũ q̄ in itinē ꝓponit vti. Mai⁹ eni piculũ est iter arripe his q̄ nõ ꝯsueuerũt ꝛ ī debilibꝫ ꝛ senibꝫ q̄ȝ in ꝯsuet ̄ fortibꝫ ꝛ iuuenibꝫ. Et circa illos in q̄bꝫ mal⁹ piculũ imminet mal⁹ studiũ est impendenduȝ ī mutatiõe ꝯsuetudīs ad ea q̄ itinerãtibꝫ sunt necessaria. Secũda regula ē ex pte cibi ꝛ pot⁹ nã cibi itinerãtiũ debēt esse faciliozis dige/stiõis ꝛ melioris sube ꝛ ꝓpinq̄ mēsure ꝛ nõ multi. Et vt sit ad vnũ di/cere suũ nutriēs dꝫ meliorari vt bñ digerat ꝛ supfluitates ī venis non ꝯgregent. Et q̄ sunt hmõi cibaria dictũ est in.c.de cibis ꝛ potibꝫ ī spe= ciali. Ampli⁹ nõ dꝫ eq̄tare stomacho pleno cibo ne ei⁹ cibꝫ ī stoma/

cho corrūpaꝛ. Et si necessitatē hꝫ bibēdi nō bibat aquā ne ꝑ eā augeaꝛ
sonitꝰ ⁊ vētositas ⁊ dilatio sui in vētre. Expecteꝛ igiꝛ cibꝰ vsqꝫ ad ho-
rā hospitādi: ꝙ si forsan comedē oīno sit n cēriū parū comedaꝛ ne ne-
cessitas bibēdi imineat. Vn̄ itinerātes sūme euitare debēt olera ⁊ fru-
ctus ⁊ q̇cq̇d generat hūorē crudū nisi inꝛ dū gr̄a medicamis. Ampli-
us nō dꝫ fastiditꝰ cibo iter arripe. Dormiat igiꝛ ꝓmo vt fastidiū resol-
uatur: nec etiā valde famelicus vbi eni est indigētia ⁊ fames mag̃ nō
oportet laborare vel itinerare: ꝓus eni ꝯfortāda est ꝟtus: sed qꝛ itine-
ranti pōt necessitas iminere tolerādi famē tādiu ꝙ desideriū destruaꝛ
totaliꝛ comedēdi vel multū minuaꝛ bonū est scire cibos cū quibꝰ ho-
mo diutiꝰ pōt sine cibo ꝑmanē. Sciendū igiꝛ ꝙ cibi facti ex epatibus
assatis ⁊ pile facte ex amygdalis ⁊ oleo amygdalino ⁊ anetino ⁊ adipe
vaccino ꝯueniūt: si eni vna ex eis comedaꝛ fames longiori tꝑe tolera-
bitur. Amplíꝰ sumē oleū violatū bullitū in q̄ sit dissolutus adeps
vaccinꝰ facit diu tolerare famē intantū ꝙ si q̇s sumeret vnā librā talis
ꝯditi sine desiderio notabili q̄si ꝑ decē dies ꝑmanere valeret ⁊ sicut di-
ctum est de fame ita intelligaꝛ de siti. Quia eni sitim inꝛdum tolerare
oportet determiandū est de medicinis sitim extinguētibꝰ quarꝫ vna
est lens ⁊ semen portulace p̄scatuꝫ cum aceto ⁊ sint seminis portulace
drag. iij. ⁊ distemꝑenꝛ cū aceto ⁊ aqua sufficientibꝰ ⁊ euitenꝛ que sitim
faciūt quoꝝ vnū est pisces ⁊ oīa salsa ⁊ dulcia ⁊ locutio multa ⁊ fortꝭ
deambulatō. Hec igiꝛ sunt euitāda. Et si q̇s multū sitiat bibat aquā
cū aceto qꝛ est ex his que sitim extinguūt sicut ꝓus dixi. Tertia re-
gula sumiꝛ ex ꝑte fleubothomie ⁊ farmacie: nā si aliq̇s ꝓpꝰ plenitudi-
nē indigeat aliq̇ istoꝝ fienda sunt anteq̄ꝫ incipiaꝛ iter: que si nō fiant ē
dubitandū de febribꝰ ⁊ apostematibꝰ ⁊ de mēbroꝝ exterioꝝ infectiōi-
bus: ⁊ si tp̄s sit frigidum ⁊ hūores sint corrupti nō multū calidi ⁊ mē-
bra interiora fortia ⁊ sint hūores aliq̄liꝛ grossi ⁊ adusti multū est du-
bitandū de lepra. Bonū est igiꝛ ante ꝓncipiū itineris fleubothoma-
re vel farmacare ꝺm ꝙ medico meliꝰ videbiꝛ expedire: ex h̄ eni reddiꝛ
corpus agilius ⁊ ab egritudinibꝰ securiꝰ: nullo igiꝛ modo volens iter
arripe h̄ faciat sine ꝯsilio boni medici. Quarta regula sumiꝛ ex ꝑte
caliditatꝭ ꝑtinentꝭ. Sūt eni multi q̇ itinerare ꝓponūt ⁊ coacti sūt in
tꝑe calido q̇ multū studere debent ne eoꝝ mēbra maxime cerebra a ca-
lore ꝑtinentꝭ ledanꝛ. Sepe eni ex hoc hoies incurrūt capitꝭ dolorem
fortē ⁊ febrem effimerā vel putridā ⁊ alias egritudies q̄s nō est neces-
sariū h̄ enarrare. Cooꝑianꝛ igiꝛ capita eoꝝ vt defendanꝛ a sole q̄tum
possibile ē. Ampliꝰ itinerātes h̄ tꝑe sollicitare debēt de eoꝝ pectori-
bus vt. s. nō desiccenꝛ nec suꝑ calefiant ꝓpꝰ exercitiū ⁊ aerē attractum
q̇ est valde acutꝰ ⁊ calidus. Debent igiꝛ epithymare ⁊ inūgere eoꝝ pe-
ctora ⁊ sp̄aliter cordis regionē q̄ est sub mām̄illa sinistra epithymatibꝰ
frigidis ⁊ humidis ⁊ vnguētꝭ frigidis ⁊ hūidis puta cū muscillagine

psilliū ⁊ succo portulace ⁊ similibꝫ. Amplius tꝑe calido anteq̄ꝫ dieta incipiat̄ ⁊ dato ꝙ aliq̄s non fuerit famelicꝰ bonū est oīno aliq̄d comedere ꝯueniens ad resistēdū tꝑi puta ius hordei ⁊ syrupū de fructibꝫ et similia. Cū enī equitāt ⁊ ī eoꝝ interioribꝫ nihil existit multū debilitāt̄ ex resolutiōe ⁊ non erit qđ restauret. Sumat̄ igit̄ aliq̄d ex p̄dictꝭ vel similibꝫ ⁊ non incipiāt dietam anteq̄ꝫ descendat ab orificio stomachi.

Amplius bonū est ꝙ secū deferāt vnguēta frigida ⁊ hūida nota puta oleum violarū ⁊ rosatū nenufarꝭ ⁊ vnguentū populeō ex q̄bꝫ inungant̄ eoꝝ spina ⁊ pectora hora post horā ⁊ multi sunt q̄ iuuant̄ ex balneo in aqua frigida cū incurrūt aliq̄ꝫ lesionē ex caliditate ꝯtinentis: meliꝰ ē tñ ne hͦ subito fiat sed parū expectēt ⁊ deinde ordinate ad ipm ꝓcedāt. Ampliꝰ si q̄s timeat malos odores ex aere ⁊ venenosos: nares simul ⁊ os ligare dꝫ ⁊ obturare ⁊ in hͦ tolerare dolorē ⁊ anteq̄ꝫ incipiat dietam dꝫ sorbere lac sine butyro in q̄ fuerit infusum cepe minutum fortꝭ incisiōis ⁊ sepe comedē ⁊ sic nō nocebūt sibi odores. Bonū etiā est odorare oleū rosarū ⁊ sorbere ⁊ bibē oleū đ cucurbitꝭ. Ex hoc enī remouet̄ venenosoꝝ malicia ⁊ si q̄s iam ex talibꝫ odoribꝫ nocumētū incurrerit ꝓijciat̄ sup̱ eiꝰ extremitates aq̄ frigida ⁊ facies ex ea lauetur ⁊ comedat olera frigida ⁊ sup̱ caput eius fundat̄ ex oleis frigidis et siccis notis ⁊ oīno a coitu caueat ⁊ si coierit ꝯfert ei vinū temꝑatū et pisces saliti ad appetitꝰ stomachi reuocationē ⁊ ꝯfortationē: vinū q̄dem temꝑatū ad v̄tutꝭ ꝯfortationē ⁊ sitꝭ sedationē. Et si febre caruerit lac ei ꝯpetit nisi capitis dolorem patiat̄: quia nutrit humectat alterat ⁊ facile digeritur: ⁊ si febrē patiat̄ ⁊ non putridā sed effimerā competit lac acetosum: ⁊ si sitim patiat̄ immēsam post illos aeris odores venenosos se curet os lauādo ⁊ gargarisando ⁊ hora post horam parꝝ transglutiēdo: ⁊ postq̄ꝫ sitis mitigata fuerit bibat ⁊ anteq̄ꝫ bibere incipiat bibat parū olei rosati mixti cum aqua ⁊ post aquā bibat. Amplius bonū est ꝙ tales q̄ calore ꝯtinentꝭ lesi sūt maneāt in loco frigido et pedes abluāt aqua frigida ⁊ si fuerit sitiens aquā frigidā bibat ⁊ nutriatur ex cibo qui cito digerit̄. Quinta regula sumit̄ ex parte frigiditatꝭ ꝯtinentis nam in tꝑe frigido itinerare magnus est timor: licet homo multū se custodiat. Nam ex frigore ꝯtinentis interdū totū corpus stupefit spasmat̄ ⁊ mortificat̄ ⁊ appopletici moriunt̄ ⁊ interdū mēbra exteriora: puta pedes manus ⁊ oculi ex tali frigore q̄ꝫ plurimū patiuntur intantum ꝙ interdum putrefiunt ⁊ cadunt ⁊ consequent̄ sequitur mors. Multi etiam ex frigore continentis cadunt ī appetitū caninū. Bonum est igitur ꝙ in tempore frigido volentes iter arripere procurēt vestes ceteris calidiores ⁊ que sunt iste vestes superius dictum est capitulo de indumentis ⁊ quia frigus subintrare consueuit ꝑ nares aures ⁊ os ⁊ ceťas corꝑis porositates: bonū ē ꝙ meliori mō q̄ possibile ē obstruāt̄ ne frigꝰ subīgrediat̄: ⁊ q̄ꝛ ī capite ⁊ facie sunt multe

vie p̱ quas frigus pōt subintrare. Debet medicus sollicitari circa coo
perimēta capitꝭ ꝛ faciei. Et qꝛ inṫdū mēbꝛa faciei vt oculi sūt nobiles
et necessarij ꝛ ex frigoꝛe ꝯsueuerūt incurrē lesionē: puta ruboꝛē ꝛ inṫ-
dum apostema ꝛ magnū doloꝛē: sollicitādū est in coꝝ custodia: coope
rianṫ igiṫ oculi ꝛ inuoluanṫ pāno subtili sic ꝙ ex eis nihil sit discooper
tum nisi qꝺ est necessariū: faciē etiā a venti oppositiōe q̄ꝫto plꝰ poterit
remoueat. Bonū est etiā ꝙ talis cooptura sit sup̱ totā faciē ꝛ nō solū
sup̱ oculos: ꝛ pannꝰ q̄ oculi tegunṫ nō debet esse calidus. Si enī ocu-
lus ex tali ligatura fuerit calefactꝰ plus lediṫ a frigoꝛe: nā aq̄ calida ci
tius ꝯgelaṫ. Vñ debentes itinerare nō debēt se oppon̄e caliditati ignis
aliq̄ mō: et si p̄dicta nocumēta acciderēt oculis vapoꝛenṫ cū aq̄ deco-
ctionis camomille vel sticados vel aneti ꝛ similiū. Et si videatꝰ ne-
cessitatē fiat fleubothomia ꝛ farmacia ꝛ qꝛ istud p̱uenit ad regimē cu
ratiuū nō scribo plus de ista materia. Amplꝰ medicꝰ multū sollici
tari dꝫ de cooptura extremoꝝ ꝛ spālıṫ pedū: coop̱ianṫ igiṫ calidis co-
operimētꝭ sicut de toto coꝛp̱e dictū est. Et anteq̄ꝫ hō se exponat itine-
ri pedes spālıṫ sūt multū fricādi ꝛ deinde ex oleo oliuarū veteri fricā
do sunt inūgendi vt caliditas de potētia ad actū deducta p̱ fricationē
meliꝰ ꝯseruetˀ ꝛ si sit oleuꝫ de sticados vel camomillinū vel anetinū vł
ab arboꝛe cedri meliꝰ extremitates a frigoꝛe defendenṫ. Fiat igiṫ hec
fricatio ꝛ inūctio hoꝛa post hoꝛā ꝭm ꝙ necessitatē videbimꝰ magꝭ im
minere ꝛ facta fricatōe ꝛ inūctiōe coop̱ianṫ ꝛ inuoluanṫ pānis lineis
mollibꝫ imediate ꝛ deinde supponaṫ lana succida ꝛ supponaṫ plātꝭ pe-
dū ꝛ deinde calcieṫ calceis seu caligꝭ calidis ꝛ deinde calcieṫ sotulari-
bus vel ocreis largis in q̇bꝫ pes ꝛ pedū digiti moueri possint: talis enī
motꝰ est de his q̄ maxime defendūt pedes a frigoꝛe: ꝛ qñ pedes ꝛ digi
ti pedū tm̄ infrigidanṫ ꝙ p̱fecte moueri nō p̄nt: sine moꝛa redeūdum
est ad fricationē ꝛ inūctionē vt p̄dictū est: ꝛ ꝙ multū laboꝛet in eoꝛuꝫ
motu. Et dicūt aliq̇ ꝙ submersio extremitatū in aq̄ frigida ꝯfert in ta
li mēbꝛoꝝ stupefactiōe sicut videmꝰ in pomis ꝯgelatꝭ. Si enī ponāṫ
in aq̄ frigida redeūt ad naturā suam: ꝛ si ponanṫ ꝓpe ignem minime: sic
etiā imaginanṫ de extremitatibꝫ multū infrigidatꝭ ꝙ meliꝰ est ꝙ sub
merganṫ in aq̄ frigida q̄ꝫ igni apponanṫ ꝺ ꝓpinq̊. Forte enī p̱ anthipa
ristasim membꝝ infrigidatū in aquā frigidā positū calefit. Nam fri-
giditas aque circūstans ꝛ q̊dāmodo ratione humiditatꝭ membꝝ are
factū ꝛ q̄si a frigoꝛe ꝯgelatū remolliet sicut videmꝰ glaciem in aq̄ re-
molliri: caliditatē mēbꝛoꝝ ꝯfoꝛtat ꝛ foꝛtificat: qꝛ vnūqꝺqꝫ ꝯtrarium
ad p̄sentiā sui ꝯtrarij foꝛtificaṫ: caliditate igitur in membꝛo foꝛtifica-
to membꝝ totū in circūferentia plus calefit q̄ꝫ ante: ꝛ spāliter qꝛ mem
bꝛū est magis aptū suscipere caliditatē quia remollitū: sed si membꝛa
exterioꝛa ꝓpter frigus inflenṫ ꝛ non deuenerūt ad viriditatē vel nigre
dinem mansiuā cum aliquali p̄uatione sensus signū est ꝙ caro circū-

ferentialis totalit̃ non est corrupta ꝛ mortificata ꝛ ꝙ cura cadit absq̃ hoc ꝙ remoueat̃ caro a membro. Bonũ est igit̃ ꝙ membꝝ ponatur ĩ aqua calida decoctiõis aneti vel camomille vel sticados vel caulium vel napionũ ꝛ amplestret̃ membꝝ cũ bolo et si inungat̃ membꝝ aliq̃ oleoꝝ supradictoꝝ aliq̃ꝫtulũ ꝓpe ignem et post fricationẽ non erit malum. Si aũt viride vel nigrũ effectũ est membꝝ mansiue cũ sensus et motus ꝓuatiõe fienda est scarpellatio sic ꝙ sanguis exeat a carne sua et ponendũ est membꝝ in aq̃ calida ne sanguis ꝯgelet̃ in eodẽ et deinde epithymãdũ est membꝝ cũ bolo armenico dissoluto cum vino vel aceto et deinde lauãdũ est membꝝ cuꝫ vino calido et deinde epithymandũ quousq̃ꝫ mẽbꝝ redeat ad suam naturalẽ dispositionem. Et si forte caro sit oĩno mortificata et remollita putrefacta maluꝫ odorem reddens scarpellatio nihil ꝓficit sed ꝓcurãdũ erit ꝙ caro putrida totaliter remoueat̃ qd̃ quomodo fieri debet erit limites regimĩs sanitatis. Ampli⁹ scias ꝙ itinerãtes tp̃e niuis et ex albedine niuis imoderata et ex frigiditate ꝯtinentꝫ ꝯsueuerũt oculoꝝ incurrere ĩmobilitatẽ et visus destructionẽ ꝓpter nimiã disgregationẽ factam ab albedine niuis. Bonũ est igit̃ ꝙ q̇ h̃ tp̃e itinerare ꝓponit induat̃ vestimẽtꝫ nigris et corp⁹ aut caput et oculos coopimẽto nigro coopiat: aut in mãu teneat pãnũ nigrũ quẽ aspiciat. Itẽ talis itineratur⁹ tp̃e frigido nõ se exponat diete anteq̃ꝫ comedat et bibat bonũ vinum et subtile et odoriferũ: nec statim post cibi repletionẽ inchoãda est dieta: sed p⁹q̃ꝫ natura egit in cibũ et inde corpus totũ calefactũ est: et si oĩno sit necessariũ ambulare post cõmestionẽ: min⁹ ẽ comedẽdũ et vinũ ꝑmixtũ cũ aliq̃ntulo aq̃ bñ calefactũ igni est bibendũ et in ꝑ̇ncipio itineris non est mouẽdũ nec ambulandũ ambulatiõe forti ne digestio corrũpatur: sed ambulatiõe leui quousq̃ꝫ cib⁹ in stomacho q̇̃dãmodo sit digestus. Si enĩ ambulet̃ ambulatiõe forti cib⁹ descendit de stomacho ante digestionẽ ꝑfectam et corrũpet̃ digestio: et cum aliq̇s itinerãs cõpleuit suã dietam et est in hospicio non statim appropinq̃ndũ est igni sed in loco calido longe ab igne stare debet et ignem circuire et sic paulatim appropinq̃re ad ignem: parũ enĩ morãdũ est ꝓpe igneꝫ. Et si corpus hoĩs itinerantꝫ esset stupidũ et ꝯgelatũ fricandũ est totũ corp⁹ in loco calido et deinde inũgendũ cũ oleis calidis aromaticꝫ: cuiusmodi ẽ oleũ liliaticũ et anetinũ et camomillinũ et de cinamomo vel d̃ sticados et deinde ponẽd⁹ ẽ in loco molli et coopiẽd⁹ coopimẽtꝫ mollibus calidis et actualit̃ et ṽtualit̃ et ꝑmittend⁹ ẽ dormire et q̇esce̊ et si videam⁹ magnaꝫ ĩminẽ nc̃citatẽ: hoĩes hñtes corpa calida et lenia debent eẽ nudi cũ eo ĩ lecto añ et retro et ipm̃ calefacẽ et fricare ei⁹ vẽtreꝫ et costas et pect⁹: et deinde bonũ est ꝙ cidẽ exhibeat̃ parũ de asa fetida et myrrha et pipe et vino forti. Ampli⁹ aq̃ carnis ẽ ei ꝯueniens deinde põt cibari cũ micꝫ panis infusis ĩ brodio carniũ laudabiliũ et

in maxima q̄ꝫtitate bibat de optimo vino et eidē lectꝰ mollis prepare
tur in q̄ multis coopiat̃ pannis et p̄cipiat̃ eidem vt dormiat diu et pꝰ
q̄ꝫ expgefactꝰ fuerit et ꝯcalescē inceperit ingrediat̃ balneū in q̄ longaꝫ
faciēs morā diu fricet̃. Et ex aliquo oleoꝝ supradictoꝝ inūgat̃ et ad=
misceat̃ predictis oleis castoriū: costus: mustus: et euforbiū. Si auteꝫ
itinerās non sit ꝯgelatꝰ et stupidus sed ipsiꝰ manū ꝯtigerit frigꝰ suffi
cit fricatio et balneū: et si minꝰ frigus adhuc eum tetigerit sufficit mo
ra in loco calido ꝑ vnā horā: et ad ignē approping̃re paulatim et sꝫ or
dinē. Cibaria aūt que q̄s comedere dꝫ itinerās tpe frigido: sint calida
actualit̃ et ꝟtualit̃ et in eius cibis vtat̃ nucibꝫ alleis cepis porris et bu
tyro. Et nuces hn̄t in h̄ mirabilē ꝓprietatē. Unde itinerātes tpe frigi=
do secū deportēt de nucibꝫ munitionē. Un̄ si nuces et allea simul pi=
stent̃ et cū aqua carniū laudabiliū distempent̃ multū corpꝰ calefaciēt
et a frigore tuent̃ si in potu vel cibo sumant̃: et ad idē valent calide cō=
fectiones q̄bꝫ itinerātes tpe frigido non debēt carere. Ampliꝰ bibe
re vinū bn̄ forte et in copia et parū comedē de aliq̄bꝫ cibariis vnctuosꝭ
multū ꝯfert ad ꝓpositū. Ampliꝰ tota nucha et spālit̃ ꝑncipiū .s. po=
sterīꝰ colli inūgat̃ hora post horā vngētꝭ calidis supiꝰ noīatꝭ q̄bꝫ itine
rantes tpe frigido nullo mō carē debēt. Ampliꝰ mag̃ cautela ē exhi
benda ī custodia colli et spālit̃ posterioris ptꝭ vbi ē ꝑncipiū nuche to=
tū igit̃ collū et spālit̃ pars illa inuoluat̃ in volutiōibꝫ calidis actualit̃
et virtualit̃ et simil̃r intelligat̃ de posteriori parte cerebri. Amplius
scias ꝙ itinerātes tpe frigido debēt secū ferre odoramēta calida ad ca=
lefactionē et ꝯfortationē cerebri cuiusmodi sūt odoramenta calida ex
musto et ambra et ligno aloes et similibꝫ. Ampliꝰ scias ꝙ lotio ex=
tremitatū in aq̄ calida salsa q̄tidie mane et sero est de ꝓhibētibꝫ extre
mitates ledi a frigore. Nam ex h̄ extremitates calefiūt et indurant̃ et
supfluitates in eis ꝯsumunt̃ et sic impassibiliores efficiunt̃. Sexta
regula regimīs itinerantiū sumit̃ ex debilitate et labore que itinerāti
ꝯtingē ꝯsueuerūt. Cū igit̃ fortꝭ labor et fatigatio itinerāti ꝯtingit cuꝫ
ad ociū ꝑuenerit ad vnā horā q̄escat: deinde balneū intret et in eo per
maneat donec caro lenis fiat et rubea. Et deinde totū corpꝰ fricet̃ le=
niter et mīme cū pollice q̄si ꝯprimēdo tāgat̃ seu palpet̃ et deinde inūgat̃
totū corpꝰ: et spālit̃ iūcture. In hyeme q̄dē oleo calido anetino vel ca=
momillino vel sticados: et in estate cū oleo rosato et camomillino: de
inde q̄escat et dormiat et lecti molliciē augmētet et plura sup se ponat
cooperimēta: deinde cū excitatꝰ fuerit a somno ad fricationē iterū re=
deat et ad balneū et fricationē et inūctionē et sic ad suā reūtat̃ ꝯsuetu=
dinē. Septima regula sumit̃ ex pte aq̄rū q̄bꝫ itinerātes necessariuꝫ
est vti. Que aūt sunt meliores aq̄ et quō dinoscūt̃ supiꝰ dictum est: et
qꝛ itinerātes nō pn̄t sp inuenire aquā bonā. Bonū est ꝙ secuꝫ depor=
tent de luto ꝓprie terre de luto q̄dē libero non fetido ex quo cum ꝑue=

nerint ad locũ quietis et forte aquã non inuenerit laudabilẽ ponatur in aqua et fortis pmisceat cum eadem et duab bullitiõib bulliat i eadem et tunc dimittat quiescẽ donec aqua fuerit clarificata: et si videamus aquas grossas vel turbulẽtas bulliẽda sunt vel de vase i vas ponende vel distillãde p alembicũ vel cũ filtro cuius extremitas vna ponatur in vase pleno aqua et alia in vase vacuo et sic tota aq̃ existens in vase pleno ad vas vacuũ distillãdo mouebit et sic aqua effici pura et subtilis: vel p colationẽ et ex farina tortellor madefacta sic coopte coletur. Amplius alumis iameni in aquaz positio ipam clarificat. Amplius scias q comedere cepas et allia et lactucas cuz aceto reddit hoiem securũ a malicia aquarũ et simili pmiscẽ aquã aceto et diũsas aquas sibiũicẽ pmiscẽ: et si aq̃ fuerit salsa quã bibere oportet ponẽde sunt in ea sorbe mel vel fruct[9] mirti vel titonia et bibẽda ẽ cum aceto Si aũt aq̃ fuerit stãs et hñs in se putrefactionẽ pmisceat cũ succo granator vel citonior vel pomor acetosor et bibens talem aquã debet cuitare cibos calidos et nullo modo vinũ bibat nisi fuerit debile. Naz tales aque maxime sunt febriles: et si forsan aqua fuerit amara admisceat zuccara et dulcia comedat: et si aq̃ ventrẽ soluit stiptica nota comedat. Ampli[9] si in aq̃ fuerint herbe in qb est acuitas comedat cibos dulces et vnctuosos et incolatura aque studeat et si dubitam[9] q in aqua sint sanguisuge vel alie bestiole parue et impceptibiles ne forte eas trãsglutiam[9]: bonũ est aquam bibere mediãte panno lineo subtilissimo. Tali igi panno coopiat os et p ipsuz aquã trãsglutiat. Aq̃ xo si fastidiũ fecerit cum succo granator erit bibẽda. Et vt sit ad vnũ dicere aqua p ɔtrariũ est corrigenda.

Capitulũ.XXV. De transfretantib[9].

Oportet qui vult mare intrare anteq̃ mare intret per aliquos dies cibum eius minuere et minus comedere consueto et q vtatur cibis roborãtib stomachum et illa cibaria dicta sunt superius in capitulo de ɔseruatiõe stomachi et ceteror membrorum. Amplius volens mare intrare muniat se pomis granatis et citoniis cum aceto et macianis et optimo vino odorifero et piscib paruis salsis et pomis cytrãgulis et limonib et optimo composito ex piris et coctanis cum aceto et speciebus: et similiter deportet secũ capparis et alia que appetituz ɔfortent et reducunt et valent ɔtra vomitum: et similiter deportet secum oliuas salsas et radicem que comesta post cibum multum resistit vomitui et specialiter si comedatur cum aceto et sale in pauca quantitate et prima die qua quis nauem ingreditur nõ intueatur aquam nec caput teneat eleuatum nec comedat nec bibat nisi forte valde parum: et hec sunt que stomachum ɔfortant et vomitum refrenant: et si ɔtingit dolor et subũsio in stomacho et vomitus:

ꝑmittēdus ē vomē aliq̄bꝫ vicibꝫ: h̄ eni ei nō nocebit q̄ si forte vomitus
sup̄fluat retineat̄ cū his q̄ vomitū refrenāt puta cū pomisgnatꝭ ⁊ ci-
tonijs ⁊ macianis ⁊ cū odore panis tosti infusi ī aceto optimo. Et sci-
as ꝙ semē apij bibitū nauseā sedat ⁊ spālit̄ si sit torrefactū ⁊ ī aceto ī-
fusum ⁊ absynthiū bibitū ⁊ emplastratū ⁊ odoratū est ex his q̄ idem
ꝓhibēt. Ampliꝰ bonū est ꝙ nutriant̄ ex acetosis ꝯfortātibꝫ os sto-
machi ⁊ vaporē ne ad caput ascēdat ꝓhibētibꝫ ⁊ h̄ q̄dē est sicut lentes
cocte ⁊ frixe cū aceto comeste vel cū agresta ⁊ addat̄ parū ꝺ puluē cala-
menti. Ampliꝰ panis assatꝰ ⁊ infusus in vino bn̄ redolēte comestꝰ
valet ad idē. Ampliꝰ mice panis assati lote in aq̄ frigida comeste cū
vino vel simplici aq̄ valēt ad idē ⁊ si sup̄fluus inuaserit vomitꝰ q̄ras
curā in libris de cura egritudinū.

Capitulū. XXVI. De confectionibus.

q
Uia hoīes sani cōit̄ vtunt̄ ꝯfectiōibꝫ ⁊ añ cibū ⁊ post ⁊ stoma-
cho pleno ⁊ vacuo: ⁊ tpe calido ⁊ frigido bonuꝫ mihi videt̄ de
ꝯfectiōibꝫ h̄ facē vnū capitulū spāle. Sciendū igit̄ ꝙ hoīes
cōiter vtunt̄ in sanitate corꝑ ꝯfectiōibꝫ magꝭ ad voluptatē q̄ꝫ ꝓpt̄ neces-
sitatē. Uñ saluo iudicio saniori puto ꝙ plus nocēt ī sanitatꝭ regimīe
q̄ꝫ ꝓsūt. Uñ si ꝯpetūt ꝑ aliquē modū corꝑibꝫ sanis h̄ ē ad p̄seruādum
ab aliq̄bꝫ mal̄ ꝯtingē possibilibꝫ. Sꝫ hoīes eis isto mō cōiter nō vtūt̄
sed ad voluptatē ⁊ potꝰ delectationē. Uñ si aliq̄s comederet ꝯfectiōes
ne potꝰ vini noceret meliꝰ esset talibꝫ panē comedē: q̄ꝛ tñ hoīes eis cō-
munit̄ vtūt̄ ⁊ hāc ꝯsuetudinē vtēdi dimittē nō pn̄t volo meliorē mo-
dū vsus earū patefacē. Sciendū igit̄ ꝙ meliores ꝯfectiōes q̄ sunt ī
meliores vsu et magꝭ delectabiles sūt he: zinziber ꝯditū zinzibriatū cū zuccara
vel cū melle ⁊ pineatū ⁊ fisticatū ⁊ auellane ꝯdite ⁊ anisuꝫ ꝯditū ⁊ co-
riandrū ꝯditū ⁊ dragea grossa ⁊ dragea in tabula ⁊ zuccarū rosatū in
tabula ⁊ dyaciminū ⁊ ꝯfectio q̄ noīat̄ marcepen ⁊ nuces ꝯfecte cū zuc-
cara vel cū melle ⁊ auellane ꝯdite cū zuccara ⁊ dactyli. Harū aūt ꝯfe-
in hyeme ctionū q̄dā sūt ꝯueniētiores in hyeme ⁊ ꝯplexiōe frigida ⁊ in senectu-
te ⁊ hmōi ꝯfectiōes sunt puta zinzibriatū ⁊ spālit̄ de india: ⁊ zinziber
viride ꝯseruatū cū melle ⁊ dragea grossa ⁊ in tabulis ⁊ nuces ꝯdite cū
zuccara ⁊ gariophilis ⁊ melle ⁊ similes ꝯfectiōes calide: ⁊ alie sūt mi-
nus calide multū vt zuccarū rosatū alexādrinū in pixide ⁊ in tabula
in estate et dyacitoniū q̄ magꝭ ꝯueniūt in estate ⁊ in ꝯplexiōe calida ⁊ in etate
iuuentutis ⁊ pira condita ⁊ cucurbite condite ⁊ coriandrū condituꝫ.
Hec enim sunt ꝯfectiones minus calide alijs. Amplius harum cō-
fectionū quedam sunt que magis competunt tempore ieiuniorꝫ: pu-
ta quando stomachus est inanitus cibo in collatione de sero: ⁊ alie sūt
que magis ꝯpetunt post cibum īmediate vel ante cibum de ꝓpinquo.
Jeiunātibꝫ Confectiones ieiunantibus magis conuenientes: sunt confectiones

min⁹ desiccatiue et min⁹ acute: in q̃b⁊ mag̃ repit̃ de rõne nutrimenti sicut pineatū ⁊ fisticatū et zuccarū rosatū et ꝯfectio noīata marcepē et similit̃ auilane ꝯdite et nuces ꝯdite cū optīmo melle despūato et paucis spēb⁊ et similit̃ dactyli ꝯditi. Si enī stomacho ieiuno bibat̃ vinū sine oī cōmestiōe in pua q̃ntitate incitabit stomachū ad appetitū seq̄ntis cibi q̃ nō indigēt ieiunare volētes: et si bibat̃ vinū in magna q̃ntitate sine cōmestiōe ledit̃ stomach⁹ et cerebꝝ et totū corpus: et si de p̄dictis spēb⁊ comedat̃ vini nocumētū remouebit̃ nec stomach⁹ ad appetitū seq̄ntꝫ cibi ꝓuocabit̃: nec ex his ꝯfectiōib⁊ corp⁹ desiccabit̃. Sed si comedant̃ alie ꝯfectiōes acutiores et calidiores et mag̃ desiccatiue et plus distātes a rōne nutrimēti nō sic nocumētū vini remouebit̃ et ad seq̄ntē cibū stomach⁹ plus incitabit̃. Vñ zinziber ꝯditū et spālit̃ d' india et dragea grossa et carui ꝯditū et anisum ꝯditū ieiunātib⁊ nō multū ꝯgruūt: ꝫ si q̃s post cibū imediate velit vti ꝯfectiōib⁊ ad digestiōis ꝯfortationē in stomacho et spālit̃ in orificio stomachi q̃d est naturalit̃ frigidi⁹ et ad digerēdū debili⁹ tūc zinziber ꝯditū et zinzibriatū et zuccarū est eis ꝯueniēti⁹ et debēt recipi in pauca q̃ntitate et parū valde superbibendū est bonū vinū: et si q̃s post cibū imediate sumptū ꝯsueuerit sentire eructuatiōes vētosas vel comederit cibos vētosos et vniūsalit̃ habeat stomachū vētosum: tūc post cibū imediate bonū est vti anisi ꝯdito et carui ꝯdito et dragea grossa. Et si q̃s naturalit̃ habeat orificiū stomachi debile: tūc post cibū vtat̃ coriādro ꝯdito. In hyeme q̄dē cū puluē quarū dā spērū et ī estate sine spēb⁊. Hoc etiā coriādro cōdito pōt q̃s vti tpe ieiunij ī collatiōib⁊ serotinis et ad obuiādū nocumento vini dato ꝙ nō tm̄ appropinq̄t nutrimēto sicut ꝯfectiōes sup̄i⁹ noiate. Postq̃ aūt stomachi orificiū ē clausū nullo mō bibēdū nec cōedēdū spēs ñ obstāte ꝙ magrū. s. regū et regaliū et diuitū ꝯsuetudo sit ī ꝯriū: nā ex isto duplex veīt nocumētū. Primo q̄dē q: ex h̄ stomachi orificiū apit̃ si cū delectatiōe suscipiat̃ et hec ē cā corruptiōis digestiōis vel diminutiōis ipi⁹ in stomacho. Ampli⁹ tales ꝯfectiōes citissime digerūt̃ et sic digerūt̃ citi⁹ reliq̄ cibo et post carū digestionē nō hn̄tes exitū a stomacho manētes vltra debitū tp̄s corrūpūt̃ et totam massā corrūpūt: et si oīno q̃s velit infra duas cōmestiōes ꝯfectiones comedē et ꝯsuetudinē nō mutare meliores ꝯfectiōes sunt q̃ mag̃ digestionē ꝯfortāt et q̃ sunt subtiliores in sub̄a et actiōe. Tales enī ꝯfectiōes cū tota massa ptisanaria ī stomacho exn̄te citi⁹ p̄miscent̃: et sic min⁹ impediūt digestionē et cū alijs simul digerūt̃. Vñ saluo iudicio meliori puto ꝙ in tpe h̄ marcepen et pineatū et fisticatū et dactyli ꝯditi et nuces ꝯdite et auilane ꝯdite et similit̃ coriādrū ꝯditū nō ꝯpetunt sed zinzibriatū zuccarinū q̃d pasta reg̃ noiat̃ ⁊ dragea grossa et ī tabula et zuccarū rosatū: mag̃ ꝯpetūt ⁊ dyaciminū et ꝯfectio decitonijs h̄ tpe minime ꝯferūt. Ampli⁹ sūt q̄dā q̃rū digestiua ē debil' in toto sto-

macho et quoꝝ stomachus est frigidus et vētosus et calidus bonum est ꝑ modicā horā ante cibū calidas ꝯfectiões comedere et ventositatis dissolutiuas et sic stomach⁹ meli⁹ digerit cibū quē susceptur⁹ ē. Debēt aūt ꝑdicte ꝯfectiões sumi anteq̄ʒ suscipiatꝛ sequēs cib⁹ ꝑ tm̄ spaciū ꝙ sint ꝺducte ꝺ potētia ad actū a calore stomachi ⁊ ꝙ iā stomachū calefecerīt et ad īferi⁹ descēderīt: et puto ꝙ ad h̄ pōt sufficē spaciū vni⁹ hore cū dimidia nam tales ꝯfectiões qꝛ sunt subtiles in suba et actiōe et in pauca q̄ntitate recipiuntꝛ: citissime digeruntꝛ et stomachū cito preparant ad suscipiēdū seq̄ntē cibū et cū talibꝫ ꝯfectiōibꝫ bonū est parū sumere vini boni et optimi: ꝯfectiões aūt ad hoc oīno valētes sūt que sꝫ calide subtiles in suba et actione et stomachū ꝯfortāt et ventositates dissoluūt: et hmōi sunt ʒinʒibratū et specialiꝛ de india et dragea grossa carui ꝯditū et anisum ꝯditū et similes ꝯfectiones.

Quarta pars. Capitulum. I. De paratis cadere in egritudinem.

Einceps determinare volum⁹ d de regimie corpoꝝ que pata sunt cadē in egritudinē non q̄dem rōne naturalis lapsus in complexiōe qꝛ de regimie talium corporū sufficienꝛ dictū est in ꝑma parte hui⁹. Volum⁹ aūt in h̄. c. mentionē facē de corpibꝫ paratis cadē in egritudinē dꝫ ꝓpinq̄ ꝓpꝛ causam accidētalē in eis existentē: quā causam ꝑ quedā accidētia ꝯtra naturā inuenta pcipim⁹ et vocam⁹ talia corpa neutra desinētia que tamen adhuc sunt in latitudine sanitatꝭ: vnū aūt sermonē ꝯuenit ꝑferre in oībꝫ talibꝫ corpibꝫ ꝙ similis est custodia futuroꝝ et curatio ꝑn̄tium: ꝑ eandē eni medicinā ꝑ quaꝫ curanꝛ egritudīes actuales: curanꝛ etiā pati ad eas ꝺ ꝓpinq̄: et sic istoꝝ regimie sufficiēti⁹ habeꝛ ꝑ reginen curatiuū. Ne igiꝛ trāseam⁹ nr̄i ꝓpositi limites. s. regimis ꝯseruatiui: de regie taliū corpoꝝ et ꝺ mō succurrēdi coꝝ accidētibꝫ dū adhuc ꝑmanēt ī latitudie sanitatꝭ breuiꝛ ꝑtrāseo: et q̄ de h̄ pl⁹ scire curauerit legat āti q̄rū libros ꝺ sanitatꝭ regie vl'es et ꝑticlares. Sciēdū igiꝛ ꝙ q̄ sꝫ pati cadē ī egritudīnē aut sꝫ pati ꝓpꝛ repletionē sui stomachi aut ꝓpꝛ crudelitatē seu maliciā hūoꝝ q̄ ī eis existūt. Quo ad ꝑmū tēpāda ē humoꝝ q̄ntitas: et q̄ ad secūdū corrigēda ē hūoꝝ q̄litas ꝑ ꝯriū: vl' ad hūc finē ꝙ corp⁹ ex his possit nutriri vel ꝙ obediāt expulsiōi: hūoꝝ autē q̄ntitas tempaꝛ cū eq̄litate q̄ntitatꝭ nutrimēti et augm̄to exercitij et fricatiōe et balneo et vt cib⁹ eis parciaꝛ et nō vna vice suā ꝯpleāt facietatem et si de facili sudēt fiat vtaliq̄bꝫ diebꝫ sudēt et tardeꝛ comestio post balneū ad spaciū q̄ttuor horarū: nisi dubitem⁹ motū colere rubee ad stomachū: tales eni cibādi sunt añ balneū: et si tales sic balneati et cibati sentiāt ī lateribꝫ opilatiōes: vtanꝛ opilatiuis natꝭ et aꝓbatꝭ eorum ꝯplexiōi. Posset aūt esse tāta hūoꝝ multitudo et pleuitudo ꝙ ꝑ

dicta nõ sufficerẽt ꝫ eẽnt nc̃ria fleubothomia et farmatia. Possꝫ eti-
am tm̃ pctm̃ eẽ in q̃litate hũoꝝ ꝙ alteratiua ꝯr̃a nõ sufficeret: ꝫ eẽnt
nc̃ria euacuãtia. Et qꝛ pati eadẽ in egritudinẽ hñt q̃dã accidẽtia et si-
gna egritudis p̃nosticatiua de his signis accidẽtibꝫ et ꝺ eoꝝ remediꝭ
gñalibꝫ volo i h̃. c. ptrãsire: nã de h̃ spãliꝰ tractare ptinet ad libꝝ ꝺ in-
genio sanitatꝭ. Incipiamꝰ igit̃ ab vna mala aptitdĩe egritudis p̃nosti-
catiua q̃ est gñalis et ponamꝰ eiꝰ remediũ: et ẽ illa mala aptitudo la-
bor spõtaneꝰ: qñ enĩ aliq̃s sentit se multũ fatigatũ ac si fecisset magnũ
exercitiũ et mẽbra ꝯfracta et dolorosa ac si mẽbra eius eẽnt pcussa p-
culdubio significari põt egritudo futura nisi remediuꝫ adhibeat̃: nec
remediũ huiꝰ aptitudis male coincidit cũ cura egritudis alicuiꝰ pti-
cularꝭ: et iõ ꝺ remedio huiꝰ accidẽtꝭ diffusiꝰ ẽ tractãdũ q̃ꝫ ꝺ remediꝭ
aliarũ malarũ aptitudinũ q̃rũ cura coincidit cũ remediꝭ aliq̃rũ egri-
tudinũ spãliũ. Vñ etiã sapiẽtes loq̃ntes ꝺ regĩe sanitatis de remedio
huiꝰ accidẽtꝭ longũ faciũt sermonẽ. Est enĩ hec aptitudo nõ ad egritu-
dinẽ spãlẽ vnã ꝫ ad multas: nec etiã ẽ aptitudo ad egritudinẽ huius
mẽbri deẽmiati: ꝫ totiꝰ corpis et oĩum ptiũ eiꝰ tã interioꝝ q̃ꝫ exterio-
rũ. Vñ igit̃ expedit ꝺ hac aptitudĩe mala et ꝺ eiꝰ remediꝭ longiorẽ fa-
cere mẽtionẽ. Sciẽdũ h̃ ꝙ spõtaneꝰ labor triplex ẽ q̃tũ spectat ad p-
positũ. Vlceratiuꝰ q̃ est ex hũoꝝ mala q̃litate acuta et mordicatiua:
vel ꝯ̃uatiuꝰ vel extẽsiuꝰ q̃ est ex hũoꝝ ĩmoderata q̃ꝫtitate: vel aposte-
mosus q̃ ꝓuenit ex hũoribꝫ peccãtibꝫ in q̃ꝫtitate et q̃litate. In oĩbꝫ his
laboribꝫ spõtaneis indigemꝰ alterãtibꝫ vel euacuãtibꝫ aut vtroq̃ꝫ mõ
Quo ad laborẽ vlceratiuũ indigemꝰ alterãtibꝫ et corrigẽtibꝫ maliciã
hũoꝝ. Quo ad extẽsiuũ indigemꝰ euacuãtibꝫ. Quo ad apostemosum
indigemꝰ vtrisq̃ꝫ. Alteratio et digestio fit a natura et cũ medicinis cõ-
ueniẽtibꝫ et cibis q̃ hñt hũorẽ corrigẽ et aliq̃ñ somnꝰ et q̃es et fames
iuuãt ad h̃. Euacuatio fit cũ medicinis q̃ ꝓuocãt vrinã et sudorẽ et
ventrẽ et fleubothomia et exercitio. Hic igit̃ est modus gñalis reme-
diãdi labori spõtaneo. Et vt laborꝭ vlceratiui spãliꝰ curã et remediũ
videamꝰ. Sciẽdũ ꝙ hũor acutꝰ mordicatiuꝰ ẽ cã hmõi laborꝭ et iste
hũor mordicatiuꝰ ñ solũ ẽ colericꝰ ꝫ melãcolicꝰ et fleumaticꝰ. Colera
nãq̃ꝫ mordicat ꝓpt̃ suũ acumẽ: et melãcolia ꝓpt̃ suã acetositatem: fleu-
ma ꝓpt̃ ipiꝰ salsuginẽ. Isti aũt hũores q̃ sũt cã laborꝭ vel sᷓ sub cute et
ĩ porositatibꝫ mẽbroꝝ vel sũt ꝓfundati ĩ muscul' vel sᷓ in venis. Am-
pliꝰ aũt cũ istꝭ hũoribꝫ vel sᷓ hũores muscillagiosi et grossi et viscosi vl'
nõ. Etsi sint muscillagiosi vel sũt ĩ venis cũ sanguĩe vel ĩ spõgiosita-
tibꝫ mẽbroꝝ et musculoꝝ cũ p̃dictꝭ hũoribꝫ ĩ venis: vel ẽ multus san-
guis vel paucꝰ: paucꝰ q̃dẽ cũ tales hũores sᷓ multi et multũ elongant̃
a nat̃a sanguis et multꝰ cũ sũt ꝓpinq̃ nat̃e sanguis et fuerit pauci. Si
igit̃ hũores que sunt causa vlcerosi laboris sũt sub cute sufficit exerciti-
um ⁊ fricatio ⁊ balneũ ⁊ syrupus acetosus ⁊ cibus subtilis. Si autẽ

isti humores causantes laborē vlcerosum sint locati in carne ꝛ muscu
lis indigemꝰ quiete ꝛ abstinētia a cibo. Jsta enī adducūt digestionē ꝛ
nec tūc indigemꝰ exercitio: ꝛ in sero balneenť in aqua calida ꝛ cibenť
cibis subtilibꝫ ꝛ vtanť syrupo acetoso. Et si accidens sedeť cū isto regi
mine bñ quidē cognouimꝰ causam ꝛ locū. Si aūt humores sint ī ve-
nis magnis q̄ꝛ. s. sūt ꝓpinq̄ nature sanguis ꝛ cū multo sanguīe ꝛ non
sunt humores mustillaginosi fiat statim fleubothomia. Et si sint cū ꝛ
pauco sanguīe ꝛ nō sint humores muscillaginosi. Et sint longinq̄ a
natura sanguis exbibeať farmacia humori appropriata ꝛ si in venis
sint hūores muscillaginosi ꝛ grossi nullo modo fiat fleubothomia: s ꝫ
ante subtilieť sanguis cū subtiliātibꝫ leuibꝫ: naꝫ fortia subtiliātia sper
gunt humores ad mēbra subtiliatiōe. Si sit multꝰ sanguis ꝛ humo-
res p̄dicti sunt ꝓpinq̄ nature sanguis fiat fleubothomia: ꝛ si paucus
sanguis ꝛ humores distātes a natura sanguis post p̄dictoꝝ humorū
subtiliationē fiat euacuatio cū farmacia appropriata. Si aūt humo-
res muscillaginosi non sint in venis sed in mēbris tunc possunt secu-
rius exbiberi fortia subtiliatiua: ꝛ que sunt illa scitur ex libris simpli
ciū medicinarū ꝛ compositarū. Signa etiam significātia hūorē pec-
cantē ꝛ locū humoris scias ex libris signoꝝ. Consideratꝫ igiť vrinis
et pulsibꝫ ꝛ ceterꝫ signis ꝛ regimīe p̄cedēte ꝛ ꝯplexiōe etate ꝛ tpe ꝯsuetu
dine ꝛ similibꝫ leuiť deueniēmꝰ in cognitionē hūoris peccātꝫ ꝛ loci et
q̄titatꝫ: sic igiť patet quō obuiādū est labori spōtaneo vlceratiuo. Sꝫ
labor extēsiuꝰ ꝛ apostemosus ex nc̄cītate veniūt a sanguīe multo ideo
ꝯueniēs ē patientē primitꝰ fleubothomare si ꝑticularia ꝯcurrāt. Quā
titas aūt fleubothomie accipiť ꝭm tp̄s āni etatē ꝛ ꝯplexionē ꝛ maiorē
et miorē plenitudinē: ꝛ sunt distinguēda mēbra in euacuatiōe huius
hūoris. Si enī sentiať in capite q̄uedo fiat fleubothomia de cephali-
ca et si ī mēbris inferioribꝫ de basilica ꝛ si ī vtrisqꝫ mēbris sentiať q̄ue-
do fiat ꝺ mediana. Sic igiť satꝫ ē maīfestū quō obuiādū est labori spō
taneo q̄ pōt ꝓnosticare diūsas ꝛ multipharias egritudines futuras.
Sūt etiā alie aptitudīes male ꝛ malā egritudinē ꝓnosticātes q̄ ꝓno
sticāt aliquā egritudinē spālē ꝛ ī loco spāli q̄ cū remedijs earū gn̄alibꝫ
valde cōiter enūerāde sť. Dicamus igiť primo ꝙ cū dolor capitꝫ fortis
et ꝑmanēs fuerit vel emigneꝰ timēdū est ne aq̄ descēdat ad oculos et
dilateť pupilla ꝛ causeť cataracta. Si igiť talꝭ dolor ꝑseuerauerit nec
medicinis alleuieť infirmꝰ: īfirmāti subueīēdū ē vt arterie q̄ in tympi
bus pulsant extrahēde sť ꝛ sic ꝑ illas hūor ad oculos non descendat.
Amplius saltus faciei perseuerans ꝛ fortis: torturam oris signifi-
cat cui est subueniendum ꝛ cum medicinis ventrem soluentibꝫ ꝛ cum
medicinis vomitiuis commestio parua danda erit: ꝛ a vino abstine-
at: fortibus etiam euacuationibꝫ ꝛ fricationibus: necnon ꝛ gargaris-
matibus ꝛ sternutantibꝫ vtendum erit ꝛ facies ex forti aceto in que

mentastrũ bullierit fricari debet: fortis salt⁹ in toto corpe ꝓnosticat
spasmũ: et talibꝫ expedit subtiliare regimen: ⁊ fortiter euacuare et fri-
care corp⁹ cũ medicinis acutis. Ampli⁹ paralysis parua magnã por-
tendit et expedit subtiliare regimen: et fortiter euacuare et cum medi
cinis acutis fortibꝫ q̃ scribunt̃ ĩ cura paralysis magne. Similis eñi ē
custodia futurorũ et cura p̃sentiũ. Amplius faciei ⁊ oculoꝝ rubedo
et venarũ oculoꝝ manifestatio ⁊ mobilitas et luciditas ⁊ lachrymā-
rum descensus: et claritatē luminis pati nõ posse: oĩa hec si cum forti
dolore capitis affuerũt frenesim futurã ꝓnosticãt. Succurrendũ igi
tur cũ minutione et clisteribꝫ ⁊ medicinis euacuatiuis: et ligatiõe in
feriorũ et fricatione dolorosa: caput quoqꝫ oleo rosato et aceto infun
dendũ erit. Incubꝰ p̃seuerãs epilentiã portẽdit cui obuiandũ est cuꝫ
medicinis epylentie scriptis in caplo de epylẽtia. Tristicia: timor: pu
sillanimitas: melãcoliã significãt quibꝫ succurrendũ est: vt ĩ caplo d̃
cura melãcolie scriptũ est. Cum aliqs quasi muscas volare ante ocu-
los: vel aliquid simile p̃cepit: catharactas oculoꝝ futuras p̃nosticat.
Reumatismus est corisa et si frequent̃ acciderit passiones pectoris et
pulmonis portendit vnde succurrẽdũ est cũ minutione et nutrimẽ-
ti paucitate. Si sudor mali fuerit odoris significat q̄ egritudo vł fe-
bris de colera est ꝓpinqua. Quapropter dãda sunt que colerã rubeam
soluũt. Cordis tremor frequens et fortis mortẽ subitã ꝓnosticat: itẽ o
oportet succurrere cũ minutione et medicinis soluẽtibꝫ ventrẽ lenit̃.
Repletio sup̃flua emoptoycã vel apoplexiã vel vene rupturã ꝓnosti-
cat vel subitã mortẽ: vñ statim cũ minutiõe subueniẽdũ est. Si sen-
suum p̃turbatio et motuũ debilitatio cum repletione affuerint ne su
perueniat appoplexia minuendũ erit. Succurrẽdũ igit̃ cum minuti-
one et gargarismo: si grauitas fuerit in dextero latere: ⁊ pũctura ⁊ tẽ-
sio epatis lesionẽ significat cui subueniẽdũ ē vt in caplo de egritudi-
nibus epatis dictũ est. Egestio magis tincta solito significat q̄ cole-
ra multiplicat̃ in corpe: ⁊ min⁹ tincta solito significat opilationẽ oris
ad cistim fellis. Isti subueniendũ est vt in caplo ꝓprio ad hoc scribit̃.
Facies palpebre inflate idropisim futurã significãt quibꝫ subueniẽdũ
est vt in caplo de idropisi. Egestionũ fetor magn⁹ fastidiũ vel humo-
ruꝫ corruptionẽ significat. Fetor vrine magnã putrefactionẽ sangui-
nis significat ⁊ febres futuras: fatigatio et dissolutio cũ destructione
appetitus febreꝫ significat. Appetitiue destructio ⁊ fastidiũ: significat
vel colicã vel colericã passionẽ futurã quibꝫ subueniendũ est cum lon
go somno et cibi abstinentia et aliis que noĩant̃ in ꝓpriis locis: graui-
tas ⁊ tensio in inferioribꝫ ventris cum p̃mutatione vrine a dispositi-
one naturali nocumentũ in renibꝫ inchoatũ demõstrat: ideo cito suc
currendũ erit: vrine ardor diu p̃seuerãs vesicã et virgã pustulis here
ditabit. Subueniẽduꝫ igit̃ ē vt dictũ ē in suo caplo. Mollis egestio

ani adustionē ⁊ puncturā faciēs dissenteriā portēdit. Amplius prurī
tus ani significat venturas emoroidas si nō ꝯtingat causa vermium
paruorū ibidem existentium. Apostemata parua multa pronosticāt
apostema magnum. Ex multis paruis glandulis magne glandula su
spitio oritur: morphea parua alba magnam portendit que adeo intē
ditur vt lepra putetur. Multis faciei rubor cum quadam offuscatio
ne et difficultate anhelandi et vocis raucedine lepram significat. Et
vt sit ad vnū dicere si aliqua dispositiōis corporis sani mutata fuit
scilicet vt appetit⁹ fortior vel debilior existat: vel exeūtia a corpore plu
ra vel pauciora: vel somnus longior vel breuior: vł etiā insomneitas
assit vel sudor preter solitum a corpore decurrat: vel ea que a corpore
decurrere solebant retineantur vt emorroyde ⁊ sanguis menstruus:
et vomitus qui statutis horis venire solebat: vel sanguis qui ex nari-
bus fluere consueuit: vel si totius corporis dissolutio fiat: vel inge-
nij ebetudo: aut in ore sentiat̄ sapor extraneus: aut ea que non cōsue-
uerūt delectationē auferre auferāt vel ecōuerso: aut coeundi desideri
um sentiat q̄s augmentari vel diminui: vel in somno occurrat som-
nium qđ nō cōsueuit: vel corpis color cōuertat̄ ⁊ mutet̄: aut tact⁹ pre-
ter solitū vel ad vltimū cū alicui nō ꝯsueta acciderint ⁊ augmētari ce
perint. Hec oīa egritudinē futuraꝫ ꝓnosticabūt. Quāobrē cuiuslibet
p̄dictorū: ⁊ causa subtiliter est inuestigāda ⁊ ad ei⁹ saluationē festinā-
dum. Ampli⁹ q2 hic loq̄mur de regimīe p̄seruatiuo addēda sunt aliq̄
q̄bus hō pōt a multis egritudib⁹ p̄seruari: ⁊ p ꝯsequēs in sanitate p̄se
uerare. Sciēdū igit̄ qđ comedere simł pira siue poma ⁊ oua colicā ge
nerāt et ventositates: iliorꝫ dolores et emorroydas: vinū et lac simul
sūpta podogrā generāt. Caseus ⁊ piscis simul sumpta colicā generāt
passionem: oua frigida sumpta maculas generant et ventositates in
quarum remotione stupor accidit: balneari stomacho pleno generat
colicā. Coire ante euacuationē vrine generat arenulas. Coire cū du-
abus mulierib⁹ imediate generat lepram. Unctio cū oleo violato in
introitu balnei preseruat a scabie. In comestione aquā nō bibas: naꝫ
potus aque relaxationeꝫ siue mollificationē causat i stomacho. Tres
haustus aque calide in introitu lecti sumpti p̄seruant a siti. Cum pi-
sces comederis nō dormias donec i stomacho sint quasi digesti q̄m
torturā faciūt accidere: qđ si somnū fugere nō potes parum mellis su
me vel optimi vini. Si sero comederis: parum comede ⁊ mane te in-
uenies leuem. Unde si quolibet mane vuas passas comederis proie-
ctis arillis bonum erit. Si etiam semel in septimana mirabolanos
grossos cum zuccara alba comederis a colericis sanguineis egritudi
nibus preseruaberis: et dicunt experimentores ꝙ si vngues in die io-
uis prescindant̄ a fissuris ⁊ alijs egritudinib⁹ preseruant̄. Si semel ī
septimana vnū haustum aceti sumpseris a dolore splenis preseruabe

ris. In calciando primo calcia dextruz pedem et inde calciando sinistrum: quoniam valet contra dolorez splenis et apostemata lateris. Si vis vt dentes non alterentur munda eos cum ligno persici: ad vitanduz surditatē mitte in aures semel in septimana aliquātulū de aceto intinctū in oleo de lilio. Si vis viuere sanus obserua vt cibus tuus sit equalis et nō plus recipias vna vice q̄ alia: ⁊ cū appetitu comedere desinas ⁊ cū sitieris bibe ad mediū satietatis: hoc enī corpꝰ cōseruat stomachū confortat ⁊ cibuz ad digerendū iuuat: ⁊ cū existēs in lecto vigilaueris decuba ī dextro: ⁊ cū dormieris decuba ī sinistro somno vtere duabꝫ ptibꝫ noctis: ⁊ cū mane surrexeris frica dētes cuz ligno aloes et sale nitro ⁊ rosis adustis puluerisatis. Hoc enī dentes mundificat ⁊ dealbat gingiuas: a fleumate liberat ⁊ fetorem oris remouet.

Ca. II. de preseruando a pestilentia.

Adhuc in regimine preseruatiuo quod debet corporibꝫ decidētium restat determiare de regimie corpm̄ p̄seruādoꝝ ab egritudinibꝫ pestilētialibꝫ nobis ꝯtingere potētibꝫ ab aere p̄ter naturā. Circa qd̄ breuit sic ꝓcedamꝰ. Nā pmo ponemꝰ signa significantia pestilētiā p̄sentē vel futurā. Scd̄o dicemus aeris rectificationez. Tertio dicemus modum p̄parādi corpa ne ledant a pestilentia aeris quantū possibile ē. Propter primū sciendū q̄ quādo in estate multe eueniūt pluuie nubes quoqꝫ ⁊ multitudo pluuiarū die ac nocte ꝑmāserint: ⁊ meridionales venti pflauerint: vel aer ita quietꝰ fuerit q̄ nō moueat ⁊ cū hoc meridionalis ventꝰ turbidus existat. Hec oīa ꝓnosticāt epidimiā futuram in fine estatis. Amplius in nocte quando cōtingunt aeris apparitiones coruscationibus similes: et aeris color similis ē ictericie vēti q̄qꝫ flauerit post quorū aduētū multa animalia ⁊ hoīes egrotāt. Et in nocte vident ī aere radij: ⁊ splēdor atqꝫ egrotātes cito morte incurrūt: aer etiā difficulter attrahit: ⁊ egrotantiū ora fetidū emittūt odorē. Ipsi quoqꝫ infirmi multuz angustiant et sitim habent magnā et ipsorū infrigidant extremitates vomūt ⁊ emittunt humores fetidos ⁊ corruptos. Ex hijs oībus aeris corruptio vt pestilentia denotatur. Amplius scias q̄ multitudo muscarum et reptilium ranarum mortalitatē pronosticant: et similiter si vides mures et aīalia que habitant sub terra fugere ad superficiē terre ⁊ exire manifeste: ⁊ videas aīalia male nature fugere a nidis suis et dimittere oua. Amplius cum videris aerem alterari vno die multotiens et clarificatur aer die alio et oritur sol clarus: et alio die conturbatur: et oritur in velaminibus nebule que est vt puluis tunc iudica q̄ pestilentia accidet. Amplius quando videris turbiditatem aeris et nebulositatem: et speraueris pluuiam et non pluat tunc scias q̄ complexio hyemis ē corrupta. Pestilentiā autem estiuam malignam significat

paucitas pluuie in vere cum frigore:deinde multiplicatur auster:et con turbatur aer aliquot diebus:et deinde post clarificatur aer ebdomada vna nō simpliciter et accidit frigus in nocte:conturbatio et putrefactio: et caliditas:tunctam pestilentia venit et expectatur febris et variole et similia. Hec igitur sunt signa pestilentie vel future vel presentis.

Rectificatio aeris duplex est in qualitate et substantia. In quali tate quidem quādo aer excedit in caliditate et frigiditate vel humidi tate et siccitate. Sed rectificatio ipsius in substātia ē quando in aere nos cōtinente accidit corruptio vel putrefactio vndecunq3 hoc conti gerit. Si igitur aer in qualitate sit multum distēperatus eligēda sunt loca vmbrosa septētrionalia et alta et vētosa:et reprimatur aeris caliditas fri giditate aque et folijs aromaticis frigidis et humidis:et sic suo modo intelligatur si aer sit distemperatus in alijs qualitatibus. Aer autem corruptus in substantia est rectificandus cum aromaticis calidis et frigidis:quod horum magis videtur corporibus expedire suffumi gando aerem ex hijs:intentio enim in hijs suffumigationibus est aeris exsiccatio:et vt aer fiat boni odoris et prohibeatur putredo. Cali da autem rectificantia et desiccantia aerem et putrefactioni resisten tia et quibus potest aer suffumigari sunt hec:lignum aloes:thus mir rha:mustus:costus dulcis:cinamomū:xilobalsamus:storax:terebē tina.cypressus:lapdanū:iuniperus:laurus:acorus:asarū:sauina:sq nantum:mel:crocus et similia. Ex hijs igitur oportet quod multiplicetur suffumigatio:et rectificetur aeris putrefactio. Amplius nullo modo aer sit inclusus non euentatus:nam aeris euentatio et specialiter a plaga septētrionis multum rectificat aerem. Hec igitur breuia sufficiāt de aeris rectificatione. Et nos volumus hic apponere suffumigium mi rabile et expertum ad rectificandum aerem corruptum. Recipe bede gar:sandali rubei:florum mirti an̄.partem semis:xilobalsami:xilo aloes:olibani an̄.partem vnam et semis:seminis maiorane:cipri:ga riofili:zuccari albi:musti an̄.partem semis fu.dan.: h vnum terantur et bene dissoluantur in aqua in q̄ storacis ambre an̄.pars semis fuerit dis soluta. Si quis autem voluerit corpora a pestilentia preseruare opor tet vt extrahantur humiditates superflue:et inclinetur eorum regimen ad subtiliationē et desiccationē ex omni modo et minoratione cibi:sed nō exercitio:oportet enim vt non administretur:nec balneum nec etiam tol latur sitis et rectificetur aer vt diximus:et declinet cibus ad acetosa et mi noretur et coitus sit caro administrata decocta in acetosis. Amplius vtendum est succo limonum et agresta et aceto et iuuat etiam succus granatorū. Amplius cappares conditi cum aceto:et similiter oliue va lent ad idem. Et similiter zuccarum rosarū:tyriaca:et metridatum va lent ad idem cum reliquo bono regimine. Amplius medicamē factū ex ligono aloes:croco et mirrha valet multū contra pestilentiam et su-

matur in die ex eo circa dragmā vnam. Amplius ē sciendum ꝙ quā=
do aer corruptus ē in substātia: ⁊ putrefactus est habitandū est in lo=
cis cauernosis subterraneis: ⁊ quādo in aere est magna caliditas ha/
bitandum est in montanis ventosis vento septentrionali. Amplius
sciendū ꝙ bolus armenicus terra sigillata aere pestilentiali prebent
magnū iuuamentū. Amplius in aere epydimiali ꝓpter corruptionē
et putrefactionem aeris: euitandi sunt fructus humidi ⁊ olera et pi/
sces ⁊ lac ⁊ carnes exceptis carnibꝫ volucrū in montanis degentiū et
vituli ⁊ hedi: ⁊ similiter perdicū: ⁊ vniuersaliter res ventrē lenifican
tes hoc tempore competunt: quemadmodū sunt tamarindi: pruna:
cassia fistula: manna et viola: quando estas fuerit disposita sicut su=
perius dictū ē in ꝓncipio huiꝰ ca. Infantes ⁊ iuuenes ⁊ corpa haben
tes grossa: ⁊ colorē rubeū maxime sunt custodiendi ab aeris pestilen=
tia. Et quādo estas totalit̃ cōsimiliter disposita fuerit tūc abstinēdū
erit a carne ⁊ vino ⁊ a cōfectionibꝫ de melle factis: et fructibꝫ specialit̃
recentibꝫ ⁊ dulcibꝫ a balneo ⁊ lauacro aque calide abstinendum erit
omnino: et aceto vtēdū in omni comestione ⁊ agresta et succo fructu
um acetosorū: et si necessitas cogat comedere carnes superiꝰ noīatas
comedant̃ cū aceto ⁊ succo vue acerbe: ⁊ similibꝫ superiꝰ in hoc capi/
tulo noīatis: ⁊ si in corpe sit sanguinis repletio festinemꝰ inanitionē
si etas: cōplexio: consuetudo ⁊ reliqua ꝑticularia cōcurrant. Mansi=
ones quoqꝫ frigide eligende sunt in quibꝫ est morandū et foramina a
parte septētrionis sint aperta. Est enim possibile vt hoc regimine vtē
tes deo auxiliante aeris pestiferi dispositionem euadāt. Quando au/
tem in fine estatis multus fuerit calor: et autumnus valde siccus et
puluerulentus et frigus ⁊ pluuie venire tardauerint: tunc eligende
sunt frigide mansiones: et rectificandus est aer cum infrigidantibus
et humectantibus: puta cum pannis canabinis aqua aspersis et ap/
pensis. Amplius pauimentū mansionis aqua frigida irrorabitur
sepe et a labore ⁊ coitu et sollicitudine abstinendū est. Amplius hoc
tempore aqua calida quis lauandus erit et aqua infrigidata in potu
sumenda: et a nutrientibus calidis et vino abstinendum erit nisi vi=
num sit lymphatum cum multa aqua. De cucumeribus autem et cy=
trullis et hijs similibus multum erit vtendum: sumopere cauendū
erit ne in sole sedeatur et nullo modo ieiunet̃ nec comestio post famē
tardetur et nullo modo toleranda est sitis: in dormitione specialiter
meridiana eligat loca frigida: pisces quoqꝫ si comedere voluerit: sup car
bones assatos comedat: vuas quoqꝫ in quibus est acetositas sumat
in talibus temporibꝫ: singulis diebꝫ bibere aquam ordei confert mul
tum et specialiter habentibꝫ corpora multū calida ⁊ sicca: hoc em̄ re/
gimine vtētes febres acutas calidas et pessimas egritudines hoc tē/
pore cōtingere potentes euadēt. Quādo autem in aere apparitiones

chorufcationib9 similes que in caplo isto dicta sunt apparuerint fru-
ctus ꝛ olera que in tali tēpore nascūꝛ sunt euitāda ꝛ aqua que insup
ficie terre est: nō est bibēda: aer quoqꝫ calidus est fugiēdus: ꝛ dom9 q̄-
libet die aceto et aqua mixtis est irroranda: et si in aere sint odores
fetidi rectificetꝛ aer cū hijs que sunt boni odoris vt supius dictū est: ꝛ
fumigetꝛ homo cū sandalo et camphora nutriētia: sint lentes: acetuꝫ
et sumac et succus vue acerbe et similia: acetū etiā cum aqua tpatum
bibendū ꝛ vinū dimittendū. Amplius in hac dispositione multū est
sollicitanduꝫ in rectificatione aeris modo quo superius dictum est.
Accidit quoqꝫ in multis annis vt squināātia in vere multos inuadat
que mala et periculosa existit. Oportet igitꝛ preuenire cum minutione
et vētosis in cruribꝫ positis ꝛ vētris solutione et gargarismis que sin-
gulis dieb9 ꝛ noctib9 fieri debent cum aqua rosarū in qua sumac ma-
defactū fuerit: ꝛ cū rob mororū et nucū: ꝛ cum hijs homo preseruabi-
tur a squināātia si deus voluerit: ꝛ cōtingit etiā ꝙ aliqua hyeme appo-
plexia et paralysis ꝛ egritudines et hijs similes eueniant. Est igitꝛ ne-
cesse cum talis fuerit annus frequēter purgare corpus cū pillulis ad
hoc appropriatis quas inuenies in libris pticularib9 et gargarismis
et sternutationib9 et inunctionibus totius corporis que omnia inue-
niunꝛ in librorum locis particularibus. Amplius eorū nutrimentuꝫ
est minuendum ꝛ subtiliandum. Hec breuiter sufficiant de pseruati-
one a pestilentia.

Ca. III. de preseruando a veneno.

Uoniā autē sani hoīes ex veneni assumptiōe magnū possunt
q incurrere nocumentū: bonū ē in h̄ cautelā ꝛ studiū adhibere
sic ꝙ hoīes ab assūptiōe taliū venenoꝝ valēt meli9 pseruari.
Sciēdū igitꝛ ꝙ nō ē silꝛ de colorib9 iuētis in mixtis ex q̄ttuor elemētꝭ
ꝛ eorūdē saporib9 ꝛ odorib9. Nā colores mixtoꝝ eādē hn̄t operationeꝫ
respectu aīaliū ꝛ respectu hoīs: sicut albedo cigni disgregat visū hoīs
ꝛ nigredo ꝯgregat visū eiusdē: sic etiā ꝛ has easdē opatiōes hn̄t isti co-
lores respectu cuiuslibet aīalis viuētis: sed nō ē sic de sapore ꝛ odore.
Uñ sapor q̄ ē delectabilis ꝛ amicabilis alicui speciei aīaliū nō ē ami-
cabilis hoī: vt sapor ellebori ꝛ coloq̄ntide nō ē amicabilis hoī: ē tn̄ sa-
por coloq̄ntide porco delectabilis. Et sapor ellebori ē amicabilis tur-
do. Uolēs igitꝛ euitare spēꝫ comestoꝝ venenosā nō comedat rē in q̄ p-
ticipatꝛ sapor horribilis nec odor: ꝛ spālitꝛ si n̄ sit cib9 p experimētū not9.
Dubitātes igꝛ de veneno pmixto cū cibo añ oīa lauēt poptie os suuꝫ
cū aq̄ frigida limpidissima ꝛ purissima: ꝛ tunc illo facto masticetꝛ cib9
diu: ꝛ teneatꝛ in ore ꝛ sapor ei9 notetꝛ ꝛ silꝛ odor. Nā pculdubio si in ci-
bo sit vt9 veneni sufficiēs ad corp9 perimēdū pcipietꝛ sapor in ore ma-
lus ꝛ horribilis. Ampli9 scias ꝙ talis deceptio magis latet i cibis ve-
hemētis dulcedis vl acetositatis: ꝛ vlꝛ pticipātib9 saporē excellen-

tem. Dubitātes igit̄ de veneno debēt euitare cibaria: ⁊ silr̄ fercula ex diuersis cōposita ⁊ diuersoꝝ coloꝝ: ⁊ salsas hn̄tes cōpositionē diūsorum ⁊ saporē excellētē valde. In brodio aūt carniū simplici et in carnibꝫ simplicibꝫ ⁊ i pane simplici: tales deceptiōes de facili fieri nō pn̄t. Dubitātes igit̄ sint cōtenti cibis simplicibꝫ et potu aque pure in qua hec deceptio minime fieri possit. In vino autē hec deceptio fieri potest de leui. Unde multum considerare debet sapor vini et color et odor et debet in vase vitreo esse vinum vt ipsius color et substantia ꝑcipi possent: et bibatur vinum album clarum debile: nam in tali vino dolus faciliter percipit̄. Amplius sciendū ꝙ quedam sunt que venenum p̄sens non sustinent quin statim mutent̄ in colore: sicut dicitur cōmuniter de cornu serpentino vel lingua serpentina que in p̄sentia veneni humefit specialiter si sal supponatur eidem: et sal etiā lingue serpentine suppositū humefit in presentia veneni: et lapis smaragdus colorem mutat in presentia veneni. Et similiter dicit̄ de corallo: dubitantes igit̄ de veneno talibꝫ debent p̄muniri. Amplius tyriaca sumpta ante cibum ⁊ post valet ad idem: et similiter metridatum. Multa enim sunt simplicia ad idem valentia: puta: ruta: nuces: auelane: ficus: saluia: tormentilla: bacce lauri: et herba tumici que apud dyascoridem appellatur polomenon: bonum est igitur dubitantes de veneno hijs omnibus vel quibusdā premuniri. Et ex hijs aliquid sumere ante cibum et post. Dicunt quidam ꝙ sanguis leporinus potatus ante venenū expellit ipsum. Amplius puluis testiculorū vrsi exsiccatoꝝ valet ꝯtra venenū ⁊ expellit ipm̄ si sumat̄ an̄ cibū oēm ⁊ etiā si sumat̄ post. Amplius qͥ dubitat de veneno euitare dꝫ ciboꝝ speciē in q̄ repiūt̄ idiuidua hn̄tia venenū: ⁊ hmōi sūt spēs fungoꝝ ⁊ trufflarū ⁊ lāpredaꝝ. Amplius necēiū ē cauēri vt nō sit oīs eius cautela in cibo dato ab alio aut potu. Forte em̄ accidit ei vn̄ non estimabit: qn̄qꝫ em̄ ꝯtingit res cadere malignas sicut lacertas vel scorpiōes in eo quod decoquitur: et in vasis in quibus est vinum. Nam plurima venenosorum diligunt odorem vini et currunt ad ipsum: et quandoqꝫ moriuntur in cacabis: ⁊ quādoqꝫ bibūt ex eo et vomūt in eo: ⁊ propter hoc oportet vt caueant̄ detecta: ⁊ quod est sub arboribꝫ magnis et herbosa loca. Amplius considerandum est ꝙ aqua qua vtimur nō sit aqua stans in qua inueniant̄ venenosorū species: et similiter intelligat̄ de herbis quibus homines vtuntur: interdum em̄ in talibꝫ locis cōuersantur animalia venenosa. Interdū etiā ligna quibus sapiunt naturam venenosorū in eis cōuersantiū ex quibus hoībꝫ poterit inopina ⁊ lesio ꝯtigere: qn̄ igr̄ aliqs in stomacho suo ꝑcepit nocumēta: puta incēsionē mordicationē ⁊ inflāmationē: angustiā ⁊ sitim et sudoris exuberantiā aut somni ꝓfunditatē ⁊ stuporē ⁊ frigus: aut casum virtutis cum sudore ⁊ sincopi. Hijs em̄ apparētibꝫ vel quibusdam horum

et subito sine alia manifesta causa statim est succurrendũ cum vomi-
tu ꝓuocato cum oleo sisamino vel amigdalarũ dulciũ: vel accipien-
dum est butyrũ et lac ⁊ cibũ multum et vomendũ: ⁊ dato ꝙ nõ sequa
tur vomitus adhuc bonũ est vt virtus veneni ex hoc destruatur vel
minuatur: et si forsan venenum iam assumptum de facto descenderit
fiant clysteria. Amplius sumatur bolus armenicus cum vino ⁊ frice
tur totũ corpus et tunc inbibeat᷑ somnus: ⁊ vt sit ad vnũ dicere fiant
omnia que possunt diuertere venenũ ne moueat᷑ ad cor. Unde salua
meliori sententia: puta ꝙ transacta secũda vel tertia die nõ est malũ:
sed bonũ et vtile fieri fleubothomiã. Et si perceperimꝰ venenũ esse fri
gidũ quod scit᷑ ex somni ꝓfunditate ⁊ stupore ⁊ frigore bonũ est ꝙ ex-
bibeant᷑ calida valentia contra venenũ: puta allium vel ruta: vel di-
ptanũ et similia calida superius enumerata ⁊ scripta in aureolis sim
pliciũ cõtra venena frigida: ⁊ si venenũ sit calidũ sumat᷑ coriandrũ ⁊
camphora ⁊ similia. Et si fuerit de hijs que interficiũt a tota specie: si
cut napellus sumat᷑ metridatũ: tyriaca: semen vrtice: agaricꝰ et colo-
quintida ⁊ semen iuniperi ⁊ serapinũ ⁊ castoreũ sunt medicine bone
cõtra venenũ: qꝛ faciũt euomere ⁊ ducũt per secessum: et valent a vir
tute specifica. Sed qꝛ cura venenatoꝝ ⁊ veneatoꝝ in speciali: magis
ptinet ad regimẽ cõseruatiuũ: differã hoc tractare quousqꝫ cõponam
librũ memoriale de cura egritudinũ in quo laborare ꝓpono auxiliãte
deo ⁊ vita comite post huiꝰ oꝑis cõplemẽtũ.

Capl'm.iiii. de cõualescentibus.

q Uoniã conualescẽtes ab egritudinibus continent᷑ in latitu-
dine sanitatis: determinandũ est hic de ipsoꝝ regimine in ge
nerali. Sciendũ igitur ꝙ quidam sunt perfecte cõualescen-
tes quia sũt ꝑfecte mũdificati: ⁊ alij sunt nõ perfecte cõualescentes: qꝛ
nõ sunt perfecte mũdificati. Signa aũt illorũ qui nõ sũt perfecte cõ-
ualescẽtes nec ꝑfecte mũdificati sunt hec: appetitus: defectus sitis in-
ordinata: dolor capitis: grauedo totius corporis: et ꝙ eorũ corpora
nõ redeunt ad eorũ virtutẽ: ⁊ cõfortationẽ ⁊ insomneitas ⁊ labor in
somno et egestio colerica: et similiter intelligatur de vrina. Hec in-
quam ⁊ similia sũt signa imꝑfecte cõualescẽtie: ⁊ in talibꝫ dubitamꝰ
de recidiua: nam q̃ relinquunt᷑ in morbis subuersionẽ facere cõsueue
runt: taliũ aũt regimen multũ appropinquat regimini egrorũ: indi-
gent enĩ mũdificãtibꝫ ⁊ alterãtibꝫ residuum materie. Uere aũt cõua-
lescẽtes in quibꝫ nihil remãsit de materia morbi qđ scitur ex bonitate
appetitiue: ⁊ ex eo ꝙ corpus redit ad virtutẽ ⁊ ad carnes: ⁊ ꝙ egestio-
nes nõ sũt humorales ⁊ nihil ex priori morbo relictũ apparet nisi so-
lum mẽbrorũ debilitas: tales inquã cõualescẽtes nõ indigent aliqua
specie euacuationis: sed solũ virtutẽ cõfortãtibꝫ ⁊ facientibꝫ corpus
redire ad virtutẽ ⁊ solitas oꝑatiões. Cõmune est aũt omnibꝫ cõuale

scētibꝫ tam mūdificatis ꝙ̄ nō mūdificatis ꝙ post crisim imediate eorum regimē decet esse ꝑm ꝙ fuit in egritudine duobꝰ diebꝫ cōtinue et paruz valde debet appropinquare ad regimē sanorū: ⁊ quāto plus ꝗs distabit a die cretica: tāto plus debet appropinquare regimini sanoꝝ. Cōualescētes eñ subito ꝑmutare ad sanorū regimē esset periculosuz: ⁊ qꝛ vt dictū ē ꝟtutes ↄualescētiū sūt debiles: nihil ḡue ē eisdē administrandū nec ex cibis nec ex potibꝫ: nec ex pōderibꝫ nec ex motibꝫ: ⁊ similiter intelligatᷣ de alijs. Debēt eñ cōualescentes gradatim perduci ad exercitiū facile ⁊ equali: ⁊ quantū percipimꝰ eorū mēbra sustinere posse sine lesione ⁊ fatigatione: tale eñ exercitiū est cōualescētibꝫ conueniēs. Et qꝛ ↄualescētibꝫ vt plurimū est paucus sanguis: administranda sūt que augmētū faciunt in sanguine. Cōualescentiū igitᷣ cibi debent esse boni chimi et facilis digestionis: ⁊ debēt esse cibi fluidi ⁊ potabiles: tales eñ cibi facilius ⁊ citius digeruntᷣ: ⁊ debēt eorū cibi declinare ad caliditatē subtilez cum humiditate: ⁊ sint tante quantitatis quāte cōuenientiꝰ digeri possunt: ⁊ ꝙ nō causent grauitatem nec rugitū nec inflationē: nec debēt cōualescētes tolerare sitim nec famē ⁊ sepe debēt comedere ⁊ parū vna vice: ⁊ si forsan hec ꝑticipiantᷣ post cibū assumptū minuatᷣ de quātitate cibi. Hora aūt cibādi cōualescētes ē hora diei magis tꝑata: nec debēt cōualescētes cōmedere ad satietatē: nec debēt tolerare sitim. Potꝰ eorū sit vinū subtile claruz: boni odoris nō fumosū: ⁊ saporis delectabilis et trahētis ad dulcedinē ⁊ nō debet esse vinū eoruz forte: et nullo modo bibant aquam frigidaz multā nec balneentᷣ in ea: hec eñ posset esse causa mortis ipsoruz repentine. Amplius oportet ꝙ cōualescentes quiescant ⁊ letentᷣ ⁊ gaudeant: ⁊ ab euacuationibꝫ abstineāt ⁊ ꝓprie a coitu. Coitꝰ est eñ maxime eis nociuꝰ: vinū cū tꝑamēto est eis ↄueniens et maxime subtile tenue vt dictū est. Si cōualescētiū crisis fuit occulta: suspiciēdū ē de recidiua: iō intᷣdicēda ē eis satietas comestiōis oīno ⁊ plꝰ ꝙ̄ alijs cōualescētibꝫ: ⁊ si videris ipsos indigere euacuatiōe qđ fieri pōt ꝑ signa supꝰ enumerata in h̄ caplo. Primo ↄfortāda ē virtꝰ cuz bono cibo ꝑ aliꝗs dies: ⁊ deinde euacuādū cū medicina approꝑata vl' cum fleubothomia quod horū videas expedire. Fleubothomia tñ ē euitāda ↄualescētibꝫ quāto plus possumꝰ: qꝛ cōmunitᷣ in eis ē paucꝰ sanguis: interduz tñ ē necessariū ipam fieri ꝓpter aliꝗs causas speciales scilicet ꝓpter maliciā sanguinis: ⁊ ꝓpter illud quod remāsit in eo de cineritate malorū humorū quarū necessariū est vt extrahatᷣ sanguis malus paulatim et augeatᷣ bonus. Somnus diurnus nō multū competit cōualescētibꝫ qꝛ mollificat eos: ⁊ si cōpetit: h̄ est qꝛ eos quiescere facit: ⁊ đ regimie ↄualescētiū ē ꝙ ꝑmutētᷣ ad aerē ↄ̄riū aeri in ꝗ erāt infirmi. Amplius scias ꝙ ↄualescēs vti dꝫ hijs ꝗ securitatē faciūt a reliquis egritudinis ꝗ ꝑcessit. Verbi grā ↄualescēs a pleuresi lenitētibꝫ pectꝰ debet

vtī ex quib⁹ securat̄ a pleuresi et reliquijs ei⁹: timet̄ eñ i cōualescēte a pleuresi aspitas pectoris. Amplius nō est bonū q̄ ꝯualescēs sudat in balneo ꝓpt̄ raritatē carnis sue debilis. Et si in ꝯualescēte multiplicet̄ sudor signū ē supfluitatis. Interdū cōtigit q̄ ꝯualescētes auidi sint ī cibo suscipiēdo: ⁊ tñ corp⁹ nō redit ad ꝟtutē et vēter solut⁹ ē: ⁊ in h̄ casu diminuēdus ē cib⁹ ⁊ aq̄ pot⁹: et ꝯfortādus ē stomachus cum miua citonio℞ aromatizata vl̄ nō aromatizata: cui⁹ miue descriptionē inuenies in libris pticularib⁹ de medicinis ꝯpositis: ⁊ silr̄ ꝯfortādus est stomach⁹ cū cerotis emplastris seu vngētis stomacho approp̄atis calidis vel frigidis stipticis qđ magis videbit̄ expedire. Et q̄ raro sūt diuturni morbi nō inferētes passionē alicui mēbro pncipali: multū ꝯsiderādū in ꝯualescētib⁹ si aliqđ mēbro℞ pncipaliū incurrat lesionē: et eidē lesioni ꝓ virib⁹ resistēdū ſm q̄ videri possit in libris egritudinū pticularib⁹: ⁊ sic dictū ē de mēbris pncipalib⁹ ita intelligat̄ de ꝟtutib⁹ naturalib⁹ ⁊ alijs ꝟtutib⁹. Nā ad illi⁹ ꝟtut̄ ꝯfortationē magis ē intēdēdū q̄z magis viderim⁹ debilitatā: qđ quō ꝯgscat̄ ⁊ fieri poterit: ex libris scit̄ pticularib⁹. Nolum⁹ eñ oīa ꝯculcare. Et hec de regimie sufficiant cōualescentiū.

Ca. v. de Consuetudine.

C Onsuetudo ē fortis res valde: ⁊ trāsgressio a cōsuetudīe nocet nocumēto magno: ꝯsuetudo eñ obtīet vim nature: sic igr̄ naturā custodire oportet sic ⁊ ꝯsuetudinē: ⁊ spālit̄ si ꝯsuetudo sit laudabilis indifferēs ī bonitate ⁊ malicia respectu ei⁹ ad qđ dz fieri ꝑmutatio: vñ si aliqs fuerit ꝯsuet⁹ mlt̄ū laborare: ⁊ velit hāc ꝯsuetudinem dimittere ⁊ in ocio viuere vel min⁹ laborare vel aliā spēm assumere laboris: ⁊ aliud tps vl̄ aliū modū ꝓculdubio mlt̄ū grauabit̄ ex h̄: ⁊ silr̄ intelligat̄ ī cibis ⁊ ī potib⁹ ⁊ somno et vigilijs: ⁊ in euacuationib⁹ ⁊ aīe accn̄tib⁹. In oīb⁹ eñ mlt̄ū obseruāda ē ꝯsuetudo si sit laudabilis vl̄ pa℞ laudabilis: vel indifferēs respectu hui⁹ ad qđ fieri dz ꝑmutatio. Si aūt ꝯsuetudo sit illaudabilis ex q̄ debeat̄ peruenire ad pessimas egritudies: sic ꝯsuetudo cōedēdi malos cibos ⁊ siluestres q̄ ī fine pducāt ex nc̄citate ad pessimas egritudies. Et silr̄ coit⁹ imoderatus ⁊ silēs ꝯsuetudies. Tales iquā ꝯsuetudies corrigē oport̄ ⁊ ꝑmutare vl̄ totalit̄ vl̄ saltē infra termios latitudis ea℞: s; h̄ dz fieri paulatī et ſm ordinē quēdā: nā oīs subita mutatio nocet et spālit̄ a ꝯsueta ad incōsuetā. Ampli⁹ debet sibiq̄s cauere ne vni⁹ rei quātūcūq; sit bona ꝯsuetudinē faciat quā ipm obseruare sit necessariū ex cui⁹ obſuatiōe cōstrictionē vel attritionē patiat̄: vbi grā si qs vno cibo cōsueto semꝑ vtat̄: vel aliquo potu vel totalit̄ ab eis abstineat vl̄ dormire vl̄ moueri vel coire assuescat: ⁊ ad h̄ grauit̄ astrigat̄ maximū incurret nocumētum si interdū ab eisde; oporteat abstinere. Si igit̄ qđlibet corpus se disponere debet vt calorem et frigus patiēs esse possit et ad motiōes

et ad nutrientia sibi necessaria aptū reddat: ꝛ vt somni ꝛ vigiliarū horas mãsiones et domos lectos ꝛ indumēta sine lesione ꝑmutare possit: qd̉ q̄dē poterit fieri si ꝯsuetudo nō obfuerit ad vnguē sed interdum ad incōsueta trāsim⁹: oportet eñ ad incōsueta ꝑmutare.

Quinta pars. Ca.i. de Fleubothomia.

Quoniã fleubothomia et farmacia: vētosa: sanguisuge: cauteriū: vl' sectiōes inf̄dū sūt itrātes ī sanitatꝫ regimie: ꝛ vt ad h̄ op⁹ nihil ꝯtineat diminutū determinādū ē de hȳs quātū spectat ad ꝓpositū: nō eñ est opis p̄sentis determiare de hȳs ꝓut faciūt ad curā egritudinis. Primo igit̄ determinabim⁹ de fleubothomia et de cōsiderationib⁹ circa ip̄am in sanitatis regimine. Prima igit̄ cōsideratio est ꝙ corpus simplicit̄ sanum seu eucracia nullo modo indiget fleubothomia: vnde ī corporib⁹ sic eucratis natura nō facit aliquā euacuationē sanguis: ꝛ h̄ est signū ꝙ tali corpi sanguis euacuatio nō est necessaria: sed corpib⁹ quibusdaꝫ lapsis vel a generatiōe vel a tp̄e vel ab vtroqꝫ modo fleubothomia est vtilis q̄ꝫ plurimū (ꝛ notāter dico quibusdā: sunt eñ quidā quib⁹ fleubothomia nō solū nō cōpetit īmo etiaꝫ valde nocet) quaprop̄t videmus ꝙ in q̄busdā corpib⁹ lapsis natura sine artis adiutorio facit sanguinis euacuationē vel ꝑ nares vl' ꝑ emoroydas vel ꝑ os vl' ꝑ secessuꝫ vel ꝑ vrinā remanētib⁹ eisdē sub latitudine sanitatis: ꝛ q̄a imitat̄ ars naturā inquātū pōt: nihil mirū si adinuenerit ars modū euacuandi sanguinē in adiutoriū nature. Modus autem ad hoc conuenietior est ꝑ fleubothomiā vel ꝑ vētosas vel sanguisugas. Non enim est medicina laxatiua que sanguineꝫ euacuaret: vl' si nō est in vsu necesse debet: q̄m ē venēosa ꝛ corpis ꝑemptiua: est eñ oīno inartificiale sanguinem euacuare cum farmacia. Unde adiudicatus fuit morti qui taleꝫ medicinā per experientiaꝫ adinuenit: quia vtebat̄ ea ad malū et multos perimebat cū ea. Modus autē euacuandi per fleubothomiaꝫ est multū rationabilis: nā ꝑ eaꝫ euacuat̄ sanguis a toto corpe: ꝛ silit̄ oēs humores ꝛ sp̄alit̄ a partib⁹ interiorib⁹ et sistere possumus cū volum⁹ Unde in fleubothomia nō est tm̄ periculū sicut ī medicina laxatiua: sic igit̄ ptꝫ ꝙ corpa lapsa a generatiōe vel a tp̄e aut vtroqꝫ modo indigent ea. Scd̉a cōsideratio est ad sciēdū q̄ sūt illa corpa lapsa q̄ maxime indigēt fleubothomia ex pte lapsus naturalis ꝛ ex pte lapsus accidētalis: dicā igit̄ ꝙ corpa cōplexiōis sanguinee magis indigēt fleubothomia quātū ē ex pte ꝯplexiōis: ꝛ melācolica minime: sꝫ flegmatica ꝛ colerica mediocrit̄. Sed colerica pl⁹ q̄ꝫ fleumatica. Et ex parte cōpositiōis ceteris partib⁹ habētes venas latas ꝛ habitudinem carnosam ꝛ colorem inter rubeum ꝛ nigrum pilos multos et musculos bonos ꝛ fortes plus alȳs indigent fleubothomia. Non igitur solum consideranda est complexio sed compositio. Amplius consideranda

chijs:quia hoc signum habet aspectum ad brachia. Et similiter existē
te in thauro nō fiet fleubothomia de vena colli: nec existēte in piscib9
fiet fleubothomia d̄ venis pedū: ⁊ existēte in ariete nō fiet de venis ca
pitis. Et luna existēte in aq̄rio nō fiet fleubothomia de venis q̄ sunt
in tibijs. Ampli9 circa fleubothomiā: ⁊ ꝓpter quas causas generalit̄ fi
at fleubothomia: sciēdū q̄ fleubothomia fit quinq̄ de causis in gene
rali. Nā fit ad euacuādū hūoꝝ oīm vel sanguis multitudinē. Inter-
duz fit ad minuēdū ꝑtē hūoꝝ vt natura potētior sit sup̱ residuū. In-
terdū etiā fit ad infrigidāduz. Interdū fit ad attrahēdū sanguinē ad
aliquē locū. Et interdū fit ad diuertēdū sanguinē ab aliquo loco. Di-
co ergo p̄mo q̄ fleubothomia fit ad euacuādū oīm hūorū multitudi
nem vel soli9 sanguinis: ⁊ ꝓpter hoc dicit̄ a sapientib9 q̄ est euacuatio
vniuersalis euacuans humorū multitudinē: quādo igit̄ nobis appa-
ruerint signa repletionis venarū magnarū quā impossibile ē laxati-
uo purgari fiat tunc magna fleubothomia: si reliqua particularia cō
currant superius nominata: et fiat fleubothomia de venis magnis
respicientibus totuz corpus: vel respicientib9 partes corporis in qui-
bus magis signa repletionis apparent: et ad hanc intentionez fit fleu-
bothomia in paratis cadere in synocham vel synochū: vel in similes
egritudines repletionis: et q̄uis in omni fleubothomia fiat euacua-
tio: tamē hec euacuatio maxime dicitur ad euacuandū: q2 in hoc ca-
su maior fit euacuatio et de maioribus venis: et quasi intenditur to-
tius superfluitatis materie eradicatio. Ampli9 fit fleubothomia in-
terdū ad minuendū partem hūoris peccantis vt natura sit potētior
in digerēdo residuū ⁊ sic ista intētiōe pōt fieri fleubothomia ꝓpter do
miniū sanguinis colerici vel fleumatici aut melancolici: ⁊ talis fleu-
bothomia debet esse multo minor. Et debet esse ex venis habentib9
aspectū ad partē in qua nobis constiterit magis esse talē repletionez.
De hijs aūt venis ⁊ earū aspectib9 aduc dicet̄. Amplius interdum fit
fleubothomia ad infrigidandū et euentandū et debet esse fleubotho-
mia parua: ⁊ isto modo fleubothomia pōt fieri nō existente pctō quā-
titatis sed solū qualitatis. Amplius fit interdū fleubothomia vt at-
trahat̄ sanguis ad aliquem locū: vt verbi gratia fit fleubothomia de
sophenis pedū vt attrahat̄ sanguis ad matricem. Amplius. aliquan
do fit fleubothomia ad diuertendū: verbi gratia: esto q̄ aliquis pati-
atur fluxū sanguinis nariū: vel sputū sanguinis fleubothomia fit de
venis inferioribus: puta de sophenis ⁊ basilica seu sciatica ad hoc vt
sanguis diuertat̄ ad ꝯtraria. Et circa hoc diligēter est notādū q̄ quā
to locus a quo fit fleubothomia fuerit longinquior ⁊ directior loco a
quo fit diuersio: tanto est diuersio ꝑfectior ⁊ artificialior. Unde in pa
tiētib9 fluxū sanguinis nariū ꝑfectior ē diuersio p̱ fleubothomiā sophe
narū vel sciatice q̄ȝ per aliquā aliā venā sup̱iorē: tn̄ bonuz ē ⁊ artifici-

ale ꝙ hec diuersio incipiat a superioribꝫ venis et finaliter terminetur
per inferiores venas. Amplius circa fleubothomiam consideran-
de sunt vene que in nostro corpore fleubothomari consueuerũt. No-
lo autem in hoc opere facere mentionẽ de omnibus hijs que possunt
in nostro corpore fleubothomari. Sed de cõmunioribꝫ et de hijs de
quibus fleubothomando seu fleubothomari faciendo sepiꝰ assueui.
Sciendum igitur ꝙ venarum harum quedam sunt particulares et
alie vniuersales et cõmunes: dicuntur autem cõmunes et vniuersa-
les eo ꝙ euacuant a toto corpore: et a locis principalibus totius cor-
poris imediatius et a venis maioribus: ⁊ per oppositum vene dicun-
tur particulares que imediate euacuant a venis minoribꝫ et nõ aspi-
ciũt mẽbra ꝑncipalia imediate. Nec euacuant sic a toto corꝑe cũ fleu-
bothomant̃ sicut maiores. Vene aũt cõmuniores ⁊ vniũsaliores sũt
tres vene ꝗ reperiunt̃ in curuatura brachij quarũ venaꝝ supior voca
tur cephalica: id est vena capitis: alia inferior basilica: id est epatis ve
na in brachio dextro vel splenis vena in sinistro: tertia est vena medi
ana que reperit̃ in medio ꝑdictarũ ⁊ ideo mediana vocat̃: et alit̃ dicit̃
vena cordis ⁊ aliter vena cõmunis. Iste tres vene sunt alijs cõmuni-
ores: tũ quia grossiores et maiores: tũ quia mẽbris ꝑncipalibꝫ interioribꝫ
ꝓpinquiores directiores: tũ quia cũ venis totiꝰ magis colligate ⁊ mãifestiꝰ
apparent: et ideo cum fit fleubothomia propter euacuationem a to-
to corpore rationabile est ꝙ fiat ab altera istarum venarum: veruz ta
men est ꝙ cephalica magis aspicit superiores partes. Et basilica et
mediana medias partes: mediana indifferenter partes superiores
et inferiores aspicit. Est enim composita ex cephalica et basilica ⁊ que
libet illarum venarum habet ramos qui fleubothomari possunt in
defectu illaꝝ venarum scilicet quando nõ apparent. Unde regula est
generalis in fleubothomia obseruanda: ꝙ ceteris paribus vena gros
sior et apparentior est fleubothomanda. Et est circa illas venas no-
tandum ꝙ in fleubothomia cephalice minus imminet periculum:
nam sub ea non est neruus nec arteria notabilis ex quorum tactu
per fleubothomiã possit periculum imminere: sed sub basilica est ar-
teria magna de cuius apertura dubitandũ est: ⁊ huius vene apertu-
ra non debet esse profunda: ⁊ sub vena cordis est neruꝰ de cuius pun-
ctura etiã multũ est dubitandum cũ fleubothomat̃: quia nerui pun-
ctura nata est inducere spasmuz. Et quanto hee vene: puta cordis et
epatis sũt minores ⁊ ꝓfundiores tanto maius est periculũ. Iste aũt
tres vene et earum rami reperiunt̃ in brachio dextro et in brachio si-
nistro: et interdũ sũt aperiẽde in parte dextra et aliquãdo in sinistra
Et circa hoc cadũt considerationes plurime. Prima igit̃ cõsideratio
est ꝙ in tpe frigidiore sciz in hyeme vl' iuxta debet fieri fleubothomia
de parte sinistra et tẽpore opposito de dextra: ⁊ vniuersaliter si ex regi-

minc vel ex cōplexione naturali: vel ex etate nos pcipiam⁹ sanguinē esse grossū ꝛ melācolicū fleubothomādū ē ex sinistra. Et si pceperim⁹ sanguinē fore subtilē ꝛ colericū ꝛ calidū fleubothomandū ē d dextra. Amplius si velimus attrahere a dextra fleubothomia fiat a sinistra et ecōtra: vbi grā. Si dubitam⁹ de apostemate in pte dextra extrahemus de sinistra et ecōuerso. Si aūt materia iā sit fluxa: vel p viaȝ cōgestionis in loco cōgregata seu generata fiat fleubothomia ex illa pte in qua magis apparebūt signa repletiōis. Et est notandū circa diuersionem: ꝙ diuersio nunq̄ȝ ē faciēda nisi per vnā dyametrū: puta a dextro ad sinistrū: vel deorsum vel ad sursuȝ vel ecōuerso: ꝭm eñ duas dyametras simul nō ē fiēda fleubothomia diuersoria nisi in casu vbi esset magna plenitudo. Amplius circa venaꝝ istaꝝ apertionē sciēdū ꝙ maior ꝯsideratio adhibēda ē in mediana q̄ȝ in alijs: et eo ꝙ huius vene fleubothomia plus debilitat cor: Unde in habētib⁊ cor debile ꝛ in paratis ad cordis tremorē ꝛ sincopim nō fleubothomaꝛ vena illa.

Sed si necessitas occurrat accipiaꝛ vena basilica vel cephalica. Et similiter si pceperim⁹ epatis vel splenis vl' stomachi frigiditatē multū est dubitādū fleubothomare basilicā: et si necessitas occurrat fleubothomādi loco eius accipiatur mediana: ꝛ sic intelligaꝛ de cephalica. Ego aūt in istarū venarum apertione habeo regulam ꝙ vena harum trium grossior ꝛ apparentior et plenior securius est aperienda. Nam et hoc cōuinciꝛ ꝓbabiliter mēbra sup que vena habet aspectū fore calidiora ꝛ fortiora ꝛ sanguine pleniora. Notandū ē ꝙ fleubothomia de vena capitis valet ad infirmitates et ad dolores capitis ꝛ oculoꝝ et si nō exeat sanguis in ꝑma percussione secure pōt iterari pcussio: qꝛ nō ē dubitandū de tactu arterie vel nerui sicut supius dictū est. Fleubothomia vene mediane: que aliter vena corpis vel cordis noiaꝛ: valet ad infirmitates calidas totius corpis: ꝛ specialiꝛ partiū cordis et pulmonis. Et debet fleubothomia fieri cū cautela: qꝛ sub ea ē neru⁹. Nō igiꝛ fiat vulnus nimis ꝓfundū: vena basilica multū valet ad infirmitates epatis stomachi et splenis et debet fleubothomari cuȝ cautela: qꝛ sub ea ē arteria: i defectu vene cephalice brachij pt capi cephalica que ē in manu scilicet in radice pollicis: ꝛ valet in casib⁊ in quib⁊ fleubothomia cephalice. Et quidā dicūt ꝙ valet in illis casib⁊ in quibus fleubothomia vene cordis et stomachi valet: similiꝛ loco basilice brachij accipiaꝛ saluarella que ē in manu inter auricularē ꝛ medicū et valet in eisdē casib⁊ sed apienda ē cū timore: qꝛ sub ea ē neru⁹: et cū fit fleubothomia de venis que sunt in manu ponatur manus in aqua calida: vt aptura vene remanet magis pfecta et sanguis liberi⁹ et facilius exeat et manus fleubothomata minus ledaꝛ a cōtinētē. Hec igiꝛ sufficiāt de venis q̄ sunt in brachijs et manib⁊ que sunt i vsu: de alijs venis q̄ sunt in collo ꝛ in capite: qꝛ nō cōsueuerūt aperiri in regimine

Cephalica duplex

Saluarella

sanitatis breuiter ꝑtranseo. In collo em̄ sunt due vene quaꝝ vna est
in ꝑte dextra et alia in ꝑte sinistra ⁊ in homibꝫ cantātibꝫ ⁊ anhelitū
retinentibꝫ mirabiliter ingrossanť: ⁊ vocanť guidegi. Harū aūt vena Guidegi
rū fleubothomia valet ad cōstrictōem anhelitꝰ ⁊ inceptiōem lepre et
impetiginē et serpiginē et egritudinē q̄ comedit carnes q̄ alio nomie
diciť noli me tangere: vel cancer corrosiuus. Debet aūt stringi collum
vt vene ingrossentur ⁊ sedeat infirmus qui debet fleubothomari su-
per scamnum et fleubothomatur super caput eiꝰ et incitat venam in
longitudine parum: postea sequatur ligamentum: ⁊ parum strin-
gat ne suffocetur fleubothomatus et dimittat eum vsqꝫ mane sanať
eius vulnus. Amplius due vene sunt post aures quaꝝ fleubotho-
mia valet ad emigraneā ⁊ catharrū antiquū et tineā et capitis extu-
ram. Hee aūt vene sunt in loco cōcauo post aures et bene appent cū
stringunť gutur et gula: ⁊ sunt in loco vbi apposito digito sentiť pul-
sus. Apperianť ergo parū in longitudine ⁊ fac exire sanguinē q̄tum
vis. Amplıꝰ in timꝑibꝫ sunt due vene quarū fleubothomia valet
ad capitis dolorē antiquū ⁊ apostema palpebraꝝ et oculoꝝ ⁊ ad om
nes sufluitates que currunt ad oculos et debet sanguis emitti vt su
perius dictū est. Amplıꝰ est vena in medio frontis inter duo supci
lia et eiꝰ fleubothomia valꝫ cōtra infirmitates antiquas facici et tur
pra vlcera ⁊ ad dolorē ꝑtis postarioris capitis Amplius est vena in
puncto nasi cuiꝰ fleubothomia valet ad frenesim febres acutas et ca-
pitis dolorē antiquū ⁊ antiquā rubedinē faciei Amplius sunt ve-
ne in lachrymalibꝫ oculoꝝ quarū minutio valet ad egritudies oculo
rū: scꝫ ad scabiē et rubedinē ⁊ ad apostemata oculoꝝ nec debet hmōi
fleubothomia fieri ex lachrymali versus nasum ꝓpter dubiū ex fistu-
la Amplius sunt vene in labio inferiori: quaꝝ fleubothomia valet
ad rupturā: ⁊ corrosionē oris ⁊ gingiue ⁊ ad fissuras labioꝝ ⁊ ad vl-
cera mala q̄ sunt in naso Amplius sub lingua sunt vene quarū fleu
bothomia valet ad apostemata gule et ad infirmitates gule ⁊ oris
spēaliter ad squinantiā. Amplius in quolibet pede sunt tres vene
que fleubothomanť cōiter: scꝫ sciatica et sophena et quedā vena que
est inter pollicē pedis et digitū qui sequiť. Fleubothomia sciatice va
let ad passionem scie et renū. Et fleubothomia sophene valet in pas-
sionibꝫ matricis et testiculoꝝ et antiquā scabiē et fluema salsum coxa
rū et tybiarum. Ad idē valet fleubothomia illiꝰ vene q̄ est iuxta pol-
licem pedū. Et ē diligēter notandū ꝙ hec fleubothomia plus debili
tat q̄ꝫ fleubothomia venaꝝ magnaꝝ ⁊ supioꝝ Et iō cōiter fleubotho
mia earū pꝰ prādiū q̄ꝛtū e tꝑis virtꝰ ē fortior Amplıꝰ pꝰ prandium
hūores sunt magis moti ad extrema corꝑis et ad venas miores que
sunt in mēbris. Ratio aūt quare magis debilitat forte est maior di-
uersio caloris et spūs a corde. De venis aūt maioribꝫ et cōmūiorıbꝰ

que sunt in brachijs fieri debet fleubothomia stomacho ieiuno ex eo
ꝙ tūc sanguis magis dn̄atꝛ in eis ⁊ post cibū plus mouetꝛ sanguis ad
venas minores et ad mēbra Amplius in fleubothomia consideran=
da sunt que sunt fienda ante fleubothomiā: ⁊ que fienda sunt in actu
fleubothomie: et q̄ p⁹ fleubothomiā Ante fleubothomiā nāq; bonū ē
aliq̄ntulū excitari ⁊ moueri ⁊ euigilari vt sāguis sit mobilior ⁊ ad eua
cuationē abilior Amplius membrū fleubothomandū est calefaciē
dum ⁊ fricandū vel cū aqua calida irrorandū ⁊ lauandū vt vena fiat
apertior et sanguis fluxibilior fiat ad locū fleubothomie. Eligendus ē
aūt fleubothomator iuuenis expertus boni visus nō tremulus non
ebriosus nō crapulosus de cui⁹ bonitate et fidelitate habetꝛ ꝯfidentia
certa et si forte fleubothomandus esset pusillanim⁹ vel valde debilis
et ad cuius stomachum colera fluere cōsueuit: ante fleubothomiam
comedere debet buccellā panis intinctā in vino stiptico vel odorifero
vel ī succo granatoꝝ q̄d hoꝝ magis videris expedire Amplius sciē
dum ꝙ quidā sunt qui ꝑ aliquos dies ante fleubothomiā balneandi
sunt et isti sunt quorū sanguis est valde grossus ⁊ īmobilis et vene oc
culte. Nā ꝑ balneū sanguis subtiliatꝛ et mobilior efficitꝛ et vene etiā in
grossantꝛ. Etiā ꝑ balneū supfluitates ꝓpinque cuti euacuantꝛ ⁊ resoluū
tur: ⁊ sic cū fit fleubothomia de venis magnis nō attrahentꝛ ille imū=
dicie a venis puis ad venas magnas: ⁊ si balneū nō p̄mittatꝛ immun=
dicie que sunt iuxta cutē attrahentꝛ ad magnas venas: verbi grā: si im
mūdicie essent in riuulis puis si fieret euacuatio a fonte magno: im
mundicie riuulorū possent redire in fontē. Nā fleubothomia ꝑ quan
dam colligantiā que est in venis euacuat ab omnibus venis. In tali
igitꝛ casu p̄mittendū est balneū: sed si corpus esset valde plectoricū nul
lo mō p̄mittatꝛ balneū. Nam magnū periculū esset ꝙ balneū ebulli=
tionē in humorib⁹ et febrem ꝯtinuā vel apostema in mēbris princi
palibus et similes morbos qui cōsueuerūt ex humorū ebullitiōe cau
sari Amplius ante fleubothomiā emittende sunt feces et vrine ne
illarū supfluitatum vapores attrahantur ad venas ⁊ inficiant sang
uinem. Nam vene exinanite ꝑ fleubothomiā attrahunt a stomacho
et intestinis mediantib⁹ mesaraycis et alijs venis epatis Amplius
in vere et in estate in sanis fiat fleubothomia de dextra pte: ⁊ in autū=
no ⁊ hyeme de sinistra pte. Sed in egris corpore existente plectorico
ante fluxū materie fiat primo de parte opposita: deinde de eadem vbi
est egritudo. Et si corpus non sit plectoricū et egritudo sit multū ma
ligna fiat fleubothomia de eadem: sed quocunq; modo res se habeat
materia existente venenosa nunquā est diuertenda ad ptem oppositā

Amplius in actu fleubothomie multa consideranda occurrunt.
Prima quidē cōsideratio est circa vene appertionē: nō eñ aperienda

est vena cũ fleubothomo obtuso hoc enim est causa erroris et non se/ quitur finis intentus quia non fit apertio vene qua libere sanguis ex eat ꝛ potest esse causa apostemationis loci. Amplius fleubotho= mato ꝛ non deb3 fleubothomũ manu p̄mendo impellere sed suauiter blādiendo et furtiue vt fleubothomi extremitas ad interiora vene p= ueniat: quia si duriter impellat fleubothomũ: forte caput fleubotho/ mi rumpet in vena occulta ruptura aut refugiet vena et non vulne/ rabitur vsq3 ad interiora: sed solum in superficie tunice. Et si fleubo thomator post capitis fleubothomi rupturam perfidiose institerit vt fleubothomandũ cum eo fleubothomet augmentabit dolorem ꝛ apo stema. Et ergo fleubothomator tēptare debet ꝛ experiri qualiter fleu bothomus ingreditur cutem anteq3 cum eo fleubothomet: et simili/ ter temptare debet cum secundare vult scd̃am percussionem si fuerit opus secũda percussione vel ad dilationē foraminis: vel ad illationē noue aperture si defectus fuerit in ictu primo Amplius fleubotho= mator cauere debet ne venam impleat et sanguine inflet q3 fleubotho mare querit quia non inflata nec impleta melius tangitur a fleubo/ thomo nec remouetur ab ip̄o. Et istud verum est de impletione et in/ flatiōe īmoderata: quia moderata iuuat ad impulsum fleubothomi Amplius cum vena oculta fuerit ꝛ ip̄ius repletio sub ligatura non appuerit debet solui et postea pluries ligari et inungi oleo calido di/ latatiuo vt camomillino ꝛ vngēdo cu3 manu cōprimi ascendendo ꝛ descendēdo: donec manifestet. Amplius caput fleubothomi debet impelli ƒm certam mensurā non nimis profunde ne perforet venam ex vtraq3 parte ꝛ neruu3 vel arteriam aliquā vene suppositam pforet. Et debet fleubothomus plus impelli quādo vena est multũ gracilis et ꝓfunda et veluti sepulta in carne. Amplius fleubothomator de bet apprehendere fleubothomum cum duobus digitis videlicet pol/ lice ꝛ medio et dimittatur index ad palpandum venā. Et debet appre hendere fleubothomum in medio ferri vel circa medium vt firmius teneat et non vacillet. Amplius cum vena fleubothomāda prona fuerit labi ad alterũ laterũ eius ꝛ euadere ictum fleubothomi oppo/ ni debet ei ligatura econtrario parti illius. Et si equaliter prona fue= rit labi ad vtrũq3 latus non debet in longum fleubothomari: sed ƒm transuersum Amplius ligatura debet esse ꝓpinqua loco in quo de/ bet apperiri vena. Et cum ligatura venam occultauerit que pri⁹ añ li gaturā appebat ligatura soluta signāda ē vena et cũ deb3 apiri vena taliter signata debet caueri ne vena p ligatura3 labatur a rectitudine signi. Amplius cadit consideratio circa secundationem fleubotho mie fiat aũt secũdatio eadē die anteq3 vuln⁹ sit pfecte clausum. Hec aũt secundatio fleubothomie fit quādo ē magna necessitas extrahēdi sanguinē et forte ꝓpter debilitatē virtutis vel ꝓpter ignorantiam me=

dici vel q2 cetera pticularia nō cōcurrūt vel nō fuit extractū de sangw
uine quantū fuisset expediens et tunc eadē die apperiat nō cuȝ vngue
sed cū fleubothomo: nā si aliter aperiret vena forsan exiret sāguis bo
nus et subtilis et remaneret malus. Item ista secūdatio habet locuȝ
in apostematib⁹ qñ videm⁹ sanguinē in scda scutella peiorē sanguine
prime scutelle: ꝛ siliter intelligat de tertia scutella respectu secūde. Cō
sidera tamen constantiā virtutis quia virtute debili existente nō est
secūdanda fleubothomia. Si voluerit fleubothomiā secundare bo
num est inungere fleubothomū vt vuln⁹ nō ita cito cōsolidet. Am
plius circa fleubothomiā actualē cōsiderandū est ꝙ interdū contin
git ꝙ vena aperta sanguis nō exit et hoc potest contingere multis de
causis. Quarum prima est multitudo sanguinis quare cōculcat ꝛ in
gurgitatur et foramen opilat et non exit: vel exit guttatim sed vulne
re existente largo cito exiit cum filo cum vulnus percutit in circuitu
cum vngue et in tali casu bonū est transire ꝛ screare ꝛ fleubothomatū
sup spatulas pcutere. Secunda causa est grossicies sanguinis et tunc
nullo adiutorio bene potest exire et sic oportet sanguinē subtiliare cū
medicinis et cibis subtiliatiuis notis. Tertia causa est paucitas san
guinis et hec scitur: quia macer et extenuatus: ꝛ tales indigēt dieta re
sumptiua et nutriente. Quarta causa est timor et pusillanimitas: aut
quia non consueuit et tunc competit mica panis in vino et aspersio
cum aqua rosata et vino odorifero et verba consolatoria. Ampli⁹
potest hoc contingere ex foraminis paruitate: et tunc elargandum est
foramen: quia aliter sanguis subtilis exiret et grossus remaneret.

Amplius egrediente sanguine tangendus est sanguis qui si frigi
dus inueniatur statim est restringendus sanguis. Et similiter si inue
niatur calidus et subtilis valde nam in vtroqȝ casu dubitandum est
de sincopi. Si autem sanguis fuerit calidus ꝛ mediocris substantie:
vel grossus ꝛ vrina rubea et spissa ꝛ pulsus plen⁹ extrahendus ē san
guis in copia si particularia concurrūt. Amplius ponatur vna gut
ta sanguinis cum egreditur supra vnguem si igitur fluat ꝛ nullo mō
consistat talis sanguis est multum aquosus et est restringendus: et si
nullo modo fluat tunc est nimis grossus et parum est extrahend⁹ do
nec fuerit subtiliatus. Si autem mediocriter se habeat bonitas ꝛ me
diocritas significat et securi⁹ pt ex eo subtrahi si cetera pticularia cō
currāt. Et siliter pijciat vna gutta in aquā et si descendat nimia gros
sicies sanguinis significat: et si totaliter supnatet et diffūdat ē nimis
aquosus: et si in medio modo se habeat bon⁹ ē. Ampli⁹ cū sanguis
exit actu a vena bonum est ꝙ digitus supponatur vulneri qñ paruȝ
exit de sanguine. Hec eñ digiti suppositio deseruit ad duo. Primo
quidem ad hoc vt virt⁹ reuertat in se et non dispergatur nec debilite
tur pter subitā euacuationē. Scdo quidē digiti suppositiōe detinet

sanguis ad tẽpus aliq̄d quousqꝫ mal⁹ distãs a loco fleubothomie pos/
set moueri. Quãdo igit̃ in corpe est apostema ⁊ fleubothomia fit ad di
uertendũ: maxime cõpetit hui⁹ digiti suppositio. Ampli⁹ cõsideran
da sunt q̄ fiũt post fleubothomiã. Sciendũ igit̃ ꝙ post fleubothomi/
am ĩmediate nõ est dormiendũ: nec ambulandũ: nec cũ hoĩbus collo
quendũ: nec in loco lumĩoso morandũ: sꝫ statim facta fleubothomia
et loco fleubothomato decenter ligato: si fleubothomia fuerit de bra
chio teneatur brachium fleubothomatum eleuatum et alicui parieti
appodiatũ ꝑ aliq̄d tp̄s. Hoc aũt fit ne sanguis decurrat ad locũ fleu/
bothomatũ: q2 forte locus apostemaret̃. Et tũc satis cito ponat se ad
quiescendũ sup̱ lectũ in loco obscuro: nec aliquo modo iaceat sup̱ la/
tus vnde facta fuit fleubothomia: ⁊ teneat oculos clausos: ⁊ sol⁹ ma=
neat vsqꝫ ad tp̄us aliq̄d ne sp̄ũs dispergant̃. Et interdũ paret̃ buccel/
la panis tosti in vino bono: ⁊ satis cito eã comedat. Et si stomachus
sit mũdus p̄nt exhiberi duo oua recẽtia sorbilia: ⁊ deinde comedat ci
bum suũ ordinariũ. Et in illa die sit cib⁹ eius subtilis: ⁊ bon⁹: ⁊ pau/
cus. Et pot⁹ sit bonũ vinum cũ pauca aqua: ⁊ securi⁹ in die fleubotho
mie excedere põt in potu boni vini q̄3 in cibo. In die fleubothomie
nullo modo exercitet̃: sed maneat cũ socijs suis in domo sua cum gau
dio. Illa etiã die nullo modo balneet̃: nec aliquo modo coeat: nec dor
miat. Nam dormire post fleubothomiã causat cõfractõem mẽbroꝝ:
⁊ est causa motus sup̱fluitatũ ad intra versus aliq̄d membrũ nobile.

Amplius in somno retrahit̃ sanguis: et calor: ⁊ sp̄ũs ad cẽtrũ: et sic
possꝫ rõe mot⁹ ĩducti ꝑ fleubothomiã: ⁊ rõe retractõis q̄ fit ĩ somno fi
eri in hũorib⁹ ebulitio: ⁊ sic possit fieri febris ⁊ aptio vene. Et special̃r
q2 in somno mouent̃ mẽbra hoĩs motu inordinato ⁊ inopinato .s. cũ
quis in somno voluit̃ ⁊ reuoluit̃: q̄d etiã causa esse possit crepatõis ve
ne. Sic igit̃ post fleubothomiã non est dormiendũ: ⁊ special̃r ante ci=
bum: sed post cibũ ꝑ duas vel tres horas puto ꝙ non est magnũ ꝑicu
lum: q2 in tãto spacio hũores p̄nt esse sufficiẽter quietati. Securi⁹ est
tñ nõ dormire: vel si dormiat̃ sit valde parũ: ⁊ sit cũ bona custodia ꝓ=
pter ꝑiculũ q̄d ĩminere posset. Et in sexta die a die fleubothomie põt
balneare: ⁊ q̄nta die coire: ⁊ ĩ q̄rta die exercitari. Sic igit̃ fleubotho
matus tribus dieb⁹ debet esse sine exercitio notabili: ⁊ ĩ bono regimĩe
cibi ⁊ pot⁹. Et q2 fleubothomiã sequit̃ sincopis valde sepe: ⁊ special̃r
ĩ hñtib⁹ stomachũ colericũ ⁊ sp̄ũs subtiles: bonũ est statim facta fleu
bothomia fricare extrema: ⁊ irrorare faciẽ aq̄ rosata: aut vino odori
fero: et vocent̃ ꝓprio noĩe: ⁊ apiat̃ os eoꝝ cuꝫ ligno: ⁊ det̃ brodiũ galli
ne cũ vino: ⁊ p̄t dari dyamargariton ⁊ pliris cũ musto: vel zuccarũ ro
satũ. Hec sufficiãt de his q̄ fiẽda sunt añ fleubothomiã ⁊ ĩ actu. Cõ
sequẽs ẽ de sãguinis inspectõe: ⁊ de dispositiõe corpoꝝ ꝑ ip̄m sãguinẽ
cognitõe breuissime ptrãsire. Per horã igit̃ post fleubothomiã inspici

endus est sanguis postq̄ fuerit coagulatus. Bonū est aūt vt sanguis
extrahatur in pluribus scutellis: vt ipius sanguinis difformitas et di-
uersitas possit meli⁹ a medico denotari. Prima cōsideratio est cir-
ca hoc ꝙ si p̄m⁹ sanguis sit peior secūdo ⁊ tertio: ⁊ secūd⁹ peior tertio:
⁊ sic ꝯñter: ⁊ vltim⁹ sit bon⁹: ⁊ notabilis bōa: ⁊ rōnabilis ⁊ sufficiēs fu
it fleubothomia. Et si sit ecōuerso .s. ꝙ p̄m⁹ sit bon⁹ ⁊ secūd⁹ mal⁹: nō
est adeo bonū: imo signū est ꝙ adhuc ē fleubothomie: vel farmacie: vl'
vtriusq̄ necessitas. In fleubothomia q̄ fit ad diuertēdū vbi loc⁹ fleu
bothomat⁹ distat a loco infirmo: h̄ sepe ꝯtingit ⁊ rōnabil'r scd̄us san-
guis ē peior p̄mo: ⁊ ē signū ꝑfecte diuersiōis. Sʒ qñ fleubothomia fit
ad euacuādū ⁊ ex loco ꝓpinq̄ morbo: puta ex eadē ꝑte: tūc p̄m⁹ sāguis
dʒ eē deterior secūdo: ⁊ scd̄us tertio. Et si oppositū ꝯtigit adhuc ē fleu
bothomie vl' farmacie necessitas. Sʒ ī corꝑibꝫ sanis q̄ nimis distule
rūt fleubothomiā sepe ꝯtingit ꝙ p̄m⁹ erit melior scd̄o: et tūc iterāda ē
fleubothomia satꝫ cito. Secūda ꝯsideratio ē circa sanguis subaʒ.
Propt' qd̄ sciēdū est ꝙ ī sanguie fleubothomie sūt q̄nq̄ sube .s. melan-
colia: fleuma: sāguis pur⁹: colera: ⁊ aq̄sitas vrinal'. Melācolia em̄
est sāguis fex ⁊ coloris nigri: et ē in īfimo scutelle. Et qñ ē nimia hui⁹
fecis q̄ntitas nō ē bonū signū. Possum⁹ em̄ iudicare talē hoīez eē tri
stē: īuidū: curiosū: auarū: timidū: ⁊ pusillanimē. Et talis dʒ vti mūdi
ficātibꝫ melācoliā ⁊ multiplicātibꝫ bonū sāguinē. Fleuma est q̄ddā
albū ⁊ muscillaginosū insipidū: qd̄ est q̄si sil'e albumini oui. Hoc em̄
debet esse in sanguine post melancoliā: et huius non debet esse nimia
quantitas. Et si sit talis humoris nimia quātitas: possumus talē iu
dicare fleumaticū vel natural'r vel accidentaliter: ⁊ esse somnolētuʒ ⁊
rudē: ⁊ pigrū ad actōes: ⁊ multi sputi. De isto tñ hūore pl⁹ dʒ esse q̄ de
melācolia. Deinde sequit' sāguis pur⁹: cui⁹ color dʒ esse purpure⁹: vl'
rufus: vel subrufus. Et hui⁹ hūoris dʒ eē maior q̄ntitas: cui⁹ humo-
ris si sit magna q̄ntitas: possum⁹ iudicare talē hoiem eē sanguineū: et
liberalē: ⁊ amicabileʒ: hilarē ridentē: ⁊ rubei coloris: satꝫ audacē atq̄
benignū. Deinde sequit' colera: q̄ est spuma sāguis crocei coloris tra
hētis ad clarā ⁊ scintillātē rubedinē. Et hūoris hui⁹ dʒ eē minor q̄n-
titas q̄ sāguis ⁊ fleumatꝫ: ⁊ maior q̄ melācolie. Si igit' sit magna q̄n
titas: possum⁹ iudicare talē hoīez eē colericū: et ꝑ ꝯsequēs eē hirsutū:
fallacē: iracūdū: ⁊ audacē: ꝓdigū: ⁊ ad actōes ꝓmptū: ⁊ vigilē: ⁊ subti
lem. Et ē diligēter notādū ꝙ ī corꝑe de melācolia dʒ eē minimū: q̄r
est humor min⁹ ꝯformis vite: ⁊ deinde de colera: ⁊ tertio de fleumate:
⁊ de sanguie pl⁹ q̄ de alijs. Et s̄m q̄uādā estimatiōeʒ veritati ꝓpiquā p̄t
dici ꝙ sāguis ē dupl⁹ respectu fleumatꝫ: ⁊ fleuma duplū respectu cole-
re: ⁊ colera dupla respectu melācolie. Hoc v̄o scire pūctual'r ⁊ cū certi-
tudine ē valde difficile: ⁊ de hoc al's ꝑfecti⁹ apparebit. Amplius cō-
siderare debemus substantiā aquosaʒ que supnatat in sanguie coagu

lato: sicut serum in lacte cum coagulatū est. Est eniз sanguis supfluitas ꝛ colamentū sicut est serum lactis: ꝛ hec est vrinalis aquositas: et apparet similis vrine ꝛ in coloꝛe ꝛ in substātia: si ponat in vrinali. Et quādo talis aquositas est similis vrine homis sani cuius est sanguis: est bonū signuз: et aliter non est bonū. Et quāto aquositas talis perfectius a sāguine segregat: tanto melius ꝛ melioꝛ digestio et decoctio in epate significat: et ecōuerso. Hec em̄ aquositas debet esse in sāguine ad subtiliandū substantiaз ipius sanguinis: vt liberius ꝛ facilius per venas magnas et paruas ad membꝛa puenire valeat. Unde non est bonum sanguineз esse priuatum totaliter tali aquositate vrinali. Nam ex hoc significat siccitas et grossicies sanguinis: et paucus potus pmixtiuus et delatiuus. Et talis aquositas minima solet esse in multū ieiunātib: ꝛ multuз vigilātib: ꝛ in his q̄ vtūtur cibis declinātib ad caliditatē ꝛ siccitatē: ꝛ i his q̄ multū exercitant et sudāt: ꝛ silr i ꝯualescētib. Amplius nō ē bonū q nimia hui aq̄sitat quātitas sit i sanguie. Nā ex h significat defect digestiōis: vl rōe cibo ꝛ potuū: vl rōne membꝛoꝝ cibo in sanguinē cōuersionem facere non potentium: ꝛ significat etiam nimia humiditas ꝛ frigiditas sanguinis: ꝛ coꝛporis debilitas. Unde habentes stomachum frigidum: et epar frigidum: et similiter venas: et vtentes cibis frigidis et humidis: et multum bibentes ꝛ comedentes: et specialiter multuз bibentes et parum exercitātes: et nō multū ieiunātes nec vigilantes: consueuerūt talem habere sanguinē. Amplius in sanguine est quedam substantia carnosa declinans ad albedinē. Nam sanguis incipit dealbari in venis: ꝛ sanguinis digestio vlterioꝛ vt cōuertatur in mēbꝛa dealbando procedit. Hec digestio incipit in venis magnis: et per venas paruas terminat finaliter ad mēbꝛa digestionis tertie. s. ad mēbꝛa exterioꝛa solida. Hmōi aūt substantia q̄si carnea manifeste apparet i sanguie post ei digestionē ꝛ ablutōeз. Et q̄nto sāguis ē pinguioꝛ vl hūidioꝛ ꝛ aq̄sioꝛ: tanto minus est in eadem de huiusmodi substantia: et quanto sanguis est grossioꝛ: nisi tpamentū excedat: ꝛ minus pinguis ꝛ inaquosus: tanto plus percipit talis substantia. Ex multa igit quantitate talis substātie albe bonitas digestionis in venis significat: ꝛ sanguinis obediētia ad cōuersionem in mēbꝛa. Et specialiter si talis substantia inueniat tractabilis manibus: nec in ea appareant cōtenta nigra: nec ad tactum dura: ꝛ que digitis fricata quasi puluerisant. Ex hoc enim significat ad lepꝛam dispositio ꝓpinqua. Amplius si de totius substantie sanguinis grossicie vel subtilitate certificari volueris post sanguinis ebulitiōem cum cultello vel subtili ligno incide sanguinē. Si em̄ nō resistat: sз facilr incisiōi obediat subtilitas sanguinis significat. Et ecōuerso si difficult diuidat ꝛ icidat: grossicies ꝛ viscositas idicat. Uiscositas sāguis nō est sine dn̄io aliq̄ū humiditatis: sed grossicies

potest esse cum dñio siccitatis sanguinis igit grossus sine viscositate
nõ erit glutinosus: nec h3 ptes adinuicẽ adherẽtes sicut ptes cathene
Sz sanguis viscosus est glutinosus: z ei9 ptes sibiinuicẽ adherent si-
cut ptes cathene. Si aũt sanguis nullo mõ sustineat incisionẽ: q̄uis
diuidat: sic apparet i aq̄: oleo: et ceteris liq̄rib9: q̄ facilime diuidunt s3
nõ incidunt: talis inq̄ sanguis est nimis subtilis: sed talis subtilitas
meo iudicio arguit indigestionẽ. Et qñ sanguis de facili pforat satis
ɔueniẽter s3 nõ incidit: tũc arguit sanguis viscositas: et talis sanguis
vt plurimũ est fleumatic9. Et qñ sanguis incidit sed cũ q̄dã resistẽtia
tũc vtiq3 sanguis ẽ grossus z nõ viscosus. Ampli9 ɔsiderãdũ est cir
ca colorẽ sanguinis. Inspecto igit sanguie in scutella: si fm aliũ z aliũ
sitũ scutelle sãguis appareat alteri9 et alteri9 coloris: sic apparet i collo
colũbe. Significat ex hoc inq̄3 hũoꝝ maloꝝ diuersitas cũ q̄dã vẽto-
sitate eleuãte ptes sanguinis: vt lumẽ facili9 intret: z fm aliũ z aliũ si
tum subintrãs: aliũ z aliũ colorẽ causet. Hoc em̃ arguit humoꝝ ma-
loꝝ diuersitatẽ cũ q̄dã vẽtositate. Et q2 tales nõ sunt veri colores sã
guinis: ideo demũ ɔsiderare debem9 veꝝ colorẽ z fixũ sanguis: q̄ co-
lor si sit rube9: obscur9: pmo purpure9: bon9 est: z arguit bonũ sangui
nem. Et si color sit scintillãtis rubedinis arguit dñiu3 colere: z silr si
sit croce9: z si sit spumosus: arguit ventositas. Et si sit cinerici9: vel al
bus: vel liuid9: põt argui frigiditas z fleumatis dñiũ: z specialr si cu3
hoc sanguis fuerit viscosus: z cetera pticularia arguẽtia dñiũ fleuma
tis ɔcurrũt. Isti etiã colores pñt puenire ex adustiõe: sicut pz in exte
nuatis z dispositis ad lepram. Color viridis etiã attestat adustiõi: z
specialr colere. Color niger attestat melãcolie: vel p viã adustiõis: vel
naturali. Ampli9 ɔsiderare debem9 sanguinis saporẽ si placet: q̄ de
bet esse dulcis. Si igit sit insipid9: arguit dñiũ fleumatis: si sit ama-
rus: dñiũ colere: si ponticus vel acetosus: dñiũ melancolie vel fleuma
tis acetosi. Et si sapor sit salsus: arguit adustionẽ in humorib9. Am
plius cõsiderãdus est sanguinis odor. Nam si boni odoris z delecta-
bilis est: bonũ signũ est z boni sanguinis. Et si odor sit fetidus: ẽ ma-
gna putrefactio in hũoribus. Ampli9 cõsiderare debem9 si sanguis
p fleubothomiã extractus cito coaguleт: vel tarde. Si em̃ cito coagu
letur: nimia sanguinis grossicies significat. Et si tarde nimia subtili-
tas et indigestio significat. Et si mediocriter: mediocritas substantie
denotat. Hec sufficiãt de ɔsideratõibus habẽdis circa fleubothomi-
am. De his aũt q̄ sumunt ex pte egritudinũ z accidentiũ: nõ est hic lo-
cus loquẽdi: q2 habẽt videri in curis egritudinũ z accidẽtiũ. In hoc
igit negocio aliud tẽpus apponetur.

Capitulum. II. De ventosis.

q Voniã sani min9 vtunt ventosis q̄3 fleubothomia: ideo de vẽ
tosis breuiter est ptranseũdum. Circa igit ventosatõe3 multe

cadūt cōsideratōes. Prima cōsideratio est de vtilitatib⁊ ventosaꝝ.
Sciendū ꝙ duplex est modus ventosandi. Unus sine scarificatōe si
ue carnis incisiōe: ⁊ alius cū carnis incisione siue scarificatiōe. Uen-
tosa sine scarificatōe fit interdū ad diuertēdū sāguinē ab alio loco ne
euacuet̄ imoderate: sicut (verbi gratia) in imoderato fluxu menstru-
orū apponat̄ ventosa sub mamillis ad sanguinē diuertendū. Ampli
us fit interdū ad attrahendū. Verbi gratia: si apostema sit ꝓfundū
apponat̄ ventosa sup̄ locū apostematuꝫ: vt materia apostematis tra-
hatur ad extra: vt medicaminū virtus possit melius ad materiā illaꝫ
puenire. Amplius interdū fit ventosa vt apostematū materia mute
tur de loco nobili ad min⁹ nobilē. Ampli⁹ interdū fit sine scarifica
tione: vt mēbrum ventositatū calefiat: ⁊ sanguis ad ipm trahat̄: ⁊ ei⁹
ventositates remoueant̄. Ampli⁹ interdū fit talis ventosa vt mēbrū
reducat ad suū naturalē locum a quo fuit remotū: sicut fit in ruptura
inguinis. Aliqñ fit ad sedandū dolorē: sicut in dolore matricis ⁊ coli
ca ventose fiūt sine scarificatōe. Fiunt aūt ventose cum scarificatōe
ꝓpter duo. Primo quidē ad euacuandū de venis magnis ꝗ̄uis non
imediate: ⁊ ventose hmōi posite sunt in crurib⁊ ⁊ inter spatulas. Sꝫ
sanguine existente grosso tales ventose parū valent: nisi pcedant subti
liantia ⁊ ab intra ꝑ cibos ⁊ medicinas: ⁊ ab extra per fricatōem ⁊ bal
neum. Amplius tales ventose maxime fiunt ad euacuandū sangui
nem subtilē qui est ꝓpe cutem. Unde in his quib⁊ non audem⁹ facere
fleubothomiā vel ꝓpter etatē: vel virtutē: aut cōsuetudinē: debem⁹ fa-
cere ventosas: ⁊ potest fieri talis ventosatio cū magna scarificatiōe et
parua. Magna quidē cū sit ad euacuandū a toto corpore: et cū ꝑua
cum sit ad euacuandū a venis capillarib⁊: ⁊ ab aliquo mēbro speciali.
Et quāto sanguis est ꝓfundior ⁊ grossior: tanto debet esse maior scar
pellatio. Et quāto subtilior ⁊ min⁹ ꝓfundior: tāto fiat minor scarpel
latio. Et scias ꝙ infans pmo anno nullo modo debet ventosari: sꝫ in
secūdo vel tertio: ⁊ sic deinceps potest ventosari. Et dicūt quidam ꝙ
post .lx. annos nō ventoset̄. Dicunt quidam ꝙ ventosa nō debet fieri
in nouilunio: nec in fine lune: sed luna existēte in magno lumīe: ⁊ de
bet fieri hora diei secūda vel tertia. Et post horaꝫ vnam ventosatōis
detur cibus. Et quia ventosa et fleubothomia in multis cōueniūt: et
specialiter ventosa que fit ad euacuandū: tunc reducende sunt ad me
moriā multe cōsideratiōes superius dicte de fleubothomia. Sic igi
tur patꝫ propter quas causas fit ventosa. Secūda cōsideratio cir-
ca ventosas: est scire loca in quibus ventose cōmuniter poni cōsueue
runt. Sciendū igit̄ ꝙ ventose apponi cōsueuerūt sup caput: ⁊ in fron
te: ⁊ in mento: ⁊ in parte posteriori colli: ⁊ inter duo cornua in princi-
pio nuce. Et cōsueuerunt poni sub collo supra nucā: ⁊ recte in parte q̄
opponit̄ cordi ⁊ stomacho. Et cōsueuerūt poni supra renes: ⁊ in cruri

bus.s.in parte anteriori ⁊ posteriori:domestica ⁊ siluestri. Cōsueue-
runt etiam apponi in loco cauillarū. Ad quid autē horū locorū ven
tose deseruiāt:dicendū est cōsequēter. Quidam dicūt ꝙ ventose posi-
te super caput conferūt amentie ⁊ scothomie:⁊ tardant caniciē. Hoc
tamen non est vniuersaliter recipiendū pro vero: imo potius in qui-
busdam corporibus accelerāt canos:et intellectū impediūt. Sed cō
ferūt egritudinibus oculorū:puta scabiei:et bothor egressioni vuee.
Sed intellectum impediūt:⁊ faciunt hereditare stuporem et obliui-
onem. Igitur in sanitatis regimīe nullo modo ventosanda est sūmitas
capitis. Vētosa aūt in frōte posita valde:potest cōferre dolori ꝑtis
posterioris capitis:et ad alias egritudines ad quas valet fleubotho-
mia vene frontis:sed impedit ratiōem ⁊ intellectum. Unde nō est in
sanitatis regimine faciēda. Ventosa sub mento cōfert paruis puscu
lis que fiūt in ore:⁊ egritudini dentiū et gingiuarū: et multū debēt
iuuare in mundificatōe faciei ⁊ cutis capitis. Ventosa que ponitur
inter cornua occipitij valet grauedini et vacuitati que est in capite:et
caput ⁊ faciem alleuiat:⁊ doloribus qui sunt in radicibus dentiū ⁊
gingiuarū auxiliatur: ⁊ est mirabilis in tumore faciei. Tales autē ven-
tose que ponunt in parte posteriori ⁊ supra nucā debilitant memoriā
Unde nō debent fieri:nisi iminēte necessitate: nec assuescendū est ad
eas. Ventose que ponunt inter spatulas valēt egritudinibus pecto-
ris sanguineis:⁊ asmati ⁊ spasmo sanguineo. Et silr cōferūt tremori
cordis sanguīco. Sed stomachū debilitāt:et pñt eē causa tremoris cor
dis alterius ꝗ̄ sanguinei. Ventose renibus supposite valēt apostemati
bus coxarū:⁊ scabiei earū:⁊ emorroydibus:et podagre:⁊ pruritui dor-
si:⁊ vētositatibus matricis ⁊ vesice. Ventose ī cruribus maxime ꝯpetūt ī
sanitatis regimīe loco fleubotbomie:q2 maxime repletōes diminuūt:
⁊ plus oībus alijs vētosis. Et tales vētose maxime valēt doloribus matri-
cis antiq̄s:⁊ doloribus renū ⁊ vesice:⁊ mēstrua ꝓuocāt:⁊ posite ī ꝑte an
teriori valēt in apostematibus testiculorū: ⁊ vulneribus coxarū ⁊ cruriū.
Et posite ī ꝑte posteriori valēt ī apostematibus ⁊ exituris q̄ fiūt ī natibus
Vētose q̄ ponunt in cauillis pedū ꝯferūt ad eadē ad q̄ ꝯfert illarū ve
narū fleubotbomia:puta ꝓhibitōem mēstruorū: ⁊ sciatice:⁊ podagre.

Capitulum.iii. De sanguisugis.

c Onsequēter est dicere de sanguisugis. Circa quas cadūt q̄nq3
ꝯsideratōes. Pria ē d earū electōe Scda de earū ṽtute Tertia
de ipsarū ꝑparatōe añq3 applicēt. Quarta d ipsarū applicatōe. Quīta d ipsa
rū remotōe. Pōt addi ꝯsideratio sexta de his q̄ fiūt pꝰ ipsarū remotōem
Propter p̄mā sciēdū ꝙ debēt eligi sāguisuge de aq̄s mūdis currētibus
⁊ ꝑticipātibus laudabilibus ꝯditiōibus aq̄rū bonarū supiꝰ enūeratis in p̄mo
caplo scde ꝑtis:⁊ in ca. de balneis:⁊ ī ca. de regimīe infantis. Et sūt aq̄
in q̄bus repiunt rane mūde:q̄uis q̄dā asserāt oppositū huiꝰ. Ampliꝰ

sanguisuga debet esse subtilis sicut cauda muris ꝑui capitis nõ colo=
ris viridis:nec nigri nec alteriꝰ mali coloris nec suꝑ eas debẽt eẽ fila
coloris azuli. Eligant̃ igit̃ ruffe quasi coloris epatis vel hñtes ven/
tres rubeos ⁊ dorsum coloris silr̃s rei suꝑ quã existit viriditas ⁊ non
sit simplr̃ viridis. Si em̃ sint magne ⁊ magni capitis ⁊ coloris nigri
et diuersoꝝ coloꝝ et sint ex aq̃s fetidis stantibꝫ in quibꝫ reꝑiunt̃ aĩa/
lia venenosa. Tales inquã sunt venenose ⁊ ex eis inquã contingere
consueuit sincopis ⁊ apostemata mala sanguĩs fluxus ⁊ febris et mẽ
brorum laxitas ⁊ vlcera fraudulenta. Propter sc̃dam sciendum ꝙ
sicut ꝑ fleubothomiã ⁊ ventosas euacuat̃ plenitudo totiꝰ mẽbri ꝑti=
cularis:sic etiã ꝑ sanguisugas. Verũ est tñ ꝙ fleubothomia euacuat
magis a ꝓfundo q̃ꝫ sanguisuga ⁊ ventosa:⁊ silr̃iter sanguisuga attra/
hit sanguinẽ a magis ꝓfundo q̃ꝫ ventosa. Nam attractio q̃ fit ꝑ ven/
tosam est a calido ⁊ a vacuo. Sed attractio que fit ꝑ sanguisugã est a
virtute aĩe et tota spẽ cũ spũ ⁊ calore et ideo attractio est fortior:q2
etiã attractũ maiorẽ habet ꝯuenientiã cũ attrahẽte:maiorẽ, em̃ cõue
nientiã habet sanguis attractus cũ sanguisuga q̃ꝫ cum ventosa. Sic
igit̃ sanguisuga est cõueniẽtior ad euacuandũ plenitudinẽ ⁊ silr̃ a ꝓ=
fundo q̃ꝫ ventosa. Et est diligẽter notandũ ꝙ dicũt quidã ꝙ sanguisu
ga attrahit bonũ sanguinẽ et nõ malũ:⁊ fm̃ hanc viã nõ cõpetũt nisi
in sanguĩs multitudie et nõ in sanguis corruptiõe. Sꝫ istoꝝ opinio
ni nõ ꝯsentio q2 sapiẽtũ dictis nõ ꝯcordat. Nouerũt em̃ sapiẽtes ꝙ
sanguisuga valet ĩ morphea ⁊ in petigine et in serpigine qđ nullo mõ
esset si attraheret sanguinẽ bonũ et relinq̃ret malũ. Sic em̃ plꝰ noce
ret q̃ꝫ ꝓdesset. Vñ puto saluo meliori iudicio ꝙ sanguisuga plꝰ eua/
cuat malũ sanguinẽ ⁊ corruptũ ⁊ attrahit q̃ꝫ bonum ꝓpter duo. Pri
mũ quidẽ q2 natura corꝑis retinet bonũ ⁊ dimittit malũ quo nõ in/
diget. Sc̃do q2 malꝰ sanguis ẽ ꝓportionabilior sanguisuge q̃ꝫ bonꝰ.
Nõ em̃ ẽ rõnabile ꝙ sanguis qui habet silr̃itudinẽ ⁊ ꝓportionẽ in tota
spẽ cũ mẽbro nr̃i corꝑis hẽat ꝓportionẽ ⁊ silr̃itudinẽ cũ sanguisuga q2
sanguisuga ẽ multũ distans a corꝑe nr̃o:sed rõnabiliꝰ ẽ ꝙ malꝰ san/
guis ⁊ corruptꝰ qui nullã habet ꝓportionẽ cũ mẽbris corꝑis nr̃i vel
paucã habet ꝓportionẽ cũ sanguisuga ⁊ sic sanguisuga attrahit malũ
sanguinẽ q̃ ẽ magis ei ꝓportionatꝰ ⁊ relinq̃t bonũ. In omĩbꝫ igit̃ egri
tudinibꝰ subcutaneis q̃ sũt de sanguĩe corrupto multũ valẽt sangui=
suge ⁊ plus q̃ꝫ ventosa. Nã vẽtosa attrahit indifferẽter bonũ ⁊ malũ
sanguinẽ:⁊ sanguisuga nõ. Sꝫ eligit malũ tanq̃ꝫ sibi ꝯueniẽtiorẽ re=
linquẽdo bonũ. Propter tertiã sciẽdũ ẽ ꝙ añquã applicent̃ dñt serua
ri ꝑ vnũ diẽ ⁊ ꝓcuret̃ ꝙ euomãt ꝑ ꝯstrictõꝫ sic ꝙ emittãt qđ ẽ in eorũ
ventribꝫ et parũ sanguis agni vel anatis ꝓijciat̃ ⁊ inde nutriant̃ ⁊ de
inde earũ imũdicies cũ spõgia vel cũ pãno asꝑo remouet̃. Propter
quartã sciendũ ꝙ qñ volumꝰ applicare sanguisugas in loco añ fricet̃

locus ꝛ fomētetᷣ intantū ꝙ rubeat ꝛ pori apperiātᷣ et sanguis subtilie
tur ꝛ deinde ꝓijciatᷣ sanguisuga in aq̄ dulci ꝛ mūdetᷣ ꝛ loco applicetᷣ.
Et si applicari noluerit inunguatᷣ loc⁹ cū aliquātulo sanguīs agni vl'
luti aque in qua morari ꝯsueuit et ꝑmittatᷣ attrahere sāguinē quousq;
appeant vene plene Propter quintā sciendū ꝙ qn̄ volumus eas
remouere a mēbro cui sunt applicate: hoc pōt fieri cū seta caude equi
aut cū aceto tepido aut cū aqua salsa aut ligno aloes: ꝛ demū abluatᷣ
loc⁹ cū vino puro ꝛ melle ꝛ securi⁹ ē ꝙ apponatᷣ ventosa suꝑ locū et si
forte sanguinis fluxus nō cessaret aspgatᷣ locus gallis cōbustis ꝛ ma-
stice et sanguine draconis et simılib;

Ca. IIII. de cauterijs.

Uia homies sani raro vtuntᷣ cauterijs ꝛ tn̄ vtuntᷣ eis interdū
q ꝓpter opis ꝯplemētū addem⁹ hic vnū capitulū breue d̄ caute
rijs q̄ztū spectat ad regimē sanitat;. Cū qb; aūt ꝛ quō fiāt cau
teria ꝛ sectiōes nō ē hic dicēdū: h̄ em̄ ē cirurgicoꝝ op⁹. Nolum⁹ etiā
hic enūerare oēs egritudies in quaꝝ cura cōpetūt cauteria vel sectio
nes. Nolum⁹ etiā hic enūare oīa loca q̄ cauterisari cōsueuerūt sed so
lū dicem⁹ gn̄ales cautelas et vtilitates cauteriorū ꝛ q̄dā gn̄alia ī cau-
terijs obseruāda. Sciendū igitᷣ ꝙ multis cauterisatio valde vtilis ē
in exsiccādo hūores ꝛ ī attrahēdo eos a remotis ꝛ ꝓfundo ꝛ ad ꝓhi-
bendū ne corruptio spergatᷣ ad ꝯfortandū mēbꝝ cui⁹ cōplexionē vo-
lum⁹ rectificare ꝛ ad resoluendū materias corruptas in mēbro reten
tas. Ampli⁹ cauterisatio valet ad retinendū sanguīs fluxū. Et qn̄
cauteriū fit ad hāc intētionē vltimā cauterisatio dꝫ eē ꝓfūdior ꝛ for-
tior: q2 si eēt debilis faciēs crustā q̄ postea satis cito caderet eēt error
peior priore. Nā seq̄retᷣ flux⁹ sanguīs peior ꝛ ī curabilior priore. Ho-
mīes igitᷣ ī latitudie sanitatis exn̄tes q̄ tn̄ sūt ꝑati cadere ī egritudies
mēbroꝝ exterioꝝ ꝯtingētes ex hūoribꝫ corruptis dn̄t vti cauterijs: si
cut ꝟbi grā ꝑati ad leprā ꝛ ad guttā rosaceā faciei ꝛ vl'r ad egritudies
deturpantes faciē ꝓpter hūiditates corruptas in cerebro retētas q̄ nō
hn̄t spiraculū: nā tales humiditates descendūt ad faciē ꝛ ad totū cor
pus ꝛ causant lepram: talibus inquā ad p̄seruandum et sil'r ad curan
dum cauterisatio est bn̄ vtilis. Et si aliquā materia descenderit cau-
terisatio fiat in quattuor quartis capitis quousq; cauterisatio ꝑueni
at ad os cranei multū est vtilis vt humiditates corrupte euentatio-
nē habeāt ꝛ spiraculū ꝛ ad cetera mēbra corꝑis ꝛ sil'r ad faciē non de-
currāt: sed talis cauterisatio in quā ꝑuenitᷣ ad craneū ml'tū subtilitᷣ ē
fienda nec cerebꝝ ebulliat ꝛ pia mater ꝛ dura ledantᷣ ꝛ sit error nouis
sim⁹ priore prior. Et oīa ista cauteria in capite facta p̄seruāt ꝛ curant
ab omibꝫ egritudinib⁹ causatis vel causari possibilib⁹ ꝑ viam reuma
tis descendentis a capite ꝛ sic p̄seruāt ab vlcere pulmonis tussi asina
te ꝛ squinātia: ꝛ vniuersaliter ab alijs egritudib⁹ q̄rū mr̄ ꝑt eē reuma.

descendēs a capite: ꝛ specialr̄ si humores sint valde corrupti ꝛ in cerebro coartati. Et sicut dictū est de humoribꝫ corruptis in cerebro: ꝛ in capite coartatis ꝙ ꝑ cauteria capitꝭ mundificant ꝛ desiccant: sic suo modo intelligendū est de alijs mēbris corpis. Nā in quocūqꝫ mēbro corpis sint tales hūores corrupti ꝑ taliū mēbroꝝ cauterisatōem: mūdificant ꝛ desiccant: ꝛ mēbꝝ illud purificat. Unde si tales hūiditates corrupte sint coartate i splene: vel epate: aut stomacho: vel pectore: sū per mēbris illis fiant cauteria. Et silr̄ intelligat si humiditates corrupte fuerint coartate in iūcturis. Fiant em̄ cauteria in circuitu iūcturę. Sic igit patēt generales vtilitates cauterioꝝ. Nūc restat ponere quasdā regulas obseruādas in cauterijs. Prima ꝙ nunqꝫ fiat cauteriū: nisi corpe prius mūdificato ꝑ farmaciā: vel fleubothomiā: vel ꝑ vtrūqꝫ istoꝝ sicut medico videt expedire. Secūda regula obseruāda est ꝙ qn̄ cauteriū fit ad euacuandū: detineat cauteriū aptū: sed qn̄ fit ad retinendū sanguinē: locus cauterisatꝰ nō teneat aptꝰ. Tertia regula ꝙ cauteriū qꝺ fit ad euacuandū: ad minꝰ teneat aptū .xl. dies: ꝛ quolibet die mundificet locus semel vel bis: fm̄ ꝙ plus vel minꝰ de ipo euacuat: ꝛ fm̄ ꝙ materia est plus vel minꝰ corrupta. Interdū lauetur locus cū decoctōe folioꝝ hedere terrestris ꝛ arboree: vt locꝰ cauterisatus nō feteat. Quarta regula est ꝙ nō fiant cauteria in infantibus vel valde senibꝫ. In infantibꝫ quidē ꝓpter mēbrorū nimiā mollicię. In senibꝫ aūt ꝓpter nimiā mēbroꝝ siccitatē. In his etiā etatibꝫ mēbra sūt debilia: nō potētia bn̄ sustinē cauteria. Quīta regula ē ꝙ nō fiāt cauteria i tpibꝫ valde calidis: nec frigidis: nec siccis. Sexta regula est ꝙ nō fiāt sup musculos ꝛ lacertos: sꝫ in fine vel ꝑncipio musculoꝝ. Septima regula ꝙ interdū fiāt sup mēbꝝ mandās: interdū sup mēbꝝ ꝑ qꝺ tanqꝫ ꝑ mediū mandat: ꝛ interdū fiāt sup mēbrūꝫ cui mandat. Verbi gr̄a. Si materia existens in cerebro reumatisaret ad oculos ꝑ arterias ꝛ venas timpoꝝ: anteqꝫ materia fluat fiāt cauteria sup caput: ꝛ cū actu fluit: fiāt cauteria in timporibꝫ. Et cū tota materia fluxa fuerit ad lacbrymale: oculi fiāt in lacbrymali. Interdū fiāt cauteria sub mēbro ad qꝺ fluit materia. Verbi gr̄a. Si materia fluat ad faciē: pt̄ fieri cauteriū sub mēto ad mūdificādū faciē. Octaua regula obseruāda i cauterijs: ē ꝙ cauteria q̄ fiūt sub genibꝫ sūt vtiliora ad mūdificandū totū corpus ꝛ hūiditates corruptas a toto corpore. Unde talia cauteria satis deberēt esse vtilia in cura lepre: ꝛ morphee: ꝛ sic de alijs. Hoc ego sui exptus in vno ex ꝑncipibꝫ huiꝰ mūdi.

Capitulum. V. De farmacia.

e Tinterdū ventris solutio quibusdā hoībus multū ꝯpetit in regimīe sanitatis. s. ad ꝑseruandū ab egritudinibꝫ materialibus ex humoꝝ corruptōe. Est em̄ possibile ꝙ laxatiua aut farmaca medicina corpus mundificet ab humore qui generari cōsueuit

ex negligẽtia dicte ⁊ corpis discrasia: vel naturali vel accidẽtali. Naꝫ quãtũcũqꝫ aliquis sit bone cõplexionis: ꝓpter nutriẽtia siluestria ĩ se multiplicabit malos humores: a quibꝫ si nõ mũdificeꝶ: corpus grauabiꝶ. Et silr̃ quãtumcũqꝫ aliquis fuerit boni regiminis: tñ ꝓpter maliciam cõplexiõis: ⁊ debilitatis mẽbroꝝ ⁊ spirituũ ⁊ virtutũ: multiplicabunꝶ in corpe mali humores: puta colera: flecuma: vl̃ melancolia: ex quoꝝ purgatõe p̃seruabiꝶ corpus ab egritudine.. Utentes igiꝶ malo regimĩe: ⁊ q̃ sunt male cõplexionis: ⁊ nõ sunt infantes neqꝫ decrepiti: ⁊ habẽtes stomachũ ⁊ viscera fortia: habẽtesqꝫ corpꝰ magnũ ⁊ pingue: ⁊ sunt gulosi: ⁊ multũ comedunt fructus: ⁊ parũ exercitanꝶ: et nõ multum assellãt: nec sudãt: nec coeũt: tales sunt maxime farmacãdi. Et si nõ euacuanꝶ: nõ euadent q̃n cadẽt in pessimas egritudines. Et hoꝝ oppositi ĩ cõditõibꝫ enumeratis: minime sunt apti ad medicinã laxatiuã. Et spãlr̃ si vẽter corũ sit solubilis: ⁊ sint apti ad dissenteriaꝫ vel lienteriã. Et silr̃ si eoꝝ corpus sit siccũ. In talibꝫ eñi medicine laxatiue sepiꝰ sumpte corpꝰ debilitãt: ⁊ ethycã ⁊ ptisim adducũt. Et ẽ diligẽter notãdũ q antequã medicina laxatiua sumaꝶ p̄parandũ ẽ corpus ad eã: ⁊ humores sunt dirigẽdi ⁊ p̄parandi: vt humores obediãt euacuatõi. Qui eñi conaꝶ materiã indigestã euacuare: ip̄am nõ euacuat: sed sana mẽbra debilitat ⁊ morbo resistẽtia. Corpus igitur p̄parãdum est cũ nutrimẽtis mollificatiuis: ⁊ vnctuosis: ⁊ venaꝝ aptiuis: ⁊ partiẽdus est cibus. Et vt sit ad vnũ dicere corpus est p̄molliendũ: ⁊ humectandũ nutrimento plurimo balneo ⁊ reqe. Et silr̃ si materia sit grossa ⁊ viscosa: subtiliãda est ⁊ incidenda: et si sit nimis subtilis ⁊ calida: aliq̃liter est ingrossanda. Ueꝝ ẽst q materia existente furiosa: siue sit furiosa ratõe mobilitatis materie: vel ratiõe malicie: siue ratione mẽbri ⁊ loci: siue ratõne quãtitatis ⁊ qualitatis: siue ratiõe accidentis inducti per talem materiã: nõ debet expectari digestio. Amplius obseruandũ est ne quis recipiat medicinã laxatiuã in temporibus calidis valde: nec frigidis valde: sed in tẽperatis: vt in vere vel autumno. Tempus etiã humidũ cõuenientius est ad medicinam laxatiuam. Multuꝫ cõsiderandũ est q luna non sit in leone: ⁊ q leo nõ sit ascendẽs: ⁊ vniuersaliꝶ q luna nõ sit in signo fixo. Sit igitur luna in signo mobili: ⁊ frigido ⁊ hũido. Unde inter oĩa signa mihi videtur q cancer est cõueniẽtius signũ ad farmaciã: et deinde piscis. Hec eñi signa non sunt fixa: ⁊ sunt aquatica: frigida: ⁊ humida. Scorpio est signũ cõueniens: quia aquaticum: frigidũ: ⁊ humidũ: sed est signũ fixum. Multũ etiam cõsiderandũ est q luna non sit cõiuncta ioui nec corporalr̃ nec per aspectũ: ⁊ q etiam nõ sit cõiuncta saturno. Naꝫ cõiunctio cum ioue debilitat virtuteꝫ medicine: ⁊ fortificat virtutem naturalẽ corporis. Medicina autẽ laxatiua non euacuat humorem: nisi superãde virtutes naturales corporis. Amplius cõiunctio cũ sa-

turno imobilitat hūores: ⁊ sic impedit opatōez farmacie. Amplius cōsiderandū est q̄ q̄dā medicine sunt: super quib⁹ postq̄ sumpte sunt multū est dormiendū: sicut fortes medicine que sumunt̄ in substātia pillulata. Alie sunt super quib⁹ nō tm̄ est dormiēdū: sicut sunt medicine non ita fortes: que sumunt̄ per moduz electuarij. Et alie sunt super quib⁹ parū vel nihil est dormiendū: cuiusmodi sunt debiles medicine valde: ⁊ q̄ recipiunt̄ in colatura. Medicine igit̄ que recipiūtur i substātia pillulata recipiant̄ de sero: ⁊ sup̄dormiat̄ tota nocte. Multum aūt cōsiderandū est q̄ pillule non sint indurate ⁊ petrificate: nec etiā sint nimis molles: sed sint siccate de nouo. Medicine aūt que sumūtur per modū electuariorū recipi debent in media nocte: ⁊ sup̄dormiat̄ vsq̄ ad diem. Et que recipiūtur in colatura recipi debēt in aurora: ⁊ paruz vel nihil est sup̄dormiendū: nec statim est ambulandum: sed quiescendū: quia scimus q̄ medicina quātumcūq̄ sit debilis non operat̄ in humore: nisi primitus natura in eam egerit: reducēdo de potentia ad actum. Et ideo quiescendū est super eam sumptam quousq̄ appropinquet temp⁹ operatiōis: ⁊ tunc mouendū est corpus hincinde: nō laboriose: nec i loco valde calido: nec frigido valde. Si em̄ vis ducere elleborū moue corpus: nec dormiat̄ aliquo modo donec medicina suam perfecerit operatiōez: quia somnus retinet fortes euacuatōes. Et similit̄ medicina sumpta nihil est comedendū nec bibendū: donec medicina cōpleuerit suā opatōem. Sunt tñ q̄dā debilis nature ⁊ rare cōpositiōis: q̄ nō pñt esse sine cibo quousq̄ medicina suam perficiat operatōem: ⁊ isti debēt ante haustū medicine comedere aliquid subtile: leue: facilis digestionis. Et tales etiam postq̄ medicina incipit operari possunt comedere aliquid subtile stipticum: q̄d stomachum cōfortet: et medicinam ad inferiora deponat. Sed si necessitas non cogat: cibus et potus totaliter dimittantur quousq̄ medicina perfecerit operatiōem. Scimus autem medicinaz suam compleuisse operatiōem: ex eo q̄ videmus mutatōem in egestionibus ad humorez cui medicina exhibita non est appropriata: tunc enim signū est q̄ medicina perfecit opus suum: et tunc potest farmacatus cibari.

Amplius est aliud signum: scilicet q̄ medicina exhibita apparet in egestionibus. Nam postq̄ medicina sufficienter est operata: natura eam emittit: et tunc farmacatus comedat: bibat: et quiescat. Tertium signum est sitis: quam scimus non euenire nec ex acuitate medicine: nec humoris: nec ex complexione stomachi. Si igitur medicina non sit acuta: nec etiam humores in corpore qui debēt euacuari sunt multū calidi: nec etiā farmacatus sit naturalr̄ sitibūdus: tūc quidem satis p̄tz farmacati operatio. Unde signū est purgatiōis sufficiētis. Sed postq̄ percepimus farmacum appropinquare ad operatiōis terminū: bonum est q̄ farmacatus bibat aliquid lubricatiuū lauatiuū:

⁊ sitis sedatiuū: ⁊ medicine repssiuū ⁊ expulsiuū: et hmōi est aqua or-
dei calidissima: hec em̄ est lauatiua: ⁊ medicine repssiua et lubrica. Et
post horā diei comedat cibū subtilē facilis digestiōis: et vinū limpha
tum bibat calidū: nihil em̄ suscipiat actu frigiduȝ: et dimittat illa die
oēs fructus: ⁊ specialr̄ frigidos: ⁊ hūidos laxatiuos. Et specialr̄ ante
cibum: ⁊ p̄cipue crudos debilitātes stomachuȝ. Et si medicina fuerit
multū acuta: ⁊ farmacat⁹ multū cōplexionis calide: ⁊ tēpus calidum:
nullo modo bibat̄ vinū: sed loco vini bibat̄ mellicratū: vel aqua .f. zuc
carata: vel bibat̄ aqua cocta in vino paucissimo vel debilissimo altera
ta. Et est diligēter notandū q̄ si quis fuerit farmacat⁹: vehemēter
purgatus: ⁊ forte timeam⁹ vlteriorē purgatiōem: nullo modo biben-
dum est mellicratū: nec aqua zuccarata: nec similia que ventrē laxare
possent: sed bibi debet succus citoniorū inspissatus per decoctōez cū
aqua ferrata: vel aliq̄d simile. Interdū aūt ꝯtingit q̄ medicina ex-
hibita nō euacuat: vel q2 medicina est debilis: vel quia corpus est de-
bile: vel quia ventositas grossa est in stomacho: q̄ subleuat corpus me
dicine: vel q2 vie intestinoꝝ sunt opilate. Si igit̄ videam⁹ medicinaȝ
non opari: quia virtus est debilis: cōfortanda est cū cibo subtili lubri
co: ⁊ postea exhibeat̄ aqua nō multū frigida. Si autē medicina sit de
bilis: demus aquā frigidam nō nimij frigoris: ⁊ deinde dabimus ali
qua cōpressiua pontica: sicut citonia pira. Hec em̄ medicinā ad infe-
riora deponūt. Si autē ventositas sit in causa: vel cōstipatio intesti-
norum: clisteria sunt cōpetens medicina: ⁊ dissoluētia ventositatem.
Si autē medicina exhibita non operet̄: ⁊ declinet ad supiora: et gene
ret morsuȝ cordis: ⁊ angustiua: ⁊ estuatiōem: et p̄focatiōem: ⁊ motuū
spasmosuȝ: ꝓuocādus est vomitus. Et si viderim⁹ q̄ declinat ad infe
riora: non p̄mittātur clisteria fortia attractiua. Amplius taliū me-
dicinarū maliciā corrigit potus aque vehemēter frigide et balneatio
in ea: propter hoc q̄ frangit acuitatē medicine et inflāmatiōem: et re-
mouet serositatē medicine. Etiam ad hoc cōferunt tyriace species: q̄a
tales medicine sunt de genere venenosoꝝ. Sed sup omia quādo me
dicina nō euacuat: cōfide in clisterioꝝ beneficijs. Si autē cum his
omībus medicina sumpta non fuerit a corpe expulsa: ⁊ accidētia ma
la multiplicent̄: ⁊ medicina ⁊ materia moueat̄ ad superius: fienda est
flebotomia de sophena: ⁊ post de basilica. Vomitus autē magis ꝓ
uocandi sunt quādo medicina generat cordis morsum ⁊ nauseā: ⁊ fa-
cit singultū ⁊ p̄focatiōeȝ. Nec tn̄ cōtemnēda sunt clisteria. In hoc em̄
remedio ꝯfisus sum vsq3 ad nūc: ⁊ bonū effectū inueni. Interdum
etiaȝ cōtingit q̄ medicina farmaca exhibita euacuat plus q̄3 oportet:
⁊ tūc studēdū est p̄mo vt medicina a corpe expellat̄. Ampli⁹ vt itestina
cōfortent̄ ad retinendū. Tertio studēdū est etiā vt materia diuertat̄.
Quarto vt totū corp⁹: et specialr̄ cor ⁊ cetera mēbra p̄ncipalia ꝯfortent̄.

Quinto etiã in casu forti exhibẽda sunt stupefaciẽtia ꝛ materiã ꝯgelãtia. Dico igit̃ p̃mo ꝙ si videam⁹ medicinam secessiuam adhuc in corpore manere ꝛ corporaliter et virtualiter exhibeamus aliqua lubrica laxatiua virtutem medicine debilitantia et corpus medicine a corpore expellentia quorum vnum ꝛ optimum est aqua ordei calidissima cũ mustillagine psiliĳ vel citonioꝝ in potu exhibita. Hec em̃ faciunt virtutẽ medicine debilitari ꝛ ipaꝫ a corpe expellũt et ita intelligit̃ in aliĳs. Hoc autẽ remediũ est bonũ si videamus talẽ euacuationem supfluã eẽ ex virtutis medicine fortitudine Ampli⁹ dico scḋo ꝙ virtus ꝯtentiua intestinoꝝ in tali casu est ꝯfortanda: possibile est em̃ talẽ supfluam euacuationẽ esse nõ ꝓpter medicine fortitudinẽ sed ꝓpter ꝯtentiue intestinoꝝ debilitatẽ. Cõtentiua aũt stomachi ꝛ intestinorũ ꝯfortat̃ cũ stipticis ꝛ ab intra et extra Ab intra autem carne citoniorũ aromatisata vel nõ aromatisata: et ab extra cum oleo rosato vel masticino vel mirtino Ampli⁹ dico tertio ꝙ est studendũ in diuersione materie: vbi gr̃a possibile ẽ ꝙ materia ad intestina fluat ab omnibus mẽbris et tũc fricatiões ꝛ balnea multũ cõpetũt ad diuertendũ materiã ne moueat̃ ad intestina. Et ex eadẽ ratiõe interdũ competunt diuretica ꝛ inetrdũ etiã cõpetit vomitus. Hec omnia em̃ diuertũt materiã ab intestinis. Amplius qꝛ interdũ medicina laxatiua euacuat vltra debitũ supando virtutes corpis et vitales ꝛ naturales multũ studendũ est in tali casu in virtutis cõfortatiõe. Et qꝛ somnifera ꝛ stupefaciẽtia retinẽt euacuatiões fortes in stante magna necessitate nõ est malũ dare aliq̃ꝫ opiatã ad imobilitatẽ materie et ad stupefaciendã anialem virtutẽ hoc tñ fiendũ ẽ cũ magna cautela

Capitulũ VI. de vomitu.

Quãuis homies sani simplr̃ ꝛ a tpe nõ indigeãt vomitu: tamẽ q homies in quoꝝ stomachis multiplicat̃ fleuma ꝛ colera ꝑ vomitũ ab egritudinibus p̃seruant̃ et in ꝓpria sanitate ꝯseruant̃. Si igit̃ hmõi homies vomitu vtant̃ fm ꝙ expedit eoꝝ stomachus a supfluitatib⁹ mundificat̃ ꝛ digestio melior efficit̃ ꝛ corpus renouatur caput etiã ꝛ sensus alleuiant̃ ꝛ visus acuit̃: ꝙ si vomitus imoderate fiat et vbi non optet corpus desiccabit̃ epati et pectori nec nõ oculis ꝛ pulmoni nocebit: venas quoq̧ qñq̧ scindit ꝛ rũpit ex quo passio accidit emoptoica: debet em̃ fieri vomitus ad plus bis imense in regimine sanitatis hoim p̃dictorũ nec debet talis vomit⁹ in regimĩe sanitatis fieri stomacho vacuo. Nam talis vomitus laboriosus est nimis. Fiat igit̃ post cibi saturitatẽ ꝛ sumptionẽ diuersorum ciborũ abominationẽ habentiũ ꝛ etiã q̃ dãmnõ incisiuã virtutẽ. Nõ debet vomit⁹ fieri frequẽter ne stomach⁹ corrũpat̃ et virtus eius destruat̃ nec debꝫ obseruari cert⁹ nũerus dierũ inter vnũ vomitũ et aliũ. Habẽtes aũt collũ longũ ꝛ pectus strictũ ꝛ sine carne ꝛ humeros eleuatos ad mo-

dū alarū ꝛ crura tortuosa tales ĭnquā nō vtant̄ vomitu ad cōseruan dū sanitatē eorum: et qꝛ oculi multū ledunt̄ a vomitu. Interduꝫ cū aliquis vomere voluerit duos pānulos in rotūditate circūuoluat et sup oculos ponat ꝛ cū alio pāno lato optime liget nec inde auferātur donec vomit⁹ sit cōplet⁹. Et postq̄ȝ erit pfect⁹ facies aqua rosata ē ab luenda. In estate q̄dem cū aqua rosarū simplici. In hyeme vero po- nat̄ in ea aliquātulū ligni aloes ꝛ os abluendū ē cuꝫ hydromelle vel syrupo acetoso et nō statim ē comedendū sed tardet comestionē do- nec fames sit forti: ꝛ si cōtingat vomētē sitire: seda ei⁹ sitim cū syrupo citoniorū et nō cum iulep nec cū syrupo acetoso: quia ista duo incitāt ad vomitū. Et qui vomuerit comedat carnes pulloꝝ facilis digestio nis in gelatina vel galentina. Hec de vomitu sufficiāt vt cōpetit in regimine sanitatis De vomitu em̄ laborioso q̄ fit stomacho ieiuno et cū fortib⁹ medicinis nō ē hic determiandū: qꝛ nō cōpetit sanis cor poribꝫ: ꝛ si interdū forte cōpeteret ad ꝯseruādū ab aliq̄bus malis egri tudinibꝫ. Et eadē ratio est de eo ꝛ medicina laxatiua. Uñ ex eis q̄ di cta sunt supius de medicina laxatiua ꝛ ex his que dicunt̄ de vomitu in isto capitulo patet quid sit faciendū ꝛ obseruandū in vomitu labo rioso qui fit cum medicina forti.

Ca. VII. de clysteribus.

q Uia homies sani sepe et sepi⁹ clysteribꝫ vti cōsuerūt ꝛ sil̄r sup positorijs: de his est breuiter determiandum quantuꝫ suffi- ciat ad regimē sanitatꝭ. Sciēdū igit̄ ꝙ homies i quoꝝ intesti nis feces indurari cōsueuerūt: ꝓpter quā indurationē pōt colica pas sio ꝓuenire. Similiter in quoꝝ visceribꝫ vētositates multiplicari cō sueuerūt vel fleuma muscillaginosū vel ad quoꝝ intestina pauca cole ra demandat̄ incitans expulsiuā: tales inquā indigēt in sanitatis regi mine clysterib⁹ vel remollitiuis ꝯtra fecū indurationē vel vētositatū dissolutiuis ꝯtra ventositatē vel fleumatis euacuatiuis: ꝛ sil̄r intelli gat̄ de alijs humoribꝫ: vel aliqualiter i ordinatiuis ꝯtra defect⁹ mor dificatiōis ꝓpter colere transmisse ad intestina paucitateꝫ: interdū fi unt clysteria mundificatiua visceꝝ ꝛ ꝯsolidatiua ꝛ restrictiua ꝛ attra ctiua a remotis et impinguatiua: sed qꝛ his nō vtimur in regimie sa nitatis de his penit⁹ nulla fienda est mentio in isto capitulo. Et est di ligēter notandū ꝙ circa exhibitionē clysterioꝝ multe regule sunt ꝯsi derāde Prima regula ꝙ clysteria maxie fiūt ad euacuatōeꝫ intesti- norū ꝛ ad ꝯsumptionē ventositatū in eis: ꝛ sil̄r in renibꝫ. Uñ suspecti de colica passione ꝛ dolore renū ꝛ spēaliter vētoso maxie debēt vti cli steribꝫ. Uñ clysteria imediate euacuāt ab intestinis inferioribꝫ ꝛ reni bus ꝛ cōsequēter a ptibus supioribꝫ. Euacuāt ergo ab inferioribus ꝛ eradicāt a supibꝫ ꝑ quandā colligantiā inferioꝝ ad supiora. Secū da regula est ꝙ clysteria fortia non debent fieri nisi materia digesta

Tertia regula ē q clysteria nullo mō fiēda sunt cibo exn̄te in stomacho adhuc indigesto q2 attraherek cib9 indigest9 ad itestina z ad epar. Quarta regula ē q clisteria nō sunt nimis frequētanda ne natura debilitek. Quinta regula q qn̄ exhibek clystere ꝑpter renes: clisteri sandus debet iacere supin9: z si ꝑpter intestina econuerso. Sexta regula q nō debet fieri clystere in tpe calido nec in hora calida: sed deb3 eligi hora aliquantulū frigida Septima regula q nō deb3 fieri bal neū ante clystere: ne in corpe fiat motus agitatiu9. Octaua regula q qui sunt suspecti de emorroydib9 z similib9 passionibus ani: non debēt vti clysterib9 Nona regula si quis timeret ne clystere retineak poni deb3 ī circuitu ani arena calefacta vel miliū calefactū. Que aūt sint materie clysterioꝝ p̄dictoruz scitur ex libris simpliciū.

Ca. VIII de suppositorijs.

Onsequēter dicem9 de suppositorijs quib9 sani interdū vtuntur. Sunt aūt suppositoria quedā lenia nō acuta: puta facta ex melle z succo mercurialis vel ex sappone gallico vel frusto caulis z silia. Et sūt alia his fortiora: vt suppositoria ex melle acuata cū scāmonea vel cū euforbio vel cū coloqntita z silib9. Prima qdem suppositoria ordinank ad ventrē remolliēdū. Et scda ordinank ad extrahendū materiā a remotis: z spēal'r a ptib9 supiorib9. Prima quidē suppositoria magis cōpetunt in regimine sanitatis q3 secūda

Ca. IX. de pessarijs.

D E pessarijs aūt sciēdū q sicut se hn̄t ad intestina suppositoria et clysteria sic pessaria ad matricē Interdū aūt fiunt pessaria ad mēstrua ꝓuocāda z ad matricē mundificandū. Interdū ad restringendū menstrua. Interdū fiūt ad cōfortandū matricē z vt disponak ad ꝯceptū. Hoꝝ aūt pessarioꝝ materia scik ex libris ptic'laribꝫ. Et de isto memi me dixisse supi9 in ca. de regimie aꝑriato serui feminco z in tractatu. quē composui de regimie sterilitatis. In his etiā locis dictū est de figura z quātitate pessarioꝝ z de modo imittē di pessaria. Et ideo hic ptranseo z huic operi finē impono cū dei lau de cui9 nutu sermo recepit gratiā z doctrina pfectionē.

Regimē sanitatis Magnini mediolensis medici expertissimi. Op9 equidem nō parū vtile omni cū diligētia in hoc volumen redactum Finit feliciter. Impressum Basilee per Nicolaum Kefler zc.

fuo
tū
ut
po
nū
co
cia
vida
veca
ꝑ. n.
ȝ ꝗ
ccrā
me. c.
g ꝓ
argē
endite
ucū
erac
ꝯ se
ꝯ
ras
tad
s gau
utelliue
ssiois
ritate
ꝯs ca
mi tō
as urbin
neos. i.
ut tūsā
cens. ag
m
uctōr rex
eꝯ ꝓto
llias ꝓō
inutat. d.

